

LIVING THE HALACHIC PROCESS

VOLUME II

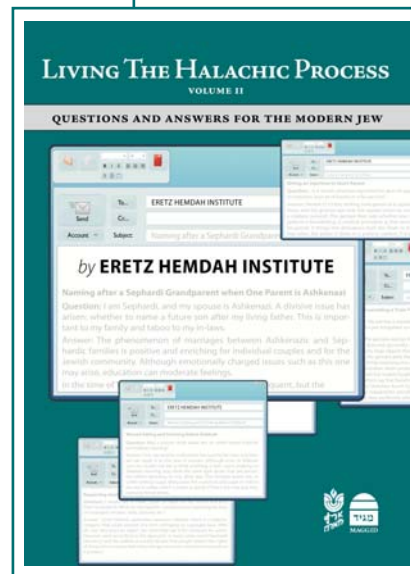
Companion CD for *Living the Halachic Process* Volume II

Contained in this CD are over 120 source sheets on the topics that are covered in the sefer, *Living the Halachic Process*, vol. II, put out by Eretz Hemdah Institute in Jerusalem, published by Maggid Books. The source sheets, corresponding to the questions of the book, contain major sources related to the answers. This enables the advanced learner to come to his or her own conclusion and/or deepen his or her understanding of the topics. It is particularly valuable for one who wants to present a class based on the questions in the book in a text-based format. We welcome those teachers to make as many copies as they like and compare and contrast their views on the topic with those in our sefer. Comments are welcome.

To use the CD, simply scroll to the question title, arranged by topic as in the sefer, which is approximately according to the order of the Shulchan Aruch, and click on the link. (Several questions from the sefer do not have an accompanying source sheet as indicated in the list below.)

To contact us, please: call (972)(2)537-1485; fax at (972)(2)537-9626; write to 3 Rabbi Chiya HaGadol St., P.O.B. 36236, Jerusalem 91360, Israel; e-mail to info@eretzhemdah.org; or visit our web site at www.eretzhemdah.org.

Rabbi Daniel Mann
Eretz Hemdah Institute

Contents

TEFILLA (PRAYER)

- A-1: Individual Requests in Shemoneh Esrei
- A-2: Responding to Adjacent Minyanim
- A-3: The Origin and Meaning of Haftara
- A-4: One Who Is Unsure Where he Is in Davening
- A-5: Davening With a Minyan vs. Vatikin
- A-6: Singing Along With the Chazan
- A-7: no source sheet
- A-8: How Do Converts Refer to the Patriarchs?
- A-9: Listening to Kedusha During One's Silent Shemoneh Esrei
- A-10: Dealing With a Missed Parasha When Traveling To Israel From Abroad
- A-11: When an Israeli Traveler Abroad Begins Asking for Rain
- A-12: A New Beracha When the Oleh Was Shown the Wrong Place
- A-13: Who Says Kaddish After Kri'at HaTorah?
- A-14: Steps to Ensure that Kri'at Shema is Recited at the Right Time
- A-15: Which Comes First – Kaddish or HaGomel?
- A-16: Making Up Missed Portion of Kri'at HaTorah at Mincha of Shabbat

BERACHOT

- B-1: Talking Between Netilat Yadayim and Eating
- B-2: Making a New Beracha After Having Planned to Finish Eating
- B-3: Does the Beracha on Grape Juice Exempt Other Drinks?
- B-4: How Often Should One Make Berachot When Drinking Throughout a Hike?
- B-5: The Unique Characteristics of the Third to Join a Zimun
- B-6: Beracha on Solution Drunk for Diagnostic Purpose
- B-7: Reciting Birkat HaGomel on Behalf of a Group

SHABBAT

- C-1: An Expectant Woman Staying Near the Hospital for Shabbat
- C-2: Making Early Shabbat
- C-3: What One Must Eat After Kiddush
- C-4: Women Eating and Drinking Before Kiddush
- C-5: Paying for Work Done by a Non-Jew on Shabbat
- C-6: Violating Shabbat to Save an Animal
- C-7: Using White Wine for Kiddush
- C-8: Women Making Havdala
- C-9: Do Children Have to Accept Shabbat Along With Their Mother?
- C-10: Cutting the Writing on Top of a Cake
- C-11: Squeezing Lemons on Shabbat
- C-12: The Basic Principles of Techumin on Shabbat
- C-13: A Child Assembling a Train-Track Set on Shabbat
- C-14: Cooking Inside a Cooking Bag Within a Chulent
- C-15: Using a Bird Feeder on Shabbat
- C-16: Need for an Eiruv on an Island
- C-17: Giving Presents of Food on Shabbat
- C-18: Transferring Food on Shabbat from a Hot Plate That Went Out
- C-19: Use of a Door Knocker on Shabbat
- C-20: Allowing a Vending Machine to Operate on Shabbat
- C-21: Is a Car Seat Muktzeh?
- C-22: Calling a Non-Jew in a Place Where it Is Still Shabbat
- C-23: A Non-Jew Selling for a Jew at a Weekend Fair

Contents

MOADIM (FESTIVALS)

- D-1: Sleeping on Rosh Hashana
- D-2: Toiling to Blow Shofar for Homebound Women
- D-3: Precautions For Bowing Down on a Stone Floor
- D-4: Differences in Arba'at Haminim Requirements after the First Day of Sukkot
- D-5: S'chach That Rests on a Pergola
- D-6: Buying Lulav and Etrog after Shemitta
- D-7: An Israeli Abroad Doing Work Privately on the Second Day of Yom Tov
- D-8: Making Aliya During Chol HaMo'ed
- D-9: How Long to Keep Chanuka Candles Lit
- D-10: Women Lighting Neirof Chanuka
- D-11: Lighting Chanuka Candles before Dismissal From School
- D-12: Non-Jews Delivering Mishlo'ach Manot
- D-13: Purim Meshulash – Rules and Rationale
- D-14: Cleaning the House Before Going Away for Pesach
- D-15: Eating Matza for Those With a Wheat Allergy
- D-16: no source sheet
- D-17: The Timing of the Sale of Chametz When Pesach Falls after Shabbat
- D-18: Counting Sefirat Ha'Omer When One Is Unsure of the Count
- D-19: no source sheet
- D-20: Morning Berachot after Staying Up All Night (e.g., on Shavuot)
- D-21: Continuing a Fast After Mistakenly Breaking It
- D-22: no source sheet
- D-23: Renovation Work during the Three Weeks
- D-24: The Transition from Shabbat into Tisha B'Av

KASHRUT

- E-1: Waiting Between Eating Milk and Meat
- E-2: Prohibition of Eating Fish and Meat Together
- E-3: Eating the Products of Kilayim
- E-4: Accepting a Stringency Regarding Milk and Meat
- E-5: Pareve Bread Knife
- E-6: Pat Akum
- E-7: The Status of Onions Chopped in a Dairy Food Processor
- E-8: Attending a Non-Kosher Culinary School
- E-9: Kashrut of Tequila With a Worm
- E-10: Food Cooked by a Non-Jew
- E-11: Using a Non-Toveled Utensil One Time
- E-12: Validity of Tevillat Keilim With a Chatzitza on a Handle

TZEDAKA (CHARITY) & RIBBIT (USURY)

- F-1: Which Donations Do Not Count Toward Ma'aser Kesafim?
- F-2: Questions from a Gabbai Tzedaka
- F-3: Guidelines for Distributing Tzedaka
- F-4: Making Change From a Tzedaka Box
- F-5: Returning More of a Borrowed Commodity Than One Took

Contents

HOLY ARTICLES

- G-1: Folding the Page of a Sefer in Place of a Bookmark
- G-2: Writing in Holy Texts
- G-3: How to Pronounce HaShem's Names in Semi-Formal Contexts
- G-4: Wearing Jewelry Containing Torah Content
- G-5: Wearing Tallit or Tzitzit in Bathroom
- G-6: Disposal of Packaging of Holy Books
- G-7: Disposing of Torah Publications
- G-8: How to Dispose of Old Tzitzit
- G-9: Leaving Mezuzot When Leaving an Apartment
- G-10: Making a New Beracha When Replacing Mezuzot
- G-11: Sleeping With Tzitzit On
- G-12: Tefillin for Questionably Left-Handed Men

MISCELLANEOUS

- H-1: Searching Property of a Suspect
- H-2: Permissibility of Pet Dogs
- H-3: Being a Vegetarian
- H-4: no source sheet
- H-5: The Subjective Parameters of Human Dignity
- H-6: Permissibility of a Mesh Parochet
- H-7: Kilayim (Mixed Planting) Outside Israel
- H-8: Creating a New Shul and/or Changing Customs
- H-9: Halachic Issues Related to Non-Jewish Caregiver
- H-10: Washing Hands After Leaving the Bathroom
- H-11: Which Debts Require a Pruzbol
- H-12: When to Commemorate Halachic Anniversaries in Leap Years
- H-13: The Berachot and Mitzvot of the Mentally Challenged

FAMILY/ LIFE CYCLE

- I-1: Wearing the Clothes of the Deceased
- I-2: A Mourner Changing His Place in Shul on Shabbat
- I-3: Scheduling a Delayed Brit
- I-4: Sheva Berachot That Finish After the Week's End
- I-5: Giving an Injection to One's Parent

MONETARY LAW

- J-1: no source sheet
- J-2: Borrowing Without Explicit Permission
- J-3: Heirs Who Differ Over What to Do With an Estate
- J-4: Responsibility of One Carrying His Friend's Property
- J-5: Paying for Damage of an Object One Was Unaware of
- J-6: Returning a Stolen Object One Bought from the Thief
- J-7: Allocation of Partial Payment Between a Principal Professional and Subcontractors
- J-8: Paid Vacation for Yom Kippur
- J-9: Keeping Money That Was Returned in Anger

HASHKafa (Jewish Outlook)

- K-1: A Choice of Professions
- K-2: Knowing How to Lovingly Disagree
- K-3: Can Divine Decrees Be Changed
- K-4: Reconciling Modesty With Self-Promotion

Individual Requests in Shemoneh Esrei

Is it permitted and advisable to add individual requests to one's tefilla?

1. גמרא, ברכות דף כט עמוד ב

רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע? אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא: כל שתפלתו דומה עליו כמשויו; ורבנן אמרי: כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים; רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: כל שאינו יכול לחדש בה דבר. אמר רבי זירא: אנה יכולנא לחדושי בה מילתא, ומסתפינא דלמא משרידנא.

2. גמרא, עבודה זרה דף ח עמוד א

וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. (אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה.) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אע"פ שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה - אומר. א"ר חייא בר אשי אמר רב, אע"פ שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם יש לו חולה בתוך ביתו - אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה - אומר בברכת השנים. אמר ר' יהושע בן לוי, אע"פ שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר יום הכיפורים - אומר.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קיב סעי' א

אל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות, ולא בג' אחרונות; ודוקא צרכי יחיד, אבל צרכי צבור שרי.

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן קיט סעיף א, ב

אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעות, מעין הברכה, מוסיף. כיצד, היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו; היה צריך פרנסה, מבקש עליה בברכת השנים. הגה: וכשהוא מוסיף, יתחיל בברכה ואח"כ מוסיף, אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה (שור סי' תקס"ז); ובשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו, שהיא כוללת כל הבקשות; ולהר"ר יונה, כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה, אם מוסיף אותו בשביל כל ישראל, אומר אותו בלשון רבים ולא בלשון יחיד, ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצע; ואם שואל צרכיו ממש, כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה, יכול לשאול אפי' באמצע הברכה, והוא שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים; ובברכת שומע תפלה וכן בסוף התפלה בין קודם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים, בין צרכיו ממש בין צרכי רבים.

יש מי שאומר שכשמוסיף בברכה לצורך יחיד, לא יאריך.

5. ערוך השולחן אורח חיים סימן קיט סעיף ב

ודע דזה דבר פשוט שלא התירו חז"ל להוסיף בשמונה עשרה אלא במקרה כשצריך לזה, אבל להוסיף תפלה קבועה תמידית בשמונה עשרה הוא העוה יתירה וחוצפא כלפי אנשי כנסת הגדולה, ועל זה יודה כל תלמיד חכם וכל אשר יראת ה' בקרבו. ובכן יש לצעוק על המדפיסים שהוסיפו בסידורים בשמע קולנו תפלה קבועה אנה ה' חטאתי וכו' אתה הוא הזן ומפרנס וכו'. ורבים מעמי הארץ אומרים זה תמיד ככל תפלת י"ח, ולבי עלי דוי על המעשה הזה

Responding to Adjacent Minyanim

Q When I daven at the Kotel or other places where one can hear several minyanim simultaneously, can/should I respond to Kedusha and other prayers I hear from other minyanim?

1. רמ"א, אורח חיים סימן קכה סעיף א

ומי שאמר סדר קדושה, ובא לבית הכנסת ומצא צבור עונין קדושה, חוזר ועונה עמהם.

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סימן פט

ובדבר אם אלו שכבר התפללו שומעין שאומרין הקהל י"ג מדות מחוייבין לענות עמהם, לא ראיתי בעניותי דבר בזה, דלכאורה איזה חיוב יש להיות, דלא דמי למה שמחוייבין לענות קדושה בכל פעם ששומעין, כדכתב הרמ"א בס' קכ"ה סעיף א' מתשובת הרשב"א דמי שאמר סדר קדושה ובא לבהכ"נ ומצא צבור עונין קדושה חוזר ועונה עמהן, דהתם מאחר שהצבור מקדשין השם, איך יוציא עצמו מן הצבור, והא טעם זה איתא בקרא קריאת שמע ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שקורין ק"ש, שצריך לקרות עמהן פסוק ראשון ... ובקדושה איכא עוד טעם שהוא גם מדינא, דק"ש הא איכא חיוב קבוע שיקרא פעם אחד שהרית ופעם אחד ערבית ויותר אינו מחוייב וגם אינו בחשיבות ק"ש כלל אלא כקורא בתורה, כדאיתא שם בלשון הש"ע בסעיף ג' ויקבל שכר כקורא בתורה, לכן חיובו לענות עם הצבור הוא רק שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, אבל מדינא לא שייך עוד קיום מצות ק"ש, אבל בקדושה כל חיובו הוא לקדש שם שמים באמירת קדושה ובעניה לברכו הוא כשאיכא צבור שמקדשין, וליכא שום שיעור, בין לקולא שליכא שום חיוב על גופו של האדם לילך לביהכ"נ בשביל אמירת קדושה, בין להומרא, שאפילו מאה פעמים מקיים מצות קדושה ממש כמו בפעם ראשון, ונמצא שמדינא מוכרח האדם לומר קדושה עם הצבור בכל פעם כפעם הראשון, מה שאין זה בק"ש.

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן סו סעיף ג

לקדיש ולקדושה ולברכו, מפסיק אפילו באמצע הפסוק, וכן למודים, אבל לא יאמר אלא תיבת מודים בלבד. הגה: וכן בברכו לא יאמר יתברך וישתבח כו'. וי"א דאמן שעונין אחר ברכת האל הקדוש ואחר שומע תפלה יש לו דין קדושה ויוכל לענות אותם בקריאת שמע, וכן עיקר. ולכל ה"מ פוסקים, מכל שכן באומר תחנונים.

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן נא סעיף ד

צריך לזהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח, (ואפי' לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח)

משנה ברורה סימן נא ס"ק ח

דבור - ואפילו ברוך הוא וברוך שמו אסור לומר, כיון שלא הוזכרה בגמרא, אבל אמן מותר לענות על כל ברכה ששומע אפי' באמצע פסוק של פסוקי דזמרה אם הוא במקום דסליק ענינא, וכן כל ברכת הודאה מותר לברך כמו "אשר יצר" לאחר עשיית צרכיו וכיוצא בזה, וכן לענות מודים דרבנן וכן לענות ק"ש עם הצבור שצריך שיקרא עמהם פסוק ראשון קורא, ומכל שכן דמותר להפסיק לקדיש ולקדושה ולברכו:

5. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן ג

ומה שיש לצדד לדון בזה הוא זה, דהעמא דבר שם לאלפי רבבותיהם (יעונין שו"ת הלק"ט ח"א סי' ט') נקטי להלכה בזה כדעת המצדדים לומר דחיובא להפסיק ולענות ליכא בזה, בהיות ועוסק בעצמו במצוה ולכן פטור הוא ממצוה אחרת, ורק רשותא הוא להפסיק ולענות, ... ולמה שמעיר בתורת חיים שם שמחוייב הוא מיהת להפסיק כדי שלא יהא נראה ככופר במה שהציבור עושים, יש לומר דכל זה שייך ביחיד השומע, אבל כשמתפלל עם צבור אחר ברבים, ליכא חשדא, וכולי עלמא ידעי שנמשך הוא אחר הציבור שמתפלל אתו

The Origin and Meaning of Haftara

Why do we read the haftara? What does the word mean?

3. ספר אבודרהם, שחרית של שבת

ואחר שגוללין ספר תורה קורא ההפטרות וצריך שיהא בה מענין פרישת היום. ולמה מפטירין בנביאים? לפי שגזרו על ישראל שלא יקראו בתורה; וכנגד שבעה שהיו עולין לקרות בתורה ואין קורים פחות משלשה פסוקים עם כל אחד ואחד תקנו לקרות כ"א פסוקים בנביאים ולא יפחות מהם, ואם נשלם הענין בפחות מכ"א, כגון הפטרת שובה שהיא קטנה, אינו צריך לקרות יותר.

ולכן נקראת הפטרה, לפי שהיו נפטרין בה מקריאת התורה. ור"ת כתב טעם אחר למה נקראת הפטרה: לפי שאמרינן בסוטה בפרק ואלו נאמרין: כיון שנפתח ספר תורה אסור לדבר אפילו בדבר הלכה, שנא' "ובפתחו עמדו כל העם". ולאחר קריאת התורה הותרו לפתוח ולדבר, והוא מלשון יפטירו בשפה, ומלשון פטר רחם, פתוח. וי"א שהוא מלשון אין מפטירין לאחר הפסח, לשון סלוק מן הדבר. כלומר אחר שקראו ההפטרות נסתלקו מתפלת יוצר ומתחילין בתפלת מוסף. וקודם שקורא ההפטרות מברך:

1. גמרא, בבא קמא דף פב עמוד א

ושיהו קוראין בשני ובחמישי - עזרא תיקון? והא מעיקרא הוה מיתקנא! דתניא: (שמות ט"ו) "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" - דרשי רשומות אמרו: אין מים אלא תורה, שנאמר: (ישעיהו נ"ה) "הוי כל צמא לכו למים". כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה, נלאו. עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי, וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה! מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי, אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי, כנגד כהנים לויים וישראלים, אתא הוא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי, כנגד עשרה בשלגין.

2. משנה, מגילה דף כג עמוד ב דף כד עמוד א

הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים, ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא שלשה. היו שלשתן שלש פרשיות - קורין אחד אחד. מדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה. ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסוק המתורגמן.

One Who Is Unsure Where he Is in Davening

Q I suffered a mild brain injury in a car accident and, as a result, I experience short-term memory loss. I sometimes lose my place in Shacharit or Musaf. Where do I begin from? Other times, I cannot remember if I davened Mincha or Maariv. Do I daven it over again? What should I do?

עדיף מטעה, ואם לא נזכר עד שסיים תפלתו, ודאי שחייב לחזור ולהתפלל, שלא יצא י"ח תפלה, ונמצא למפרע שבירך ברכות לבטלה. ומשום הכי כשמסופק אם דילג, לא שייך לומר ספק ברכות להקל, דאדרבה זיל לאידך גיסא, שכל ברכות שיברך מכאן והלאה אפשר שיהיו לבטלה, אם באמת דילג. וניצול מן הפח ונלכד בפחת.

1. חיי אדם כלל כד סע' כא

המתנמנם בתפלתו או מסיבה אחרת ואינו יודע באיזו ברכה עומד - אם בג' ראשונות חוזר לראש התפלה, ואם בג' אחרונות חוזר לרצה, דג' ראשונות וג' אחרונות נחשב[ות] כברכה אחת. אבל אם עומד באמצע[ו]ת, נראה לי דמתחיל מברכה שיודע בודאי שלא אמרה, אבל מה שמסתפק, אינו צריך לחזור. וצריך עיון.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קז סע' א

אם הוא מסופק אם התפלל, חוזר ומתפלל, ואינו צריך לחדש שום דבר; אבל אם ברי לו שהתפלל, אינו חוזר ומתפלל בלא חידוש; ועל ידי חידוש, חוזר ומתפלל בנדבה כל הפעמים שירצה, חוץ מתפלת מוסף שאין מתפללים אותה בנדבה; ובשבת וי"ט, אינו מתפלל תפלת נדבה כלל, ואם התחיל להתפלל על דעת שלא התפלל, ונזכר שכבר התפלל, פוסק אפי' באמצע ברכה אפילו יכול לחדש בה דבר.

משנה ברורה שם ס"ק ב

חוזר ומתפלל - ומתנה ואומר: אם לא התפללתי, תהא לחובתי; ואם התפללתי, תהא לנדבה. ואע"פ שכל ספק מדברי סופרים להקל, מ"מ הכא חוזר ומתפלל, מפני שהלואי שיתפלל אדם כל היום בתורת נדבה וע"י חידוש וכדלקמיה, והכא כשחוזר ומתפלל על הספק אין צריך חידוש, דאין לך חידוש גדול מזה שיצא ידי ספיקו. כתב בדרך החיים דערבית בספק אינו צריך לחזור ולהתפלל תפלת י"ח, דקבעה חובה בודאי לא בספק, אבל מדברי הפמ"ג משמע רק דאין חוב עליו לכולי עלמא עי"ש, אבל לכתחילה נכון הוא שיחזור ויתפלל גם בערבית כי באמת גם בערבית, אפילו למאן דאמר רשות, מ"מ לכתחילה מצוה היא וממילא מה שיצא ידי ספיקו נחשב כחידוש גם בערבית, וכן משמע לעניות דעתי מלשון הרמב"ם פ"י מהלכות תפלה עי"ש. ועל צד היותר טוב, יראה לחדש דבר בהחזרה.

2. שו"ת יביע אומר חלק ב או"ח סי' ט

ע"פ מה שיש לחקור בכלל דספק ברכות להקל אי הוי גם בתפלה, או לא.
(א) בירושלמי (פ"ב דברכות סוף ה"ד), קרא (ק"ש) וטעה יחזור למקום שטעה. טעה בין כתיבת הראשונה לשניה (בפסוק "וכתבתם") יחזור לכתיבת הראשונה. טעה ואינו יודע היכן טעה, יחזור ככתחילה למקום הברור לו. וכו'. קרא ומצא עצמו ב"למען (ירבו ימיכם)" חזקה כיון. ר' יסא בשם ר"א נתפלל ומצא עצמו בשומע תפלה, חזקה כיון. ע"כ. ודין ק"ש מבואר גם בבבלי (ברכות טז) קרא וטעה וכו' בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה. א"ל ר' יוחנן: לא שנו אלא שלא פתח ב"למען ירבו ימיכם". אבל פתח ב"למען ירבו ימיכם" סרכיה נקיש ואתא. ע"ש. וזהו ג"כ מ"ש בירוש' חזקה כיון. וממה שמשוה בזה הירוש' דין תפלה לק"ש, וכדקאמר נתפלל ומצא עצמו בשומע תפלה חזקה כיון, מוכח להדיא שאם טעה ואינו יודע היכן טעה חוזר למקום הברור שאמר, ולא אמרינן ספק ברכות להקל, ולא יחזור אלא ממקום הברור שלא אמרו. דבתפלה לא אמרינן ספק ברכות להקל... (ב) ונראה דה"ש הירושלמי והפוסקים הנ"ל, משום שאם ימשיך מן המקום הברור לו שלא אמרו עדיין, מכח הספק, עדיין לא ניצול מחשש ברכות לבטלה, שהרי יתכן שעוד לא אמר את הברכות המסופקות. ונמצא שבוה הוא מדלג אותם, וכל שדילג איזה ברכה מן התפלה לא יצא י"ח. וכדאיתא בטוש"ע /או"ח/ (סי' קיש ס"ג) שאם דילג או טעה בברכה א' מן הברכות האמצעיות, א"צ לחזור אלא לראש הברכה שטעה או דילג, ומשם יחזור על הסדר. ע"כ. נמצא שדילג לא

Davening With a Minyan vs. Vatikin

Q I am studying on a campus that has a small Jewish population. Sometimes we have a minyan and sometimes not. Would it be preferable for me to daven vatikin (at sunrise) rather than take a chance at having a minyan later, especially since I have heard that davening vatikin may be preferable to davening with a minyan anyway?

4. ביאור הלכה לסי' נח סע' א

ומצוה מן המובחר וכו' - דע דהזוהרים לקרות כוונתיקון מותר לקרות ולהתפלל ביחודי אם אין להם מנין, וגדולה מזה מוכח במשנה ברכות דף כ"ב ירד לטבול וכו' עיין שם, דאפילו אם אין לו תפילין בעת ההיא גם כן, אפילו הכי יזהר לקרותה בזמנה סמוך להניף, ומשנה זו איירי בוותיקון, כדמסקינן בגמ' שם:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' נח סע' א

זמן קריאת שמע של שחרית, משיראה את חבריו הרגיל עמו קצת, ברחוק ד' אמות, ויכירנו. ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות, שהוא רביע היום. ומצוה מן המובחר לקרותה כוונתיקון (פי' תלמידים. ורש"י פי' אנשים עניים ומחבבים המצות) שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה (פי' יציאת החמה כמו הנצו הרמונים) (שיר השירים ו, יא; ז, יג) כדי שיסיים קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך התפלה מיד בהנץ החמה. ומי שיוכל לכון לעשות כן שכרו מרובה מאד.

5. גמרא, תענית דף ח עמוד א

אמר רבי אמי: אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר (איכה ג'): "נשא לבבנו אל כפים". [איניזי והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש (תהלים ע"ח) "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו", ואף על פי כן - (תהלים ע"ח) "והוא רחום יכפר עון וגו'". - לא קשיא: כאן - ביחיד, כאן - בצבור.

2. משנה, ברכות דף כב עמוד ב

ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתכנסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה - יעלה ויתכסה ויקרא, ואם לאו - יתכסה במים ויקרא

3. גמרא, ברכות דף כה עמוד ב

ירד לטבול, אם יכול לעלות כו'. לימא תנא סתמא כרבי אליעזר, דאמר: עד הנץ החמה! - אפילו תימא רבי יהושע, ודלמא כותיקון; דאמר רבי יוחנן: ותיקון היו גומרין אותה עם הנץ החמה.

Singing Along With the Chazan

In the shul where I am gabbai, there are some parts of chazarat hashatz where the congregation sings along with the chazan, be it a few words or an entire section. A member of the community complained that it prevents him from hearing the chazan as he should. Should I intervene?

הכנסת בזמן שהצבור אומרים סליחות ותחנונים, ויליף משם גם ללמוד בזמן חזרת הש"ץ, שאף שהוא עושה כדיו, מ"מ לא יעשה כן ומוחים בו כדי שלא ילמדו אחרים ממנו והם לא יכוונו גם לסוף הברכה, עיין במחצית השקל ובפמ"ג שפירשו כן כוונת המג"א. אבל לעניות דעתי נראה דהוא רק כשאיכא עשרה ששומעין חזרת הש"ץ ולא מפסיקין כלל, שלהאחרים הם סוברים שמותר מדינא ללמוד לאלו שיוכלו לכון לסוף הברכה לענות אמן אי לאו הא דילמדו אחרים ממנו, אבל כשליכא עשרה אסור מדינא, דהא תקנת חזרת הש"ץ היתה לאלו שהיה מוציא אותם בתפלת י"ח, ומפורש כן בסעיף ג' דכתב קהל שהתפללו וכולם בקיאים בתפלה אעפ"כ ירד ש"ץ וחזור להתפלל כדי לקיים תקנת חכמים ... וא"כ הרי צריך להיות ממש כפי התקנה שתיקנו להוציא את שאינו בקי, דצריך דוקא שישמעו לכל מה שאומר הש"ץ וצריך שיהיו עשרה השומעין דוקא דהא תפלת י"ח אין יכול אחד להוציא את חברו

1. שו"ת הרא"ש כלל ד סימן יט ד"ה ונראה לי

ונראה לי, שיש לגעור באותן המגביהים קולן בשמונה עשרה ואומרים עם החזן תפלת י"ח וקדושה. ואף לרבי יוחנן, דאמר (ברכות כא): ולואי שיתפלל אדם כל היום, הני מילי ספק התפלל ספק לא התפלל. אבל היכא להתפלל כבר, אסור להתפלל שנית. והחזן מתפלל להוציא את מי שאינו בקי, והקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכת החזן ולומר אמן. וכשאינן תשעה בבית הכנסת המכוונו לברכת שליח צבור, קרוב הוא בעיני שברכת שליח צבור לבטלה, כי נתקנו ברכות לשליח צבור לאמרם בעשרה. וכשאין תשעה בבית הכנסת המכוונו לברכת שליח צבור, נראה כברכה לבטלה; לכך, כל אדם יעשה עצמו כאלו אין תשעה זולתו ויכוין לברכת החזן. ולכן, בימי אבותינו יחדו עשרה בטלנין להיות תדיר בבית הכנסת ולכוין לשליח צבור מראש ועד סוף. והמזמרים עם החזן נראה כקלות ראש.

2. משנה ברורה סי' קכד ס"ק טז

יש להם לשתוק - היינו, לא מיבעי שאסור לומר עם הש"ץ כל הברכה דהוי ברכה לבטלה, אפילו למנקט עמו איזה תיבות מאמצעו ג"כ אין נכון, דיש לחוש משום שיגרא דלישנא יוציא ברכה מפיו, וכל שכן אותם המגביהים קולם ומזמרים עם הש"ץ דהוי כיוהרא, ויש לגעור בהם דהוי כקלות ראש.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ד סימן יט

הנה בדבר עיון בספר בזמן חזרת הש"ץ, עיין במג"א ... דהאנשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ התפלה אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי אין למחות בידם, משמע שסובר דכל השתיקה היא רק כדי שיוכל לומר אמן, שלוח סגי בכוונה לידע סוף הברכה על מה עונה אמן, שלכן סובר שליכא איסור ואין למחות בידם, אך מסיק דבספר ווי העמודים קרא תגר עליהם וציין /שו"ע או"ח/ לסימן צ' סעי' י"ח שכתב שם הרמ"א לענין אחר דאפילו מי שתורתו אומנתו, שמדינא יש לו להתפלל בבית המדרש שקבע ללמוד בו אפילו בלא עשרה, דאפילו הכי לא ירגיל עצמו לעשות כן שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מבית הכנסת; וגם מסיק, וכל שכן שלא יעסוק בתורה בבית

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קכו סעי' ב

ש"ץ שטעה ואינו יודע לחזור למקומו, יעמוד אחר תחתיו (כדרך שנתבאר לעיל סי' נ"ג), ומתחיל מתחלת הברכה שטעה זה, אם היה הטעות באמצעות; ואם היה בג' ראשונות, מתחיל בראש; ואם בג' אחרונות, מתחיל רצה.

משנה ברורה שם ס"ק ה, י

(ה) תחתיו - ולכתחילה טוב שיהיה אותו האחר מי שכיון לכל התפלה עם הש"ץ ולא שח בשעה שהיה ש"ץ מתפלל, ואם לא נמצא כזה יקחו אף מי שלא כיון בזה, ואפילו הכי גם בזה לא יתחיל אלא מתחלת הברכה מפני טורח הצבור:

(ו) מתחלת הברכה - ואפילו אם לא טעה אלא בסוף, שקריאת אותה ברכה כמאן דליתא דמי. ואין חילוק בין שטעה או שנחלש ואינו יכול לגומרה והוצרך אחר לעמוד תחתיו. ולכן, בימים נוראים שלפעמים נחלש הש"ץ באמצע הפיוטים ועומד אחר תחתיו, צריך ליהדר שיתחיל העומד מתחלת הברכה, מאתה בחרתו ולא יחזור הפיוטים, ומ"מ בדיעבד אם התחיל במקום שנשתתק ולא מראש אתה בחרתו, כיון שעדיין לפני השני לומר בסוף סליחות מחל לעונותינו אין להקפיד במה שקיצר באמצעות:

How Do Converts Refer to the Patriarchs?

In a minyan of converts, should the chazan say, "Elokeinu v'Elokei avoteinu" ("our Lord and the Lord of our fathers"), given that the Patriarchs are not their biological forefathers?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' נג סע' יט

יש מונעים גר מלהיות ש"צ, ונדהו דבריהם.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצט סע' ד

עובד כוכבים אין מזמנין עליו, ואפילו גר שמל ולא טבל אין מזמנין עליו; אבל גר גמור מזמנין עליו ויכול לברך ברכת המזון ולומר: "על שהנחלת לאבותינו".

משנה ברורה שם

(ו) ויכול לברך - והיינו אפילו להוציא אחרים ידי חובתן בברכת המזון [ב"י]:

(ז) לאבותינו - לפי שלאברהם נתנה הארץ למורשה, ואברהם נקרא אב המון גוים:

1. משנה, ביכורים פרק א משנה א

יש מביאין בכורים וקורין, מביאין ולא קורין, ויש שאינן מביאין.

שם משנה ד

אלו מביאין ולא קורין: הגר מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא; וכשהוא מתפלל, בינו לבין עצמו, אומר: "אלהי אבות ישראל", וכשהוא בבית הכנסת, אומר: "אלהי אבותיכם". ואם היתה אמו מישראל, אומר: "אלהי אבותינו".

2. תוספות, בבא בתרא דף פא עמוד א

ומכא הדין משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון, לפי שאינו יכול לומר "שהנחלת לאבותינו ארץ טובה", וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו, אומר "אלהי אבות ישראל", וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר "אלהי אבותיכם", ואם היתה אמו מישראל, אומר "אלהי אבותינו". ולר"י נראה, דשפיר מצי אמר גר "לאבותינו" ולא קיימא לן כהדין משנה, אלא כר"י דפליג עלה, כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א) דאמר: תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא. מאי טעמא? דאמר קרא (בראשית יז) "כי אב המון גוים נתתיך" - לשעבר היה אב לארם, מכאן ואילך לכל גוים. ר' יהושע בן לוי אמר: הלכה כר"י. עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י...

Listening to Kedusha During One's Silent Shemoneh Esrei

If I am davening the silent Shemoneh Esrei and am up to around "Modim" as the chazan is at Kedusha, do I respond to Kedusha?

וקדושה (תוס' והרא"ש ומרדכי פרק מי שמתו ותרומת הדשן סי' י"א). ואם לאו, אל יתפלל אם אין השעה עוברת; ואם נכנס אחר קדושה, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"צ למודים, יתפלל, ואם לאו אל יתפלל; וה"ה אם יכול להגיע למודים, או לאחת מהברכות ששוחים בהם, כשיגיע שליח צבור למודים, יתפלל; ואם צריך להתחיל כדי לסמוך גאולה לתפלה, ונודמן לו שמגיע ש"צ למודים כשהוא באחת הברכות (באמצע), ישחה עמו; אבל אם הוא בתחלתה או בסופה, לא ישחה, שאין שוחין בתחלת ברכה או בסופה, אלא באבות ובהודאה.

6. שו"ת יביע אומר חלק ב - או"ח סימן ז

(ט) ומ"מ נראה שאין חיוב לעשות כן, ורשאי להתחיל עם הצבור, ואם יפסיד קדיש או קדושה אין בכך כלום, שהרי אנוס הוא, וכמ"ש במעשה רוקח. ... וההיא דאמר' הנכנס לבהכ"נ ומצא צבור שמתפללין, שאינו רשאי להתחיל להתפלל אלא אם כן גומר קודם הקדיש או הקדושה, משום שדבר זה מקרה הוא אצלו שנתאחר לבא, ואינו תדיר בקביעות. משא"כ לזה המאריך בתפלתו שאצלו הדבר בקבע והתחיל עם הצבור בשוה, לא הטריחוהו להמתין בכל יום לצורך הקדיש והקדושה, ושמא ע"י שהייתו בקביעות יבא לידי הסח הדעת ... גם ראיתי לה' ערוך השולחן (סי' קט ס"ה) שתמה על המאריכים בתפלתו עד אחר הקדושה, שאיך מצאו ידיהם ורגליהם, והרי זה נגד הגמרא והפ'ו, והי"ל להמתין עד אחר הקדושה, ומעולם לא שמענו ולא ראינו מי שיעשה כן, וכמה גדולי עולם מאריכין בתפלה עד אחר קדושה. ונ"ל שלא אמרו הי"ל אלא באדם שבא אחר שהתחילו הצבור תפלתו. אבל מי שדרכו להאריך בתפלתו ומתפלל תמיד עם הצבור, אין סברא שנבטל אותו לעולם מתפלת הציבור, אלא מתפלל עם הצבור, וכשאומרים קדושה ישתוק ושומע כעונה. עכת"ד. ולפמ"ש"כ לעיל שאף אם יתחיל אחר הקדושה, תפלתו עם הש"צ היא כתפלה בצבור, לא יספיק תירוצו זה. ... אבל אם מתחיל בשוה אפשר שכיון שעכשיו חל עליו החיוב להתפלל בצבור, וחיוב עניית קדושה לעת עתה לא חל עליו, אין לו לחוש למה שאח"כ לא יוכל לקיים מצוה דעדיפא. וגם שאז יהיה אנוס ופטור מלענות. עכת"ד. ולפי האמור הרי יוכל לקיים שניהם קדושה ותפלה בצבור, כשימתין לאחר הקדושה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סימן קד סעי' ז

אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה, אלא ישתוק ויכוין למה שאומר ש"צ, ויהא כעונה (היה עומד בתפלה וקראוהו לספר תורה, אינו פוסק) (ת"ה סי' קפ"ה).

2. תוספות מסכת ברכות דף כא עמוד ב

וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף לח): דאדם המתפלל ושומע מפי החזן קדיש או קדושה, אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור, אלא ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה. וי"ל דלכתחלה אין לעשות כן דענייה חשיבא טפי הדור מצוה. ור"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע, וגדול המנהג.

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן קד סעיף ח

אחר שסיים י"ח ברכות, קודם אלהי נצור, יכול לענות קדושה וקדיש וברכו (וע"ל סימן קכ"ב).

משנה ברורה שם ס"ק ל

אחר שסיים וכו' - היינו שאמר גם יהיו לרצון קודם אלקי נצור, דאם לא כן אסור להפסיק, כמ"ש"כ בסימן קכ"ב, ולזה רמז הרמ"א במה שכתב ועיין לקמן סימן קכ"ב:

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן קכב סעי' א

... ומיהו הרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, אם התחיל הש"צ לסדר תפלתו והגיע לקדיש או לקדושה, מקצר ועולה, ואם לא קצר יכול להפסיק בדרך שמפסיק בברכה של ק"ש, אפי' באמצע.

5. שולחן ערוך אורח חיים סימן קט סעיף א

הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"צ לקדושה או לקדיש, יתפלל. וה"ה אמן דהאל הקדוש ושומע תפלה, דינן כקדיש

Dealing With a Missed Parasha When Traveling To Israel From Abroad

Q

I live in chutz la'aretz and will celebrate a second day of Shavuot there while Jews in Israel read Parashat Naso on what is, for them, a regular Shabbat. I plan to travel to Israel before the following Shabbat (B'ha'alotcha in Israel) and return shortly thereafter. What do I do about missing Naso?

2. גמרא, מגילה דף כט עמוד ב

מאי פרשת שקלים? רב אמר: (במדבר כ"ח): "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", ושמואל אמר: (שמות ל) "כי תשא" ... מיתבי: חל להיות בפרשה הסמוכה לה, בין מלפניה בין מלאחריה - קורין אותה, וכופלין אותה. בשלמא למאן דאמר "כי תשא" - היינו דמתרמי בההוא זימנא, אלא למאן דאמר "צו ... את קרבני", מי מתרמי בההוא זימנא? - אין, לבני מערבא, דמסקי לדאורייתא בתלת שנין.

1. יו"ט שני כהלכתו פרק ט סעי' יד (עמ' דלט-רמא) ושם הע' מא

לפיכך בני חו"ל הבאים לארץ ישראל [בשנה שיש שוני בפרשת השבוע בין ארץ ישראל לחו"ל] ואחר חג הפסח, ראוי שיתאספו בשבת הראשונה לאחר עלייתם לא"י לקריאת שתי הפרשיות יחד, הראשונה בפרשה שקוראים בה באותה שבת בחו"ל, והשנייה בפרשה שקוראים בה בא"י, אולם אין חייבים לעשות כן. וכיצד ינהגו בזה ראה בביאורים. ויש קהילות בחו"ל הנוהגים להתקבץ במקומם בחו"ל בשבת במנחה קודם שיבואו לא"י, ולקרוא את הפרשה שיחסירו.

שם הערה מא:

שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, שבשנים שיש בהם אי השתוות הפרשיות בין א"י לחו"ל (כיון שחל יו"ט שני בשבת וכנ"ל), אין בני חו"ל הנמצאים בא"י חייבים לעשות מנינים לעצמם ולקרוא כפי סדר הקריאה שבחו"ל, אך אם הם כך רוצים, יתקנו החסר להם שבשבת ראשונה יקראו כל פרשה הראשונה ועליה ראשונה של פרשה שניה בעליית הכהן, ואח"כ ימשיכו כסדר העליות כנהוג בא"י, עד כאן דבריו.

3. רמ"א אורח חיים סי' קלה סעי' ב

הגה: אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת (אור זרוע) (ועיין לקמן סי' רפ"ב).

When an Israeli Traveler Abroad Begins Asking for Rain

When a resident of Israel is in chutz la'aretz during the period between 7 Cheshvan and December 5, does he say "v'ten tal u'matar livracha" (asking for rain) in Shemoneh Esrei?

1. שו"ת הרא"ש כלל ד סימן י

ואנן בכל מילתא אזלינן בתר חכמי בבל ועבדינן כוותיהו, היכא דפליגי אהדדי חכמי בבל וחכמי ארץ ישראל, דתלמוד בבל חשבינן עיקר; ה"מ בדבר איסור והיתר וחייב ופטור טומאה וטהרה. אבל דבר התלוי בצורך השעה ואין בו שינוי לעבור על דברי תורה, ראוי לילך אחר השנים והמקומות והזמן. דבבל שוכנת על מים רבים ולא היו צריכין גשמים עד ס' לתקופה ... אבל בארץ אשכנז, שזמן הזרע הוא מחצית תשרי ואילך, הדבר ידוע שאם לא ירדו גשמים מיד אחר הזרע שהוא מתקלקל ... למה לא נעשה כבני ארץ ישראל ששואלין הגשמים במרחשון, כרבן גמליאל? ... אם בני בבל עושים כפי מקומם וכפי צרכם בשינוי המשנה, כל שכן שבני אשכנז יעשו כפי צרכם ... והמנהג השני, שנוהגין לפסוק מלשאל ולהזכיר ביום טוב הראשון של פסח; והדבר ידוע שבאשכנז עיקר קיום התבואה היא על ידי הגשמים שבין פסח לעצרת ... ולמה לא נשאל ונזכיר עד עצרת? כל אלו הדברים דנתי לפני רבותי באשכנז ולא היה אדם מערער לדברי; אלא שאמרו: אין אנו צריכין לשנות המנהג באשכנז, כי אין עצירת גשמים מצוי שם, והרבה פעמים התבואה מתקלקלת מפני רוב הגשמים. כשיצאתי מאשכנז ועברתי דרך פרובינצא, שמעתי במונפישליר שהיו מזכירים הגשמים בו' במרחשון, וישר מאוד בעיני... ולענין הפסקה מה אתם עושין? ואמרו, שעושין כמשנה, מיום טוב הראשון של פסח פוסקים... שאמרו: מה שאנו שואלין בשבעה במרחשון, כך הנהיגו חכמים הראשונים. ועל ההפסקה, לא נוכל לעשות דבר בשנוי מנהג, אם לא שיתקבצו חכמי הארץ ... אלא שלא מלאני לבי לדבר כדברים הללו לשנות המנהג. ועתה, שראיתי כי בעונותינו הגשמים נעצרו ... אמר לי לבי: עתה הגיע העת לתקן מה שנתאוותי זה ימים רבים, כי בודאי שישמעו לך בעת צרה כזאת ... אלא שהטו את לבבם והסבו את דעתם אחרונית. ובראותי כי הטו את לב הקהל לבלתי קבל ממני דברי אלקים חיים, גם אני חוזרת בי מלשאל ולהזכיר בבית הכנסת שאני מתפלל בו, אע"פ שהייתי יכול לשאל, אע"פ שאני יחיד, כיון שצורך רבים הוא...

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קיז סע' ב

יחידים הצריכים למטר בימות החמה, אין שואלין אותו בברכת השנים, אלא בשומע תפלה, ואפי' עיר גדולה כנינוה או ארץ אחת כולה כמו ספרד בכללה, או אשכנז בכללה, כיחידים דמו בשומע תפלה; ומיהו אם בארץ אחת כולה הצריכים מטר בימות החמה, טעה בה יחיד ושאל מטר בברכת השנים, (אם רוצה) חוזר ומתפלל בתורת נדבה בלא שאלה בברכת השנים (אבל אינו מחויב לחזור כלל), (ב"י בשם מהרי"א והרמב"ן והר"ן סבירי להו כהרא"ש).

3. באר היטב או"ח סי' קיז ס"ק ד

מי שיצא מארץ ישראל לחוץ לארץ, אם יש לו אשה ובנים בארץ ישראל, אף על פי שאין דעתו לחזור בימי הגשמים שואל כבני ארץ ישראל (מוהרי"ק"ש) ... ופרי חדש פסק שבני ארץ ישראל שבאו לחוץ לארץ, כל זמן שדעתם לחזור בכל אותה שנה לארץ ישראל, שואל כבני ארץ ישראל, ואם אין דעתם לחזור אלא לאחר שנה או שנתיים כמו שלוחי ארץ ישראל, אף על פי שיש להם אשה ובנים בארץ ישראל, שואל כבני חוץ לארץ.

4. יום טוב שני כהלכתו פרק י' סע' ב

בן ארץ ישראל הבא לחוץ לארץ לפני ז' מרחשון ודעתו לחזור לארץ ישראל בימות הגשמים, או אף אם אין בדעתו לחזור באותה השנה אלא שמשפחתו נשארה בארץ ישראל... וגדולי הפוסקים שבזמננו הורו שיתחיל לשאל הגשמים בו' במרחשון בברכת "שומע תפילה"...

A New Beracha When the Oleh Was Shown the Wrong Place

The ba'al koreh showed the oleh the wrong place prior to his aliya and realized it during the oleh's beracha. The ba'al koreh rolled the Torah to the correct place as the oleh continued his beracha. Should the oleh have started the beracha over?

1. בית יוסף אורח חיים סי' קמ

כתב ה"ר דוד אבודרהם ז"ל בהלכות ברכות (עמ' שיז) שכתב ה"ר גרשום ב"ר שלמה על מעשה שאירע בראש חודש טבת שמוציאים שני ספרים וטעה שליח ציבור ופתח של חנוכה ובירך הקורא עליו, והזכירוהו הציבור שטעה ובשל ראש חודש יש לו לקרות ראשונה, והפסיק וגלל ס"ת עד שהגיע לפרשת החודש. ויש מאנשי הדור שמוכחין שצריך לחזור ולברך שנית על פרשת ראש חודש, מדגרסינן בירושלמי פרק כיצד מברכין (ה"א): הדין דנסיב פוגלא ומברך עליה והוא לא אתא לידיה, צריך לברוכי עליה זמן תנינות. רצה לומר: כיון שהפסיק אחר ברכתו, שנטלו מן הקרקע, חוזר ומברך אע"פ שלא הפסיק אלא בשתיקה; וגם כן בכאן, כיון שהפסיק זמן גדול בשתיקה בעת שגלל ס"ת, הוי ליה הפסקה כגון אם הפסיק בדיבור. ועוד דגרסינן תו בירושלמי (שם): רבי זירא בעי האי מאן דנסיב תורמוסא ונפל מידיה, מהו לברוכי עליה זמן תנינות? פירוש: היו תורמוסין לפניו ונטל אחת מהן ונפלה מידו, ומיבעיא ליה אם צריך לברך פעם שניה על האחריים, ומקשי: ומה בינו לאמת המים? ומתריך: אמרין תמן לכך כיון דעתו מתחלה, ברם הכא לא לכך כיון דעתו מתחלה. והכא נמי, כיון דלא נתכוין בברכתו על זאת הפרשה צריך לחזור ולברך. ולפי דעתו טעו: כי הטעם הראשון בטל, שהרי הירושלמי הוא אינו עיקר, דהלכה כרבא (ברכות לט:): מברך ואח"כ בוצע, דלא חשבינן שתיקה להפסקה, לא שנא מרובה לא שנא מועטת. והטעם השני בטל ג"כ לדעת הראב"ד דפסק לקולא, והביא ראייה לדבריו דכל דמנח קמיה חיילא ברכה עליה, הכי נמי, הא ס"ת קמיה ודעתיה עליה לכל הפרשיות הכתובות בו; גם אם לא גלל אותו ס"ת עצמו שבירך עליו תחלה אלא פתח ס"ת אחר, יש פנים להיתר כי אחר שהוציאו אותם שני ס"ת יחד לקרות אותם שתי פרשיות שהם ענין היום, יש לומר דמנחי קמיה הוו ודעתיה עילויהו, וכן יצאה הוראה בחבורה בעירנו עכ"ל: והפוסקים פסקו כההיא דהדין דנסיב תורמוסא לחומרא וכמו שיתבאר בסימן ר"ו (ד"ה וז"ל שבה"ל) בסייעתא דשמיא, ולפי דבריהם בההוא עובדא דס"ת צריך לחזור ולברך, כמו שהורו אנשי הדור ההוא ודלא כה"ר גרשום ב"ר שלמה:

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קמ סע' ג

והעולה לקרות בתורה והראו לו מקום שצריך לקרות, וברך על התורה והתחיל לקרות, או לא התחיל והזכירוהו שפרשה אחרת צריך לקרות וגלל הספר תורה למקום שצריך לקרות בו - ו"א שאינו צריך לחזור ולברך, ו"א שצריך.

משנה ברורה שם ס"ק ט

ו"א שצריך - לברך כשקורא את הפרשה הראויה לקרות, וטעמו דבדאי לא נתכוין בברכתו רק על הפרשה שהראו לו מקודם, וע"כ צריך לברך מחדש על פרשה זו. וכתבו האחרונים דנהגין למעשה כהיש אומרים הוה. ואין נפקא מינה בין אם המקום שהראו לו מתחלה היה פרשה אחרת לגמרי או אפילו באותו סדר אלא שצריך לגלול ממקום ראשון למקום זה, בכל זה צריך לחזור ולברך דבדאי לא היה דעתו בברכתו על מה שאינו מגולה לפניו [ח"א ושאר אחרונים], והמקיל שלא לחזור ולברך באם היה המקום שהראו לו באותו סדר של שבוע זו אף שצריך לגלול ממקום למקום, אין מוחין בידו דיש לו על מי לסמוך]. ואם פרשה זו הראויה לו לקרות היה גם כן מגולה לפניו בעת שהראו לו המקום הראשון, בזה הסכים הט"ז וש"א דאין צריך לחזור ולברך דדעתו היה על כל מה שמגולה לפניו, ואפילו אם המקום שהראו לו מתחלה היה מסדר שבוע העבר כיון שגם מסדר של שבוע זו מגולה לפניו, דעתו על כל מה שמגולה; ואין לחלק בין אם הפרשה הראויה היה בעמוד זה או בעמוד השני, דמסתמא דעתו על כל מה שפתוח לפניו; גם אין חילוק בין אם המקום שהראו לו היה למעלה והמקום הראוי לקרות הוא למטה או שהראו לו למטה והמקום הראוי לקרות היה למעלה, בכל ענין אין צריך לחזור ולברך כיון שאין צריך לגלול, אלא שאם הראו לו למטה והמקום הראוי הוא למעלה והוא חוזר למקום הראוי טוב שיקרא עד המקום שהראו לו בתחלה ועוד איזה פסוקים להלן:

A New Beracha When the Oleh Was Shown the Wrong Place

5. משנה ברודה סימן קמ ס"ק ג

ועיין באחרונים שכתבו דכשהוזר ומברך אינו חוזר לאמירת "ברכו" כי אם הברכה בלבד, שהוא עיקר ברכת התורה:

6. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סימן לו

וכבר הוריתי בשבת מקץ בחנכה תר"פ שהיה הס"ת נגלל בפ' וישלח וברך, שלא יברך פעם ב' כיון דידוע לכל שבשבת הנוכח הוא בפ' מקץ אך היה סבור שהוא נגלל על מקץ, ואף שפתח, ברור שלא ראה ונמצא שהברכה היתה על מקץ, והגלילה אינה הפסק. וכן יש להורות בכל שבת כשאומר שידע איזה פרשה צריך לקרא שאין לו לברך פעם ב' דדוקא בחשב שצריך לקרות כאן במקום שהיה פתוח צריך לברך פעם ב'

3. כף החיים אורח חיים סי' קמ ס"ק טו

... דעת מרן ז"ל בבית יוסף כסברא שניה דצריך לחזור ולברך כיעו"ש, וכן הוי לפי הכלל המסור בדינו דכשמביא מרן ז"ל בשולחן ערוך י"א וי"א דדעתו לפסוק כי"א בתרא ... אמנם לפי מה דקיימא לן בספק ברכות להקל אפי' כנגד מרן ז"ל ואפי' כנגד הרוב ... הכא נמי יש לפסוק כסברא הראשונה שאין צריך לחזור ולברך ...

4. ביאור הלכה סימן קמ סע' ג ד"ה "וברך על"

וברך על התורה - ואם התחיל לומר "ברוך אתה יי" ונזכר אז אם הוא מקום קרוב שאין צריך הפסק גדול עד שיגלול למקום הראוי, כגון שהוא העמוד הסמוך לו לפניו או לאחריו, אזי יראו לו מיד מקום הראוי ויסיים ברכתו, אבל אם צריך לגלול וע"י שהות הגלילה יהיה הפסק ניכר בין הזכרת השם ובין הברכה יש לו לסיים מיד "למדני חוקיך", כדי שלא יהא הזכרת השם לבטלה, ויגלול למקום הראוי, ויתחיל שנית הברכה. ואם כבר אמר ג"כ "אלוקינו מלך העולם" שאז א"א לו לסיים שוב "למדני חוקיך", אז יש לסמוך שיסיים הברכה אחר שגלל למקום הראוי אף אם יש שהות קצת לפי שהפסק שתיקה אינו חשוב הפסק כל כך [שערי אפרים]:

Who Says Kaddish After Kri'at HaTorah?

Who is supposed to say the Kaddish following kri'at haTorah: the ba'al korei or a mourner?

3. רמ"א יורה דעה סי' שעו סע' ה

ונמצא במדרשות לומר קדיש על אב (כל בו וריב"ש בשם תנחומא וספרי, ובחיי בשם מסכת כלה, וב"י בשם הוזהר, ובא"י בשם תנא דבי אליהו רבא); ע"כ נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חדש, וכן נהגו להפטיר בנביא, ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחזורין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדיש ברבים, פודה אביו ואמו מן הגיהנם

4. גשר החיים חלק א פרק ל סי' ד

גודל מעלת כח הקדיש ותקונו (א) ע"י אמירת הקדיש שהוא אומר "יתגדל ויתקדש", פודה את אביו מן הפורעניות ... והטעם דע"י שאומר הקדיש, והצבור עונה אחריו "יהא שמ"י רבא מברך כו" מתקדש שמו הגדול בעולמות העליונים ומתכפר גם עון חילול השם החמור מכל. דהא יש ד' חלוקי כפרה: (א) עבר על לא תעשה כו' תשובה מכפרת מיד. (ב) עבר על לא תעשה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. (ג) עבר על לא תעשה של חייבי כרת או חייבי מיתה, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין. (ד) עבר על חילול השם, תשובה ויום הכיפורים ויסורין תולין ומיתה ממרקת (יומא פ"ו). ושמא לא זכה הנפטר לעשות תשובה, הנה אמירת הקדיש מבנו (ובשיעור ידוע גם מקרובו או שכירו) שאומרים לעילוי נשמתו - מועיל קידוש שמו, ע"י אמירת הקדיש ושהצבור עונה "אמן יהא שמיה רבא כו" - לכפר לו גם עון חילול השם.

5. פני ברוך סי' לד סע' יד

חצי קדיש שאחר קריאת התורה שייך לאבלים, ואם אין שם אבל, אומרו מי שקרא בתורה אף אם יש לו אב ואם.

1. בית יוסף אורח חיים סי' נה

ואומר קדיש. כתב האגור בסימן (צ"ח) [צ"ד] וזה לשונו: השיב הראב"ד טעם על הקדישים שאומרים בתפלה: אחד, אחר פסוקי דומרה, שיש לשם הפסק דפסוקים; וקדיש אחר סיום תפלת שמונה עשרה, שהיא מצוה בפני עצמה ואינה דבוקה לאחריה; וקדיש אחר קריאת התורה, כי הוא מצוה בפני עצמה בכניסה; וקדיש אחר הקדושה, והיא דבר שבקדושה; וקדיש אחר אמירת מזמור או פרק או אגדה או משנה כדאמרינן בסוטה (מט.): עלמא קאי אקדושתא דסידרא וא"הא שמיה רבא" דאגדתא; וקדיש אחר "אשרי" למנחה, שהיא מצוה בפני עצמה, שכל האומר "תהלה לדוד" [שלוש פעמים] בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא (ברכות ד:); וקדיש אחר ברכות קריאת שמע של ערבית, כי תפלת ערבית רשות ויש שהולכים להם קודם שמונה עשרה ולא ישמעו קדיש; וקדיש לאחר תפלת ערבית, שכבר נשלמה התפלה. ואין פוחתין משבעה קדישים בכל יום. והגאונים כתבו על שם "שבע ביום הללתיך" (תהלים קיט קסד) עכ"ל משבלי הלקט (תפלה סי' ח):

2. גמרא, סוטה דף מט עמוד א

ואלא עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא וא"הא שמיה רבא" דאגדתא

Steps to Ensure that Kri'at Shema is Recited at the Right Time

It bothers me that, at the shul where I usually daven, we often miss sof z'man Kri'at Shema. The end of the time during which Kri'at Shema may be recited properly. What can I do about this problem, and is it proper for me to continue davening in that shul?

הגה: ויש אומרים דאם היה אנוס, והפסיק כדי לגמור את כולה, חוזר לראש, והכי נהוג. ומשערין ענין השהייה לפי הקורא ולא לפי רוב בני אדם (רשב"א ס"פ היה קורא).

משנה ברורה שם ס"ק ד

חוזר - כל זה לענין דיעבד, אבל לכתחילה לא יפסיק לשהות כדי לגמור כולה אפילו שלא מחמת אונס, ואפילו בשתיקה בעלמא, ואפילו בדבר שהוא מדרבנן, כגון ברכת קריאת שמע והלל ומגילה וכהאי גוונא, וכל שכן דבתפלה יש לזיזר מאד בזה ומשמע בספר שולחן שלמה דדוקא אם הוא עומד בסוף ברכת אמת ויציב, דהיינו אצל "שירה חדשה" וכדלקמן בסוף סימן ס"ו, אבל אם עדיין לא הגיע ל"שירה חדשה" טוב יותר שישחה בסירוגין באמצע ברכה כמה פעמים פחות מכדי לגמור כולה:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' נח סע' א

זמן קריאת שמע של שחרית, משיראה את חבריו הרגיל עמו קצת, ברחוק ד' אמות, ויכירנו. ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות, שהוא רביע היום.

2. שולחן ערוך שם סעיף ו

אע"פ שזמנה נמשך עד סוף השעה הג', אם עברה שעה ג' ולא קראה, קורא אותה בברכותיה כל שעה ד' שהוא שלישי היום, ואין לו שכר כקורא בזמנה. ואם עברה שעה ד' ולא קראה, קורא בלא ברכותיה כל היום.

5. רמ"א, אורח חיים סימן מו סע' ט

וטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל (בברכות השחר) וגו': ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כי לפעמים שהיו עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה (טור).

משנה ברורה שם ס"ק לב

שלא בזמנה - דהיינו אחר ג' שעות, שעבר זמן קריאת שמע ועדיין לא עבר זמן ברכת קריאת שמע עד אחר שעה ד', כדלקמן בסימן נ"ח, אבל אם הוא ירא שהצבור יעברו גם זמן ברכות קריאת שמע, אין לו להמתין עליהם כלל, כי יפסיד על ידם הברכות וגם הזמן תפלה שהוא גם כן לכתחלה רק עד ארבע שעות, כדלקמן בסימן פ"ט, אלא יקרא בזמנה בברכותיה ויתפלל ביחודי:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' סו סע' ג

לקדיש ולקדושה ולברכו, מפסיק אפילו באמצע הפסוק, וכן למודים, אבל לא יאמר אלא תיבת מודים בלבד. הגה: וכן בברכו לא יאמר יתברך וישתבח כו'. וי"א דאמן שעונין אחר ברכת האל הקדוש ואחר שומע תפלה יש לו דין קדושה ויוכל לענות אותם בקריאת שמע, וכן עיקר. ולכל ה"מ פוסקים, מכל שכן באומר תחנונים (תשובת הרשב"א).

משנה ברורה שם ס"ק יז

לקדיש - היינו ל"אמן יהא שמיה רבא" עד "עלמא", ולא יאמר "יתברך", ויענה אמן אחר "דאמירן בעלמא" אבל על: תתקבל, יהא שלמא, עושה שלום לא יענה אמן כי אינו אלא מנהג. ולקדושה יאמר רק "קדוש" ו"ברוך" שזהו עיקר קדושה ולא "ימלך" וכל שכן שלא יאמר "נקדש" ושאר דברים שמוסיפין בשבת, וכל זה אפילו בין הפרקים לא יאמר:

6. הגהות ד' עקיבא איגר סי' מו על מגן

אברהם ס"ק טז

לעניות דעתי בירא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע, יכוין בדרך תנאי: אם יעברו - יהא יוצא בזה, ואם לא יעברו - לא יצא בזה, כמו שכתב הבית יוסף לענין ספירת העומר.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' סה סע' א

קראה סירוגין, דהיינו שהתחיל לקרות והפסיק בין בשתיקה בין בדיבור וחוזר וגמרה, אפילו שהה כדי לגמור את כולה, יצא אפילו היה החפסק מחמת אונס.

Which Comes First – Kaddish or HaGomel?

On Mondays and Thursdays, we often give the third aliya to someone who has to say Birkat HaGomel. Does he make the beracha before or after Kaddish?

3. דמ"א, אורח חיים סימן נד סע' ג

... וכן מי שלא היה לו ציצית או תפילין והביאו לו בין ישתבח לקדיש, יכול להניחם ולברך עליהם ...

משנה ברורה סי' נד ס"ק יב

והביאו לו - בין ליחיד ובין לש"ץ, ואע"פ דגנאי הוא לצבור להמתין, מ"מ הואיל דאי אפשר בלאו הכי, שרי; ובוזה אין צריך הש"ץ לחזור ולומר פסוקים, דשהייה מועטת היא [דה"ח] ...

4. תרומת הדשן סימן יג

וכן הדעת נוטה דחד עניינא אינון, דשליח ציבור אינו פוסע לאחוריו לאחר תפילתו שמתפלל בקול רם אלא ממתין הוא עד סוף הקדיש שלם שתקנוה חכמים לש"ץ אחר כל תפילה, אלא שמפסיקים בקריאת ס"ת וסדר קדושה והלל ואבינו מלכנו וכהאי גוונא כולהו לסדר התפלה באין, וקדיש לאחריהם חוזר עיקר על התפלה דשמונה עשרה ...

5. משנה ברורה סימן קכג ס"ק יח

... וקדיש של אחריהם חוזר עיקר על תפלת שמונה עשרה [תרומת הדשן]. ומכאן דקדקו האחרונים דאין לש"ץ לדבר ביני וביני בשיחה [שלא מעניני תפלה] כי הקדיש חוזר על התפלה:

1. קיצור שולחן ערוך סי' סט סע' ה

... ויש לשליח ציבור להתעטף בטלית קודם אשרי, שלא להפסיק בין אשרי לקדיש. ואם לא היתה טלית עד לאחר שאמר אשרי, יתעטף ויאמר איזה פסוקים שעליהם יאמר קדיש.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצב סע' א

במנחה (אומרים אשרי ובא לציון ואני תפילתי וגו') (טור) ומוציאין ס"ת וקורין ג' אנשים ו' פסוקים מפרשה הבאה.

מגן אברהם שם ס"ק ב

ג' אנשים - ואין אומרים קדיש על התורה, שאין כאן במה להפסיק בין קדיש זה לקדיש שקודם שמונה עשרה, ואפי' במנחה בתענית שמפטירין, אין כאן הפסק דהפטרות שייכא אל הקריאה (הגמ"נ), וכ"כ בליקוטי פרד"ס שהקדיש שלפני שמונה עשרה קאי אקריאה, ואע"פ שמפסיקין בין הקריאה לקדיש עד שיגלול ס"ת, לא חשיב הפסק דסיומא אריכתא היא, עד כאן לשונו; וכן מוכח בלבוש. ... פסוק א' לא חשיב הפסק ...

Making Up Missed Portion of Kri'at HaTorah at Mincha of Shabbat

Q On Shabbat morning, the ba'al koreh omitted two words in the midst of the laining. People initially assumed they had heard incorrectly, but the matter became clear near the end of Musaf. No decision was made about what to do until shul dispersed (the rav was away). At Mincha, we started reading from the point of the error, and the kohen's aliya ended at its regular place in the new parasha. Were we correct?

4. משנה ברורה סי' קמב ס"ק ב

מחזירין אותו - שיקראנה בדקדוק, והיינו בין כשהוא עומד עדיין בפסוק זה ובין שכבר גמר הפרשה ואפילו בירך לאחריה נמי, העולה אחריו חוזר לאותו פסוק (ג) וקורא ממנו ולהלן עד סוף הפרשה ועוד שלשה פסוקים מפרשה שאחריה:

שער הציון שם ס"ק ג

כך נראה לי, לרווחא דמילתא, שלא יהא מנכר כ"כ לעיני הצבור השינויים שעושים, אבל מדינא סגי אם יקרא הפסוק הזה ושנים עמו וידלג עד סוף הפרשה ויתחיל אחר כך להעולה מתחלת הפרשה שהקורא עומד עתה בה; ואפשר עוד דאפילו פסוק אחד סגי, כיון שקורא אחר כך להעולה זה עוד פרשה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קלז סע' ג

אם דלג פסוק אחד ולא קראו, אם הוא במנחה בשבת או בב' וה' וקרא יו"ד פסוקים בלא פסוק המדולג, אינו חוזר; ואם לאו, חוזר. אבל בשבת, אפילו דילג פסוק אחד חוזר וקורא, ואפילו אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש חוזר וקורא הוא ושנים עמו; ואפילו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא. פרשת המועדים (דינם) כמו מנחה בשבת ושני וחמישי, לפי שכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן.

משנה ברורה שם ס"ק ח

פסוק אחד - ואפילו מקצת מפסוק אחד ואפילו רק תיבה אחת, צריך לחזור ולקרוא. ויש להתחיל מתחלת אותו פסוק ולקרואו ושנים עמו כדין פסוק שלם:

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קלה סע' ב

מקום שמפסיקין בשבת בשחרית, שם קורין במנחה, ובשני ובחמישי, ובשבת הבאה. הגה: אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת (אור זרוע) (ועיין לקמן סי' רפ"ב).

משנה ברורה שם ס"ק ה

אם בטלו וכו' - מחמת קטטה וכדומה, ומיירי שלא קראו כל היום, אבל אם בטלו רק בשחרית הקריאה ובמנחה כבר מצאו מנוחה, אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה כל הסדרה ויקראו שבעה גברי, כי כל יום השבת הוא זמן הקריאה. אבל אם גם במנחה לא היה מנוחה לא יקראו בשני או בחמישי כל הסדרה משבת העבר, כי בחול יש בטול מלאכה לעם, אלא יקראו רק הפרשה מן הסדר של שבת הבאה ולא מן שבת העבר [דגמ"ר ע"ש מילתא בטעמא]:

2. מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כא הל' ו

מדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה, שאפילו אם דילג פסוק אחד ולא קראו והחזיר את התורה ואמר קדיש, וחוזר ופותח ומברך וקורא, הוא ושנים אחרים.

3. ט"ז אורח חיים סי' קלז ס"ק ג

ואפי' דילג פסוק א' חוזר - פי' ומברך ברכת התורה, ומשום הכי קורא אותו הפסוק ושנים עמו, דברכות צריכות שיהיה בהם ג' פסוקים:

Talking Between Netilat Yadayim and Eating

When and why are we not to talk in between netilat yadayim, making HaMotzi, and eating?

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קסז סע' ו

יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה; ואם שח, צריך לחזור ולברך אלא אם כן היתה השיחה בדברים מענין דברים שמברכין עליו, כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר: הביאו מלח או ליפתו, תנו לפלוני לאכול, תנו מאכל לבהמה, וכיוצא באלו, אין צריך לברך. הגה: ומ"מ לכתחלה לא יפסיק כלל (כל בו), והוא דאם שח דברים בטלים צריך לחזור ולברך, היינו דוקא ששח קודם שאכל הבוצע, אבל אחר כך לא הוי שיחה הפסק, אף על פי שעדיין לא אכלו אחרים המסובים, כבר יצאו כולם באכילת הבוצע, כי אין צריכים כולם לאכול מן פרוסת הבוצע, רק שעושים כן להביא מצוה (רוקח ואור זרוע).

משנה ברורה סימן קסז ס"ק לד

יאכל מיד - דלכתחלה אסור להפסיק בשיחה יותר מכדי דיבור, כדלקמן בס' ר"ו ס"ג ע"ש:

ביאור הלכה שם

ולא ישיח - עד שיבלע על כל פנים מעט כמו שכתבתי במ"ב, ויש לזיזר בזה הרבה, דדעת המגן אברהם ואליה רבא דמה שלועס לא מקרי עדיין אכילה, וא"כ כששח הוי הפסק בין הברכה לאכילה ... אך הרבה אחרונים כתבו דאף שלכתחלה בודאי צריך לזיזר בזה, מ"מ בדיעבד כשעבר ושח בשעה שהוא לועס בפיו אין צריך לחזור ולברך, דהלעיסה גם כן אתחלתא דאכילה היא ... ואפשר עוד דאפילו המ"א מודה היכא דבלע הטעם שיש בפיו מן הלעיסה שאין צריך לחזור ולברך, דעל ידי זה חלה הברכה. ועיין בח"א שגם הוא הסכים כן להלכה אך משמע מדבריו דדוקא כשבלע מתחלה על כל פנים הטעם שמצץ בפיו מן הלעיסה, ע"ש:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנח סע' יא

מברך קודם נטילה, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן; ונהגו שלא לברך עד אחר נטילה, משום דפעמים שאין ידיו נקיות, ומפני כך מברכין עליהם אחר ששפשף ידיו, שכבר ידיו נקיות קודם שיטול עליהם מים שניים. הגה: גם יכול לברך עליהם קודם נגוב, שגם הנוגב מן המצוה, ומקרי עובר לעשייתן (הגהות אשרי פ"ק); ואם שח לברך עד אחר נגוב, מברך אחר כך.

2. בית יוסף אורח חיים סימן קסו

ויברך ברכת המוציא מיד - משום דמשמע ליה דהא דאמרינן בפרק כיצד מברכין (מב.): תיכף לנט"י ברכה, בנטילה שלפני הסעודה קאמר. אבל רבינו יואל מפרש לה במים אחרונים, דאילו בראשונים אינו צריך לתכוף נטילה לברכה; וכן כתבו הגהות מיימוניות בפ"ו מהלכות ברכות (אות ע) בשם רבינו שמחה וגם הרמב"ם כתב שם (ה"כ) דתיכף לנטילת ידים שלאחר הסעודה ברכת המזון: ומ"ש רבינו שכן פירש הר"ף אינו יודע מהיכן למד כן שהרי הר"ף (ברכות ל.) לא כתב בזה אלא דברי הגמרא, וכל מה שאפשר לפרש בלשון הגמרא יש לפרשו בלשון הר"ף גם כן:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קסז סע' א

יש אומרים שאין צריך לזיזר מלהפסיק בין נטילה להמוציא, ויש אומרים שצריך לזיזר, ושוב לזיזר. ואם שחה כדי הלוח כ"ב אמה, מקרי הפסק (תוס' פ' אלו נאמרים).

משנה ברורה שם ס"ק ו

מקרי הפסק - ולא מקרי תיכף. וא"כ לפי מה שפסק המחבר דשוב לזיזר לתכוף נטילה לסעודה יש לזיזר גם מלישהות בינתים שיעור כזה. ודע דעיקר דין תכיפה המוזכר בסו"מ זה הוא רק מצוה לכתחלה, אבל בדיעבד אפילו שחה הרבה או הפסיק בינתים, אין צריך לחזור ולטול ידיו כל שלא הסיח דעתו בינתים משמירת ידיו:

Making a New Beracha After Having Planned to Finish Eating

Q Toward the end of a snack, I decided to stop eating after one more cookie and later changed my mind. Did I need to make a new beracha before continuing to eat?

3. גמרא, פסחים דף קג עמוד ב

הכי אמר רב: כיון דאמריתו הב לן וניברך - איתסרא לכו למישתי. מאי טעמא - דאסחיתו דעתייכו.

4. רמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה ז

גמר בלבו מלאכול או מלשתות ואחר כך נמלך לאכול או לשתות, אף על פי שלא שינה מקומו, חוזר ומברך, ואם לא גמר בלבו אלא דעתו לחזור לאכול ולשתות, אפילו פסק כל היום כולו אינו צריך לברך שנית.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קעט סעי' א

גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכול ולא לשתות, עד שיברך ברכת המזון; ואם אמר: הב לן ונברך, הוי היסח הדעת ואסור לו לשתות אלא אם כן יברך עליו תחלה, ואכילה דינה כשתיה להרא"ש; אבל להר"ר יונה והר"ן אכילה שאני, שאף על פי שסילק ידו מלאכול ואפילו סלקו השלחן אם רצה לחזור לאכילתו, אין צריך לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רו סעי' ה

אין מברכין לא על אוכל ולא על משקה, עד שיביאוהו לפניו; ברך ואחר כך הביאוהו לפניו, צריך לברך פעם אחרת; אבל מי שברך על פירות שלפניו ואחר כך הביאו לו יותר מאותו המין, או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון, אינו צריך לברך. הגה: וטוב ליהרר לכתחלה להיות דעתו על כל מה שיביאו לו (בית יוסף טור י"ד סימן י"ט).

משנה ברורה שם ס"ק כ

ואחר כך הביאו לו - היינו אפילו אחר שכבר אכל הראשונים. והנה מדברי הרמ"א דבסמוך משמע דהמחבר מיירי אפילו בשלא היה דעתו בהדיא על כל מה שיביאו, רק שברך על פירות אלו שהיו לפניו בסתמא, ואמרינן דזה הוי כאלו אתני בפירוש שאם יביאו לו עוד, שיאכל גם מהן משום שכן דרך האדם לכנוס מאכילה קטנה לגדולה, אלא אם כן היה דעתו בהדיא שלא לאכול רק אלו הפירות שהם לפניו או שבעת שגמר אכילתו הוסכם בדעתו שלא לאכול עוד ואח"כ נמלך לאכול, דבזה לכולי עלמא צריך לחזור ולברך:

2. גמרא, ברכות דף מב עמוד א

רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן, בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל, שקל רב פפא וקא אכיל. אמרי ליה: לא סבר לה מר, גמר אסור מלאכול? - אמר להו: סלק אתמר. רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא, לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו ריסתנא מבי ריש גלותא; רבא אכיל, ורבי זירא לא אכיל. אמר ליה: לא סבר לה מר, סלק אסור מלאכול? - אמר ליה: אנן אתכא דריש גלותא סמכינן. אמר רב: הרגיל בשמן - שמן מעכבו. אמר רב אשי, כי הוינן בי רב כהנא אמר לן: כגון אנן דרגילינן במשחא - משחא מעכבא לן. ולית הלכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב, שלש תכיפות הן: תכף לסמיכה שחיטה, תכף לגאולה תפלה, תכף לנטילת ידים ברכה.

Does the Beracha on Grape Juice Exempt Other Drinks?

Q I know that when one makes a beracha on wine, it exempts him from making berachot on other drinks. Does this apply to grape juice as well? For example, if one makes Kiddush with grape juice, does he have to make a Shehakol on soda that he subsequently drinks?

ביאור הלכה סי' קעד סע' ב

... ודע דהא דיין פוטר כל מיני משקין, היינו אפילו לא כוון בעת ברכתו לפטור אותם אלא בסתמא, אפילו הכי אמרינן דממילא נטפלים לו. ועיין בה"א ובנ"א שכתב דדוקא בשותה יין בקביעות, אבל לא בשותה כוס אחד או ב' ואין בדעתו למשוך עצמו ביין, וכל שכן כשמקדש ושותה רק כמלא לוגמיו דלא מהני לפטור המשקין אפילו היו המשקין לפניו בשעת ברכה. והנה אף שבמשנה ברורה סתמנו שלא כדבריו מפני שהרבה אחרונים חולקין ע"ז וסוברין דאפילו בלא קבע לשתות יין ג"כ מהני לפטור שאר משקין כשעומדין לפניו בשעת ברכה, מ"מ נראה דאין להקל רק כשישתה עכ"פ כמלא לוגמיו שהוא שיעור חשוב דמייטבא דעתיה, דגם לענין קידוש כמה גדולי ראשונים סוברין דאינו יוצא בפחות ממלא לוגמיו ... ואף שאנו מקילין בדיעבד וסוברין דשיעור כולם מצטרף למלא לוגמיו, היינו רק לענין לצאת ידי מצות קידוש, אבל לא דלהוי זה הטעימת משהו שיעור חשוב שיהיו כל המשקין ששותה אחריו טפלין לו. והנה מדברי הדה"ח שהעתיקתי דבריו במ"ב [לענין המסובין שלא טעמו מן הכוס שצריכין לברך על המשקה ששותין] מוכח דעתו דס"ל דאפילו בטעימת כל שהוא מן היין סגי לפטור על ידי זה שאר המשקין, ומ"מ לדינא צ"ע וכנ"ל. ונכון לכתחלה שמי שירצה לפטור שאר המשקין ישתה עכ"פ מלא לוגמיו ... ואם לא שתה מלא לוגמיו, יבקש לאחד שלא טעם כלל מן הכוס שיפטרנו בברכה על המשקין או שיברך על מעט צוקע"ר לפטור המשקין:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רח סע' טז

שתה יין ומים, אין לו לברך על המים "בורא נפשות", שברכת היין פוטרתן כשם שבברכה ראשונה יין פוטר כל מיני משקים.

משנה ברורה סי' רח ס"ק עא, עג

ומים - והוא הדין כל מיני משקין אף החשובים ביותר:

שברכת היין פוטרתן וכו' - ואפילו אם אירע שהביאו המשקין אחר שנמלך והסיח דעתו משתיית היין, דאז בודאי צריך לברך ברכה ראשונה על המשקין [דלא עדיף מיין גופא], אפילו הכי אין צריך לברך "בורא נפשות רבות" כיון שקבע מתחלה על היין, נטפל הכל ליין ונפטר בברכתו:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רעב סע' ב

יין מגתו מקדשין עליו; וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רד סע' ה

שמרי יין, מברך עליהם "בורא פרי הגפן"; נתן בהם מים, אם נתן שלשה מדות מים ומצא ארבעה, הוה ליה כיון מווג ומברך "בורא פרי הגפן", אם מצא פחות, אע"פ שיש בו טעם יין, קיוהא בעלמא הוא ואינו מברך אלא "שהכל"; והיינו ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל כך, אפילו רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מברך עליו "בפה"ג"; ונראה שמשערים בשיעור שמוזגים יין שבאותו מקום. הגה: ובלבד שלא יהא היין אחד משהה במים, כי אז ודאי בטל (אגור).

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קעד סע' ב

יין פוטר כל מיני משקין. הגה: אפילו מברכה ראשונה (הר"י פרק כיצד מברכין וב"י בשם הפוסקים).

משנה ברורה שם ס"ק ג

כל מיני משקים - ובלבד שיהיו לפניו על השלחן בשעה שברך על היין [דאלו לא היו לפניו בשעת ברכה, אף שהביאו המשקין לפניו בשעה שעמד עדיין היין לפניו, לא מהני וצריך לברך עליהם]. ויש מקילין אפילו לא היו לפניו, ורק שהיה דעתו עליהם. וכל זה בשלא קבע עצמו לשתות יין ורק כוס זה בלבד, אבל אם קבע לשתות יין, הסכימו כמה אחרונים דפוטר אפילו המשקין שלא היו לפניו בשעת ברכה, כיון שבאו לפניו על כל פנים בעוד שהיין לפניו; [ואם באו לפניו אחר גמר שתיית היין, צריך לברך על המשקין - כ"כ מהר"מ בנעט בביאורו אם לא שהיה דעתו על המשקין קודם גמר השתייה] ולכתחלה טוב יותר לעולם שיהיו שאר המשקין לפניו בעת ברכתו על היין. ודע שאם קידש על היין והוציא אחרים ברכתו, אם לא טעמו מכוס של קידוש ורוצים לשתות שארי משקין, אף שהיו לפניו בשעה שברך על היין, צריכים לברך על המשקין, כי הטעם שייך פוטר הוא משום שכל המשקים טפלים לו, וכשאינו שותה, לא שייך טעם זה.

How Often Should One Make Berachot When Drinking Throughout a Hike?

Q I will be hiking for several hours and plan to drink throughout. Should I make one beracha rishona at the beginning and one beracha acharona at the end, or should I make a beracha rishona and a beracha acharona each time, at the place I drink?

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ב סי' נז

היוצא לדינא, דאם בירך כשהכין עצמו לילך מביתו, אף שהיה בביתו, הוא כהולכי דרכים ואין צריך לברך פעם אחרת כל זמן שלא הסיח דעתו, ואף בלקח בדרך עוד מיני מתיקה, כשהיה דעתו על זה והיה מצוי להשיג, דבלא מצוי להשיג הוא כלא היה דעתו עליהו. ואם כבר אכל מתחלה כשהיה צריך עדיין להיות בביתו, אף שחשב גם שילך אחר זמן קצר, לכתחלה יפסיק מלאכול ויברך כשיהיה בחוץ כדי לצאת, גם דעת הח"א. ואם שכח ולא הפסיק, לא יצטרך לברך פעם אחרת על אלו מיני מתיקה שלקח עמו מביתו כל זמן שלא יפסיק שיעור יותר מתוך כדי דיבור, וכשמפסיק יותר מתוך כדי דיבור, אף בהמקום שאכל יצטרך לברך. ועל מיני מתיקה חדשים שלקח בדרך, אף שחשב עליהו ולא הפסיק, יצטרך לברך.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קפד סע' ה

עד אימתי יכול לברך? עד שיתעכל המזון שבמעיו; וכמה שיעורו? כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה. ומשעה שהתחיל להיות רעב, אע"פ שלא נתעכל עדיין לגמרי, כנתעכל לגמרי דיינין ליה; וכן נמי לענין אכילת פירות ושתיית יין, אם אינו רעב ולא צמא ותאב לאותם פירות, יברך, אם אינו יודע לשער אם נתעכלו.

משנה ברורה שם ס"ק יח

מחמת אותה אכילה - נראה שבא לאפוקי אם הוא משער שבאותה האכילה לבדה היה כבר שיעור להתעכל והיה חוזר להיות רעב, ובעוד איזה משך אכל עוד משארי מיני מזונות ומחמת אלו הדברים אינו רעב ואח"כ נזכר שלא בירך ברכת המזון אחר אכילה הראשונה, לא יכול לברך עוד ברכת המזון שכבר בטל אותה האכילה. במה דברים אמורים, שאחר שגמר אכילתו הראשונה הסיח דעתו מלאכול עוד, אבל אם היה הכל במשך סעודה אחת, כגון מה שרגילין בסעודות גדולות שיושבין כמה וכמה שעות ולפעמים יש שיעור עיכול מאכילת פת שאכלו בתחלה, אף על פי כן יוכלו לברך לבסוף ברכת המזון, כיון דבתוך משך הזה אוכלין פפראות וכיסנין ושותין, הכל סעודה אחת היא וכלא נתעכל מזון הראשון דמי:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קעח סע' ב

חברים שהיו יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה - אם הניחו שם מקצתן, חוזרים למקומם וגומרין סעודתן ואינם צריכין לברך שנייה; ואם לא הניחו שם אדם, כשהם יוצאים צריכים ברכה למפרע, וכשהם חוזרים צריכים ברכה לכתחלה; וכן אם היו מסובין לשתות או לאכול פירות, שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל, וחוזר ומברך שנית על מה שהוא צריך לאכול. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית א', אינו צריך לחזור ולברך; אכל במזרחה של תאנה זו ובא לאכול במערבה, צריך לברך. הגה: ויש חולקים בכל מה שכתוב בס"י זה, רק סוברים ששני מקום אינו אלא כהיסח הדעת, ולכן אם שינה מקומו למקום אחר אין צריך לברך אלא לפני מה שרוצה לאכול, אבל לא על מה שכבר אכל; (תוס' ורשב"ם והרא"ש ומרדכי פרק ע"פ ושור)

2. שולחן ערוך שם סע' ד

אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר, אינו מברך ברכת המזון אלא במקום השני, כמו שנהגו הולכי דרכים, שאוכלים דרך הילוכם ויושבים ומברכין במקום סיום אכילתם.

משנה ברורה סימן קעח ס"ק מב

הולכי דרכים - דהם לכולי עלמא מותר להם להלך ולאכול, ואף אם אין רואין מקומן הראשון מחמת מרחק הדרך או שמפסיקין אילנות, משום דהם לא קבעו עצמן לכתחלה לאכול במקום שברכו ורק לילך ולאכול, ולכן אין נחשבין כלל על ידי זה עוקרין ממקומן. ואם היה דעתו לאכול סעודתו במקום שברכו המוציא ונמלכו לגמור סעודתו דרך הליכתו, כל זמן שרואין מקומן הראשון מותר להם לאכול, דחשיב מקום אחד, אבל באין רואין מחמת מרחק הדרך או מחמת הפסק אילנות חשיב שני מקום, ובפירות צריך לברך שנית ובפת גם כן אף לדעת הגהה לעיל על כל פנים לכתחלה אין להם לעקור ממקומן בלא ברכה, כמבואר שם. אך אם מתחלה חשב לאכול מעט במקומו והשאיר לאכול בדרך, מהני, ואף בהפסק אילנות, דרק מבית לבית לא מהני דעתו באכילת פירות. אמנם אם התחיל לאכול בבית והלך לדרך הרי הוא כמו מבית לבית, דלא מהני דעתו בפירות וצריך לחזור ולברך, ובפת מהני דעתו ואף לענין לכתחלה:

How Often Should One Make Berachot When Drinking Throughout a Hike?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצ סע' ב

אחר ששתה כוס של ברכת המזון יברך ברכה אחת מעין שלש.

משנה ברורה שם ס"ק ח

אחר ששתה וכו' - ואם דעתו לשתות עוד, לא יברך אחריו אלא לבסוף אחר גמר שתייתו. ודוקא כשדעתו לשתות מיד, דאי לאו הכי יש לחוש שמא יתעכל דעיכול של שתיה איננו שיעור גדול כל כך

ביאור הלכה שם

יברך ברכה אחת מעין שלש - ואם דעתו לשתות עוד לא יברך אחריו אלא לבסוף [שור]. וכתב המגן אברהם דאם טעה וברך אחריו אין צריך לברך בתחלה כיון שהיה דעתו לשתות עוד, והגר"ז וח"א בהלכות קה"ת העתיקו דבריו. ועיין בחידושי רע"א בשם תשובת קרית מלך רב דדוקא כשטעה בדיון, דחשב דצריך לברך ברכה אחרונה אע"פ שרצונו לשתות עוד, אבל בשכח שיש לו לאכול עוד וברך ברכה אחרונה, צריך לברך על מה שאכל אח"כ עכ"ל. ועיין באליה רבא שמסתפק בדינו של המגן אברהם ובגדי ישע ומאמר מרדכי חולקים על המג"א, ודעתם דברכה אחרונה הוא סילוק גמור בכל גווני, וכן מצדד בנהר שלום. ועל כן למעשה צריך עיון:

The Unique Characteristics of the Third to Join a Zimun

Q I know that while two people cannot make a zimun without a third person to complete the group, they do have a special status of only needing a little help from the third. What are the halachic ramifications of the status of two eating together?

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצד סעי' א

שלישה שאכלו כאחד, ושכחו וברך כל אחד לעצמו, בטל מהם הזימון ואין יכולים לחזור ולזמן למפרע; וכן אם ברכו שנים מהם; אבל אם שכח אחד מהם וברך, השנים יכולים לזמן עם השלישי, אף על פי שכבר ברך יכול לומר: ברוך שאכלנו משלו, והם יוצאים ידי חובת זימון והוא אינו יוצא ידי זימון; שאין זימון למפרע. הגה: ואם האחד זימן עם אחרים, אף שנים הנשארים אינן יכולים לזמן (בית יוסף בשם רשב"א).

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצז סעי' א

שנים שאכלו כאחד וגמרו, ובא שלישי, כל היכא דאי מייתי להו מידי מצו למיכל מיניה, מצטרף בהדייהו; וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם והוא שבא עד שלא אמרו: הב לן ונברך, אבל אם אמרו: הב לן ונברך ואחר כך בא השלישי, אינו מצטרף עמהם.

משנה ברורה שם ס"ק ב

מצו למיכל מיניה - היינו שאינם שבעים כל כך, ואם היו מביאים להם דברים הממשיכים את הלב לקינוח סעודה, כגון פירות וכמהין ופטטריות וגוזלות וכחאי גוונא, היו יכולין לאכול ואפילו מעט מהם:

6. משנה ברורה סימן קצג ס"ק יט

בגמר האכילה - חל עליהו חובת זימון על ידי זה שאכלו לבסוף ביחד. ומשמע מזה: הא אם לא גמרו גם סוף אכילה ביחד, כגון שבא אחד לאכול אצל שנים אחר שכבר התחילו לאכול וגם גמרו סעודתן שלא בזמן אחד, אותן שגמרו מקודם רשאין לברך בפני עצמן, דעכ"פ התחלה או גמר בעיני ביחד. ומ"מ אם המתנינו לאחר אכילתם ולא ברכו עד שגמר גם השלישי לאכול, חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק. ואע"ג שלא גמרו ביחד, כל היכא דאי מייתי להו מידי מצו למיכל מיניהו, כמו גמרו ביחד דיינינן להו, וכעין ההיא דריש סימן קצ"ז ע"ש:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצג סעי' א

... ושנים שאכלו, מצוה שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימון ... ומצוה לחזור אחר עשרה.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' ר סעי' א

שלישה שאכלו כאחד, אחד מפסיק על כרחו לשנים ועונה עמהם ברכת זימון. ואפילו לא רצה להפסיק, מומנן עליו בין עונה בין אינו עונה כל שהוא עומד שם. אבל שנים אין חייבים להפסיק לאחד, והלכך אין חיוב זימון חל עד שיתרצו להפסיק ולברך, ואם לא רצו להפסיק וזימן הוא עליהם, לא עשה כלום

משנה ברורה שם ס"ק ג

בין אינו עונה וכו' - ר"ל, שאע"כ הם יוצאים ידי זימון, כיון שהוא עומד שם ושומע ויכול לענות (ולאפוקי כשיצא לחוץ וכדלעיל בסימן קצ"ד ס"ב), ומיהו הוא בודאי אינו יוצא אלא אם כן הפסיק וענה עמהם:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' קצז

סעי' ב, ג

תשעה שאכלו דגן וא' אכל כזית ירק, מצטרפין להזכיר שם; ואפילו לא טיבל עמהם אלא בציר או לא שתה עמהם אלא כוס אחד שיש בו רביעית מכל משקה חוץ מן המים, מצטרף עמהם; והוא שיהיה המברך אחד מאוכלי הפת; ואפי' שבעה אכלו דגן וג' ירק, מצטרפין; אבל ששה, לא, דרובא דמינכר בעינין.

המצטרף צריך לברך ברכה אחרונה על מה שאכל ואינו נפטר בברכת המזון של אלו; במה דברים אמורים דסגי בכל מאכל, להצטרף לעשרה; אבל לג', אינו מצטרף עד שיאכל כזית פת. וי"א דבכזית דגן מהני אפי' אינו פת; וי"א דבירק ובכל מאכל, מהני; הלכך שנים שאכלו ובא שלישי, אם יכולים להזקיקו שיאכל כזית פת, מוטב; ואם אינו רוצה, לא יתנו לו לשתות ולא מאכל אחר; ואם אירע שנתנו לו לשתות או מאכל אחר, יזמנו עמו אע"פ שאינו רוצה לאכול פת.

משנה ברורה שם ס"ק כב

לשתות - ועכשיו נוהגים שאם לא רצה לאכול פת, נותנים לו לכתחלה לשתות או לאכול איזה דבר וכדעה האחרונה [אחרונים]:

Beracha on Solution Drunk for Diagnostic Purpose

We have developed a diagnostic tool that works as follows: After a full fast of several hours, one drinks a cup 200 milileters, to be exact. of water that contains a tasteless powder dissolved within. A few minutes later, he breathes into a special machine that detects whether various organs are working healthily. Does one make a beracha before and/or after drinking the water? Can he drink a little regular water first to remove the doubt regarding the beracha?

ביאור הלכה שם ד"ה השותה מים

השותה מים לצמא וכו' - אמרינן בגמרא: לאפוקי מאי? לאפוקי היכא דחנקתיה אומצא. ופי' בחידושי הרא"ה על מה שאמר בגמרא לאפוקי מאי: פירוש דמאי לא שתי אינשי אלא לצמא. וצונו לומר דמסתמא לא שתי אינשי מיא אלא לצמא, משום דמים אין לו הנאה מהם בלא זה ... אבל אם יודע בעצמו שלא שתה לצמא, שאין לו שום הנאה מהשתיה ושותה מפני איזה סיבה ... גם הוא מודה דאין מברך, דדמי למאן דשתי משום דחנקתיה אומצא, וכן מורה לשון הרמב"ם בפ"ח מהלכות ברכות הלכה א' שזה לשונו: השותה מים שלא לרוות צמא, אינו טעון ברכה לא לפני ולא לאחריו, והשמיט מה שאמר הגמרא דחנקתיה אומצא, משום דסבר דלאו דוקא הוא אלא אורחא דמלתא נקיש דאי לאו הכי, למאי שותה, והוא הדין כל כיוצא בזה ... ולפי זה אם שתה מים רק כדי להצטרף לברכת המזון [להמ"א דפסק בסימן קצ"ז דמהני לענין צירוף] או שיש לו ספק בברכה אם מחוייב ברכה אחרונה ורוצה לשתות רביעית מים כדי להתחייב בברכה אחרונה, אם יודע בעצמו שאין לו או שום הנאה מהמים, אין חייב עליהם לברך, וממילא גם לענין צירוף לא נחשב צירוף כלל. ועיין מה שכתבנו במ"ב דאם החיך נהנה השתיה בכלל לצמא הוא.

משנה ברורה שם ס"ק מ

לצמא - נראה דלאו דוקא לצמא ממש אלא בסתמא כל שהחיד נהנה מהמים מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה דאם אינו צמא כלל לא היה החיד נהנה ממנו:

משנה ברורה שם ס"ק מב

ושתה מים - דוקא מים שאין החיד נהנה מהם כי אם כששותה לצמא, אבל כששותה שאר משקים או אוכל התיכת פת שהחיד נהנה מהם, אף שאין שותהו ואוכלו עכשיו כי אם להעביר האומצא, חייב לברך עליו בתחלה וסוף

1. גמרא, ברכות דף לה עמוד א

סברא הוא: אסור לו לאדם שיחנה מן העולם הזה בלא ברכה.

2. שם דף לה עמוד ב

גופא: אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ. היכי דמי? אילמא דקא שתי ליה (משתה) - אוזוקי מוּיָק ליה! דתניא ... אלא: דקא שתי ליה על ידי אניגרון; ... הכא במאי עסקינן - בחושש בגרונו. דתניא: החושש בגרונו - לא יערענו בשמן תחלה בשבת, אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע. - פשיטא - מהו דתימא: כיון דלרפואה קא מכיין - לא לברך עליה כלל, קמשמע לן: כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברכוי.

3. משנה, ברכות דף מד עמוד א

השותה מים לצמא - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמ' שם מד עמוד ב - מה עמוד א

והשותה מים לצמא וכו'. לאפוקי מאי? - אמר רב אידי בר אבין: לאפוקי למאן דחנקתיה אומצא.

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן רד סעיף ז

השותה מים לצמא, מברך שהכל ולאחריו בורא נפשות רבות; אבל אם חנקתיה אומצא, ושתה מים להעביר האומצא, אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו.

Reciting Birkat HaGomel on Behalf of a Group

Q When many people have to say Birkat HaGomel (e.g., after a flight), the shul often has one person recite the beracha on behalf of the rest. Can one person say thanks to HaShem for what he received and have it count for others?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' ריט סע' ד, ה

אם בירך אחר ואמר: ברוך אתה יי אלוקינו מלך העולם אשר גמלך כל טוב, וענה אמן, יצא. וכן אם אמר: בריך רחמנא מלכא דעלמא דיהבך לן, וענה אמן, יצא. הגה: ואין זה ברכה לבטלה מן המברך, אע"פ שלא נתחייב בברכה זו, הואיל ואינו מברך רק דרך שבת והודאה על טובת חבריו ששמח בה (טור).

אם בירך אחד הגומל לעצמו, ונתכוין להוציא את חבריו, ושמע חבריו וכוון לצאת, יצא אפילו בלא עניית אמן (כיון שהמברך ג"כ חייב, יצא האחר בלא עניית אמן) (טור).

1. גמרא, ברכות דף נד עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא ... רב יהודה חלש ואתפח (רש"י - נתרפא), על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן, אמרי ליה: בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא. אמר להו: פשרתון יתי מלאודויי. והא אמר אביי: בעי אודויי באפי עשרה! - דהווי בי עשרה. והא איהו לא קא מודה! - לא, צריך, דעני בתריהו אמן.

2. טור אורח חיים סימן ריט

ופי' אדוני אבי ו"ל: אף על גב דשומע יוצא בשמיעה בלא עניית אמן, היינו דוקא כשהמברך חייב גם כן בברכה, או יוצא השומע בלא עניית אמן, אבל הכא כיון שהם לא היו חייבין בברכה זו, לכך הוצרך הוא לענות אמן, ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה, שהם נתנו שבת והודאה למקום כדרך בני אדם שמשבחים למקום על הטובה שמזמין להם. לפי זה, אם בירך אחד הגומל לעצמו ושמע אחר וכיון לצאת, יצא בלא עניית אמן

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' ריג סע' ב

אין המברך מוציא אחרים אלא אם כן יאכל וישתה עמהם, ואז יוצאים בשמיעתן שמכוונין אליו, אפילו לא יענו אמן.

5. משנה ברורה סימן ריג ס"ק יב

... וכמדומה שכעת המנהג פשוט ברוב המקומות שאין מוציאין אחד את חבריו כמעט בשום דבר מאכל, אף שהוא נגד הדיון, ואפשר משום שאין הכל בקיאות להתכוין לצאת ולהוציא

An Expectant Woman Staying Near the Hospital for Shabbat

Should a woman who is close to her due date find a place to stay near the hospital so as to avoid traveling on Shabbat?

פתיחת הקבר דשתיתת הדם וכיוצא ששל זה צריך להדליק נר. ואין להמילדת לסמוך על בקיאותה. ולכן אף שלדינא היתה אולי רשאה המילדת לסמוך על בקיאותה, מ"מ כשהיולדת מפחדת שמא תטעה ולא תדע מה לעשות אף שבקיאאה, שפיר קאמרה שלא תתיישב דעתה בלא נר. אבל בעובדא דידן שאין לה מה להתפחד ויודעת שאין שום צורך ותועלת בנסיעת הבעל והאם אתה, ורק תונבא בעלמא הוא מה שמתפחדת ליסע בעצמה, אולי פחד כזה אינו גדול כל כך שיביא לסכנה כיון שאין שום טעם לפחדה. אבל מ"מ לדינא כיון דמצינו ביולדת שעלולה להסתכן מחמת פחד, מי הוא שיכול לסמוך על חילוקים בחיש פקוח נפש, ולכן אם אומרת שהיא מתפחדת אף אחרי שמסבירין לה שאין לה צורך ליסע בעצמה, יש בזה חיש פקוח נפש וצריך הבעל או האם ליסע עמה. ואף אם נוסעת להאספיטאל כשעדיין אינה צועקת בחבליה, אם הוא במקום רחוק יש לו גם כן ליסע עמה, דאף שעתה לא תסתכן אבל הא אפשר באמצע הדרך יתוספו לה החבלי לידה עד השיעור שתצעק בחבליה שאז יש לחוש לשמא תסתכן מחמת פחדותה. ובכלל בנסיעה בקאר /מכונית/ שלא שייך שמא ירבה בשבילו דהוא שוה לאחד ולהרבה, אין בזה בעצם שום חלול שבת להנוסע עמה כיון שמותר הנסיעה בשבילה ואיני יודע בזה איסור ברור אף מדרבנן אם ההאספיטאל הוא בעיר או בתוך התחום, אך אולי משום מראית העין ולכן יש להתיר אם תצטער מזה אף שלא יבא לידי סכנה.

4. שמירת שבת כהלכתה פרק לו סעי' י

אשה שהגיעה לבית החולים כדי ללדת, ונתברר שטרם הגיעה שעת הלידה ונשתחררה מבית החולים - אסור לה לשוב לביתה על ידי נסיעה במכונית אשר יהודי נוהג בה. ואם אין לה מקום בסביבת בית החולים אשר ניתן להתמתין בו עד מוצאי שבת והיא מצטערת להישאר ברחוב, יש מקום להתיר לה לחזור במכונית שנוהג בה נכרי, והיא שביתה נמצא בתוך תחום שבת.

1. משנה ברורה סי' של ס"ק א

ומחללין - ולכן מן הראוי לאשה שהגיעה לחודש ט"ת להזמין בכל ערב שבת כל הדברים הנצרכים לה, דשמא יזדמן לידתה בשבת ולא תצטרך לחלל שבת [ס"ח סימן תתנ"ה]:

2. שמירת שבת כהלכתה פרק לו סעי' ז

אין האשה חייבת להימצא בקרבת בית החולים סמוך לשבת כדי להימנע מנסיעה בשבת, אם יש קושי בדבר. וחכם עיניו בראשו, אם רואה האשה מבעוד יום שמתחילה להרגיש חבלי לידה, אל תמתין עד שיתגברו הכאבים, אלא תסע מיד לבית החולים

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סימן קלב

בדבר האשה כשצריכה בשבת ליסע בטעקסי /במונית/ להאספיטאל /לבית חולים/ כדי ללדת והיא רוצה שגם הבעל או אמה יסעו עמה, משום שבזה יש לה יתובי דעתא, אם יש להתיר כמו הדלקת נר שמותר אף כשאין צורך בעצם רק משום יתובי דעתא בשבת דף קד. והשבתי דלכאורה לא דמי להתם, דדרך כל האדם להתפחד שמא לא יראו מה שצריכה, דאף שהמילדת אומרת שבקיאאה לידע גם בלא נר, ודאי רשאה שלא להאמין לה ובדין קאמרה, וכדחזינו שהמג"א בסי' ש"ל סק"ב נשאר בקושיא למה לן טעמא דמיתבא דעתא, הלא צריכים להדלקת הנר לראות מה שצריכה, עיין שם. ואף שברמב"ם פ"ב משבת ה"א מפורש שהדלקת הנר איירי קודם שהתחיל הדם להיות שותת, שכתב: בשעה שהיא צועקת בחבליה, שהוא אף זמן רב קודם, ומה שהשמיט זה בשו"ע פשוט שלא יפלוג בזה, דאחר ששותת הדם לא מסתבר שיש בקיאים שיוכלו לידע בחשך מה שצריך, אלא דאיירי קודם לזה בשעה שהיא צועקת בחבליה, ועיין בבאור הלכה שמשמע מלשונו שהם חולקים ולא מסתבר כלל. אך מ"מ מקשה המג"א משום שמסתבר לו שגם מתחלה, כשכבר יש לה חבלי לידה, יש כבר בעצם לחוש שמא יראו בכל רגע סימני

Making Early Shabbat

Q It is important for my small children that we make an “early Shabbat” (accept Shabbat and daven Ma’ariv an hour or so before sunset). I feel funny doing so because it compromises the proper time of davening, about which I am careful. What should I do? Would it be better to accept Shabbat early, make Kiddush, eat, and daven Ma’ariv with the late minyan?

1. משנה, ברכות דף כו עמוד א

... תפלת המנחה עד הערב; רבי יהודה אומר עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע ...

2. גמרא שם דף כז עמוד א

אמר רב חסדא: נחזי אנן, מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום - שמע מינה הלכה כרבי יהודה. אדרבה, מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא, שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה! השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר - עבד, ודעבד כמר - עבד.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רלג סעי' א

... ואסיקנא, דעבד כמר, עבד; ודעבד כמר, עבד; והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו, שאם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה, שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה; ואם עושה כר' יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה, צריך לזוהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה; ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת מנחה עד הלילה, אין להתפלל תפלת ערבית קודם שקיעת החמה; ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה, יצא. ובשעת הדחק, יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה. הגה: ולדין במדינות אלו שנהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה, אין לו להתפלל מנחה אחר כך; ובדיעבד או בשעת הדחק, יצא אם מתפלל מנחה עד הלילה, דהיינו עד צאת הכוכבים (בית יוסף בשם אהל מועד ורשב"א).

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסז סעי' ב

מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול, ובפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד

5. משנה ברורה סימן רסז ס"ק ג

ובפלג וכו' - משמע מדברי המגן אברהם דאפילו הנוהגין להתפלל מעריב בזמנה, מותרים להתפלל בליל שבת מבעוד יום, ובלבד שיהיה מפלג המנחה ואילך, דכיון דמצותה להוסיף מחול על הקודש וכבר קבל שבת עליו, יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כלילה לענין תפלה. אך הנוהג כן יזוהר על כל פנים בערב שבת להתפלל מנחה קודם פלג המנחה, כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי [היינו דלדעת ר' יהודה בגמרא זמן מנחה נמשך רק עד פלג המנחה ומשם ואילך הוא זמן תפלת ערבית, ולדעת רבנן זמן מנחה הוא עד סוף היום וזמן מעריב הוא בערב]. ויש אומרים דבצבור יש להקל להתפלל מעריב מבעוד יום, אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה. ונראה לי שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב על כל פנים בבין השמשות ובשעת הדחק, אבל לא כשהוא עדיין ודאי יום; וקריאת שמע יחזור ויקרא כשהוא ודאי לילה, ועיין בביאור הלכה:

6. משנה ברורה סי' רעא ס"ק יא

אם רוצה לקבל שבת מבעוד יום ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית אחר כך בלילה - רשאי, ובתנאי שיהיה חצי שעה קודם זמן מעריב, כדלעיל בסימן רל"ה ס"ב [א"ר]:

What One Must Eat After Kiddush

When taking part in a Kiddush after davening on Shabbat morning, what are the requirements of how much and what type of food(s) I must eat?

3. שמירת שבת כהלכתה פרק נד סע' כב

וטוב ליטול ידים ולאכול את כל סעודת השבת מיד אחרי קידוש ... ואולם גם הנוהג לאכול מיד אחרי קידוש בשבת וביו"ט בבוקר פת הבאה בכיסנין, דהיינו עוגה או בסקוויטים וכדומה, יוצא ידי קידוש במקום סעודה ... ויאכל לפחות כזית ממנה, ואף יוצא באכילת כזית פשטידה ("קוגל") מחמשת מיני הדגן או דייסה (מחמשת מיני הדגן)

1. גמרא, פסחים דף קא עמוד א

אמר שמואל: אין קידוש אלא במקום סעודה. ... ואף רב הונא סבר: אין קידוש אלא במקום סעודה. דרב הונא קדיש, ואיתעקרא ליה שרגא, ועיילי ליה למניה לבי גנניה דרבה בריה דהוה שרגא, וקדיש וטעים מדי. אלמא קסבר: אין קידוש אלא במקום סעודה.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רעג סע' ה

כתבו הגאונים: הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל

משנה ברורה שם ס"ק כא, כב

מועט - היינו על כל פנים שיעור כזית, דהאי "שחייב עליו ברכה", אתרווייהו קאי:

ברכה - היינו כשיעור רביעית שחייב עליו ברכה אחרונה, וסתם המחבר כאן כדעת הפוסקים דלברכה אחרונה צריך שיעור רביעית דוקא [חידושי רע"א לעיל בסימן ק"צ ס"ג]. והפמ"ג מצדד דאפילו אם נאמר בעלמא דלברכה אחרונה אין צריך רביעית, לענין שיהיה נקרא במקום סעודה, לא חשיב בפחות מרביעית יין:

מגן אברהם שם ס"ק יא

פירות לא - בש"ג כתב דאף בפירות דיו, דכל סעודת שבת נחשבת קבע, עיין שם. ודעת הטור והש"ע עיקר. מ"מ נראה לי דבאוכל מיני תרגימ' מה' מינים יצא דהא על כל פנים חשיבי טפי לסעודת שבת מיין ... ושכר - אף על גב דהוי חמר מדינה, לא יצא בו במקום סעודה, דלא סעיד כמו יין:

4. שו"ת בצל החכמה חלק ד סימן ב

אשר הוגד בשמי וכו' כי הוריתי בבית מדרשנו בנוגע לקידושא רבא בשבת קודש בבוקר אחר התפלה, שאם המקדש אוכל פת הבא בכיסנין כשיעור, שוב מותרים השומעים לאכול מעשה אופה של תפוחי אדמה (הנקרא קיגעל) או דגים או פירות לבד ויוצאים בזה ידי חובת קידוש במקום סעודה, וכהדר"ג ידידי וכו' שליט"א מתקשה בדבר ומה גם כי מבוואר בשערי תשובה (סי' רע"ג סק"ב) כי בבית חתן או מילה ואין שם כיסנין אחר הקידוש רק מיני מגדים וקאווע אין לו לטעום שם כלל ולא סגי במה שהמקדש ישתה כל הכוס דלדעת הגאונים חשיב כסעודה, דהיינו לשותה עצמו, אבל לא מהני לאחרים ...

א) אמת נכון הדבר כן הוריתי. ואמנם בודאי לא נעלמו ממני ח"ו דברי השע"ת הנ"ל וכן הוי בעוד אחרונים ובודאי שכן ראוי לנהוג לכתחילה, אלא שיש חולקים בדבר ועליהם אמרתי לסמוך במקום צורך, וכגון שמי שהוא נותן קידוש בבית המדרש ולפעמים מרבים אורחים לבא, או לאיוו שהיא סיבה אחרת אין הכסנין מספיקין, וכל כהאי גוונא שיש איזה דוחק אחר השכחה, וכגון שאחדים מן המתפללים אינם רשאים לאכול מיני מזונות ממותקים המלאים סוכר וכל כה"ג, יש מקום לענ"ד להתיר להם לאכול פירות או דגים וכה"ג, כל שהמקדש אוכל מה' מיני דגן כשיעור, כי אז חל כבר הקידוש עכ"פ לגבי דידיה כיון שהוא לו קידוש במקום סעודה כדינו, שוב שפיר חשוב הוא קידוש גם לגבי אחריו שאינם אוכלים רק פירות, וקיגע"ל ודגים וכה"ג כאשר אבאר בס"ד.

Women Eating and Drinking Before Kiddush

May a woman drink water, tea, or coffee before Kiddush on Shabbat morning?

3. שו"ת מנחת יצחק חלק ד סי' כח

אם מותר לנשים לאכול קודם שיתפללו בבקר, ואם אוכלים בשבת קודם שחרית, אם צריכים לקדש על היין.

הנה כבר מבואר בזה, בספר תוספות שבת (או"ח סי' רפ"ו), דלפי מה שכתב המגן אברהם (בסי' ק"ו), שהנשים יוצאות באיזה בקשה, שאומרים מיד אחר הנטילה, בכל יום בבקר, בכל לשון שירצו, ורשאים לאכול מיד, אע"ג שאינן מתפללים, א"כ לדידו אסורים גם לשתות מים בשבת, קודם תפלת שחרית, דמיד שאמרו איזה בקשה, חל עליהו חובת קידוש, ע"כ. ובא"א (סי' רפ"ט סק"ד) כתב, כיון דחייבין בתפלה מדרבנן, ובפרט מי שמתפללת תמיד, מותרת לשתות, ע"כ, והובא בספר נור ישראל (ליקוטי רימ"א אות ו'). והנראה דכל זה בטעימה בעלמא, אבל אם רצונם לאכול ממש, או גם לדברי הא"א הנ"ל, צריכים לקדש, דאם לא כן הוי תרתי דסתרי, דממה נפשך: אם נאמר דהבקשה שאמרו אחרי נטילת ידים שחרית, לא יצאו עוד ידי חובת תפילה, א"כ אינן רשאים לאכול, ואם יצאו ידי חובת תפילה, צריכים לקדש. ואם נאמר דאוכלין מחמת חולשה, צריכין ג"כ לקדש, וכמבואר בס"ז בשם ספר זכור לאברהם, ובספר תהלה לדוד (סי' רפ"ו), והובא בספר מנחת שבת (סי' ע"ז אות ל"ה) עיי"ש, אך בשעת הדחק יש לצרף מה דאיתא בספר דעת תורה (סוס"י רפ"ט) בשם ח' מהר"ם חלאוה (פסחים ק"ו), שהעיד בשם מורו הרשב"א, דנשים פטורות מקידוש שחרית, עיי"ש. וע"ע בתשו' קרו לדוד (או"ח סי' פ"ד) לענין אנשים שצריכים לאכול קודם התפילה מחמת חולשא, אם צריכים לקדש עיי"ש.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רפט סע' א

יהיה שלחנו ערוך ומטה מוצעת יפה ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, ויברך על היין בורא פרי הגפן, והוא נקרא קידושא רבא. ואחר כך ישול ידיו (וע"ל סי' רע"א סעיף י"ב בהג"ה) ויבצע על לחם משנה כמו בלילה ויסעוד, וגם זה הקידוש צריך שיהיה במקום סעודה ושלא יטעום קודם לו כלום כמו בקידוש הלילה. ומיהו לשתות מים בבוקר קודם תפלה מותר, מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש. הגה: וע"ל כל דיני קידוש סי' רע"א ער"ב רע"ג.

2. משנה ברורה סי' פט ס"ק כב

מים מותר - דלא שייך בהו גאווה, ודוקא בלא צוקער אבל עם צוקער אסור, וכ"ש משקה שכר (שקורין ביער) ודאי אסור. וטי"א וקאפ"ע מותר לשתותו קודם תפלה כדי שיוכל לכיין דעתו ולהתפלל, ובפרט בהמקומות שרגילין בהם ואין מתיישב הדעת בלחם, וכל זה בלא צוקער ובלא חלב [אחרונים]. והעולם נוהגין להקל לשתות עם צוקער; ואפשר דכוונת האחרונים וכן הרדב"ז שכתב דעם צוקער אין לך גאווה גדולה מוז קודם התפלה, רק אם נותן הצוקער בתוך הטי"א למתקו דזהו אסור קודם התפלה, אבל אם לוקח מעט צוק"ר בפיו בעת השתייה, ובלתי זה אין יכול לשתות הטי"א, אין זה בכלל גאווה. היוצא מדברינו דבנתינת הצוקע"ר בתוך הטי"א או לאכול מעט מיני תרגימא בעת השתייה כדי שלא לשתות הטי"א וקאפ"ע אליבא ריקנא, אין שום צד להקל בזה קודם התפלה אם לא מי שיש לו חלישת הלב והוא צריך זה לרפואה. ומ"מ טוב שיאמר מתחילה על כל פנים פרישת שמע ישראל. כתב בספר פ"ת החדש דיש למנוע מלשתות הטי"א בבוקר קודם התפלה באסיפת חבירים, עיי"ש טעמו. ומלבד זה רגיל להסתעף מזה איסור אחר, דהלא כתב הרשב"א והובא בב"י, דלכך אסור לו לאדם לעסוק בהפציו קודם שיתפלל כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל, וכ"כ בש"ע סוף סעיף ב' שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל, והרגילין באסיפת חברים בעת שתית הטי"א רגיל לפעמים ע"י ריבוי השיחה לעבור על ידי זה גם זמן ק"ש ותפלה:

Paying for Work Done by a Non-Jew on Shabbat

What is the rule regarding having a non-Jew work for you on Shabbat? We have someone come in to help us out only on Shabbat, and we put money aside for her to take when she has finished.

3. שמירת שבת כהלכתה פרק ל סעי' כט

אחרי השבת מותר לשלם לנכרי תמורת טרחתו שטרח בהיתר בשבת, וכדלעיל פרק כח סעיף נו, אבל לא ישלם לו מעות בשבת עצמה, ואפילו להראות לו לנכרי את מקום המעות כדי שיקח בעצמו - גם כן אסור. תמורה שאינה כסף, כמו פרוסת עוגה וכדו', מותר לתת לו לנכרי אפילו בשבת, גם אם יוציא אותה אחר כך לרחוב, מקום שאין בו עירוב, אך טוב שלא להושיט את העוגה הישר לידו אלא יניחנה לפניו, והוא יקחנה בעצמו.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שו סעי' ד

השוכר את הפועל לשמור זרעים או דבר אחר אינו נותן לו שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו; היה שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע, נותן לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר: תן לי של שבת, אלא אומר: תן לי שכר השבוע או החודש. (ואם שכרו לחודש והתנה לשלם לו כל יום כד וכד, מקרי שכיר יום) (ר"ן ס"פ אע"פ) או יאמר לו: תן לי שכר עשרה ימים.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכה סעי' ד

פת שאפה אינו יהודי לעצמו בשבת, יש אוסרים ויש מתירים; ובשעת הדחק או לצורך מצוה, כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת המוציא, יש לסמוך על המתירים. הגה: אבל אסור ליתן לו מעות מערב שבת, ושיתן לו הפת בשבת, דאז אדעתא דישאל קא עביד (רבינו ירוחם ח"א).

משנה ברורה שם ס"ק יט

על המתירין - ומ"מ יזהר שלא לקרוא אותו לביתו לפרוע לו דמיו, דהוי מקח וממכר, ועיין לעיל בסימן שכ"ג ס"ד [רי"ו הובא בב"י]:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקיז סעי' א

וכן קמח שנשחן היום, בעיר שרובה אינם יהודים, מותר ליקח ממנו דאדעתא דאינו יהודי שחני ליה; והוא הדין ליקח ממנו פת שאפה בו ביום (וכן אם נאפה בשבת שלפניו) (ב"י).

מגן אברהם שם ס"ק ד

ליקח ממנו פת - מיהו אסור לקרות העכו"ם לביתו וליתן בעדו המעות דהוי עובדא דחול (לבוש רי"ו וב"י), ואפי' על ידי עכו"ם אסור לקנות כמ"ש ס"ב (יש"ש). ונ"ל דבמקום ששומת הלחם ידוע ואין צריך פיסוק דמים, מותר ללקחו בלא נתינת מעות, כמ"ש סי' שכ"ג:

Violating Shabbat to Save an Animal

Q Is it permissible to violate Shabbat to save an animal's life? The case involves an animal that is scheduled to be released from an animal hospital on Saturday, and the hospital does not release animals on Sunday.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' שה סע' כ

מותר לומר לאינו יהודי לחלוב בהמתו בשבת משום צער בעלי חיים, שהחלב מצערה, והחלב אסור בו ביום. וי"א שצריך לקנותו מן האיני יהודי בדבר מועט, שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל.

1. גמרא, שבת דף קכח עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: בהמה שנפלה לאמת המים - מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, ואם עלתה - עלתה. מיתבי: בהמה שנפלה לאמת המים - עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה - אין, כרים וכסתות - לאו - לא קשיא; הא - דאפשר בפרנסה, הא - דאי אפשר בפרנסה. אפשר בפרנסה - אין, ואי לא - מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, והא קא מבטל כלי מהיכנו? - סבר, מבטל כלי מהיכנו - דרבנן, צער בעלי חיים - דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' שה סע' יט

בהמה שנפלה לאמת המים, אם המים עמוקים ומפני כך אינו יכול לפרנסם במקומם, מביא כרים וכסתות ונותן תחתיה משום צער בעלי חיים, אע"פ שמבטל כלי מהיכנו.

משנה ברורה שם ס"ק ע

ונתן תחתיה - אבל אסור להעלותה בידים, דכל בעלי חיים הם מוקצים, ואף על גב דאיכא צער בעלי חיים אסור, דאין לנו לדמות גזירות חכמים זה לזה [מגן אברהם ותוספת שבת שכן מוכח מרמב"ם] ועיין באליה רבא שהביא דיש פוסקים שמקילים אף להעלותה בידים אם אי אפשר ע"י כרים וכסתות, וע"י אינו יהודי לכולי עלמא מותר להעלותה, וזה עדיף יותר מהנחת כרים וכסתות ושאר כלים תחתיה.

Using White Wine for Kiddush

May one make the Shabbat evening Kiddush on white wine?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' דעב סע' ד

מקדשין על יין לבן, והרמב"ן פוסלו לקידוש אפי' בדיעבד, אבל מבדילין עליו, ומנהג העולם כסברא ראשונה.

משנה ברורה שם ס"ק יב

כסברא ראשונה - ובאליה רבא משמע דבין שהוא לבן יותר מדאי, נכון לחוש לדעת הרמב"ן שלא לקדש עליו אלא בשעת הדחק (שער הציון - או שהיין האדום אינו טוב, כנ"ל) שאין לו אדום:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' דעב סע' ט

במקום שאין יין מצוי, יש אומרים שמקדשים על שכר ושאר משקין, חוץ מן המים. וי"א שאין מקדשין. ולהרא"ש, בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת, ובבקר יותר טוב לקדש על השכר

1. גמ', בבא בתרא דף צז עמוד א

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח. למעוטי מאי? אילימא למעוטי יין מגתו, והא תאני ר' חייא: יין מגתו לא יביא, ואם הביא - כשר; וכיון דאם הביא כשר, אגן אפילו לכתחלה נמי! דאמר רבא: סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום! ... ואלא למעוטי יין כושי, בורק, היליסטון, של מרתף, של צמוקים, והא תניא: בכלולן לא יביא, ואם הביא - כשר!... בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא: חמר חוורין, מהו? אמר ליה: אל תרא יין כי יתאדם (משלי כ"ג):

רשב"ם שם

בורק - לבן ורע הוא כמו ברק ברקאי (יומא דף כח).

2. חידושי הרמב"ן, בבא בתרא דף צז עמוד ב

חמר חוורין. לענין קדוש בעי דעליה קיימינן; אי נמי, בין לקדוש בין לנסכים, דאי לנסכים דוקא, הוה ליה למימר "מהו לנסכים?" ועוד דקא פשיט "אל תרא יין כי יתאדם" - אלמא אינו קרוי יין אלא אדום; מכל מקום לענין קדוש בעינן אדום. ושם מצאתי בירושלמי: א"ר ירמיה מצוה לצאת בין אדום. מאי טעמא? "אל תרא יין כי יתאדם", ומשמע דאפילו בדיעבד לא יצא, דעד שיהיה בהן מראה יין דיעבד הוא, ומצוה לצאת דיעבד נמי הוא, דגמ' דילן לאו לכתחלה בלחוד היא, דהא מנא תיתי,

Women Making Havdala

I am a woman who lives alone. Do I need to make Havdala on Motzaei Shabbat?

5. ביאור הלכה סי' רצו סע' ח

לא יבדילו לעצמן - עיין במ"א שכתב דפשוט דרשאים לברך לעצמן על הבשמים ועל הכוס דברכת הנהנין הם. והא דלא נקט המ"א ברכת הנר, דברכת הנר לאו ברכת הנאה הוא, דלא נתקן על הנאת האור, דאי הכי היה צריך לברך בכל פעם כשרואה האור, וכמו שהביא ב"י בשם הרא"ש. ומסתפקנא אפילו למאן דאמר דנשים חייבות בהבדלה, אם חייבות בברכת הנר, דבשלמא הבדלה, אף שהוא זמן גרמא, נכללת במצוה דזכור שהיא שייכא לשבת וכמו שכתב הרמב"ם, ואפילו למאן דאמר דרבנן, דומיא דקידוש תקנוה, מה שאין כן נר שנתקן על בריאת האור במוצאי שבת שאינה שייכא לשבת כלל והיא זמן גרמא, מנא לן דחייבות. ואין לומר: כיון שנקבעת בברכת הבדלה, חדא דינא להו, דזה אינו, דהא יכולין לברך אותה בפני עצמה גם כן, וגם אין מחויב לחזור אחר האור כדלקמן בסימן רצ"ח ס"א. ואולי כיון דלכתחלה מצוה לסדרן ביחד חדא, דינא להו. ויותר נכון לומר דאינה חייבת בברכת הנר לכולי עלמא:

6. משנה ברורה סי' רצו ס"ק לו

מן האנשים - ואם האנשים כבר הבדילו לעצמם או שנתכוננו לצאת בבית הכנסת, לא יבדילו כדי להוציא הנשים אם אין שם זכרים גדולים או קטנים ששומעין ממנו, דלהיש חולקין הוא ברכה לבטלה [מ"א ויש"א]. והנה בספר זכור לאברהם בערך הבדלה וכן בספר ברכי יוסף הביאו כמה פוסקים דסביר להו דאפילו מי שהבדיל כבר, יכול להבדיל בשביל הנשים. מ"מ למה לנו להכניס עצמן בחישש ספק לענין ברכה אחרי דהיא יכולה להבדיל בעצמה ...

1. גמרא, ברכות דף כ עמוד ב

אמר רב אדא בר אהבה: נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה. - אמאי? מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! - אמר אביי: מדרבנן. - אמר ליה רבא: והא דבר תורה קאמר! ועוד, כל מצות עשה נחייבינהו מדרבנן! - אלא אמר רבא: אמר קרא (שמות כ') "זכור" (דברים ה') ו"שמור" - כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי, הואיל ואיתנהו בשמירה - איתנהו בזכירה.

2. בית יוסף אורח חיים סי' רצו

כתוב בארחות חיים (הל' הבדלה סי' יח): נשים אין מבדילות לעצמן, דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת אלא רבנן אסמכוהו (פסחים קו). אקרא (שמות כ ח). וה"ר יונה כתב דכשם שחייבות בקידוש, חייבות בהבדלה:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצו סע' ח

נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש, ויש מי שחולק. הגה: ע"כ לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים.

4. משנה ברורה סי' רצו ס"ק לה

לא יבדילו לעצמן - והב"ח כתב: אפילו למאן דאמר שפטורות, מ"מ יכולות להמשיך על עצמן חיוב ולהבדיל לעצמן, כמו בשופר ולולב שגם כן פטורות ואפילו הכי מברכות, כמבואר לקמן בסימן תקפ"ט; ומסיק המגן אברהם דהעיקר כדברי הב"ח. והנה לפי מה שכתב המ"א לעיל בסק"ד דנהגו הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה, אם כן בלאו כל הטעמים, האיך תבדיל בעצמה, והלא אינה יכולה לשתות הכוס? וכ"כ בעל דרך החיים. אלא כונת המ"א להקל בשאין לה ממי לצאת, דאז בעל כרחיה תבדיל לעצמה ותשתה כדי שלא לבטל מצות הבדלה:

Do Children Have to Accept Shabbat Along With Their Mother?

When a woman lights candles and thereby accepts Shabbat, are her children also bound by that acceptance?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סע' ל

לבה"ג, כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה. ועל פי זה, נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבדון שהדליקו בה, ואין מכבות אותה. וי"א שאם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו, מועיל. וי"א שאינו מועיל לה. ויש חולקים על בעל ה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן: ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. ולדין, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו. הגה: והמנהג שאותה אישה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה, אם לא שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סגי (מרדכי); אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו.

4. רמ"א, אורח חיים סימן רסג סע' ה

יש מי שאומר שמברכין קודם ההדלקה, ויש מי שאומר שמברך אחר ההדלקה (מרדכי סוף ב"מ), וכדי שיהא עובר לעשייתו לא יהנה ממנה עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר הדלקה ומברכין, ואח"כ מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה, וכן המנהג (מהרי"ל).

5. משנה ברורה סימן רסג ס"ק מב

והמנהג וכו' - ואם האיש מדליק, אפילו כשהוא מברך על הדלקתו וכדלעיל בסעיף ו', ליכא מנהגא, ומותר במלאכה, ומ"מ טוב להתנות:

1. ספר הלכות גדולות סימן ט - הלכות חנוכה

[פסק] והיכא דבעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבתא, דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה, משום דקבלה לשבת עליה.

2. בית יוסף אורח חיים סי' רסג

כתב בה"ג דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר וכו'. הר"ן ... כתב דברי בה"ג ותשובות הרמב"ן והתוספות עליו והוא ז"ל ישבן וטען בעד בה"ג, וכן נראה מדברי המרדכי שם (סי' רצג) שהוא מסכים לדברי בה"ג. אבל הרא"ש כתב בסוף פרק במה מדליקין (סי' כד) דמשמע בגמרא שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר, ונראה שהיא תלויה בתפילת ערבית מדאמר בתפילת השחר וכו' וכן עמא דבר, כשהחזן אומר ברכו הכל פורשין ממלאכה עכ"ל. וכן כתב רבינו ירוחם ... שדברי האומרים דהדלקת נר שבת לא הויא קבלה עיקר, וכן נראה מדברי הרב המגיד בסוף הלכות חנוכה (ה"ג) שכתב על דברי בה"ג: וכבר השיבו עליו הרמב"ן והרשב"א ... ואמרו שאין הדלקת הנר קבלה אוסרת. והביאו ראיה לזה ... וכן דעת סמ"ג במצות עשה (ל), וכן נראה שהוא דעת הגהות בסוף פרק ה' (מהל' שבת אות ר), אלא שכתוב בסמ"ג: אמנם המדליק עצמו אסור במלאכה לאחר שהדליק והביא ראיה מהתוספתא (דסוכה פ"ד ה"ז). ובהגהות (שם) כתוב: ומיהו הר"מ הנהיג וצוה להתנות קודם שידליק שאינו מקבל שבת עד שייסיר מידו הנר שהדליק בו או עד תפלה, דאם לא כן היה מטלטלו באיסור אחר שהדליק נר של שבת, וכן כתב המרדכי ... ומשמע מלשונו דכשיהיה כן בדעתו, סגי, אף על פי שלא התנה בפה. ונראה מדבריו דאפילו לדעת בה"ג שרי בהכי. והכל בו ... דוקא לבני הבית אבל אישה שמדלקת היא אסורה לעשות מלאכה לאחר שהדליקה, דכיון שמברכת עליה אין לך קבלה גדולה מזו ואין מועיל לה שום תנאי

Do Children Have to Accept Shabbat Along With Their Mother?

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רסג סע' יז

י"א שמו שקבל עליו שבת קודם שחשכה, מותר לוומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה. הגה: ומותר ליהנות מאותה המלאכה בשבת, וכל שכן במוצאי שבת. מי שמאחר להתפלל במוצאי שבת או שממשיך סעודתו בלילה, מותר לוומר לחבירו ישראל שכבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו, ומותר ליהנות ולאכול ממלאכתו, כן נ"ל.

7. מגן אברהם סימן רסג ס"ק כ

שהתנה תחלה - ומ"מ נראה לי דאין להתנות כי אם לצורך, מאחר שיש חולקין, דאם לא כן תברך תחילה ותתנה, ועיין סע' ה:

Cutting the Writing on Top of a Cake

Is it permitted to cut a cake that has writing or a decoration on it on Shabbat?

דף לו ע"א, וסריקין המצויירים, היינו שמצוייר עליהם צורות עופות ודגים... על כרחך מוכח להיות חילוק של הר"ש הלוי, דדוקא שכותב מדבר אחר אבל אם היה מהעוגה עצמה שרי, כך נראה לעניות דעתי. ועוד נלענ"ד: לא מיבעיא לתרומת הדשן שהביא המגן אברהם בסי' ס"ק ה, דבאיסור דרבנן מותר פסיק רישיה, אם כן מוחק זה דלאו על מנת לכתוב הוא רק איסור דרבנן, וכיון שאינו מתכוין מותר, אלא אפילו לדעת המגן אברהם שם שאפילו באיסור דרבנן אסור פסיק רישיה, מכל מקום הרי היכי דאינו מתכוין ומקלקל ועושה כלאחר יד, גם המגן אברהם מתיר שם אפילו בפסיק רישיה, ומכל שכן כאן דכולהו איתנהו, דמקלקל היא וגם כלאחר יד דאין דרך מחיקה בכך, ומכל שכן אם אינו שובר בידו רק בפיו דרך אכילתו, וגם איסור דרבנן שאינו על מנת לכתוב, פשיטא דאינו מתכוין מותר אפילו בפסיק רישיה.

1. רמ"א אורח חיים סימן שמ סעיף ג

הגה: אסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות, אע"פ שאינו מכויין רק לאכילה, דהוי מוחק. (מרדכי פרק כלל גדול).

2. שמירת שבת כהלכתה פרק יא סעי' ז

דברי מאפה שצויירו עליהם אותיות או ציורים כלשהם ממימרה כלשהו, או על ידי סידור של חתיכות או סוכריות קטנטנות זו על יד זו וכל כיוצא בזה, מותר לאוכלם אף על פי שעל ידי אכילתו האותיות והציורים מתקלקלים, אבל אסור לחתוך את האותיות או את הציורים עובר לאכילתם. חתך מבעוד יום את המאפה, מותר להוציא פרוסה בשבת, גם אם מתפרק על ידי זה אות שלמה או ציור שלם.

5. משנה ברורה סימן שמ ס"ק יז

דהוי מוחק - ואף דאינו על מנת לכתוב, איסורא דרבנן מיהו איכא, ואף שאינו מכויין למוחק, פסיק רישיה הוא ואסור אף בדרבנן, וכדמוכח בסימן שי"ז ס"ד. ועיין בספר דגול מרבבה שמצדד להקל בעיקר הדין הזה, והביאו בשע"ת, ויש לסמוך עליו כשאינו שובר במקום האותיות בידו רק בפיו דרך אכילה.

3. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לו עמוד א

תנו רבנן: יוצאין בפת נקיה ובהדראה, ובסריקין המצויירין בפסח, אף על פי שאמרו: אין עושין סריקין המצויירין בפסח. אמר רב יהודה: דבר זה שאל בייתוס בן זוגין לחכמים: מפני מה אמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח? אמרו לו: מפני שהאשה שוהה עליה, ומחמצתה.

6. שמירת שבת כהלכתה פרט ט הערה מח

ובענין הקריעה בין שתי אותיות של מלה אחת, לכאורה יש להביא ראיה לאסור מהא דחותך בין אותיות של השם ית' דבכהאי גוונא חייב... אולם שמעתי מהגרש"ז אויערבך (שליט"א) [זצ"ל] דאין לחוש, דדוקא לענין מחיקת השם ית' מצאנו בכהאי גוונא, כיון שצירוף האותיות הוא גורם לשמו ית', ואם יפריד בין הדבקים הרי הוא ביטל את הצירוף, מה שאין כן בנידון דידן אין לחוש במה שמפריד בין האותיות, כי כל אות עומדת בנפרד.

4. דגול מרבבה על מגן אברהם סי' שמ ס"ק ו

...אם יש איסור באותיותיו גם בצורה יהיה אסור, וזה אי אפשר שהרי אמרו: יוצאין בסריקין המצויירין בפסח. והרי יוצאין, היינו בלילה ראשונה שהוא יו"ט; אף לכתחילה לא אסרו רק משום חימוץ... ועיין בפסחים

Squeezing Lemons on Shabbat

If extracting juice from fruit is considered threshing (dash), does this mean that squeezing a lemon for its juice into tea or onto fish is prohibited on Shabbat?

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכ סע' ו
מותר לסחוט לימוני"ש.

משנה ברורה שם ס"ק כב

לסחוט לימוני"ש - ובלשונונו ציטרי"ן, והיינו אפילו למשקין. ואף שדרך לסחוט בחול, כיון שאין דרך כלל לסחוט לצורך משקה אלא לטבל בו אוכל הוי כשאר פירות, וכנ"ל בס"א. ואפילו אם הדרך לסחוט בחול לתוך מים שנתנו בהם צוקע"ר לשתות לתענוג, מכל מקום נוהגין העולם להקל לעשות זה בשבת; ואפשר משום דלא מיתסר אלא כשדרך לשתות מי סחיטת הפרי גם בלא תערובות משקה אחר, א"נ דלא מיתסר אלא כשסוחטין מימיו לבד ואח"כ מערבין אותם, אבל אם המנהג לסחוט מימיו לתוך משקה אחר ליתן בו טעם שרי [ב"י וט"ז]. ולפ"ז בזמן הזה, שידוע שממלאין חבית למאות לשתות עם פאנ"ש באיזה מקומות, צריך עיון גדול אם מותר לסחוט בשבת לתוך משקה, דאפשר דדמי לתותים ורמונים כיון דדרך לסחוט בכלים בפני עצמם; וע"כ צריך לזהר שיסחוט מקודם על הצוקער בפני עצמו, דהוי כמשקה הבא לאוכל. וכן לסחוט לתבשיל ועל גבי האוכל פשיטא דשרי, וכנ"ל בס"ד...

5. שמירת שבת כהלכתה פרק ה ההערה
שלמטה מסע' ב

ומותר לחתוך לימון לחתיכות ולשימן בתוך משקה, כגון במים קרים או בתה (בשבת יקפיד שלא תהא היד סולדת בו, או שיהא נתון בכלי שלישי) ולית לן בה שתסחטנה מאליהן, אולם אסור לסוחטן ביד או בכפית אפילו בעודן במשקה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכ סע' א

זיתים וענבים, אסור לסחטן (ע"ל סי' רנ"ב ס"ה); ואם יצאו מעצמן, אסורים אפילו לא היו עומדים אלא לאכילה. ותותים ורמונים, אסור לסחטן; ואם יצאו מעצמן, אם עומדים לאכילה, מותר; ואם עומדים למשקים, אסור. ושאר כל הפירות, מותר לסחטן. הגה: ובמקום שנהגו לסחוט איזה פירות לשתות מימיו מחמת צמא או תענוג, דינו כתותים ורמונים; אבל אם נהגו לסחוט לרפואה לבדו, אין לחוש (ב"י). וכל זה דוקא לסחוט אסור, אבל מותר למצוין בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכ"ש בשאר דברים (ב"י בשם ש"ל). ויש אסרין למצוין בפה מענבים וכיוצא בהם (הגה"מ פכ"א).

משנה ברורה שם ס"ק א, ב

אסור לסחטן - והסוחטן חייב משום מפרק דהוא תולדה דדש:

וע"ל סי' רנ"ב - דשם נתבאר לענין טעינת הקורה מבעוד יום על זיתים וענבים.

2. גמרא, שבת דף קמד עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל: סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה, אבל לא לתוך הקערה. אמר רב חסדא, מדברי רבינו נלמד: חולב אדם עז לתוך הקדרה, אבל לא לתוך הקערה. אלמא קסבר: משקה הבא לאוכל - אוכל הוא.

רש"י מסכת שבת דף קמד עמוד ב

לתוך הקדרה - של תבשיל לתקנו, דמוכחא מילתא דלאו למשקה בעי ליה, אלא לאוכל, ואין זה דרך פריקתו, והוי כמפריד אוכל מאוכל.

3. שו"ת הרא"ש כלל כב סימן ב

וששאלת: על סחיטת לימוניש; נראה שהם בכלל שאר פירות, שמותר לסחטן; שאין דרך כלל לסחוט לימוניש לצורך משקה, אלא לצורך אוכל, ומותר לסחטן בשבת.

The Basic Principles of Techumin on Shabbat

Q I want to walk to my synagogue, which is four kilometers away (within city limits), on Shabbat, but I learned that one may not walk beyond 2,000 amot (almost a kilometer, assuming an amma (singular of amot), is 48 centimeters/19 inches). Do I need an eiruv or multiple eiruvim, and how do I make one?

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן שצח

סעיף ו

היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה, ובית שני קרוב לבית הראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה ימים, הרי הכל כעיר אחת, וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון ...

סעיף ז

היו שתי עיירות זו סמוכה לזו קמ"א אמות ושליש, כדי שיהיה שבעים אמה ושיריים לזו ושבעים אמה ושיריים לזו, חשובים שתיהם כעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. הגה: וכן חומת העיר שנפרצה מב' רוחותיה זו כנגד זו וחרבו הבתים שביניהם עד קמ"א אמה ושליש, דינו כסתום. (טור). אבל בית אחד, אפילו גדול הרבה, אין לו דין עיר לתת לו שבעים אמה ושיריים, (תוספות והרא"ש פרק כיצד מעברין וטור).

סעיף ג

כשהוא מרבעה, מרבעה בריבוע העולם, כדי שתהא כל רוח ממנו משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדם.

1. שמות פרק טז פסוק כט

ראו כי יקוק נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי:

2. רמב"ם הלכות שבת פרק כז הלכה א

היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר (שמות ט"ז): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", "מקום" - זה הוא תחום העיר. ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה, אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לישנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל. וכך אמר להם משה רבינו: לא תצאו חוץ למחנה. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה, אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' שצח סע' יא

עיר שהוקפה ואח"כ ישבה, מודדין לה ממקום ישיבתה; ישבה ואחר כך הוקפה, מודדין לה מחומתה.

The Basic Principles of Techumin on Shabbat

5. שולחן ערוך אורח חיים סימן תח סעיף א

(מותר לערב עירובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום, ולכן) מי שיצא מהעיר בערב שבת והניח מזון שתי סעודות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אע"פ שחזר לעיר ולן בביתו, נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות, וזהו הנקרא עירובי תחומין. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו; ואם היתה העיר מובלעת בתוך מדתו, תחשב העיר כולה כד' אמות וישלים מדתו חוצה לה. כיצד, הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב, אלף שמן העירוב עד ביתו ואלף אמה מביתו בתוך העיר, ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האלף, ואם היה מביתו עד סוף העיר פחות מאלף אפילו אמה אחת, שנמצאת מדתו כלתה חוץ לעיר, תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תתקצ"ו אמה תשלום האלפים. לפיכך, אם הניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבעיר, הפסיד את כל העיר ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה, ואינו מהלך מביתו בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת. הגה: ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר, מהלך בכל העיר כולה אבל לא חוצה לה, ויש להקל.

משנה ברורה שם ס"ק יא

מהלך בכל העיר - דסבירא להו דאף שהניח עירובו רחוק אלפים מביתו שבעיר, הואיל ולן בתוך העיר נחשבת כל העיר כד' אמות לענין שיהיה מותר להלך בכולה, וכל שכן לחזור לביתו אבל לענין מדת התחום, גם לדעה זו חשבינן העיר במדת אלפים כיון שכלתה מדתו בחצי העיר, ולכן אסור להלך חוצה לה כלום. וכל זה בעיר שלן בה אבל אם לן במקום שביתתו וכלה מדת אלפים שלו באמצע העיר או שלן בעיר זו והגיע מדתו בחצי עיר אחרת, אין לו להלך אלא עד מקום שכלה מדתו לכולי עלמא.

A Child Assembling a Train-Track Set on Shabbat

My son has a wooden train-track set. [The querist included a link to the product's website]. Is it forbidden for me to help him put it together on Shabbat?

3. ט"ז אורח חיים סימן שיג ס"ק ז

... ולדיעה אחרונה היה לנו לאסור אפי' להדקה ברפיון כיון שדרך להדקה, אלא דנראה דדוקא בכוס יש מי שמחמיר, שאין צריך לפורקו, כי עיקר תשמישו שלא ע"י פירוק, מה שאין כן בנוד, שעיקר תשמישו ע"י פירוק תמיד, לא מקרי גמר מלאכה אפי' אם הוא תוקע בחוק

4. שמירת שבת כהלכתה פרק טז הערה נג

... באבני פלא [similar to Lego] שרגילין לעשות בהן צורות שונות, וכיון שאין האבנים מחוברות זו לזו אפשר דחשיב כל פעם כעושה דבר חדש, אך מ"מ עכ"פ לקטן שלא הגיע למצוות אין לחוש, וגם אפשר דאפי' אם יכול להתקיים הבנין שבנה מאבני הפלא, אבל מ"מ כיון שניכר וידוע לכל שאין הבנין שבנה עשוי לקיום כלל, וגם אינו אלא צעצוע של ילדים, בכגון דא אין זה נחשב אפי' בגדר של בנין ארעי ולא גורו בו רבנן אטו קבע ...

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' שמג סע' א

קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאסור דאורייתא); ולהאכילו בידיים, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים; וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי' בדברים שהם משום שבות. הגה: וי"א דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך צריכים להפרישו (תוס' פרק כ"ב).

1. גמרא, שבת דף קכב עמוד ב

תנו רבנן: דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל - נוטלין, אבל לא מחזירין. ושל לול של תרנגולים - לא נוטלין ולא מחזירין. בשלמא של לול של תרנגולים - קסבר: כיון דמחברי בארעא - יש בנין בקרקע, יש סתירה בקרקע. אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי קסבר? אי קסבר יש בנין בכלים - יש סתירה בכלים, ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים! - אמר אביי: לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים - ושנישלו קאמר. אמר לו רבא: [שתי תשובות בדבר], חדא: דנישלין קתני, ועוד: מאי אבל לא מחזירין? אלא אמר רבא: קסבר אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, וגזירה שמא יתקע.

2. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיג סעיף ו

מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה, ואם תקע חייב חטאת; ואם היא (דרכה להיות) רפויה, מותר לכתחלה, (ובלבד שלא יחדק). וכוס של פרקים, מותר לפרקו ולהחזירו בשבת. ויש מי שאומר שדין הכוס כדון המטה. הגה: ואם דרכו להיות מהודק אע"ג דעכשיו רפוי, אסור (מיימוני פכ"ה והגהות אשיר"י וכל בו וכן נראה דבר הטור).

מגן אברהם שם ס"ק יא

דרכה להיות רפויה - ז"ל הכלבו בשם הראב"ד: דברים שאין אדם מקפיד עליהם אם יתנענע בתוך החור - מותר, דאין לגזור אלא בדבר שצריך להיות מעמידה בדוחק. אבל בסמ"ג איתא דדוקא דבר שצריך גבורה ואומנות אסור:

משנה ברורה שם ס"ק מג

שלא יחדק - ורפוי ואינו רפוי אסור:

Cooking Inside a Cooking Bag Within a Chulent

Is it permitted to put a "cooking bag" inside the chulent pot before Shabbat to cook rice or the like separate from the rest of the chulent, or does that constitute hatmana (insulating food)?

3. שו"ת מנחת יצחק חלק ה סי' יז

מה שנוהגין איזה נשים שבערב שבת קודש מעטפים הקוגי"ל / פשטידה / בנייר של אלומיניום, ומשימים אותו תוך הטשאלני"ט / החמין / לאכול בבוקר, אם אין בזה משום איסור הטמנה. ואמרתיו אז דבהשקפה ראשונה היה נראה דאם אין משקיעים הקוגי"ל לגמרי תוך הטשאלני"ט, י"ל דאין בזה הטמנה, כמו"ש הרמ"א / או"ח / (סי' רנ"ג סוס"א), אבל בכולו שקוע תוך הטשאלני"ט, נראה דהוי הטמנה ממש; ועל זה כתבת דיש טוענים להתיר אפילו בשקוע לגמרי, עפ"ד החו"א (או"ח סי' ל"ז אות ל"ב) שכתב דבקדירה לא שייך הטמנה, והבאת מדברי הערוך השלחן (בסי' רנ"ח ס"ג), באותן שמישים קדירה קטנה שבתוכה הקוגי"ל ומשקיעים אותה תוך הקדירה הגדולה שיש בה הטשאלני"ט, יש בזה משום הטמנה, ויש שרוצים לחלק בין קדירה ובין הנייר של אלומיניום שהוא כמו הנותנים קישק"א / מעיים / שהוא תוך שק של פלאסטיק תוך הטשאלני"ט, וכתבת לחלק דבקישק"א י"ל דכן הוא דרך בישולו, אבל בתוך אלומיניום דלא הוי דרך בישולו דאופין או מבשלים עפ"י רוב הקוגי"ל קודם, רק אח"כ נותנים אותו תוך האלומיניום והוי כמו בקדירה עכת"ד.

4. שמירת שבת כהלכתה חלק ב' פרק מב סע' סג

מותר להכניס מבעוד יום שקית בד עם אורז וכדו' לתוך המרק שעל גבי האש, ואין בו משום איסור הטמנה. ומכל מקום אם יכרוך פשטידה (קוגל) בנייר אלומיניום ויכניסו לתוך החמין שעל גבי האש, יש בו משום איסור הטמנה, ולא יעשה כן אפילו מבעוד יום. ולא הותר מבעוד יום אלא אם אינו משקעו לגמרי בתוך החמין, או אם יעשה נקבים בנייר האלומיניום כדי שהאוכל שבקדירה יתחבר עם הפשטידה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רנז סע' א

אין טומנין בשבת, אפילו בדבר שאין מוסיף הבל; אבל בספק חשיכה, טומנין בו. ואין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום, ואם הטמין בדבר המוסיף הבל, התבשיל אסור אפילו בדיעבד. ודוקא בצונן, שנתחמם או שנצטמק ויפה לו, אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה, מותר. הגה: י"א דאם שכח והטמין בשוגג בדבר המוסיף הבל, שרי לאכול (הגהות מרדכי). וי"א דכל זה אינו אסור אלא כשעושה לצורך לילה, אבל כשמטמין לצורך מחר, מותר להטמין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל. (מרדכי ריש פרק כירה וב"י ס"ם רנ"ג בשם שבולי לקט, ובדיעבד יש לסמוך על זה ובלבד שלא יהא הגיל לעשות כו).

2. שמירת שבת כהלכתה פרק א סע' עב

איסור הטמנה הוא רק אם יטמין בכלים (כרים, שמיכות וכיו"ב) דברי מאכל הנתונים בכלי (ראשון), או אם יטמין בכלים אלה דברי מאכל שאינם נתונים בכלי (כגון ביצה חמה), או אם יטמין אוכל שבכלי בתוך אוכל חם (השווה לעיל סעיף ג ו-סה); אבל אין איסור הטמנה בהטמנת אוכל באוכל אחר, אפילו אם כוונתו לחממו. ולכן מותר לתת נתח בשר קר בתוך מרק חם, והוא שהלה אינו נתון על גבי האש.

Using a Bird Feeder on Shabbat

May one use a bird feeder on Shabbat?

משנה ברורה שם ס"ק לב

להאכיל וכו' - לפי שמוזנתיהן עליך, שאין לו מה שיאכל כי אם מה שנתן לו האדם, ודמי לאוויזין ותרנגולין. ובטלטול הם אסורין כשאר בעלי חיים [פמ"ג]:

מגן אברהם שם ס"ק ז

לפני כלב - משמע בגמ' אפילו כלב שאינו מגדלו בביתו, מותר, דמצוה ליתן לו מזונות. ועיין עס"י ש"ח ססכ"ט: יש נוהגין לתת חטין בשבת שירה לפני העופות, ואינו נכון שהרי אין מזונתו עליך. ועיין ב"י שלא כדברי הע"ש:

3. ילקוט יוסף, שבת ס"י שכד סע' ד

מותר להניח שיירי מאשכל שרוצה בלאו הכי לזורקם, ליד פח אשפה, אף שהבעלי חיים יאכלו מאותם שיירים, שהרי אינו טורח במיוחד עבורם. ואם הבעלי חיים אינם מוצאים מזון והם מצטערים מרעב, מותר ליתן לפניהם להדיא שיירי מזון וכדומה.

4. ערוך השולחן אורח חיים ס"י שכד סע' ג

יש מתרעמים על מה שהמנהג בשבת שירה לזרוק חטין לפני העופות, והרי אין מזונתו עליך [מג"א שם]. אבל נראה לי דמנהג ישראל תורה, שהרי אין אנו טורחים בשבילם אלא בשבילנו, דמרגלא בפי ההמון שהעופות אמרו שירה על הים, ולכן אנו מחזיקין להם טובה, ואם כן הכוונה כדי לזכור שמחת שירת הים, ולית לן בה. ויש מי שכתב כיון דכונתינו לשם מצוה, מותר [ת"ש]

5. שולחן ערוך אורח חיים ס"י תצז סע' ב

דגים ועופות וחיה שהם מוקצה, אין משקים אותן ביו"ט ואין נותנים לפניהם מזונות שמא יבא ליקח מהם. וכל מה שאסור לאכלו או להשתמש בו מפני שהוא מוקצה, אסור לטלטלו.

1. משנה, שבת דף קנה עמוד ב

משנה. אין אובסין את הגמל, ולא דורסין, אבל מלעיטין. ואין מאמירין את העגלים, אבל מלעיטין. ומהלקטין לתרנגולין, ונותנין מים למורסן, אבל לא גובלין, ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשוכך, אבל נותנין לפני אוויזין ותרנגולין, ולפני יוני הרדיסיות.

גמ' שם

... ודקא קשיא לך: יוני שובך ויוני עלייה למישדא קמיהו נמי לא? - הני מזונתו עליך, והני - אין מזונתו עליך. כדתניא: נותנין מזונות לפני כלב, ואין נותנין מזונות לפני חויר. ומה הפרש בין זה לזה? זה - מזונתו עליך, וזה - אין מזונתו עליך. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא: אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשוכך אבל נותנין לפני אוויזין ולפני תרנגולין ולפני יוני הרדיסיות. מאי טעמא? לאו משום דהני מזונתו עליך והני אין מזונתו עליך? - וליטעמיד, מאי איריא מיא, אפילו חיטי ושערי נמי לא? - אלא שאני מיא דשכיחי באגמא. דרש רבי יונה אפיתחא דבי נשיאה: מאי דכתיב (משלי כט) "ידע צדיק דין דלים" - יודע הקדוש ברוך הוא בכלב שמוזנתי מועטין, לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשה ימים.

2. שולחן ערוך אורח חיים ס"י שכד,

סע' יא, יב

אין נותנין מים ולא מזונות לפני דבורים, ולא לפני יוני שובך ויוני עליה, ולא לפני חויר; אבל נותנין לפני אוויזין ותרנגולים ויוני בייתות וכן לפני כלב שמוזנתי עליך.

מותר להאכיל תולעת המשי.

משנה ברורה שם ס"ק כט

לפני דבורים ולא לפני וכו' - אפילו הם שלו, מכל מקום אין מוזנתיהן עליו, דשכיחי להו בדברא, וטרחא שלא לצורך היא:

Need for an Eiruv on an Island

I will be on the island of Maui (Hawaii) on Shabbat. Do I need an eiruv in order to carry?

4. חידושי הריטב"א מסכת עירובין

דף כב עמוד ב

וק"ל: מ"מ עד אימתי היא מרוחקת שיהו חשובות מחיצות לשוויה רשות היחיד, דהא אמרינן דקרפף יותר מבית סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה, רשות היחיד הוא מן התורה, וכמה היא שיעור אותו יותר מבית סאתים? אומר רבינו הרב ז"ל, דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות, דאף על גב דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו, כדאיתא בפרק קמא דסוכה (ד' ב' ועי"ש), אפילו הכי בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות.

1. גמרא, עירובין דף כב עמוד א - עמוד ב

אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: ארץ ישראל - אין חייבין עליה משום רשות הרבים. יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא. אמר ליה אבבי לרב דימי: מאי טעמא? אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא, בבל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלת מהאי גיסא! דכולא עלמא נמי - מקיף אוקיינוס! דילמא מעלות ומורדות קאמרת.

2. תוספות שם ד"ה דילמא מעלות ומורדות קאמרת

... ותימה: דלרבנן, כל ארץ ישראל תעשה רשות היחיד ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר, ובבל נמי דמקיף לה דיגלת ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתו, ולר' יוחנן דאמר בפרק הדר (לקמן ד' סז): קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפי' כור ואפי' כוריים הזורק לתוכו חייב, והוא הדין אפי' לאלף כורים דמה שיעור יהיה? וי"ל: דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם, לא חשיבא מחיצה כולי האי, ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה.

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן שסג סעיף כט

מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה של רבים, אין צריך כלום, שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ואין חוששין שמא יעלה הים שירטון (פי' יובש כעין אי שנדחו המים ממנו שנעשה ראוי לזריעה). הגה: ויש חולקים וסוברים דחיישין שמא יעלה שירטון, ואין כאן מחיצה (הרא"ש ורש"י וטור והמגיד).

משנה ברורה שם ס"ק קיח

כלה לים - רוצה לומר: שהיה להמבוי שני צדדים מבתים וחצרות ושני ראשיה שממזרח וממערב אחד היה כלה לים ואחד היה כלה לאשפה שגבוה יו"ד טפחים מן הקרקע, ועל כן אינו צריך כלום, שגם הים נחשב למחיצה, שעמוק יו"ד טפחים בשפתו והמים אינם מבטלין המחיצה

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' שנח סע' א, ב

כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן, אסרו חכמים לשלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים...

ומה נקרא מוקף לדירה? זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואח"כ הקיפו. ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה, אין צריך לפרוץ כולו, אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשרה ונמצא בית פתוח בו בלא היקף, ויחזור ויגדור הפרצה כולה או אמה היתירה על עשר אמות, והעשר אמות פתח הן, והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף ...

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שנח סע' ו

בנה מחיצה באורך עשר לפני מחיצה הראשונה לבטלה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה על ידי השנייה, אם הרחיקה מהראשונה שלשה טפחים מותר.

ביאור הלכה שם ד"ה באורך עשר

... מיירי על כל פנים בשלא היה מרוחק כותל החדש מכותל הישן יותר מעשר אמה, דאם לא כן איך שייך לומר דבבניית כותל החדש דמי כאלו פרץ כותל הישן, הלא אי אפשר לומר כן, דהא גם עכשיו אם יפרץ באמת במקום הזה בכותל הישן יאסר כל הקרפף שהרי הוא פתוח לעלמא, והכותל החדש לא יכול לסתום, שהרי אינו מכותל לכותל ובמקומו אינו סותם, שהרי אפשר לכנס מצדדיו ושם הוא פרוץ ביותר מעשר, אלא דמיירי בשלא היה מרוחק ביותר מעשר.

Need for an Eiruv on an Island

7. שולחן ערוך אורח חיים סימן שנח סעיף י, יא

מי שיש לו גינה בחצירו, אם הוא רוב החצר, אפילו אין בה אלא בית סאתים לא ישלטל ממנו ומן החצר לבית. ואם הוא יותר מסאתים, לא ישלטל בה ובחצר אלא בד' אמות. ואם היא מיעוט החצר, מה שיש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר. ואם יש בה סאתים או פחות, אוסר להוציא ממנה לבית.

קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים, אם ראויים לשתיה - אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים, ואפילו הם עמוקים הרבה; ואם אינם ראויים לשתיה - דינם כזרעים, והוא שיהא בעמקם עשרה טפחים.

8. שולחן ערוך אורח חיים סימן שסו סעיף א

חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכה, אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו, דהיינו שגובים פת מכל בית ובית ונתנים אותו בא' מבתי החצרות, שע"י כך אנו רואים כאילו כולם דרים באותו הבית וכאילו כל החצר מיוחד לאותו בית.

9. שולחן ערוך אורח חיים סימן שפב סעיף א

הדר עם העכו"ם בחצר אינו אוסר עליו, עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, או העכו"ם אוסר עליהם. ואינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו, אלא צריך שישכירו ממנו.

Giving Presents of Food on Shabbat

I thought it was forbidden to transfer ownership between people on Shabbat. Yet, people regularly bring over food when invited to friends' homes. Is that permitted?

3. משנה ברורה סימן שו ס"ק לג

וקניית מקומות בבית הכנסת וכן קניית אתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן שקונין אותם לאכילה או להריח - לכו"ע אסור, וכן לקנות שופר או אתרוג ביו"ט מן המוכר אתרוגים אסור [מ"א וש"א].... והנה מקח וממכר, אחד בפה ואחד במסירה, אסור גזירה שמה יבוא לכתובה. וגם אסור ליתן מתנה לחבירו, דדמי למקח וממכר שהרי יוצא מרשותו, אלא דבמתנה מותר כשהוא לצורך שבת ויו"ט כמו"כ סימן שכ"ג ס"ו, וכן לצורך מצוה. וכן אסור ליתן משכון לחבירו אלא אם כן הוא לצורך מצוה או לצורך שבת [מ"א בשם הפוסקים]. וכתב עוד דלפי זה מה שנהגו ליתן כלים במתנה לחתן הדורש אינו נכון; מיהו מה שמחייבין קצת ליתן לו דמים אפשר דשרי כיון דבידו לחזור ועיין בא"ר:

1. גמרא, ביצה דף לז עמוד א

לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין - גזרה משום מקח וממכר.

רש"י שם

משום מקח וממכר - דלמקח וממכר דמו, שמוציא מרשותו לרשות הקדש, ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב: "ממציא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח), אי נמי: מקח וממכר אתי לידי כתיבה שטרי מכירה, ואם תאמר: הויא לה גזרה לגזרה, כולה חדא גזרה היא.

2. בית יוסף אורח חיים סי' תקכו

והמרדכי (סי' תרעו) כתב: בה"ג התיר להקנותו ביו"ט משום מצוה, וכן לולב ואתרוג יוצאין בהם כל העם ע"י מתנה על מנת להחזיר, ודכוותיה (ב"ב קנו: קונין משכיב מרע ואפילו בשבת עכ"ל. ואיני מבין דבריו, דאי בלשון מתנה בלא סודר, מאי איריא משום מצוה - בלא מצוה נמי אמאי ליתסר? ואי בקנין סודר, מאי מייתי מלולב, הא גבי לולב לאו בקנין סודר מקנינן? ועוד דכיון דאפשר להקנות לו קמחו במשיכה, תו ליכא מצוה בקנין סודר, ולמה התירוהו? ואפשר דאפילו להקנות במשיכה בלא קנין סודר סובר המרדכי דאסור משום דמיחזי כמקח וממכר ובמקום מצוה התירו:

4. שמידת שבת כהלכתה פרק כט סע'

כט

אסור ליתן מתנה בשבת וביו"ט, אלא אם כן יש בה צורך שבת או יו"ט או צורך מצות היום, כגון הנותן אתרוג או לולב מתנה לחברו ביום טוב ראשון של סוכות כדי שהלה יוכל לקיים בו את המצוה. ואיסור זה של נתינת מתנה בשבת וביו"ט חל גם על הנותן וגם על המקבל. והבא ליתן מתנה בשבת או ביו"ט לחתן הדורש, או לבר מצוה, יקנה אותה לו על ידי אחר מבעוד יום, ואם לא עשה כן, יתכוון המקבל שלא ליזכות במתנה אלא אחר צאת היום.

Transferring Food on Shabbat from a Hot Plate That Went Out

Last Friday night, my electricity blew. To save my chulent, which was on an electric hot plate, I brought it to a neighbor and put it on her blech. A sheet of metal that covers a heat source to allow one to keep foods there on Shabbat. Was that okay?

בדבר שימעט חום הלהבה וניכר שאינו מעמידה על גבי האש כרגיל בימות החול, כגון שמעמיד לשם כך צלחת מתכת הפוכה ויניח את הקדירה עליה, ... ובדיעבד גם מותר לשיימה על אש מכוסה (באסבסט וכדומה) או אף לכסות אש ולשיימה עליה (סט)...

שם הע' סט

בדיעבד יש לסמוך על שיטת הר"ן ס' רנג סע' ברמ"א, וכן פסק ... אולם שמעתי מהגרש"ז אויערבך (שליט"א), דאפי' לפי מה שכתב הרמ"א, דטוב להחמיר אם הניח את הקדירה ע"ג קרקע, מ"מ בנידון דידן שרי. וטעמו, שהרי אם בשעה שהעמיד את הקדירה על האש ידע מראש, שתכבה הלהבה בשעה מסויימת, אך גמר בדעתו להעבירה תיכף לכירה אחרת, מסתבר דיש להקל, שהרי אף אם נחמיר לחשוש ולראות את הכיבוי כהנחה ע"ג קרקע, מ"מ סברא הוא דדוקא אם העמיד בידים ע"ג קרקע ועשה מעשה שנראה כאילו הסיח דעתו מלהחזיר, רק אז כתב הרמ"א שטוב להחמיר, אבל לא כשנפלה הקדירה מאליה, והכי נמי בכנתה, דכיון דלא עשה מעשה, הוה כנפלה מאליה. ומכיון שכן, נראה דכשם שאם הוריד קדירה מהאש על דעת להחזירה, ובשעה שהקדירה בידו, ראה שכנתה הלהבה, דשרי ודאי להעביר לכירה אחרת, הכי נמי כאן, כיון שידע מראש שתכבה הלהבה וחשב להעביר את הקדירה ללהבה אחרת. וגם י"ל, דאף בלא ידע שתכבה הלהבה, מ"מ כיון דבשעה שמעמידים את הקדירה על האש, הלא ודאי שרוצים להשהותה עד לזמן הסעודה, ולכן הוה כמו שדעתו לכך. ודוגמא לדבר, דין היסח הדעת של ציצית ותפילין, דאף שאם נפלה טליתו או נשמתו תפיליו ממקומם חוזר ומברך, מ"מ אם אירע דבר זה באמצע התפילה, אין נוהגים לברך, והוא משום שבתחילת הלבשה ודאי דעתו להיות לבוש בהן כל זמן התפילה ... הכי נמי כאן, הכל יודעים שדעתו ודאי להשהותה ע"ג האש עד זמן סעודתו, וכיון שלא עשה שום מעשה שנראה כהסיח דעתו מלהחזיר, מסתבר דאין להחמיר.

1. שולחן ערוך אורח חיים סימן רנג סע' ב

כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפי' בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת. הגה: ועודה בידו (שור), ולא הניחה ע"ג קרקע. הגה: ודעתו להחזירה (שור) ודוקא על גבה, אבל לתוכה אסור. ובתנור, אסור להחזיר אפי' הוא גרופ וקטום; וה"ה לכופה, אם הסיקו בגפת ועצים. הגה: ודוקא שהתבשיל מבושל כל צרכו (ב"י), ואז מותר להחזיר, ואפילו לכירה אחרת, אבל אם לא נתבשל כל צרכו אסור, אפי' לאותה כירה (מיימוני פ"ג). וי"א דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה; אבל אם לקחו משם משהשכה, אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר (ר"ן פ' כירה וכל בו), וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין, וטוב להחמיר. מיהו אם נצטנן, לכולי עלמא אסור (ב"י).

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ד סימן עד

(לח) תבשיל מבושל כל צרכו שהיה מונח על גבי הבלעך וכנתה האש בשבת ונצטנן אלא שעדיין חם קצת, האם מותר להחזירו לכירה אחרת גרופה וקטומה, וגם האם יש חילוק בין כנתה האש בשבת לכנתה קודם השבת?
תשובה: יש להתיר, דדמי זה כמו שעומדת על בלעך, דתנור שהניח במקום רחוק קצת שמותר להעמידה במקום יותר חם כשעדיין היה חם קצת שראוי לאוכלו, אבל הוא דוקא כשנכבה מאליו ע"י איזה סבה, אבל אם כבו בכוונה בערב שבת אסור, דהא בטלו בכוונה שהייה ראשונה.

3. שמירת שבת כהלכתה פרק א סע' כג

כנתה הלהבה שהקדירה על גביה, ישם אותה (ובה) האוכל המבושל כל צרכו ועודנו חם במקצת, על גבי קדירה אחרת שיש בה תבשיל והיא על גבי האש... אין לו אלא אש (להבה וכדומה) שאינה מכוסה, יכסנה

Transferring Food on Shabbat from a Hot Plate That Went Out

6. ילקוט יוסף סי' רנג סע' י

אם אירע קצר חשמלי בביתו, יש אומרים שאסור ליקח את התבשילים [שיש בהם רוטב] מעל הפלאטה החשמלית, ולהניחם על הפלאטה של השכנים, אף אם התבשילים עדיין חמים בחום שהיד סולדת בו, שאין להעביר מכירה לכירה. [וע"י גוי מותר]. ויש מקילים בזה [במבושל כל צרכו] כל עוד שהתבשילים חמים בחום שהיד סולדת בו. ולהלכה נכון להחמיר בזה היכא דאפשר. אך בדיעבד [שעברו והעבירו מכירה לכירה], מותר לאכול מהתבשילים בשבת. והמיקל בזה אף לכתחילה יש לו על מה שיסמוך. ותבשיל יבש שאין בו רוטב, ומבושל כל צרכו, מותר להעבירו מכירה לכירה בגרוף וקטום. או בפלאטה, אפי' בצונן. והאשכנזים מקילים בזה להעביר מכירה לכירה.

הערה שם

בבית יוסף (סימן רנג) הביא דברי הרמב"ם (פרק ג' מהלכות שבת הלכה יא) שכתב, שמותר להחזיר מכירה לכירה אפילו מכירה שהבלה מועט לכירה שהבלה מרובה. אבל לא מכירה לטמינה ולא מטמינה לכירה ... אבל רבינו ירוחם כתב, ובירושלמי כתוב שאין מחזירין מכירה זו לכירה אחרת, שאם נטלה מכירה זו אסור להחזירה לכירה אחרת, דהוי כנותן על גבי הכירה לכתחילה.... והנה מרן בשולחן ערוך השמיט דין זה כלל, ורק הרמב"א (שם סעיף ג) פסק כדברי הרמב"ם. וכבר עמדו על זה האחרונים למה מרן לא הזכיר דין זה בשלחן ערוך, ואי משום דפוסק כרבינו ירוחם, אמאי לא פסק כדעת הרמב"ם. ... ובאמת שמצינו שמרן השלחן ערוך נטה קו מדברי הרמב"ם גם לענין בישול אחר בישול, וכתב לחלק בין דבר לח לדבר יבש. ואילו הרמב"ם לא חילק כן. וכנראה שגם בזה חשש מרן לאיסור, ונקיט ואויל כדעת רבינו ירוחם. אלא שהעושה כדעת הרמב"ם י"ל שאין גוערין בו. ומשום הכי השמיט דין זה בשלחן ערוך. אלא שיש לדחות, דגבי בישול אחר בישול לסברת המחמירים הוי איסור דאורייתא. ... ובכף החיים (שם אות מו) כתב, שנראה מדברי מרן החיד"א שדעתו להקל בזה.

4. שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סע' י

הבשיל שנתבשל כל צרכו, יש בו משום בישול אם נצטנן. הגה: וי"א דוקא אם מצטמק ויפה לו (רבינו ירוחם ח"ג); ואם לא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי, שייך בו בישול אפילו בעודו רותח; וה"מ שיש בו בישול אחר בישול, בתבשיל שיש בו מרק, אבל דבר שנתבשל כבר, והוא יבש, מותר לשרותו בחמין בשבת.

שם סעיף טו

דבר שנתבשל כל צרכו והוא יבש שאין בו מרק, מותר להניחו כנגד המדורה אפי' במקום שהיד סולדת בו. הגה: ואפי' נצטנן כבר. אבל אם הוא רותח, אפילו בדבר שיש בו מרק, מותר. ויש מקילין לומר דכל שאין נתנו ע"ג האש או הכירה ממש רק סמוך לו, אפילו נצטנן, מותר (המגיד פרק כ"ו). ונהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי, וכמו שכתבתי לעיל סי' רנ"ג.

5. משנה ברורה סימן רנג ס"ק סא, סח

דוקא שהתבשיל וכו' - קאי ארישא, דאמר אפילו בשבת מותר להחזירה ע"ג כירה כשהקדירה רותחת, ולזה ביאר דדוקא כשהוא מבושל כל צרכו, אבל אם לא נתבשל כל צרכו שייך אחריו עוד בישול ...

מיהו אם נצטנן - היינו אם נצטנן לגמרי, וכמ"ש למעלה, והטעם דשייך אח"כ עוד בישול חדש

Use of a Door Knocker on Shabbat

Can one use a manual door knocker on Shabbat? If it is forbidden, what is the nature of the prohibition?

5. שולחן ערוך אורח חיים סימן שלח סעי' א

השמעת קול בכלי שיר, אסור, אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר, מותר. הגה: וכן אם לא עבד מעשה, שרי. ולכן אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בניהם כמו צפור, מותר לעשותו בשבת (הגהות אלפסי). ואסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת, אע"פ שאינו מכין לשיר, מ"מ הואיל והכלי מיוחד לכך, אסור. ולכן אסור לשמש להכות על הדלת לקרוא לבית הכנסת ע"י הכלי המיוחד לכך, אלא מכה בידו על הדלת (אגור וב"י בשם פסקי תוספות דעירובין).

משנה ברורה שם ס"ק ו

ולכן אסור לשמש וכו' - כתב הט"ז כאן וביו"ד סימן רפ"ב דמזה מוכח דאסור לתלות בשבת אותן הפרוכות שיש בהן פעמונים להשמיע קול כשפותחין הארון וכן לתלות הפעמונים על העצי חיים של הס"ת, כיון דעיקר עבידתיה לקלא. והש"ך שם חולק עליו מטעם דהא קיימא לן דלצורך מצוה שרי, כמ"ש סימן של"ט דמותר לרקד בשמחת תורה לכבוד התורה, והכא נמי צורך מצוה הוא כדי שישמעו העם ויקומו; ולא דמי לקריאת בית הכנסת דאסור, דהתם אפשר בענין אחר. ותו דאותו הפותח הפרוכת אין מכין להשמיע הקול כלל כי אם לישול הס"ת [מ"א]. ועיין בשער אפרים שער יו"ד ס"ג שדעתו שם דלכתחלה אין לעשות כן בשבת, ובמקומות שנהגו היתר בזה כדעת המ"א אין למחות בידם עכ"ל. וכן לענין אם מותר לפתוח הדלת כשיודע שיש בה עינבל, תלוי גם כן בסברת הט"ז והמ"א הנ"ל, דלהט"ז אסור ולהמ"א ... שרי, דהרי כשפותח הדלת בשבת אין מכין להשמיע קול. ומדברי הגר"א שם בסימן ש"א סוף סכ"ג מוכח דהוא סובר ג"כ כהט"ז דכיון דהעינבל מיוחד להשמיע קול אין נפקא מינה במה שהוא אינו מכין לזה, וגם בא"ר מצדד דאין להקל מטעם זה לחוד אלא גבי פרוכת דהוא מילתא דמצוה; ועל כן בודאי מהנכון שיסיר מערב שבת העינבל מעל גבי הפתח או שיפקנו בצמר או במוכין שלא ישמע קולו אך במקום הדחק [כגון ששכח ולא הסירו מע"ש וכל כי האי גוונא] נראה דיכול לסמוך על הסברא הנ"ל להקל כיון שאינו מכין להשמיע קול:

משנה ברורה שם ס"ק ז

ע"י כלי המיוחד - ויש מקומות שלוקח השמש בשבת כלי אחר להכות בשבת.

1. גמרא, ביצה דף לו עמוד ב

משנה. כל שחיבין עליו משום שבות, משום רשות, משום מצוה, בשבת - חיבין עליו ביום טוב, ואלו הן משום שבות: לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים, ולא מטפחין, ולא מספקין, ולא מרקדין...
גמרא... ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין - גזרה שמא יתקן כלי שיר.

2. גמרא, עירובין דף קד עמוד א

עולא איקלע לבי רב מנשה, אתא ההוא גברא טרף אבבא. אמר: מאן האי? ליתחל גופיה, דקא מחיל ליה לישבתא. אמר ליה רבה: לא אסרו אלא קול של שיר. איתיביה אביי: מעלין בדיופי, ומטיפין מיארק לחולה בשבת. לחולה - אין, לבריא - לא. היכי דמי? לאו דניס וקא בעי דליתער? שמע מינה: אולודי קלא אסירו! - לא, דתרי וקא בעי דליניס, דמשתמע כי קלא דומזומי.

רש"י שם

בקול של שיר - הנשמע כעין שיר, בנעימה ובגהת.

3. רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה ד

כל דבר שהוא גמר מלאכה חייב עליו משום מכה בפטיש, ומפני זה הגורר כל שהוא או המתקן כלי באיזה דבר שיתקן חייב. לפיכך אסור להשמיע קול של שיר בשבת, בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים בין בשאר דברים, אפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש את האגוז לתינוק או לשחק לו בזוג כדי שישתוק, כל זה וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר.

4. בית יוסף אורח חיים סימן שלח

כתב האגור ... דאסור לדפוק על הדלת בכלי המיוחד שם להשמיע קול עכ"ל ומדלא כתב "המיוחד להשמיע קול של שיר", משמע דאפילו אינו מיוחד אלא להקיש על הדלת כדי שישמעו קולו ויבאו לפתוח לו אסור. ואינו יודע טעמו, דאי סבירא ליה כעולא, אפילו אם אינו מיוחד לכך אסור, ואי סבירא ליה כרבא, אפילו אם מיוחד לכך שרי, כיון שאינו מכין לשיר. ושמא י"ל דאע"ג דסבירא ליה כרבא, במיוחד לכך היישינון שמא יכוין לשיר

Allowing a Vending Machine to Operate on Shabbat

I want to buy vending machines that non-Jews will use. May I allow them to operate on Shabbat? Is there a problem of receiving s'char Shabbat (earnings from Shabbat)?

אבל בקנין נעשה הקנין מחמת האדם שאם מת האדם, קנין הראשון בטל. וכיון שהקנין נעשה מכח האדם בשבת, יש לומר דחשוב כעושה קנין בשבת. והאריך שם, עיין שם - אם כן ממילא בנידון דידן נמי לכאורה כן: אף שבעל האוטומט עשה פעולת המכירה קודם השבת, כיון שהמכירה נגמרה בשבת אסור. אבל לפי עניות דעתי אין ראייה משם לאסור - דבשם מוכר בתנאי שיחול הקנין בשבת, שכן היא השאלה בר' עקיבא איגר, שאמר לו המוכר "תקנה לך למחר בשבת, או בתנאי שיעשה כך וכך" ... אבל בנידון דידן שמניח הכל באוטומט בערב שבת מבעוד יום או מקודם ואין כוונתו ואין דעתו כלל שיבואו הקונים בשבת, אדרבה הוא היה מרוצה שכל הקונים יבואו עוד מקודם השבת ויקחו את כל הסחורה משם עוד קודם השבת, או גם לאידך גיסא שאם לא נלקחה הסחורה בערב שבת לא איכפת לו אם תישאר הסחורה לאחר השבת ...

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמו סע' א

מותר להשאיל ולהשכיר כליו לאינו יהודי, ואף על פי שהוא עושה בהם מלאכה בשבת, מפני שאין אנו מצווים על שביתת כלים; ויש אומרים דכלים שעושין בהם מלאכה, כגון מחרישה וכיוצא בה, אסור להשכיר לאינו יהודי בערב שבת; וביום הה' מותר להשכיר לו, ובלבד שלא ישול שכר שבת אלא בהבלעה, כגון שישכיר לו לחדש או לשבוע; ולהשאיל לו, מותר אפילו בערב שבת. הגה: וכן עיקר כסברא האחרונה;

5. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - או"ח סי' כו

... הרי שכר העצים ודאי מותר, דאטו מי שלוקח דבר מחבירו בשבת, לא יפרע לו בחול, ואם כן רשאי ליטול שכרו בהבלעה עם שכר העצים ...

1. גמרא, עבודה זרה דף ו עמוד א - ב

איבעיא להו: משום הרווחה, או דלמא משום (ויקרא יט) "ולפני עור לא תתן מכשול"? למאי נפקא מינה? דאית ליה בהמה לדידיה. אי אמרת משום הרווחה - הא קא מרווח ליה; אי אמרת משום עור לא תתן מכשול - הא אית ליה לדידיה. וכי אית ליה, לא עבר משום עור לא תתן מכשול? והתניא, אמר רבי נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנוזר, ואבר מן החי לבני נחז"ל: (ויקרא יט) "ולפני עור לא תתן מכשול"; והא הכא, דכי לא יחבינו ליה שקלי איהו, וקעבר משום "לפני עור לא תתן מכשול"! הכא במאי עסקינן - דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני לא יושיט, ולא קתני לא יתן, שמע מינה.

2. רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה יב, יג

כותב מאבות מלאכות, לפיכך אסור לכחול בפוך, וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב, ואסור ללוות ולהלוות, גזירה שמא יכתוב, וכן אסור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר גזירה שמא יכתוב. לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלים, אבל לשאול ולהשאיל מותר. שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו הלויני.

אחד המוכר בפה או במסירה אסור ...

3. שו"ת חלקת יעקב או"ח סי' סז

... הבאתי דברי ר' עקיבא איגר סי' קנ"ט וכתב סופר סי' מ"ו, דמקח הניגמר בשבת אסור, ומביאין ראייה מירושלמי יומא פ"א דאסור לכהן גדול לקדש אשה בערב יום כיפור על תנאי כשתמות אשתו יחולו הקדושין, משום דהוי כקונה קנין בשבת, רק במקדש התירו משום דאין שבות במקדש. ואתה הבאת לנו מחדש דברי האבני נזר או"ח נ"א, שהסביר הענין דמאי שנא משארי מלאכות שמותר לפעול מבעוד יום שתיעשה המלאכה בשבת, והסביר דחילוק גדול יש, דבכל מלאכות נעשית מאליהם בשבת ואין צריך עוד אל האדם, שאפילו מת האדם תיעשה המלאכה,

Is a Car Seat Muktzeh?

Q My family wants to take a taxi to the Kotel and walk back. We have a stroller for our baby, and we have a compactible car seat for our son. Is the car seat muktzeh (it has no other use)? If so, can I fold it up and put it on the stroller before Shabbat and thereby bring it home?

5. חזון איש, אורח חיים סי' מז ס"ק כב

ונראה דהא דשרי לטלטל הכלכלה והאבן בתוכה בפירות המיטנפין הוא משום דכל הטלטול מתיחס אל הפירות המותרים, ולא אל האבן, וכן בטמאה עם הטהורה, אלא היכא דאפשר לנער ואינו מנער מתיחס הטלטול גם אל המוקצה אבל היכא שבניעורו יהיה הפסד, ניכר שאין הטלטול משום צורך המוקצה בטלטול, אלא על כרחו הוא מטלטל, וברמב"ם פכ"ה הט"ז כתב "ובמקום הפסד לא גזרו", וצריך עיון: לא יטלטל ולא יפסיד, ועוד דגם לצורך מקומו אמרינן מטלטלו ועודן עליו, ואפשר דכוונת הר"ם, כיון דטלטול המוקצה הוא משום הפסד לא גזרו וכמו שפירשנו.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שח סע' ה

יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ע"י ככר או תינוק.

משנה ברורה שם ס"ק כו

ע"י ככר או תינוק - לאו דוקא ככר, הוא הדין אם נתן שאר חפץ המותר בתוכה. והנה דעה זו היא דעת הרא"ש, אבל הרבה מהראשונים חולקין על זה וסבירא להו דלא התירו ככר ותינוק אלא למת בלבד לטלטלו על ידיהם, וכדלקמן בסימן שי"א ס"א, אבל לא בשאר דבר מוקצה אף שהוא כלי, וכן הכריעו הרבה אחרונים. וכל זה דוקא אם יניח בתוך הכלי שאר דבר שאינו מיוחד לה, אבל אם מונח שם דבר המיוחד לה כמו שום במדוכה ששוחקין בה או שמונח בקדירה קצת מהתבשיל לכולי עלמא מותר לטלטל הכלי אגב המאכל:

משנה ברורה סימן שח ס"ק יג ועל שולחן ערוך #2 הנ"ל

ולחניחו באיזה מקום - דכיון שהוא בידו, שנשלה לצורך גופה או מקומה, רשאי לטלטלה יותר. וכתב המגן אברהם דהוא הדין אם שכח ונשלה בידו, רשאי לטלטלה יותר, אף שהנשילה היה שלא לצורך גופה ומקומה. ועיין באחרונים שהכריעו דהאי היתרא לא שייך אלא בכלי שמלאכתו לאיסור ולא במוקצה מחמת גופו ...

1. שמירת שבת כהלכתה פרק כ סע' יז

מדריך טלפון הוא בכלל כלי שנמלאכתו לאיסור, ואסור לטלטלו ...

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' שח סע' ג

כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו, (ואם נשתמש לאיסור בבין השמשות כגון נר שהודלק ע"ל סי' רע"ט), בין לצורך גופו כגון קורנס של זהבים או נפחים לפצוע בו אגוזים, קורדם לחתוך בו דבילה; בין לצורך מקומו דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם, ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה; אבל מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם, אסור.

מגן אברהם שם ס"ק ח

אבל מחמה לצל - ואיתא בירושלמי פ"ה דביצה: כשמחשב עליו לתשמיש, מותר לטלטלו, אפילו עיקר כונתו מחמה לצל

משנה ברורה שם ס"ק יב

בין לצורך גופו - ומירי שאין לו כלי היתר לתשמיש זה, דאי לאו הכי, אין לו להשתמש בכלי זה:

3. שמירת שבת כהלכתה פרק כ סע' ח

"לצורך גופו" - ... ואולם אם יש לו כלי של היתר - עדיף להשתמש בו, ולא יקח את הכלי שמלאכתו לאיסור.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' שט סע' ג

כלכלה מלאה פירות ואבן בתוכה, אם הם פירות רטובים, כגון: תאנים וענבים, יטול אותה כמו שהיא, שאם ינער הפירות מתוכה, יפסדו. אבל אם הם פירות שאינם נפסדים, ינערם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם.

Calling a Non-Jew in a Place Where it Is Still Shabbat

Q

I live in Israel but have a business in America. I speak with some of my managers after work hours. May I call non-Jewish workers on Motzaei Shabbat, when it is still Shabbat in America?

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' רצח סע' ה

אין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה, לאפוקי אור שהודלק לחיה ולחולה, שכיון שלא הודלק לעבירה, מברכין עליו; אבל אם הדליקו אינו ישראל בשבת, כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר, לא שבת ממלאכת עבירה מיקרי.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' שז סע' ב

אסור לשכור פועלים ולא לומר לאינו יהודי לשכור לו פועלים בשבת, אף על פי שאין הישראל צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, שכל מה שהוא אסור לעשותו אסור לומר לאינו יהודי לעשותו; ואפילו לומר לו קודם חשכה לעשותו בשבת, אסור;

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמג סע' א

לא ישכיר אדם מרחץ שלו לכותי, מפני שנקרא על שמו, וכותי זה עושה מלאכה בו בשבת, דסתם מרחץ לאו לאריסותא (פירוש: אריס הוא העובד ליקח חלק ממה שישביה לבעליו) עביד, ואמרי שכל הריוח של ישראל ושכר את הכותי בכך וכך ליום, ונמצא הכותי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל;

2. רש"י, עבודה זרה דף טו עמוד א

ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים עשה לי כך, זהו משום "ממצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח) - דבור אסור.

3. רש"י, שבת דף קנג עמוד א

מאי טעמא שרי ליה למיתב לנכרי - והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת.

4. רמב"ם הלכות שבת פרק ו הל' א

אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת, אף על פי שאינו מצווה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקודם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן.

A Non-Jew Selling for a Jew at a Weekend Fair

Q I make crafts and would like to sell them at an upcoming fair. However, the fair will take place on Shabbat and Sunday. A non-Jew is willing to sell them on both days on consignment (she will return the unsold items to me), for a percentage of the sales. May she do this for me on Shabbat?

3. מגן אברהם סי' שז ס"ק ג

אסור ליתן - וזה לשון הגהות אשרי: אסור ליתן לעכו"ם מעות בערב שבת שיקנה לו למחר ביום השוק, ולא דמי למ"ש בס' רנ"ב דשרי ובסימן רמ"ז, דהתם אם ירצה העכו"ם לא יעשה עד למחר ביום החול, אבל הכא אי אפשר לו כי אם למחר ביום השוק עכ"ל. משמע בהדיא דאפילו אינו אומר לו לקנות בשבת, אסור, כיון דאי אפשר לקנות כי אם בשבת, דאי אומר לו לקנות בשבת אפילו בכל השבוע אסור, כמ"ש בהג"מ דדמי לפוסק לשבות, עיין שם שכתב שאין היתר אלא לומר קנה לעצמך וכו'. וזה ברור, דלא כבית יוסף, והוא הדין כשיום השוק בשבת אסור ליתן לו דבר למכור...

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמג סע' א

לא ישכיר אדם מרחץ שלו לכותי, מפני שנקרא על שמו, וכותי זה עושה מלאכה בו בשבת, דסתם מרחץ לאו לאריסותא (פירוש, אריס הוא העובד ליקח חלק ממה שיישביח לבעליו) עביד, ואמרי שכל הריוח של ישראל ושכר את הכותי בכך וכך ליום, ונמצא הכותי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל; אבל שדה, מותר, שכן דרך לקבל שדה באריסות, ואף על פי שיודעים שהוא של ישראל, אומרים: הכותי לקחה באריסות, ולעצמו הוא עובד; ותנור, דינו כמרחץ; ורחיים, דינם כשדה. הגה: ואף על פי שלא לקחה הכותי רק לשליש או לרביע, ויש לישראל הנאה במה שהכותי עובד בשבת, שרי, דכותי אדעתא דנפשיה עובד (ב"י בשם מיימוני פ"ז וב"י סימן רמ"ה בשם סה"ת).

4. משנה ברורה סימן רמה ס"ק ח

... אם אין לאינו יהודי חלק בגוף התנור, רק שהוא מקבל חלק בריוח בשביל שהוא אופה ומסיק התנור, יש אומרים דלא מהני בזה אפילו כשמתנה בתחלה: טול אתה חלקך בשבת ואני יום אחד בחול, דכיון שגוף התנור הוא של ישראל, הוה ליה כמשכיר לו תנורו על שבת שיוסיק לו בשביל זה השכר יום אחד של חול, ואסור ליטול שכר שבת. ועיין במגן אברהם שמסיק דיש לחוש להחמיר כדעה זו; ודוקא באופן זה שהוא שלא בהבלעה, אבל אם הוא בהבלעה, כגון שאומר לאופה טול אתה ב' וג' ימים, שרי כשהתנה זה בתחלת השותפות...

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' שז סע' ד

מותר לתת לאינו יהודי מעות מע"ש לקנות לו, ובלבד שלא יאמר לו: קנה בשבת. הגה: וכן מותר ליתן לו בגדים למכור, ובלבד שלא יאמר לו למכור בשבת (ב"י בשם סמ"ג). מי ששכר אינו יהודי להוליך סחורתו, ובא האינו יהודי ולקחה מבית ישראל בשבת, אסור; והיו עונשין העושה (רבינו ירוחם ח"ב).

משנה ברורה שם ס"ק יד

מע"ש לקנות לו - ודוקא בשקצץ לו שכר עבור זה, דאז עושה אדעתיה דנפשיה, דבלאו הכי אסור

Sleeping on Rosh Hashana

May one sleep on Rosh Hashana afternoon?

3. כף החיים אור החיים סי' תקפג סע' לט

שם בהגה. וגם נוהגים שלא לישן וכו' - וא"כ ראוי הוא דכשיעלה עמוד השחר, יתגבר כארי ויקום ממשנתו ולא לחזור לישן ומכל שכן, דשעה א' הוא התחלת ג' שעות הראשונות שבהם הקב"ה יושב ודן את העולם. מט"י. וכ"כ בן איש חי פ' נצבים אות י"א דצריך לזוהר שיתעורר משנתו בלילה קודם עלות השחר, ואם יש לו כאב הראש או שאר מיחוש שמוכרח לישן ביום, מתאפק וישן אחר חצות, עד כאן לשונו.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקצז סע' א

אוכלים ושותים ושמחים, ואין מתענין בראש השנה ולא בשבת שובה; אמנם לא יאכלו כל שבעם, למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם.

2. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקפג

... והולכין אל הנחר לומר פסוק: ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וגומר (מיכה ז, יט) (מנהגים). וגם נוהגים שלא לישן ביום ראש השנה (ירושלמי), ומנהג נכון הוא.

משנה ברורה שם ס"ק ט

שלא לישן וכו' - משום דאיתא בירושלמי: מאן דדמיך בריש שתא, דמיך מזליה. והאר"י ז"ל אמר שאחר חצות מותר לישן שכבר נתעורר המלאך ע"י תפלות ותקיעות; וב"ח כתב שהר"מ היה ישן בראש השנה. ויושב בטל כישן דמי. ועיין בחיי אדם שכתב דאחר האכילה יקבע עצמו ללימוד, ואם ראשו כבד עליו יישן מעט אם אי אפשר לו בלא זה. ויש נוהגים לגמור כל התהילים:

Toiling to Blow Shofar for Homebound Women

Q

As a ba'al tokei'a (shofar blower), I am asked to go to sick people's homes to blow for them. It can be very difficult to make it to everyone. Must I go to everyone, including women, who are not obligated in the mitzva of shofar?

6. שו"ת יביע אומר חלק ב - או"ח סי' 47

נשאלתי באשה שנהגה כמה שנים לשמוע קול שופר בראש השנה, וכן לקיים שאר מצוות עשה שהזמן גרמא (=מ"ע שהו"ג), כגון לשבת בסוכה וליטול לולב, ועתה היא אנוסה מחמת חולי וכיוצא בו ואינה יכולה ללכת לבית הכנסת לשמוע התקיעות, או לקיים שאר מ"ע שהו"ג, אם צריכה התרה על מה שנהגה כן ולא הזכירה שיהיה בלי נדר.

(א) המגן אברהם (ר"ס תפט) כתב: נשים פטורות מספירת העומר, דהוי מ"ע שהו"ג (רמב"ם וזוהר). ומיהו כבר שוויה חובה עליהו. ע"כ. אולם במנחת חינוך (ריש מצוה שו) הביא ד' המג"א, וכתב על זה, וצריך עיון שהוא דבר חדש, דנשים שקבלו עליהן מ"ע שהן פטורות, יתחייבו משום דשוו חובה עליהו ... (י) ומעתה כל שכן בנידון דידן שיש להקל בלא התרה, מכיון שיש כמה אחרונים הסוברים שאפילו אם ירצו לבטל מנהג לגמרי, רשאות. ונהי שראוי לחוש לדעת המחמירים, מ"מ כשיש אונס לשנה אחת, ודעתם לחזור למנהגם הקודם, לשנים הבאות, אינה צריכה התרה, שעל דעת כן נהגו. ומצאתי להגאון מהר"ח זוננפלד בשו"ת שלמת חיים ח"א (ס' פח), שכתב, דלא חשיב כהאי גוונא נדר, כיון שאין בידה לתקוע בשופר, לא קבלה עליה. ולא דמי לספירת העומר שכתב המג"א דחשיב כקבלו עליהו. עיי' שם. ונראה דסבירא ליה שאף אם רוצה לבטל המנהג לגמרי אינה צריכה התרה, ומטעם שאין הדבר בידה. ולפי מה שכתבנו לעיל שאם ירצה הבעל למחות גם בשאר מ"ע שהו"ג רשאי, שהרי משועבדת היא לבעלה, יש לומר סברא זו אף בלולב וסוכה. ואולי יש לומר דהאידידנא שאין דרך להקפיד על זה, שפיר סמכא דעתה לנהוג כן תמיד. והשתא דאתית להכי, גם בשופר יש לומר כיון שבידה ללכת לבית הכנסת ולשמוע קול שופר, חשיב שפיר מנהג. ומשום הכי אם רוצה לבטל מנהגה בהחלט, צריכה התרה, אבל אם אירע לה אונס לשעתה, ואין כוונתה לבטל מנהגה לעולם, אינה צריכה התרה. כך נראה לעניות דעתי.

1. משנה, ראש השנה דף כט עמוד א

חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן. זה הכלל: כל שאינו מחוייב בדבר - אינו מוציא את הרבים ידי חובתן.

2. גמרא שם

תני אהבה בריה דרבי זירא: כל הברכות כולן, אף על פי שיצא - מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא - מוציא, ואם יצא - אינו מוציא.

רש"י שם

אף על פי שיצא מוציא - שהרי כל ישראל ערבין זה בזה למצות.

3. במדאה הבזק כרך א' סי' לב

חל ברית המילה בשבת, ואין שם מוהל אלא בעיר אחרת, האב - שמצוותו לקיים המילה בזמנה - אינו יכול לחייב את המוהל לשבות במקומו, אלא אם כן ישלם לן פיצוי מלא עבור טרדתו.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' קפט סע' ג

אשה פטורה [מתקיעת שופר] משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא.

5. שולחן ערוך שם סעיף ו

אע"פ שנשים פטורות, יכולות לתקוע; וכן אחר שיצא כבר, יכול לתקוע להוציאן, אבל אין מברכות ולא יברכו להן. הגה: והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, על כן גם כאן תברכנה לעצמן, אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו, ואין תוקעין רק לנשים, אבל אם תוקעין לאיש המחוייב, מברכין לו אע"פ שכבר יצאו

Precautions For Bowing Down on a Stone Floor

When, how, and why do we have to put something on the floor when performing the special korim (prostration) on Rosh Hashana and Yom Kippur?

נהגו כל ישראל להציע מחצלאות בבתי כנסיות הרצופות באבנים או מיני קש ותבן להבדיל בין פניהם ובין האבנים, ואם לא מצא דבר מבדיל בינו ובין האבן הולך למקום אחר ומשתחוה או שוחה על צדו ומטה כדי שלא ידביק פניו באבן.

4. רמ"א אורה חיים סי' קלא סע' ח

הגה: וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו בפשוט ידים ורגלים, אפי' אין שם אבן משכית (הגהות אשירי סוף פ' תפלת השחר וריב"ש סי' ת"ב); אבל אם נוטה קצת על צדו, מותר אם אין שם אבן משכית; וכן יעשו ביום כיפור, כשנופל על פניהם, אם יציעו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע, וכן נוהגין (מרדכי).

משנה ברורה שם ס"ק מ

וכן אסור וכו' - אקדים הקדמה קצרה כדי שיתברר היטב, והוא: דהנה כתיב בתורה "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוה עליה", דהיינו אפי' כשמשתחוה לשמים על אבן משכית או על רצפת אבנים, דהיא מילתא היא. וכתבו הפוסקים דאין אסור מן התורה כי אם כשיש תרתי לגרעותא: דהיינו, כשמשתחוה בפשוט ידים ורגלים וגם על רצפת אבנים דוקא, אבל דרך קידה, דהיינו שנופל על אפיו על הרצפה בלא פשוט ידים ורגלים, או אם הוא בפשוט ידים ורגלים שלא על רצפת אבנים, אסור רק מדברי סופרים, דגורו קידה אטו השתחויה ושלא על הרצפה אטו רצפה. אבל אם היה תרתי למעלותא, דהיינו דרך קידה בלא רצפת אבנים, לא גזרו רבנן. וכן אם היה נופל דרך קידה על רצפת אבנים אך שלא היה קידה גמורה, דהיינו שנטה קצת על צדו, או אם היה בפשוט ידים ורגלים ושלא על הרצפה ונטה קצת על צדו דלא הוי פשוט ממש, גם כן מותר

5. מגן אברהם סימן קלא ס"ק כב

אם יציעו - פירושו: כשמציעין עשבים להפסיק בין הרצפה דאו שרי בהטיה. ובקצת ספרים הגיה "או יציעו וכו'", פירושו: ואז אפילו בלא הטיה שרי, דדוקא על הקרקע אסור בלא הטיה שמה יש תחתיו רצפת אבנים ונבנה עליה, דקרקע לא חשיב הפסק, שארצו של בית כמוהו עד התהום כדאיתא פט"ו דכלים. אבל עשבים חשיבי הפסק ... ומשמע, בראש השנה אין צריך עשבים, דאין נופלים על פניהם רק כורעים ומשתחוים ב"עלינו", אבל ביום הכיפורים נופלים על פניהם בסדר העבודה:

1. ויקרא פרק כו פסוק א

לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוה עליה כי אני יקוק אלהיכם:

2. גמרא, מגילה דף כב עמוד ב

גופא, רב איקלע לבבל בתענית צבור. קם קרא בספרא, פתח - בריך, חתם - ולא בריך. נפול כולי עלמא אאנפיהו - ורב לא נפל על אנפיה. מאי טעמא רב לא נפל על אנפיה? - רצפה של אבנים היתה. ותניא: (ויקרא כ"ו) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוה עליה", עליה אי אתה משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש. כדעולא, דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד. - אי הכי מאי איריא רב? אפילו כולחו נמיו - קמיה דרב הואי. - וליזיל לגבי ציבורא, ולינפול על אנפיה? - לא בעי למיטרח ציבורא. - ואיבעית אימא: רב פשוט ידים ורגלים הוה עבד, וכדעולא, דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא פשוט ידים ורגלים בלבד. - וליפול על אנפיה ולא ליעביד פשוט ידים ורגלים? - לא משני ממנהגיה. ואיבעית אימא: אדם חשוב שאני, כדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר, אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון

3. רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק ו הל' ו-ז

מצבה שאסרה תורה היא בנין שהכל מתקבצין אצלה ואפילו לעבוד את ה' שכן היה דרך עובדי כוכבים, שנאמר "ולא תקים לך מצבה", וכל המקום מצבה לוקה, וכן אבן משכית האמורה בתורה אע"פ שהוא משתחוה עליה לשם לוקה, שנאמר: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוה עליה", מפני שהיה דרך עובדי כוכבים להניח אבן לפניו להשתחוה עליה, לפיכך אין עושין כן לה', ואינו לוקה עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן ונמצא כולו מוטל עליה שזו, היא השתחויה האמורה בתורה.

במה דברים אמורים בשאר (הארצות) אבל במקדש מותר להשתחוה על האבנים שנאמר "בארצכם" - בארצכם אי אתם משתחוים על האבנים, אבל אתם משתחוים על האבנים המפוצלות במקדש. ומפני זה

Differences in Arba'at Haminim Requirements after the First Day of Sukkot

Which of the halachic requirements of the arba'at haminim apply after the first day of Sukkot and which apply only on the first day?

3. רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הל' ט

כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגניבה, ביום טוב ראשון בלבד, אבל ביום טוב שני עם שאר הימים, הכל כשר, והפסלות שהיא משום עבודה זרה או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה, בין ביום טוב ראשון בין בשאר הימים פסול.

4. רא"ש מסכת סוכה פרק ג סי' ג

גמ' - מתניתין לולב הגזול והיבש. קא פסיק ותני לא שנא ביו"ט ראשון כו' בשלמא יבש בעינן הדר וליכא, אלא גזול בשלמא ביו"ט ראשון "ולקחתם לכם" - משלכם, אמר רחמנא, והאי לאו דידיה הוא, אלא ביו"ט שני, אמאי לא. משמע דפשיטא ליה דבעינן הדר לכולי יומי, אבל "לכם" - משלכם, לא בעינן בשאר ימים, וכן "ולקחתם", דדרשינן מיניה דבעי לקיחה תמה, לא מיפסיל אלא ביו"ט ראשון כדאמר בפרקין (דף לו ב): רבי חנינא מטבל ביה ונפיק ביה ביו"ט שני. ותימה: מאי שנא זה מזה, הא כולהו בהדי הדדי כתיבי בחד קרא: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר". ואי משום דמשמע דהנך דכתיבי מקמי יום ראשון, דוקא עליה קיימי ולא רצו לתקן שיהו נוהגים בשאר הימים, אבל הדר דכתיב בתריה, תיקון בכל הימים, אכתי קשה דהא מן "ולקחתם לכם" דרשינן בהקומץ רבה (דף כז א) ולקמן בפירקין (דף לד ב) דארבעה מינין שבלולב מעכבין זה את זה, דבעינן לקיחה תמה. ושלחי פירקין (דף מא ב) ובריש לולב וערבה (דף מג א) דרשינן נמי מדכתיב "ולקחתם" לשון רבים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד, כי היכי דדרשינן בפרק רבי ישמעאל (דף סה ב) ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב "וספרתם" ואם כן בשאר הימים, תיסגי במין אחד ובלקיחה לאחד בשביל כולם. הלכך נראה דהיינו טעמא משום דיום ראשון דאורייתא בגבולין ושאר הימים דרבנן, זכר למקדש, כדאיתא בריש לולב וערבה (דף מד א), הלכך בעיקר הלקיחה, כגון ד' מינים בלולב ולקיחה לכל אחד ואחד תיקון גם בשאר ימים כעין דאורייתא, וכן בהדר משום הדור מצוה אבל בחסר לא תיקון ולא בשאול. ובגזול פליגי ...

1. משנה וגמרא, מסכת סוכה דף כט עמוד ב - דף ל עמוד א

משנה. לולב הגזול והיבש - פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת - פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו - פסול. נפרדו עליו - כשר ...
גמרא. קא פסיק ותני, לא שנא ביום טוב ראשון ולא שנא ביום טוב שני. בשלמא יבש - הדר בעינן, וליכא. אלא גזול, בשלמא יום טוב ראשון - דכתיב (ויקרא כג) "לכם" - משלכם, אלא ביום טוב שני אמאי לא? אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

2. גמרא, סוכה דף לו עמוד ב

איתמר: אתרוג שנקבחו עכברים - אמר רב: אין זה הדר. איני והא רבי חנינא מטביל בה ונפיק בה! ולרבי חנינא קשיא מתניתין: בשלמא מתניתין לרבי חנינא לא קשיא, כאן - ביום טוב ראשון, כאן - ביום טוב שני. אלא לרב קשיא! אמר לך רב: שאני עכברים דמאיסי. איכא דאמרי אמר רב: זה הדר, דהא רבי חנינא מטביל בה ונפיק בה. ולרבי חנינא קשיא מתניתין! לא קשיא: כאן - ביום טוב ראשון, כאן - ביום טוב שני.

רש"י שם

והא ר' חנינא מטביל בה - אוכל מקצתו. ופרכינן: ולר' חנינא קשיא מתניתין - דקתני חסר כל שהוא פסול.
ומשנינן: בשלמא מתניתין לר' חנינא לא קשיא - מתניתין ביום טוב ראשון שלקיחתו מן התורה, ובעינן לקיחה תמה, דכתיב (ויקרא כג) "ולקחתם" - לקיחה תמה, וביום טוב שני נפיק ביה ר' חנינא, אף על גב דלא היה שלם.

Differences in Arba'at Haminim Requirements after the First Day of Sukkot

6. משנה ברורה שם ס"ק לו

וניטל פטמתו - ... ועיין במגן אברהם שהביא דיש פוסקים שסוברין דניטל הפטמא הוא משום הדר, והוא מצדד גם כן כוותיהו, ועל כן אין להקל בניטל הפיטמא כל ז'. ומכל מקום אם אי אפשר למצוא אחר, יש לסמוך על המקילין דבלאו הכי רוב הפוסקים סוברין כהרמב"ם דאף אותן שפסולין משום הדר כשר בשאר יומי [א"ר], ומשמע מדבריו דיוכל לברך גם כן. ויש שמפקפקין לענין ברכה, אכן אם יצטרף עוד ספק בזה אם נטלה פיטמתו ... בודאי יוכל לברך בשאר יומי:

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרמט סע' ה

כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שביארנו, או מפני גזל וגניבה, ביום טוב הראשון בלבד; אבל בשאר ימים, הכל כשר. הגה: ויש פוסלין בגזול כל ז' ימים, והכי נהוג, אבל שאול יוצא בו (טור והמגיד בשם פוסקים); ומותר ליטול לולב של חברו בלא דעת חברו, בשאר ימים, דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו, והוי כשאול (תה"ד סי' ק' ופסקיו סי' קנ"ט). והסר כשר בשאר ימים (טור); וניטל פטמתו או עוקצו, דינו כחסר וכשר מיום ראשון ואילך (רבינו ירוחם נ"ח ח"ג); מיהו אם נקבוהו עכברים לא יטלנו אף בשאר הימים, משום מאוס (כל בו), עד שיסיר ניקור העכברים; אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל שבעת ימים, אף אם חתך היבשות או הנמור פסול כל שבעה, הואיל ובא מכח פסול (הגהות אשרי"פ' לולב הגזול)... והפיסול שהוא משום עבודת כוכבים, או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה, או מפני שאינם מינם, או שהם חסרים השיעור, בין בי"ט ראשון בין בשאר ימים, פסול. (וחזוית פוסלת כל שבעת הימים) (רבינו ירוחם נ"ח ח"ג ור"ן פ' לולב הגזול). והעושים שני י"ט, פסולי ראשון נוטלין בשני, אבל ברוכי לא מברכינן. (ואם יש לחברו לולב ואתרוג כשר, יברך על של חברו, מדעתו) (ד"ע).

S'chach That Rests on a Pergola

Q

I usually put my s'chach on top of a pergola (an open structure with a lattice roof upon which vegetation grows). Recently, grapevines have taken over almost the entire area where the sukka is situated, and they give a lot of shade. Is it sufficient to put the s'chach on top of the grapevines, or do I need to trim the grapevines so that most of the shade comes from the s'chach?

3. שולחן ערוך ודמ"א אורח חיים סי' תרכו סע' א

(אין לעשות סוכה תחת בית או אילן); והעושה סוכתו תחת האילן, יש אומרים שאם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין, אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה; אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו, אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן, כשרה, אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסוכה; אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא על ידי האילן, צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן. וי"א שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן, והאילן חמתו מרובה מצלתו, אם ענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר - פסולה, בין שהאילן קודם בין שהסוכה קדמה, כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר. הגה: מיהו אם השפיל הענפים למטה ועירבן עם הסכך, שאינן ניכרין, בטלן והסוכה כשרה (הרא"ש ותר"י); וכן אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול, מקרי עירוב, וכשר (מרדכי פ"ק סוכה).

משנה ברורה שם ס"ק ב

בכל ענין - רצונו לומר אפילו אם השפיל הענפים למטה ועירבן עם סכך הסוכה, וסכך הסוכה רבה עליהם ואינו ניכר, אפילו הכי פסול, דאף שהסוכה צילתה מרובה מחמתה כיון שהאילן גם כן צילתו מרובה מחמתו, אם כן אין סכך הסוכה מועיל כלום [ב"ח]:

4. ביאור הלכה שם ד"ה "ויערבם עם"

ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים - מי הוא הסכך הכשר או הפסול, הא אם הניחן פסול ע"ג הכשר זה ע"ג זה ממש, ניכרים מקרי, ואין מהני בסכך כשר כשחמתו מרובה לצרפן יחד (פרי מגדים):

1. משנה, מסכת סוכה דף ט עמוד ב

העושה סוכתו תחת האילן - כאילו עשאה בתוך הבית.

גמרא שם

סוכה על גבי סוכה וכו'. תנו רבנן: (ויקרא כג) "בסכת תשב" - ולא בסוכה שתחת הסוכה, ולא בסוכה שתחת האילן, ולא בסוכה שבתוך הבית.

2. גמרא שם

אמר רבא: לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו, אבל חמתו מרובה מצלתו - כשרה. ממאי - מדקתני "כאילו עשאה בתוך הבית". למה לי למיתני "כאילו עשאה בתוך הבית"? ליתני "פסולה"! אלא הא קמשמע לן: דאילן דומיא דבית, מה בית - צלתו מרובה מחמתו, אף אילן - צלתו מרובה מחמתו. וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הווי - הא קא מצטרף סכך פסול - בהדי סכך כשר! - אמר רב פפא: בשחבטן.

רש"י שם

בשחבטן - השפיל ענפיו למטה, מעורבין עם סכך כשר, ואין נראין בעין, וסכך כשר רבה עליו ומבטלה, דמדאורייתא כל מילי בטל ברובא, כדתנן במתניתין: אם היה סיכוך מרובה מהן - כשרה.

S'chach That Rests on a Pergola

5. ביאור הלכה שם ד"ה "מקרי עירוב"

אמנם בעיקר דינו דהרמ"א שהעתיק מהמרדכי דמקרי עירוב, תמה ע"ז בספר חמד משה: דאם כן יש חילוק, דאם הסכך כשר תחת הפסול בעיני עירוב דוקא שלא יהיו ניכרין, וכמו שכתב המחבר, ואם הכשר למעלה על הפסול, לא בעיני עירוב אלא בהשפלה בעלמא סגי. והאריך בזה והוכיח דאין לחלק בזה, ודעתו דהמרדכי והר"ש מקוצי לא ס"ל כפירש"י והתוספות שפירשו חבטן היינו שעירבן, אלא שפירושו שהשפילן למטה. ועל פי זה כתב המרדכי: מורי הר"פ היה מצוה להשים הערבה עליהם והענין הוא דס"ל כל שמונחים זה על גב זה, היינו חבטה, והכי משמע דכתב שם: א"נ שזוקף הערבה מן הסכך ללאט"ש הוי נמי חבטה, וע"כ דס"ל כל שנוגעים זה בזה הוי חבטה בכל גווני (עיין בב"י), אבל לא נתכוין לחלק בין הכשר למעלה או הפסול. ולפי זה לדין דקיימא לן דבעיני עירוב דוקא, אין לחלק כלל בין אם הכשר למעלה או למטה, לעולם בעיני דוקא שיתערבו, דליהוי בטול מעליא, וכסתמת כל הפוסקים שלא חילקו בכך - עד כאן לשונו. ... היוצא מדברינו דלפ"ז לרש"י ותוס' דלא מקרי זה בשם עירוב בעיני שיהיה בסכך הכשר צילתה מרובה מחמתה [דזה מהני לדידהו אפילו הפסול מובדל ומרוחק למעלה הרבה] ונמצא דבזה ממה נפשך כשר הסוכה. לרש"י ותוס' מפני שצילתה מרובה מחמתה, ולאבי העזרי דלא מהני צילתה מרובה מחמתה [אפילו כשיושב בצל סוכה מפני שהאילן מוצל למעלה וכל שכן כשיושב בצל אילן], הלא מקרי זה בשם עירוב וכן מסיק במאמר מרדכי:

Buying Lulav and Etrog after Shemitta

How does the consumer approach buying a lulav and etrog this year (the Sukkot directly after Shemitta)?

3. שו"ת מנחת שלמה חלק א סי' נא

ואיך שהוא נראה לעניות דעתי דאף אם יש מקום קצת להחמיר בקליפי תפוז ולימון, היינו מפני שבתחלתן הם חשובים ונשפלו להפרי, ולכן אפשר דכל זמן שראויין עדיין לבהמה, לא פקעה מהם הקדושה, מה שאין כן דברים כאלה שמתחלת ברייתן אין רגילין כלל להחשיבם למאכל בהמה, וזרקין אותן, מסתבר דלא חל על זה שום קדושה, וכל שכן לולבים דלאו אוכל נינהו, דמסתבר שבזמננו דינם כעצים אשר מעיקרא לא חייל כלל עליהם שום קדושה.

1. גמרא, סוכה דף לט עמוד א

משנה. הלוקח לולב מחבירו בשביעית - נותן לו אתרוג במתנה, לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית. גמרא. לא רצה ליתן לו במתנה מהו? - אמר רב הונא: מבליע ליה דמי אתרוג בלולב. - וליתיב ליה בהדיא! - לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ.

רש"י שם

מבליע ליה דמי אתרוג בלולב - ימכור לולב ביוקר, עד שיתן לו אתרוג במתנה.

אין מוסרין דמי פירות כו' - דהתורה אמרה (ויקרא כה) "לאכלה" - ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן ודמיהן, ולא שיעשה בהם סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ חשודין על כד, לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים, דקעבר א"לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט).

2. גמרא, סוכה דף מ עמוד א

טעמא דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא, הא דשביעית - קדוש, אמאי? עצים בעלמא הוא, ועצים אין בהן משום קדושת שביעית, דתניא: עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה, לקטן לאכילה - יש בהן משום קדושת שביעית; לקטן לעצים - אין בהן משום קדושת שביעית! - שאני התם, דאמר קרא (ויקרא כה) "לכם לאכלה" - "לכם" דומיא ד"לאכלה" - מי שהנאתו וביעורו שוה, יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן. והאיכא עצים דמשחן, דהנאתן וביעורן שוה! - אמר רבא: סתם עצים ולהסקה הן עומדין.

רש"י שם

טעמא דלולב בר ששית כו' - קושיא היא: כלומר, לעיל אמר דהיינו טעמא דלולב ניקח, משום דבר ששית הוא, הא שביעית הוא - אסור, ונפקא מינה שלולבי שביעית קדושת שביעית נהוג בהו, שלא ליקח בדמיהן חלוק וטלית.

An Israeli Abroad Doing Work Privately on the Second Day of Yom Tov

Q

I am a resident of Israel and will be traveling abroad during Sukkot. On Yom Tov, I will be in a city with a Jewish community but in a different neighborhood. May I do melacha (work that is forbidden on Yom Tov) publicly outside the Jewish community on the second day (Yom Tov Sheini)? (I assume that privately [b'tzina], there is no problem.)

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן תצו סעיף ג

בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ, אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב, אפילו דעתו לחזור; וכל זמן שלא הגיע ליישוב, אפילו אין דעתו לחזור, מותר, לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן. אבל אם הגיעו ליישוב, ואין דעתו לחזור, נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין ביישוב. וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם.

ט"ז שם ס"ק ב

אפילו דעתו - נראה הטעם מפני המחלוקת, כמ"ש סי' תס"ח ס"ד, וא"כ יש היתר אם עושה מלאכה בצניעה, וכן הוי ברש"ל פ"ק סי' ח', וז"ל: אין לו להקל בפנינו לעשות מלאכה. ובעל הש"ע הוה ליה לבאר זה. ואפשר שסמך על מה שכתב סי' תס"ח:

משנה ברורה שם ס"ק יג

כתבו הפוסקים בני ארץ ישראל שבאו לחוץ לארץ ודעתו לחזור וחל יו"ט ב' בערב שבת, אין צריך לערב עירובי תבשילין מפני שהוא דבר שבצניעה, ולכן אין צריך לנהוג בזה כחומרי המקום שהלך לשם כיון שדעתו לחזור. ומטעם זה צריכים הם להתפלל תפלת י"ח בלחש ביו"ט שני, וכן להניח תפילין בצניעה כיון שדעתו לחזור, נותנין עליהם חומרי המקום שיצאו משם, כמ"ש בס"ח תס"ח אבל צריכים ללבוש מלבושי יו"ט מפני שהוא דבר של פרהסיא.

1. משנה פסחים דף נ עמוד א עד נ עמוד ב

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות - עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין - נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, וחומרי מקום שהלך לשם. ואל ישנה אדם מפני המחלוקת.

2. גמרא, פסחים דף נא עמוד ב - נב עמוד א

אמר ליה רב ספרא לרבי אבא: כגון אנן; דידיעין בקביעה דירחא, ביישוב לא עבידנא - מפני שינוי המחלוקת. במדבר מאי? - אמר ליה, הכי אמר רב אמי: ביישוב - אסור, במדבר - מותר.

תוספות שם

ביישוב לא עבידינן - אפילו בצניעה, ואפילו דעתו לחזור, דלא אפשר למלאכה בצניעה כמו שאר דברים.

Making Aliya During Chol HaMo'ed

Q

We are planning to make aliya during Chol Hamo'ed. Are there issues related to the official aliya process that are problematic on Chol HaMo'ed? Also, is it possible to keep two days of Yom Tov in the beginning of the chag and only one at its conclusion?

3. יו"ט שני כהלכתו פרק ד סע' ו

בן חו"ל שבא לארץ ישראל על מנת להשתקע שם והגיע (בספינה) באמצע יו"ט שני, או שכבר היה שם קודם החג אלא שנמלך באמצע יו"ט שני להשתקע שם, נוהג מיד כבן ארץ ישראל וצריך להבדיל, להניח תפילין ולהתפלל תפלת חול.

ויש אומרים שישגמור אותו היום בקדושת יו"ט שני (ואינו מניח תפילין).

ויש מי שחילק עוד בדבר, שרק אם הגיע לא"י (או שהחליט להשתקע בה) אחר חצות היום, או דינו עדיין כבן חו"ל לכל דבר, אבל אם הגיע לא"י קודם חצות היום, ינהג מספק כחומרי שתי המקומות.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקמה סע' א

אסור לכתוב בחול המועד; ואפילו להגיה אות אחת בספר, אסור. הגה: ולצורך רבים - יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד (ת"ה סימן פ"ה), ויש מתירין (כל בו וב"י). ונהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקלז סע' טז

מי שיש לו כרם אצל כרמו של אינו יהודי, ואינו יהודי בוצר שלו בחול המועד ואם לא יבצור הישראלי גם את שלו יפסיד, יכול לבצרו ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי, ובלבד שלא יכוין לעשות מלאכתו במועד.

How Long to Keep Chanuka Candles Lit

How long should the Chanuka lights last? Can I blow them out before I leave the house?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרעב סע' ב

שכח או הויד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא; הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור. ואם נתן בה יותר, יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן. הגה: י"א שבזמן הזה, שמדליקין בפנים, אין צריך ליהרר ולהדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם תוספות), ומ"מ טוב ליהרר גם בזמן הזה; ומיהו הני מילי לכתחלה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה; ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומין. הגה: ובלילות אחרות ידליק כמו שאר בני אדם, אע"פ שלא הדליק בראשונה (מצא כתוב בשם מהר"ל ואגודה וד"ע).

משנה ברורה סי' תרעב ס"ק ו

השיעור - ואף בזמנינו צריך לשיעור הזה, אבל אם נותן בה שמן הרבה שידליק יותר, אין בו שום מצוה.

1. גמרא, שבת דף כא עמוד ב

וכבתה אין זקוק לה? ורמינהו: מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מאי לאו, דאי כבתה, הדר מדליק לה! - לא, דאי לא אדליק - מדליק. ואי נמי: לשיעורה.

תוספות שם

דאי לא אדליק מדליק - אבל מכאן ואילך עבר הזמן. אומר הר"י פורת, דיש ליהרר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי, ומ"מ אם איחר ידליק מספק, דהא משני שינויי אחרינא. ולר"י נראה, דעתה אין לחוש מתי ידליק, דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית, שהרי מדליקין מבפנים.

2. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הל' ה

אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה - לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הויד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה? כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה, אינו מדליק. וצריך ליתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה, אינו זקוק להדליקה פעם אחרת; נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק, אם רצה לכבותה או לסלקה עושה.

Women Lighting Neiro Chanuka

As a girl, I was brought up to light my own Chanuka candles, and I continue to do so as a married woman. Recently I was told that when men are in the house, only they should light. Should my daughters and I stop lighting?

5. חתם סופר מסכת שבת דף כא עמוד ב

והמהדרין - ראיתי מי שנתקשה: מאי טעמא לא נהיגי נשי דידן להיות מן המהדרין? והיכא דליכא זכר והיא מדלקת, היא מוספת והולכת והרי היא ממהדרין מן המהדרין ומאי טעמא לא תהיה מהמהדרים? ונראה לפי עניות דעתי: בתחלה כשתקנו נר איש וביתו על פתח ביתו מבחוץ ונמצאו בישראל מהדרין שיצאו לחוץ והדליקו בעצמם נוסף על הדלקת(ו) של בעל הבית, אז לא נמצא שום אשה שתהיה מהמהדרים, כי אין כבודה לצאת בחוץ ברשות הרבים לעתותי ערב ולהדליק בין האנשים. נהי אם אין האיש בביתו ועליה מוטל מצות הדלקה, על כרחיה תצא לחוץ להדליק, מכל מקום אם יש כאן זכר המדליק, אין מן החסידות שתחמיר על עצמה בזה ותביא עצמה לידי חשדא. והשתא אף על גב שכולם מדליקין בפנים, מכל מקום מנהג הראשון לא זו ממקומו.

6. שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן נח

ובמשנ"ב סי' תרע"ה סק"ט כ' בשם תשו' עולת שמואל, דלדין שמדליקין כל אחד בפני עצמו, אשה אינה צריכה להדליק לפי שהיא טפלה לאנשים, ואם רוצה להדליק יכולה לברך כמו שמברכת על שאר מצוות עשה שהזמן גרמא. והוא פלאי, דהלא אם רוצה להדליק, הרי אינה מתכוונת לצאת בהדלקת בעל הבית והרי היא מחויבת מצד עצמה, והוה לה כאשה השומעת קידוש וכדומה ואינה רוצה לצאת, ולא דמי כלל למצוות עשה שהזמן גרמא, שהרי היא מחויבת לברך מפני שהיא חייבת עתה בנר חנוכה. ולפי מה שכתבנו נראה דיש להסביר דבריו, דכמו בעירוב תבשילין, דאם תרצה להניח בפני עצמה ותכוון שלא לצאת בעירוב של בעל הבית הרי זה ברכה לבטלה, אלא דשאני נר חנוכה שמשום דין המהדרין חלוק הוא מעירוב ויכול כל אחד להדליק לעצמו, וכיון דאשתו כגופו סלקא דעתך שאסור לה להכניס עצמה בחיוב הדלקה ולברך בפני עצמה, קא משמע לן דיכולה, וכמו שמכנסת עצמה בשאר מצוות עשה שהזמן גרמא ומברכת אע"פ שפטורה, הוא הדין בנר חנוכה, יכולה לברך בפני עצמה כמו אנשים.

1. גמרא, שבת דף כא עמוד ב

תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין - בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

2. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה א

כמה נרות הוא מדליק בחנוכה? מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה, מדליק נרות כמנין אנשי הבית, נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים. והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובהק, מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרעא סע' ב

כמה נרות מדליק? בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבלייל האחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. הגה: וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם), וכן המנהג פשוט; ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג).

משנה ברורה שם ס"ק ט

וי"א דכל אחד וכו' - לבד מאשתו דהיא כגופו:

4. גמרא, שבת דף כג עמוד א

אשה ודאי מדליקה, דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הן היו באותו הנס.

Lighting Chanuka Candles before Dismissal From School

At the Jewish school where I teach, we plan to end the school days of Chanuka as follows: We will daven a late Mincha in a classroom, followed by a d'var Torah. Then we will light Chanuka candles with the berachot, and finally we will dismiss the class. May we blow out the candles for safety reasons?

3. שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן סה

ג' ועל דבר אם לברך על נרות חנוכה בהתאסף הציבור והנוער בככר העיר בחנוכה משום פרסומי ניסא.

הנה כמה דחקו רבותינו למצוא טעם על ברכה זו בבית הכנסת, כמבואר בתשו' הריב"ש (סי' קי"א) ובתשו' חכם צבי (סי' פ"ח), ואיך יעלה על הדעת לחדש מעצמנו מה שלא שערו אבותינו

1. משנה ברורה סי' תרעה ס"ק ו

והוציאה לחוץ וכו' - וכתבו הפוסקים שאפילו היה ההדלקה והנחה במקום אחד, בפנים או בחוץ, ג"כ יש לזוהר שלא לשלול הנרות חנוכה ממקומן עד שיושלם השיעור של הדלקה, דהיינו חצי שעה. ויש מאחרונים שמקילין בזה. וכתב הפרי מגדים דלכתלה בודאי יש לזוהר בזה. ואפילו בנרות חנוכה שמדליקין בבית הכנסת גם כן נכון לזוהר לכתלה שלא לשלול ממקומן עד שיעור חצי שעה:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרעא סע' א

... ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום (או בדרום המנורה, ומסדרן ממזרח למערב) (ת"ה סי' ק"ד ב"י), ומדליקין ומברכין (בבית הכנסת) משום פרסומי ניסא. הגה: ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת, וצריך לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש סימן קי"א); ונוהגין להדליק בבית הכנסת בין מנחה למעריב

משנה ברורה שם ס"ק מו

להדליק בבה"כ בין מנחה למעריב - רצונו לומר: אפילו הנוהגים להדליק בכל יום בצאת הכוכבים, בבית הכנסת נוהגים אחר מנחה בשעה שהעולם מקובצים, וגם דלאחר מעריב אין נכון לעכב העולם לזה, דצריך כל אחד למהר לילך לביתו ולהדליק נרות חנוכה:

2. בית יוסף אורח חיים סי' תרעא

ומה שכתב שמניחין נר חנוכה בבית הכנסת - נראה שתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא (עי' לעיל סי' רסט), וכן כתב הכל בו (סי' מד ד ע"א). וכתב [עוד] טעם אחר שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם שיש בזה פרסום גדול להשם יתברך וקידוש שמו כשמברכין אותו במקהלות. וזה לשון הריב"ש בתשובה (סי' קיא): המנהג הזה להדליק בבית הכנסת מנהג ותיקון הוא משום פרסומי ניסא כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקונה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד האומות תקיפה, ומברכין על זה כמו שמברכין על הלל דראש חדש אף על פי שאינו אלא מנהג (עי' לעיל סי' תכב קכב.), ומכל מקום באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו עכ"ל:

Non-Jews Delivering Mishlo'ach Manot

Where I live, a lot of people have non-Jewish household help. They often deliver the mishlo'ach manot. Is that a halachic problem?

אלא על השילוח דהיינו שיוצא מן המשלוח אבל מתנה לא אקרי רק מה שבא מיד הנותן ליד המקבל דרך אם בא לידו נקרא מתנה, ולכן אם העני אינו רוצה לקבל, לא יצא ידי מתנות לאביונים אפילו אם מועיל לענין נדר לומר הרי הוא כאלו התקבלתי כיון דלא קיים כאן מצות הכתוב, ויכול לקיים בעני אחר אבל כאן דכתיב "ומשלוח מנות" דאין זה רק מצות שילוח, מששלח יצא. ובהכי נהא לי מה שנסתפקתי מי שמביא בעצמו מנות ונותן לחבירו אם יצא ידי "ומשלוח מנות", דאנן אמרינן שלוחו של אדם כמותו, אבל אפכא לא מצאנו שיהא הוא כשלוחו, וכיון דהכא כתיב "ומשלוח מנות", נימא דדוקא בעינן ע"י שליחות אבל על ידי נתינה לא; ותמהתי שלא ראיתי לפוסקים שהעירו על זה. אבל לפי מה שכתבתי יש לומר כיון דב' טעמים דשילוח מנות שכתבתי לעיל שייכים גם בנותן הוא בעצמו ליד חבירו, לכן יוצא גם בנתינה, ומה דכתיב לשון שליחות הוא להורות דשילוח לבד יצא אפילו אין חבירו רוצה לקבל. ולכן לא הזכירו הפוסקים איסור נתינה. ומכל מקום אולי לכתחלה טוב יותר לשלוח המנות ע"י אחר כך, נראה לעניות דעתי.

3. חתם סופר מסכת גיטין דף כב עמוד ב

והוא לאו בני דיעה נינהו - הקשו תוס': לימא לאו בני שליחות נינהו? אלא מכאן שאין צריך שליחות דהוה כאילו כתיב "וכתב הסופר", פי' ראיתי שפיר דסתמא לאו כל אדם מצי למיכתב גט, וא"כ הוה מקרא חסר וכתב הכותב ונתן הבעל. ודע והבן כל מה שאמרו "חז"ל פלוני בר שליחות או אינו בר שליחות היינו ר"ל בר שליחות כמותו או אינו בר שליחות כמותו, אבל שליח - אפי' קוף יכול להיות שליח, אלא שאינו כמותו. נפקא מיניה היכא שהקפידה תורה שהבעל דין בעצמו יעשה אלא שאנו אומרים שלוחו הוה כמו עצמו, לזה בעינן דין שליחות, דאי לאו הכי לא הוה כמותו, אבל היכי שאמרה תורה שישלח שליח, כגון משלוח מנות, זה סג' אפי' ע"י קוף וכל הפסולים, והבן זה כי כבר טעו בו גדולים וטובים ממני. על כן כיון דכתיב וכו' הסופר אפי' ע"י קוף יכול לכתוב לולי משום שלא לשמה אבל לא מטעם שליחות.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרצה סע' ד

חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, שנאמר: "ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט) שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לריעים - משובח; ואם אין לו, מחליף עם חבירו, זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים: "ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט). הגה: ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה (מדברי הרא"ש פ"ק דמגילה); ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא.

משנה ברורה סי' תרצה ס"ק יח

לשלוח - בת' בנין ציון סי' מ"ד נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא ע"י שליח, אי יוצא כיון דכתיב "ומשלוח", נימא דבעינן דוקא ע"י שליחות, עיין שם:

2. שו"ת בנין ציון סי' מד

הרמ"א באו"ח סי' תרצ"ה כתב: השולח מנות לחבירו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא. ובדרכי משה כתב כן בשם מהר"י ברין, והפרי חדש כתב על זה: תימא, דזה מניין לזו ובקרבן נתנאל תירץ שיצא לו ממה דאמרינן נדרים (דף ס"ג) האומר לחבירו קונם אם אין אתה בא ונטל לבגד כור א' של חשין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו, כלום אמרת אלא מפני כבודי - זהו כבודי. וכתב הרשב"א הטעם, שאפילו היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו, והאי טעמא שייך גם במשלוח מנות, עד כאן דבריו. ולעניות דעתי קשה, דאם כן גם במתנות לאביונים אם רצה ליתן לעני והוא אינו רוצה לקבל יצא, ולמה כתב הרמ"א רק לענין משלוח מנות? כן גם כבר העיר בשו"ת חתם סופר או"ח סי' קצ"ו דתלוי זה בב' טעמים של משלוח מנות - אם הטעם כמו שכתב המנות הלוי: להראות חבה וריעות, דלפי זה יש לומר דיצא בשלוח דהראה חבתו; אבל לטעם שכתב התרומת הדשן דאולי לא יספיק לו סעודתו והוא מסייעו, לא שייך זה. ולענ"ד טעם המהר"י ברין ורמ"א כמו שכתוב "ומשלוח מנות" ולא כתיב "ונתון מנות" כמו דכתיב "ומתנות לאביונים", דלשון נתינה שייך גבי מנות דכתיב "ונתן לפנינה וגו' מנות ולחנה יתן מנה אחת אפים". מזה נראה דלא הקפיד הכתוב

Purim Meshulash – Rules and Rationale

Could you please review some of the rules and the rationale of Purim Meshulash (Triple Purim) in Yerushalayim?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרצ סע' יח

מגילה בי"ד ובט"ז צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותם ביחיד.

משנה ברורה שם ס"ק סא

בי"ד ובט"ז - היינו בי"ד לעיירות וט"ז למוקפין. ורצונו לומר: אף שהוא בזמנה ואיכא פרסומי ניסא בלאו הכי, שהכל קורין באותו זמן, אפילו הכי צריך לטרוח ולקבץ עשרה שיהיו בעת הקריאה משום פרסומי ניסא, וכל שכן אם הוא שלא בזמנה, כגון המפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו, דמותר להקדים ולקרוא קודם שיוצא, כנ"ל בסמ"ח תרפ"ח ס"ז, או דמתרמי יום ט"ז בשבת דצרכין המוקפין להקדים ולקרוא בערב שבת, כדאיתא שם בס"ז, בודאי צריך לקבץ עשרה לקריאתו, ובוה עוד חמיר יותר, דאי ליכא עשרה, לא יברכו המוקפין עליה:

1. גמרא, מגילה דף ד עמוד ב

דכולי עלמא מיהא מגילה בשבת לא קרינו. מאי טעמא? אמר רבה: הכל חייבין בקריאת מגילה (ובתקיעת שופר), ואין הכל בקיאים במקרא מגילה; גזירה שמא ישלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דשופר, והיינו טעמא דלולב. רב יוסף אמר: מפני שענינה של עניים נשואות במקרא מגילה. תניא נמי הכי: אף על פי שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה - גובין בו ביום, ומחלקין בו ביום. "אף על פי שאמרו? אדרבה, משום דאמרו הוא! אלא: הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה - גובין בו ביום ומחלקין בו ביום, מפני שעניניהם של עניים נשואות במקרא מגילה.

רש"י שם

נשואות למקרא מגילה - לקבל מתנות האביונים, ואי אפשר בשבת.

4. תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק א [דף סט טור ד]

סעודת פורים מאחרין ולא מקדימין. רבי זעורה בעא קומי רבי אבהו: ויעשו אותן בשבת? אמר ליה: "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" - את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' תרפח סע' ו

יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת, אלא מקדימים לקרותה בערב שבת, וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום; וביום שבת מוציאים שני ספרים ובשני קורין: ויבא עמלק; ואומרים: על הנסים; ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת.

5. משנה ברורה סי' תרפח ס"ק יח

ואין עושין וכו' - דאמרינן בירושלמי: ויעשו אותם בשבת? א"ל: "ימי משתה כתוב" - את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא זה [שבת] ששמחתו בידי שמים היא. והוא הדין ממילא, ששילוח מנות גם ביום א' בשבת. והנה מהר"ל חביב האריך להוכיח דבבלי שלנו אין סובר כן ודעתו שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים, וגם משלוח מנות בשבת, כי המנות הם מהסעודה. והרדב"ז ח"א סימן קמ"ז פסק כהוש"ע וכן הוא גם כן דעת המגן אברהם והקרבן נתנאל ות"מ"ב ח"א סימן מ"ב.

Cleaning the House Before Going Away for Pesach

We plan to spend all of Pesach with family. Do we still need to clean for Pesach and do bedikat chametz at our home or at our hosts'?

4. ט"ז אורח חיים סימן תלו ס"ק ז

ולו נראה דעת הטור עיקר, שמצות בדיקה אינה חובת הגוף אלא, אם יש לו בית, אז הוא מחויב לקיים מצות הבדיקה, מה שאין כן כאן שאין לו בית, למה יהא חייב לבדוק ביתו. לא אמרו אלא בדעתו לחזור לביתו אחר הפסח, דביתו מקרי, מה שאין כן כאן, כנ"ל להלכה והרוצה להחמיר - יחמיר על עצמו:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תמח סע' ג

חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה אפילו הניחו שוגג או אנוס. ואם מכרו או נתנו לאינו יהודי שמחוץ לבית קודם הפסח, אע"פ שהישראל מכרו לאינו יהודי ויודע בו שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו - מותר, ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי, או שימכרנו לו מכירה גמורה בדבר מועט; אבל מתנה על מנת להחזיר לא מהני.

5. משנה ברורה סימן תלו ס"ק לב

כשנכנס בו הנכרי - עיין בח"י, דלאו דוקא, דאפי' אם אין נכנס בו גם כן אינו מחויב, כיון שהישראל הפקיר חמצו לשם וכנ"ל. ולדינא יש דעות בין האחרונים אי כדעת המחבר או כה"א שהובא ברמ"א. ונראה דאם נכנס בו הנכרי יש להקל. ולענין אם מחויב לבדוק בליל י"ד החדרים שבדעתו למכרו למחר לנכרי עם החמץ שלהם, יש דעות בין האחרונים, שדעת המקור חיים והחיי אדם שצריך לבדוק מאחר שלעת עתה, החדרים לא נמכרו והם ברשות ישראל, ואפילו אם נמכרו עדיין לא החזיק בהם הנכרי וגם המפתח הוא ברשות בעה"ב עדיין. אמנם בתשובת בנין עולם סימן כ' חולק ודעתו דאין צריך בדיקה דבזה עצמו שמוכר למחר לעכו"ם מקיים תשבתו וביעור, ולא גרע מחמץ שמוצא אחר הבדיקה שמשויר למאכלו למחר ואינו מחויב לבער הכל, ואף בזה בעת שמקיים בדיקה בביתו הוא משויר לאלו החדרים למוכרו למחר לעכו"ם, וכן בתשובת התם סופר סימן קל"א דעתו להקל כשמקיים מצות בדיקה בשאר חדרים, וכן בספר אשל אברהם כתב דמסתברא להקל וכן פשוט המנהג עי"ש. אך שצריך לזהר שיבאר בעת המכירה שמוכר לו החדר וכל החמץ הנמצא בו (כדי לכלול בזה גם החמץ הנמצא בחורין ובסדקין) ולא יאמר לו בסתמא שמוכר לו החדר והיי"ש והשכר הנמצא בו [פתחי תשובה], ומ"מ אף דאין למחות ביד המקילין, המוכר ביום י"ג שפיר עדיף טפי.

2. טור אורח חיים סי' תלו

כתב אבי העזרי: ישראל היוצא מבית עובד גילולים תוך ל' יום - צריך לבער, אע"פ שהעובד גילולים יתן בו חמץ, שהמצוה מוטלת על ישראל לבער כשיוצא ממנו; והני מילי במפרש ויוצא בשיירא, אבל אם נכנס הישראל בבית אחר בעיר הזאת או אפי' הלך לעיר אחרת, בודק שמה, ואין צריך לבדוק כאן. ונ"ל שאין צריך לבדוק, כיון שהעכו"ם נכנס בביתו, אף אם נשאר לישראל חמץ, ודאי מתייאש ממנו, ואין לך הפקר גדול מזה:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תלו סע' ג

ישראל היוצא מבית אינו יהודי תוך שלשים יום ונכנס בבית אחר בעיר זו, או הולך לעיר אחרת, אינו צריך לבער בית האיני יהודי, שהרי יקיים מצות ביעור באותו בית אחר. אבל אם הוא מפרש או יוצא בשיירא ולא יכנס בפסח בבית, יש מי שאומר שחל עליו חובת הביעור כיון שהוא תוך ל' יום, וצריך לבער בית האיני יהודי שהוא יוצא ממנו כדי לקיים מצות ביעור, (אע"פ שהא"י יכנס לבית בפסח; וי"א שאינו צריך כשנכנס בו האיני יהודי) (טור).

Eating Matza for Those With a Wheat Allergy

I have developed an allergy to wheat. What am I to do about eating matza at the Seder?

1. גמרא, פסחים דף לה עמוד א

משנה. אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחטים, בשעורים, בכוסמין, ובשיפון, וביבולת שועל. גמרא. תנא: כוסמין מין חיטין, וביבולת שועל ושיפון - מין שעורין. כוסמין - גולבא, שיפון - דישרא, וביבולת שועל - שבילי תעלא. הני - אין, אורז ודוחן - לא. מנהגי מילי? אמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: אמר קרא (דברים טז) "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות" - דברים הבאים לידי חימוץ, אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' תסא סע' ד

יוצא אדם במצה שרויה והוא שלא נימוחה; אבל אם בשלה, אינו יוצא בה.

ביאור הלכה שם

יוצא אדם וכו' - עיין במ"ב, דהוא לזקן וחולה; ויש עוד עצה למי שקשה לו לאכול מצה יבשה: שיאכל מצה מפוררת, אף שהוא כקמח, ומברכין על זה "המוציא" ו"אכילת מצה", ובלבד שיאכל כזית [אחרונים]:

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סי' קעב

באם מחוייב להכנס בחולי בשביל קיום מצות עשה דשופר וכדומה. נשאלתי באחד שהיה חולה במחלת שטות והוא בבית החולים ונרפא, אבל הרופאים אומרים שצריך להיות שם עוד איזה שבועות תחת השגחתם כדי שלא יתקלקל ח"ו, אם צריכים להוציאו משם כדי שיקיים מצות שופר, שבבית החולים אי אפשר. והשבתי שלעניות דעתי אין צריכים להוציאו, כי על עשה, גם אונס ממון יותר מחומש נחשב אונס לפוטר, ואולי גם בפחות מחומש, עיין בסי' תרנ"ו במג"א סק"ז ובספרי דברות משה על ב"ק סי' פ"ט הערה כ"ח, ואם כן כל שכן זה, שעדיף להאדם אף מחומש ממון ויותר, שהיה מוציא להתרפא אף כל ממונו, שנחשב אונס ממצות עשה דשופר ופטור.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' תעב סע' י

מי שאינו שותה יין מפני שמזיקו, או שונאו, צריך לדחוק עצמו ולשתות, לקיים מצות ארבע כוסות.

משנה ברורה שם סע' י

מפני שמזיקו - רוצה לומר, שמצטער בשתייתו וכואב בראשו מזה, ואין בכלל זה כשיפול למשכב מזה:

The Timing of the Sale of Chametz When Pesach Falls after Shabbat

When do we burn or otherwise get rid of chametz before Pesach when Erev Pesach falls on Shabbat? How does this situation affect mechirat chametz?

2. מכירת חמץ כהלכתו, פרק ג' סע' יט - כב

(יט) חל להיות ערב פסח בשבת, ראוי לכתחילה להקדים את מכירת החמץ ליום ששי, קודם שעה שישית.

(כ) אם לא מכרה עד אותו הזמן, רשאי למוכרה במשך כל שעות היום.

(כא) בעלי חנויות ומפעלים שממשיכים לעסוק במכירת מוצרי חמץ במשך היום, עדיף שיתנו עם הגוי שהקנין יחול ביום ששי לפנות ערב, או שיפרישו את כסף הפדיון משעת מכירה ואילך, לזכותו של הגוי הקונה.

(כב) שכח למכור את חמצו בערב שבת יש אומרים שרשאי למכור את חמצו בשבת עצמה, ויש אומרים למכור ואינם מתירים אלא להקנותה לגוי במתנה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תמד סע' א, ב

י"ד שחל להיות בשבת, בודקין ליל שלשה עשר. ומבערים הכל לפני השבת, ומשיירין מזון שתי סעודות לצורך השבת ...

טוב לבער בערב שבת קודם חצות, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער אחר חצות. (וביום השבת, יבטלנו) (טור).

משנה ברורה שם ס"ק ט

קודם חצות - לאו דוקא, ורצונו לומר, בתחלת שעה ששית כמו בשאר שנים:

Counting Sefirat Ha'Omer When One Is Unsure of the Count

If I am unsure what day of sefirat ha'omer it is, may I count both possible days in order to cover my bases?

3. שו"ת אורח משפט או"ח סימן קכו

מה שהעיר בענין מי שנסתפק לו מנין ימי הספירה, אם מנין מסופק נחשב מנין, שהעיר בזה הרב הגאון המנוח מוהרי"א ווינוגראד וצ"ל, בשערי ציון הוברת שבט - אדר תרפ"א. וראשית דבריו סובב הולך ע"ד אם דבור שהוא ספק חיוב לא יהיה נחשב להפסק ... וראוי להורות בזה שכשיאמר למשל "היום שלשה" ואחר כך מיד יאמר "ארבעה" ולא יאמר עוד הפעם "היום" ונמצא ש"היום" קאי אתרווייהו מספק, והוי ההפסק רק בתיבה אחת, ולא מצאנו הפסק פחות מכדי דיבור כיון שבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדבור דמי, שפיר מברך. ומכל מקום, טוב שאחר כך יאמר עוד הפעם בבירור "היום שלשה ימים" ועוד פעם "היום ארבעה ימים", כדי שתהיה הספירה נכרת ומפורשת. וכן כשיגיע למנין ימים ושבעות, יותר טוב שיסמוך להברכה מנין הימים בלא השבועות בתחלה, כדי שיהיו שני המנינים סמוכים לברכה בלא הפסק כדי דבור, ואפילו כשמגיע למנין של יותר מעשרה שיש שם שתי תיבות, כמו אחד עשר שנים עשר וכיוצא בו, הוי הפסק רק של שתי תיבות. ותלוי בפלוגתא של שיעור כדי דיבור, אם הוא כדי שאילת תלמיד לרב או רב לתלמיד ...

4. שו"ת יביע אומר שם

... ולכן אין לברך בנדון דידן על ספירות שהן ספק ... ולאחר שיתברר לו המספר האמיתי יספור משם ואילך בברכה.

1. בעל המאור, סוף מסכת פסחים

... ועוד מה טעם אין אנו סופרין שתי ספירות מספק, כמו שאנו עושין שני י"ט מספק? וכללו של דבר: אין לנו להחמיר בספירת העומר, שאינו אלא לזכר בעלמא ... ואם באנו לספור ב' ספירות מספק, נמצאת ספירה שניה מושכת עד יו"ט ראשון של עצרת ואתי לזולולי ביו"ט דאורייתא, הילכך אין לנו אלא מה שנהגו.

2. שו"ת יביע אומר חלק ח - או"ח סימן מה

ותבט עיני בשו"ת ערוגת הבושם (האו"ח סי' קסח אות ד) שכתב: יש לחקור במי שמסופק באיזה יום מהספירה הוא עומד, וספר שני הימים שנסתפק בהם, אם יצא ידי חובת ספירת העומר? ומסתברא דלא מקריא ספירה אלא כשיספור בענין המבורר, אבל כל שלא נתברר לו שהיום הוא כך וכך, לא מקרי ספירה כלל, דהא לא קאמר רחמנא שיאמר בפיו היום כך וכך, אלא שיספור, וכל כי האי גוונא לאו ספירה היא; כן נראה פשוט מסברא. ועל פי זה, לא קשיא מה שהקשה בספר מור וקציעה: דאמאי לא מנינן תרי יומי מספיקא, משום ספיקא דיומא. ומה שכתב דהיינו טעמא משום דספירת העומר בזמן הזה הוי רק מדרבנן. מה יענה לשיטת הרמב"ם וסיעתו דסבערא להו דהוי מדאורייתא. ולפי האמור, לא קשיא מידי, שכל שהוא בגדר ספק, אין זה בכלל ספירה כלל. עד כאן. ולפלא שלא זכר מדברי הרז"ה בעל המאור והר"ן

Morning Berachot after Staying Up All Night (e.g., on Shavuot)

After staying up all night on Shavuot, we have someone who slept say the morning berachot on everyone's behalf. Why is this necessary? What happens if we cannot find anyone?

4. גמרא, ברכות דף ס עמוד ב

כי שמע קול תרנגולא, לימא: ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. כי פתח עיניה, לימא: ברוך פוקח עורים. כי תריץ ויתיב, לימא: ברוך מתיר אסורים. כי לביש, לימא: ברוך מלביש ערומים. כי זקף, לימא: ברוך זוקף כפופים. כי נחית לארעא, לימא: ברוך רוקע הארץ על המים. כי מסגי, לימא: ברוך המכין מצעדי גבר ... כי פריס סודרא על רישיה, לימא: ברוך עוטר ישראל בתפארה. כי מעטף בציצית, לימא: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית. כי מנח תפילין אדרעיה, לימא: ברוך ...

1. רא"ש מסכת ברכות פרק ט סי' כג

כי משי ידיה, אומר: ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נשילת ידים, לפי שידיו של אדם עסקניות הם ואי אפשר שלא ליגע בבשר המטונף בלילה, תיקנו ברכה קודם שיקרא קריאת שמע ויתפלל

2. שו"ת הרשב"א חלק א סי' קצא

יש לומר לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדישה דכתיב (איכה ג) "חדשים לבקרים רבה אמונתך", וכמו שבא להם ז"ל במדרש. וצריכין אנו להודות לו ויתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי, ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' מו סע' ח

כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן, כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא חגר, אומר אותה ברכה בלא הזכרת השם. הגה: וי"א דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן, דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם. וכן המנהג, ואין לשנות. (טור ותוס' והרא"ש פרק הרוואה ור"ן פ"ק דפסחים וכל ב.)

משנה ברורה שם ס"ק כד

דאפילו - עיין בספר אליהו רבא שכתב דברכת אלהי נשמה וברכת המעביר שינה אין לברך אם היה נייעור כל הלילה. ובפרי מגדים ובשערי תשובה השאירו דבריו בצריך עיון, ומסיק בשערי תשובה דיראה לשמוע אלו השתי הברכות מאחר, ויכוין לצאת, ואם ישן בלילה ששים נישמין, לכולי עלמא יש לו לברך אותם:

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' ד סע' יג

אם היה נעור כל הלילה, יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית, להתפלל ולהעביר רוח רעה מידי. הגה: ויטלם בלא ברכה (הרא"ש כלל ד' ורשב"א סי' קצ"א).

Morning Berachot after Staying Up All Night (e.g., on Shavuot)

7. שולחן ערוך אורח חיים סי' ח סע' טז

הלן בשליתו בלילה, צריך לברך עליו בבוקר, אף אם לא פשטו. וטוב למשמש בו בשעת ברכה. וכן יעשה מי שלובש טליתו קודם שיאיר היום (הגה' מיימוני בשם ס' התרומה; סמ"ג וסמ"ק ומרדכי בהלכות תפלין).

משנה ברורה סימן ח ס"ק מב

צריך לברך - דקיימא לן, לילה לאו זמן ציצית הוא, והוי הפסק. ויש חולקין בזה כיון דכסות יום חייב אף בלילה לדעת מקצת הפוסקים, וכדלקמן בסימן י"ח, וספק ברכות להקל. ומכל מקום נכון לכוון לפטור אותה בשלית גדול. וכל זה כל זמן שלא פשטו, אבל אם פשטו על דעת שלא ללבושו, תיכף צריך לברך אחר כך כשלובשו לכולי עלמא. ומכל מקום לכתחלה אין נכון לעשות עצה זו כדי שיתחייב בברכה לכולי עלמא משום ברכה שאין צריכה לדעת הפוסקים.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' מז סע' יב

אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר, ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן.

משנה ברורה שם ס"ק כח

שלא ישן - רצונו לומר, שינת קבע; אבל אם ישן שינת קבע על מטתו, אפילו בתחלת הלילה, חשיב הפסק. ואפילו היש אומרים שבסעיף י"א מודו בזה. ואם היה ניעור כל הלילה, יש אומרים דאין צריך לברך בבוקר, ויש אומרים דצריך לברך, כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר, וספק ברכות להקל. אך אם אפשר לו, יראה לשמוע ברכות התורה מאחר ויאמר לו שיכוין להוציא בהברכות, והוא יכוין לצאת ויענה אמן, ויאמר אחר כך איזה פסוקים, כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו. ואם היה ישן ביום שינת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה, פסק הגאון ר' עקיבא איגר דבזה לכולי עלמא צריך לברך בבוקר ברכות התורה, ואין ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפלה:

Continuing a Fast After Mistakenly Breaking It

If one is supposed to fast on a certain day and mistakenly eats, does he need to continue his fast or does it not pay since anyway he is not in the midst of a full fast?

והנראה ליישב, בכל תענית יש ב' דברים: מצוה להתענות, ואיסור לאכול. ולעולם כשאכל פעם אחת באותו יום, תו אינו מקיים מצות תענית, דכל שאכל כזית אין שם תענית עליו כמבואר בש"ע שם, ומה דאסור לו לאכול אח"כ בתענית ציבור הטעם דאע"ג דהמצוה תו לא מקיים, מ"מ אכתי איסורא רבע עליו על כל כזית וכזית משום איסור אכילה. וכל זה בשאר תענית ציבור שהוא לשם עינוי וסיגוף, אבל תענית בכורים אין בזה איסור אכילה, רק מצות תענית גרידא, כמו מצות הדלקת נר חנוכה וד' כוסות וכדומה שהיא מצוה לפרסומי ניסא כן בזה, ע"כ כל שאכל פעם אחת, ע"י סיום בבוקר, דתו לא חשיב תענית, מותר לאכול כל היום, דאיסור אכילה אין בזה, ולפי"ז אתי שפיר דבסעודת סיום מסכת בשבוע שחל בו ט' באב, דאז אסור לאכול בשר, דומה לתענית ציבור דאסור באכילה משום עינוי וסיגוף, לכן אף שאכל פעם אחת בהיתר, מ"מ בשאר היום נשאר באיסורו עד כאן דבריו.

3. ביאור הלכה סי' תקסח סעי' א

ויש מחמירין דאפי' בנדר להתענות יום זה וכו' - עיין במגן אברהם שכתב הטעם, כיון ד"א דאפילו ביום זה רשאי ללות ולפרוע ולכן כשאכל איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר, וע"כ מחמירין כשני הדיעות - דחייב לצום כל אותו היום וגם יום אחר עכ"ל. והקשה עליו הבית מאיר: הלא איתא בב"י דאפילו היש אומרים שס"ל דאפילו ביום זה יכול ללות ולפרוע מודים ג"כ דאם שכח ואכל, די במה שישלים תעניתו ואין צריך לצום יום אחר, וע"כ כתב דמה שהחמיר הרמ"א ביום זה היינו רק באומר "הריני בתענית למחר", ומשום דיש דיעות בפוסקים: אית דס"ל דזה נחשב כיום זה, וא"כ לדידהו צריך להשלים התענית דוקא [וכמו שסתם השו"ע דזה נחשב כיום זה] ויש דס"ל דזה נחשב כיום סתם ואיבד תעניתו וצריך לצום יום אחר, וע"כ מחמירין לצאת ידי שניהם. ודע עוד דפשוט דהיש מחמירין הוא רק לענין יום זה, אבל אם בעת תחלת הקבלה נדר סתם ורק אח"כ קבל עליו במנחה ואמר הריני בתענית למחר, זה מיקרי תענית סתם כיון שבתחלת קבלה לא בירר היום, וכמו שכתב המ"א בסק"ו, וממילא כשאכל איבד תעניתו של אותו היום ומותר לאכול עוד וחייב לצום יום אחר שלם. והח"א בכלל קל"ב אות ל' כתב דיש פוסקים דכיון דקיבלו הוי כיום זה וחייב להשלים, ואיני יודע מנין לו זה:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקסח סעי' א

נדר להתענות יום זה ושכח ואכל, משלים תעניתו; והוא הדין אם היה תענית הלום, או שהיה תענית ציבור, או שהיה יום ידוע לו להתענות ביום שמת בו אביו או רבו; אבל אם נדר להתענות יום א' או שני ימים, וכשהתחיל להתענות שכח ואכל כזית, איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר (ויש מחמירין דאפילו בנדר להתענות יום זה דחייב להשלים, מכל מקום מחמירין להתענות יום אחר) ת"ה סימן קנ"ו.

משנה ברורה שם ס"ק ה, ח

ואכל כזית - אבל פחות מכזית, אף דלכתחלה אסור לאכול אפילו משהו, מ"מ בדיעבד מתענה ומשלים, ואין צריך יום אחר, ואסור לאכול היום יותר כיון שקבלו בתענית מאתמול, ויותר מזה דאפילו אכל כזית רק שלא אכלו בפעם אחת ושהא בינתיים יותר מאכילת פרס, לא מצטרף ודינו כפחות מכזית, שאינו מאבד תעניתו בזה. ולענין שתיה - השיעור, אם שתה מלא לוגמיו; הא פחות מזה, לא מקרי שתיה בדיעבד ומשלים תעניתו ואין צריך להתענות יום אחר:

דאפילו בנדר להתענות יום זה - עיין בבית מאיר שמסיק דדוקא באומר הריני בתענית למחר, אבל אם נדר להתענות איזה יום מיוחד ושכח ואכל בו, לכולי עלמא צריך להשלים תעניתו ואין צריך להתענות יום אחר, אם לא שכונתו לכפרה על עונו ושגגתו. וה"ה בתענית הלום או יארציית וכל שכן בארבע תעניות הקבועים או שאר תענית צבור אם שכח ואכל בו, בודאי מחוייב להשלים התענית ואין צריך להתענות יום אחר, אם לא שכונתו לכפרה, וכן איתא במהרי"ל שציוה לאחד להתענות אח"כ לכפרה:

2. שו"ת מנחת יצחק ח סי' מה

והנה ראיתי בתשו' ארץ צבי (סי' ע"ט), דהשואל שם העיר: למה בערב פסח שעושין הבכורים סיום, אוכלין אחר כך כל היום, ואלו בסיום שעושין קודם ט' באב לאכול בשר, אין המנהג לאכול בשר רק באותה סעודה של הסיום ולא אח"כ ומיישב בהקדם מה שהקשה על מה שאוכלים הבכורים כל היום ערב פסח על סמך הסיום שעושין בבוקר, דהרי בשאר תענית צבור אפילו מי שאכל פעם אחת אסור לו לאכול אח"כ, כמבואר בש"ע (סי' תקס"ח ס"א), ולמה כאן מותר כל היום.

Renovation Work during the Three Weeks

Q

I took down a wall between my living room and dining room and moved it to extend the dining room. Am I allowed to continue construction during the Three Weeks? Also, am I allowed to pick out wallpaper and carpeting but not have them installed until after the three weeks?

3. גמרא, מגילה דף ה עמוד ב

כדתנן: עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, בבנין ובנטיעה, באירוסין ובנישואין. ותנא עלה: בנין - בנין של שמחה, נטיעה - נטיעה של שמחה. איזהו בנין של שמחה - זה הבונה בית חתנות לבנו. איזו היא נטיעה של שמחה - זה הנוטע אבורנקי של מלכים.

4. משנה ברורה סי' תקנא ס"ק יב

ובבנין של שמחה - והוא הדין כל בנין שאין צריך לו לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא, אסור.

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סי' פב

אבל מ"מ נראה דהוא רק לענין העשייה, אבל להביא לבית יש לאסור, דביד אפרים כתב על המג"א שהביא מהב"י להקל בלבישה דיש לאסור מטעם ששמחה היא לו, ואף שהוא כתב שגם בעשייה איכא שמחה, מ"מ גם הוא מסיק דבשביל טעם שמחה לכד לא היה נאסר העשייה אלא בצרוף טעם ד"השתות יהרסון", שזה לא שייך בכלי עץ, אבל להביא לבית שהוא כלבישה דבגדים, יש לאסור מטעם שמחה שזה ישנו גם בקשוט הבית בכלי עץ כמו בלבישת בגדים להאדם. ואם הוא כלי שצריך לברך שהחיינו יש לאסור גם מטעם זה. אך אם הבוק קיים (bookcase) אינו כלי חשוב כ"כ לקשוט, שאין לברך שהחיינו, וא"כ אין השמחה בזה גדולה אפשר יש להתיר, אבל מ"מ נכרי האומן יכול לגומרה גם אחר ר"ח ולא יביאנה לבית עד אחר תשעה באב.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקנא סע' ב

מר"ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן ובבנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור וכיור, ובנטיעה של שמחה, כגון אבורנקי של מלכים שנוטעים לצל להסתופף בצלו או מיני הדם ומיני אהלים; ואם היה כותלו נוטה ליפול, אע"פ שהוא של שמחה מותר לבנות (ולצורך מצוה הכל שרי) (ר"ן ספ"ק דתענית); ואין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין, אבל ליארס בלא סעודה מותר, ואפילו בט' באב עצמו מותר ליארס, שלא יקדמנו אחר. הגה: ונוהגין להחמיר שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך, עד אחר ט' באב (מנהגים).

ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים סי' תקנא סע' ב

מר"ח עד התענית וכו' - ואפשר דיש להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית [א"ר ופמ"ג]:

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סי' פ

ומכונת חדשה - אם הוא לתענוג פשוט שאסור גם מי"ז בתמוז דהא צריך לברך שהחיינו, ואם הוא באופן שמברכין הטוב והמטיב, כגון שיש לו אישה ובנים דגם הם נהנים מזה, אסור מר"ח דהוא כמו בנין של שמחה שאסור. ואם הוא מכונת לפרנסה כמו טראק, וגם מכונת קטנה אפשר ג"כ שהוא לפרנסה, הוא רק בדין ממעטין במשא ומתן, שבזמננו נהגו להקל כדכתב הט"ז סק"א וכן כתב המ"ב ס"ק י"ג להלכה, ואין זה משא ומתן של שמחה שכתב בשער הציון שטוב להחמיר. ומצד שהחיינו יברך אחר ט' באב, כי בשביל זה אין עליו ליבטל ממלאכתו.

The Transition from Shabbat into Tisha B'Av

Could you please explain how to handle the transition from Shabbat into Tisha B'Av (when it falls on Motzai Shabbat) regarding se'uda shlishit, Havdala, and changing clothes?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקנו סע' א

ליל תשעה באב שחל באחד בשבת, כשרואה הנר אומר: בורא מאורי האש; ואין מברך על הבשמים. ובליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס ואינו מברך, לא על הנר ולא על הבשמים.

משנה ברורה שם ס"ק א, ב

כשרואה הנר וכו' - דוה אין טעון כוס, ואין בזה משום תענוג כמו שיש בבשמים. ויברך על האור קודם שקורין איכה, דבאיכה כתיב: "במחשכים הושיבני", ועל כן יברך תחלה על המאור, וגם שיהנה אחר כך מאורו כשקורין איכה. ואם שכח לברך, יברך אחר כך בלילה כיון שהחויב עדיין עליו:

ובליל מוצאי וכו' - ובליל ט' באב מבדיל בתפלה, ואף על פי שאין יכול להבדיל אז על הכוס. ואם טעה אז ולא הבדיל בתפלה, אין צריך לחזור כיון שיבדיל על הכוס במוצאי ט' באב. והנשים שאינן יודעות להתפלל ולא הבדילו במוצאי שבת בתפלה, צריך כל איש להזהירן שביום התענית לא יעשו אש לבשל לצורך הלילה עד שיאמרו: המבדיל בין קדש לחול.

4. שמירת שבת כהלכתה פרק סב סע' מ, מא

[בתשעה באב שחל להיות באחד בשבת] החולץ נעליו בביתו לפני לכתו לבית הכנסת, וכן אם מחליף את בגדיו בביתו, יאמר תחילה "ברוך המבדיל בין קודש לחול" (ומה טוב אם כל אחד יעשה כן, ויאחרו את זמן תפילת ערבית כדי שיוספיקו לבוא לבית הכנסת).

לא יביא את נעלי תשעה באב לבית הכנסת בשבת, וגם את ספר הקינות לא יביא לשם, אלא אם כן יעיון בו מעט, בבית הכנסת, בעוד יום

1. גמרא, תענית דף כט עמוד ב

תניא: תשעה באב שחל להיות בשבת, וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקנב סע' י

אם חל תשעה באב באחד בשבת, או שחל בשבת ונדהה לאחר השבת, אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו. (מיהו צריך להפסיק מבעוד יום) (סמ"ק).

משנה ברורה שם ס"ק כג

אוכל בשר - ואסור למנוע ממנו, אף על גב דאין חיוב לאכול בשר בשבת, מכל מקום כיון שנמנע משום אבל, עבירה היא. והנה אף דכתב המחבר כסעודת שלמה, מכל מקום ישב בדאבון נפש, שלא ינהג בשמחה, ולכן לא ישב בסעודת הברים [מ"א]. בספר בכור שור חולק על זה ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו ומנוע בשבת זו, הוה ליה כאבלות פרהסיא.

Waiting Between Eating Milk and Meat

We wait six hours between eating meat and milk. Some people wait less. Where does this come from? Why can't we eat meat and milk freely as long as they are not cooked together, as the Torah says?

4. גמרא, חולין דף קה עמוד א

אמר מר עוקבא: אנא, להא מלתא, הלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא - כי הוה אכיל בשרא האידינא, לא הוה אכל גבינה עד למחר עד השתא, ואילו אנא - בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא - אכילנא.

1. גמרא, חולין דף קה עמוד א

משנה. טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה - אסור; ניער את הקדרה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה - אסור. גמ'. אמר אביי: טעמו ולא ממשו בעלמא - דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן, מבשר בחלב מאי טעמא לא גמרין - דחדוש הוא, - אי חדוש הוא, אף על גב דליכא נותן טעם נמי! אמר ליה רבא: דרך בשול אסרה תורה.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' פט סעי' ג

אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה; והנטיילה ביניהם אינה אלא רשות. (ויש מצריכים נטילה) (שערים והגהות ש"ד). אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו. הגה: ושמן של בשר, דינו כבשר עצמו (רשב"א סימן ש"י / ש"ז / ומרדכי והגהת ש"ד). ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר (ארוך וב"י). מיהו אם אין בשר בתבשיל, רק שנתבשל בקדירה של בשר, מותר לאכול אחריו גבינה (שם), ואין בו מנהג להחמיר.

2. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כח

מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר עוף, לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות, מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח.

ש"ך יורה דעה סי' פט ס"ק יט

מיהו אם אין בשר בו מותר - לקמן ריש סי' צ"ה יתבאר דאפי' לאכלו עם גבינה מותר, דהוי נ"ט בר נ"ט (נותן טעם בר נותן טעם). ונראה דהא דאשמועינן הכא דמותר לאכול גבינה אחר כך, היינו אפילו נתבשל בקדרה שלא הודחה יפה, דהוי קצת ממשות של איסור, דבכהאי גוונא אסור לאכלו עם גבינה כמבואר לשם ושרי הכא:

3. טור יורה דעה סי' פט

אכל בשר, לא שנה בהמה חיה ועוף - לא יאכל גבינה אחריו עד שיששהא כשיעור שמזמן סעודת הבוקר עד סעודת הערב, שהוא ו' שעות; ואפי' אם שהה כשיעור, אם יש בשר בין השינים, צריך להסירו ובתוך הזמן אפילו אין בשר בין השינים אסור, לפי שהבשר מוציא שומן ומויחד טעם עד זמן ארוך. ולפי זה הטעם, אם לא אכלו אלא שלעסו לתינוק, אין צריך להמתין, דכיון שלא אכלו אינו מוציא טעם. והרמב"ם נתן טעם לשהיה משום בשר שבין השינים, ולפי דבריו, לאחר שיששהא כשיעור, מותר אפילו נשאר בשר בין השינים, והלועס לתינוק צריך להמתין. וטוב לאחוז בחומרי ב' הטעמים.

Prohibition of Eating Fish and Meat Together

Why are we prohibited from eating fish and meat together if fish is pareve?

3. פתחי תשובה יורה דעה סי' קטז ס"ק ג

בדיעבד - עבה"ט לענין דבר שהוא סכנה אי בטיל בס'. ועיין בתשובת חוות יאיר סי' ס"ד שפסק להקל דבטל, וכן כתב בתשובת שבות יעקב ח"ב סוס"י ק"ד ושאיין להחמיר כלל ע"ש; וכ"כ בתשובת חוט השני סי' ס"ז, דדוקא ארס נחש אינו בטל, כמ"ש הטור, החוששין לגילוי אפילו במ' סאה מים, אבל דבר שאינו ארס אע"פ שהוא סכנה, בטל בס', ע"ש. ומה שהביא הט"ז ראייה ממנה"ל דפעם אחת נפלה שלחופית מדג לקדרת בשר ואסר מהרי"ל את הכל משום סכנה, ע"ש, כבר השיגו עליו בעל ש"ך בנקודות הכסף ובתשובת חוט השני שם, ד"ל דלא היה ששים, לכך אסר את הכל, ע"ש. ולפי עניות דעתי נראה דמ"מ הוכיח הט"ז שפיר, דאי תימא דבאיכא ששים שרי, ולהכי אסר מהרי"ל משום דלא היה ס', יקשה למה לא צוה שיוסיפו עד ס' כדי שתבטל הטעם של דג, דאף דבאיסורים אסור להוסיף משום מבטל איסור לכתחלה, כדאיתא בס' צ"ט סעיף ו', מ"מ הכא בודאי לא שייך מבטל איסור, שהרי אין זה איסור רק כל זמן שמרגישין הטעם של דג בקדרת בשר יש בו סכנה, וכשיוסיפו ולא יהא עוד טעם דג מורגש בקדרת בשר לא יהיה עוד סכנה (ועיין פ"ח דתרומות משנה ד' וה' ודו"ק ויש ליישב). [ועיין במג"א סי' תנ"ה ס"ק ט"ו ובתשובת בנין עולם הא"ח סי' כ"ז] גם אפשר לסוחטו לא שייך אלא אם נבלע בחתיכה ולא בדבר לח. אלא ודאי דאף באיכא ששים אסור. ומ"מ לדינא העיקר כהתשובות הנ"ל דבטל [גם בתשובת ח"ס סי' ק"א כתב שכן עיקר, ושם נשאל אודות מרק של דגים שהוריקו אותו לתוך כלי שומן ולאחר שנצטנן הסירו השומן שנקרש, מה דין המרק והדגים, והשיב הנה באיסורים כי האי גוונא בעינן לשער בס' כנגד כולו ולא מהני מה שהסירו האיסור שנקרש, עש"ך סימן צ"ח ס"ק ט"ז, וא"כ לכאורה מכל שכן הכא בסכנתא דלענין ספיקא חמירא סכנתא מאיסורא לכולי עלמא. איברא מאחר דחוינן להרמב"ם דרב גובריה ברפואות וטבעיות שהשמיט הא דביניתא דאטוי בהדי בישראל, מסתמא לפי עוצם חכמתו ידע והבין שנשנתו הטבעים בענין זה, ונהי שלא נסמוך ע"ז לעשות מעשה לאכלם זה עם זה דאפשר דהוה ליה כמו דבר הנאסר במנין, מ"מ הרווחנו שיצאנו מחמירת סכנתא, דהשתא מיהת ליכא סכנתא. ואפשר שגם בזמנא לא היה הסכנה אלא במין ביניתא ולא במינים המצויים בינינו כלל

1. גמרא, פסחים דף עו עמוד ב

ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישראל - אסרה רבא מפרזיקיא למיכליה בכותחא. מר בר רב אשי אמר: אפילו במילחא נמי אסורה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר.

רש"י שם

ביניתא - דג.

דאיטווי בהדי בישראל - בתנור אחד.

אסרה רבא מפרזיקיא למיכליה בכותחא - שיש בו חלב, משום דקסבר ריחא מילתא היא. לדבר אחר - צרעת.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' קטז סעי' ב

צריך לזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד, מפני שקשה לצרעת. הגה: וכן אין לצלות בשר עם דג, משום ריחא. מיהו בדיעבד אינו אוסר (ארוך כלל ל"ט דין כ"ה).

ט"ז שם ס"ק ב'

מיהו בדיעבד אינו אסור - היינו בריחא לחוד, אבל אם נתבטלו יחד, אסורין אף דיעבד. וכתב אור"ח כלל כ"ג, וז"ל: וכ' המרדכי וא"ז פרק א"מ: דבר שיש בו משום סכנה דינו כאיסור לבטלו בס' ויותר חמור דאפילו ביבש במינו צריך ששים, עכ"ל. וכל שכן חתיכת בשר שנפלה ליורה שיש בו דגים או איפכא, שיש שם סכנה, שצריך ס' נגדו, אבל משום טעם בליעת כלי ליכא למחש כו' עכ"ל. והקשה בד"מ, דהא איתא בטור דחיישינן לגילוי אפילו במאה סאה מים, וא"א שלא יהא ס' אפילו שתה נחש ממנו עכ"ל וכן כתוב במהרי"ל: שלפוחית מדג שנפלה לקדרת בשר ונתבטל שם, ואסר מהרי"ל סג"ל הכל משום סכנה עכ"ל. משמע דלא מהני ס', דחמירא סכנתא מאיסורא. וכתב רש"ל פרק ג"ה סי' ט"ו, דאפילו לכתחלה אין להחמיר בתנור גדול לענין זה, אע"פ דלענין איסור בשר בחלב מחמירין לכתחלה. ועל כן נראה לי פשוט דאותן הלחמים שאופין בתנור אחד עם בשר, אין סכנה כלל לאכלם עם דגים אע"פ שהתנור היה סתום.

Prohibition of Eating Fish and Meat Together

כאן דדוקא עם חלב אסור הדג אבל בפני עצמו שרי, הא יש בו איסור משום סכנה ... דכאן לא נחית לדין זה אלא במה שנוגע לענין נ"ט בר נ"ט, וכ"כ רש"ל ... אלא שבאו"ה כלל ל"ט כ' וז"ל: וכן כל דבר שהוא משום פליטת כלים אין אוסרים מבשר לדגים בדיעבד משום סכנת דבר אחר, דהא מתיר בגמרא דגים שעלו בקערה רותחין של בשר, וצ"ע לפי זה ממה שזכרתי כאן. אבל מה שאמרו בזה דגים שעלו בקערה כו' יש ללמוד מזה שאין בו סכנה באכילת דג שיש בו טעם בשר במה שנתבשל בכלי בן יומו של בשר, דהא אמרינן בגמרא דהרבה אכלו דגים שעלו בקערה ...

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' קטז סע' ג

ירחוץ ידיו בין בשר לדג ויאכל פת שרוי בינתים, כדי לרחוץ פיו. הגה: ויש אומרים דאין לחוש לזה רק כשמבשלם יחד ואוכלן, אבל לאכלן זה אחר זה אין לחוש (הגהות מרדכי). וכן נוהגין שלא לרחוץ הפה ולא הידים ביניהם, ומ"מ יש לאכול דבר ביניהם ולשתות, דהוי קנח והדחה (הגהות ש"ד סי' ע"ה ומביאו בגליון או"ה שם).

ולכא אלא איסור קל דרבנן, דנהי דדבר שבמנין דאורייתא היא היינו הנאסר משום סייג וגדר איסור, אבל בכה"ג קילא טובא. ואפילו באיסור דאורייתא ס"ל להראב"ד דסגי לשער באומד יפה כו'. ועוד דאפשר דע"י עירוי, דאינו אלא מבליע ומפליט, לא גורו בזה אפילו בזמניהם, והרי אנו נוהגים להקל לאכול בשר בכלי דגים בן יומו אפילו באותה הסעודה ע"י הדחה בעלמא, אלמא קים לן דליכא סכנתא בבלבול טעמי בעלמא. ומ"מ על השומן שנקרש יש לעיין בו קצת, אולי אם ישבר חתיכת שומן קרוש ההוא ימצא קצת ממי המרק ביני אטפי ואז יש לאסור בודאי, אבל אם אי אפשר לעמוד עליו, נראה דאין להחמיר כל כך, עד כאן דבריו ע"ש. ועיין בספר תפארת למושה שכתב בשם זקינו הגאון מהר"ר יעקב ז"ל, דבנפל דג לקדרה עם בשר או איפכא היה אוסר הכלי בלא הגעלה, דאף דמבשלים דגים בכלי בשר או איפכא היינו שאין כח בנותן טעם היוצא מקדרה לעשות ארס, אבל כשנתבשל בקדרה בשר ודגים ביחד הרי נתבשל ארס בתוכו ונבלע ארס בהקדרה ואסור ע"ש ...

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' צה סע' א, ב

דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותח.

ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת, מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה. אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכותח. הגה: ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. (ריב"ן בשם רש"י ובארוך כלל ל"ד הביא המרדכי וא"ו). והמנהג לאסור לכתחלה, ט"ז שם ס"ק ג

ויש מחמירין בצלייה ובישול - דבזה הוה כמו ממש של בשר בדגים ולא התירו נ"ט בר נ"ט (=נותן טעם בר נותן טעם) אלא עלו לחוד ... ואין להקשות: דמשמע

Eating the Products of Kilayim

Why do we eat fruits that are products of kilayim? Shouldn't we boycott them?

3. גמרא, חולין דף קטו עמוד א

כלאי זרעים ליתסרו, דהא תיעבתי לך הוא! מדגלי רחמנא גבי כלאי הכרם: (דברים כ"ב) "פן תקדש" - פן תוקד אש, מכלל דכלאי זרעים שרו; ואימא: כלאי כרם - אסורין בין באכילה בין בהנאה, כלאי זרעים - באכילה אסירי, בהנאה שרו! איתקוש לכלאי בהמה דכתיב: (ויקרא י"ט) "בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים", מה בהמתך - היוצא ממנה מותרת, אף שדך - היוצא ממנו מותר; וכלאי בהמה גופיהו מנא לן? מדאסר רחמנא כלאים לגבוה - מכלל דלהדיוט שרי

1. גמרא, קידושין דף לט עמוד א

...דאמר שמואל: (ויקרא יט) "את חקתי תשמורו" - חוקים שחקקתי לך כבר, (ויקרא יט) "בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע" - מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרכבה; ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בח"ל, אף שדך נוהג בין בארץ בין בח"ל.

2. רמב"ן ויקרא פרק יט פסוק יט

והטעם בכלאים, כי השם ברא המינים בעולם, בכל בעלי הנפשות בצמחים ובבעלי נפש התנועה, ונתן בהם כח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם. וצוה בכחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם, שנאמר בכולם "למיניהו" (בראשית א), והוא סיבת המשכב שנרביע בהמות זו עם זו לקיים המינין כאשר יבואו האנשים על הנשים לפריה ורבייה. והמרכיב שני מינין, משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות. והמינים בבעלי חיים לא יולידו מין משאינו מינו, וגם הקרובים בטבע שיוולדו מהם כגון הפרדים יכרת זרעם כי הם לא יולידו. והנה מצד שני הדברים האלה, פעולת ההרכבה במינים דבר נמאס ובטל:

4. רמב"ם הלכות כלאים פרק א הל' ו

ואסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות כלאים, ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזרוען כאחד, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' רצה סע' ז

אסור לקיים המורכב כלאים, אבל הפרי היוצא ממנו, מותר, ואפילו לזה שעבר והרכיבו. ומותר ליקח ענף מהמורכב ולנטעו במקום אחר.

6. שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סי' כה

וזאת לדעת דאסור לקיימו היינו כל זמן שלא נתאחדו והיו לאחד, אבל בשכבר נתאחדו והיו לאחד באופן שאין ההרכבה שוב ניכר בהם, שוב אין בהם איסור קיום, וזה פשוט

Accepting a Stringency Regarding Milk and Meat

Q Is one who is within six hours after eating fleishig required, if he wants to eat pareve with people who are eating milchig, to place some sort of separation or reminder on the table? I don't remember seeing this done, but a friend told me he heard it explicitly from a talmid chacham and that we have no right to ignore his ruling. I don't know how my parents would take to my adopting this practice.

2. פרי מגדים יורה דעה סי' פח, משבצות זהב ס"ק ב

כתב בשו"ת בית יעקב סימן יב דמי שאכל בשר שצריך לשהות שש שעות, לא ישב אצל מי שאוכל גבינה שמא יושיט לו, וראה מחולין דף ו: "אשת חבר ...", יעויין שם. ולא ראיתי נזהרין בזה, ומתהיא דאשת חבר, בין לרש"י ותוס' אין ראיה, שעוסקין במלאכת חיישינן דילמא מינשי, מה שאין כן באיניש דעלמא שיושב אצל מי שאוכל גבינה. גם הוה גזירה לגזירה, כולי האי לא גזרינן.

1. גמרא, חולין דף קג עמוד ב

משנה. כל הבשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחגבים. ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן - חוץ מבשר דגים וחגבים.
גמ' ... ואסור להעלות [וכו']. אמר רב יוסף: שמע מינה, בשר עוף בחלב דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן, אכילה גופה גזירה, ואנן נגזר העלאה אשו אכילה? ... אבל הכא - אי שרית ליה לאסוקי עוף וגבינה, אתי לאסוקי בשר וגבינה, ומיכל בשר בחלב דאורייתא. מתקיף לה רב ששת: סוף סוף, צונן בצונן הוא! אמר אביי: גזירה שמא יעלה באילפס רותח. סוף סוף כלי שני הוא, וכלי שני אינו מבשל! אלא: גזירה שמא יעלה באילפס ראשון:

Pareve Bread Knife

Many people have a special, pareve bread knife. Is that halachically required?

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' פט סע' ד

... אסור לחתוך גבינה, אפ"ל צוננת, בסכין שרגילין לחתוך בשר. ולא עוד, אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר. הגה: וכן להיפך נמי אסור. מיהו על ידי נעיצה בקרקע קשה, שרי (ב"י בשם א"ח וכל בו). אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים, ולרשום אחד מהם שיהא לו היכר. ונהגו לרשום של חלב, ואין לשנות מנהג של ישראל.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' צז סע' א

אין לשין עיסה בחלב, שמא יבוא לאכלה עם הבשר. ואם לש, כל הפת אסור, אפילו לאכלה לבדה. ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת, או ששיניה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר, מותר. כיוצא בו, אין אופין פת בתנור שטחו באליה ...

6. פרי חדש יורה דעה סי' פט ס"ק כד

לחיות להם שני סכינים כו' - והמדקדקין יש להם ג' סכינים: אחד של גבינה, ואחד של בשר, ואחד לאכול בו לחם; ומנהג נכון הוא.

1. גמרא, חולין דף ח עמוד ב

אתמר: השוחט בסכין של עובדי כוכבים - רב אמר: קולף, ורבה בר בר חנה אמר: מדיח. לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר: בית השחיטה צונן, ומר סבר: בית השחיטה רותח! לא, דכולי עלמא בית השחיטה רותח הוא, מאן דאמר קולף - שפיר, ומאן דאמר מדיח - אידי דטרידי סימנין לאפוקי דם, לא בלעי. איכא דאמרי: דכולי עלמא בית השחיטה צונן, מאן דאמר מדיח - שפיר, מאן דאמר קולף - אגב דוחקא דסכינא, בלע.

2. רש"י מסכת חולין דף קיב עמוד א

קישות - מתוקה היא ואינו נבלע בתוכה, אלא השמנונית צף ועומד על מקום החתך, הלכך גריר לבי פסקיה - למקום החתך גורר מעט בסכין ואכיל אף בכותח. הלכך דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח כדאמר, דאין נותן טעם הבא מן הממש אלא נותן טעם הבא מנותן טעם, דסתם קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס, אבל לסכין פעמים שהשמנונית קרוש עליו ואינו ניכר, וכשחותך בצנון הוי נותן טעם הבא מן הממש. ועוד, דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים, ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון.

3. גמרא, חולין דף ח עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: הטבח צריך שלשה סכינין: אחת ששוחט בה, ואחד שמחתך בה בשר, ואחד שמחתך בה חלבים. וליתקן ליה חדא, וליחתוך בה בשר והדר ליחתוך בה חלבים? גזירה שמא יחתוך חלבים ואחר כך בשר. השתא נמי מיחלף ליה! כיון דאצרכינהו תרי, אית ליה היכרא.

Pat Akum

What is pat akum?

1. משנה, עבודה זרה דף לה עמוד ב

מתני'. ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה: חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו השמן.

2. גמרא, שבת דף יז עמוד ב

אמר באלי אמר אבימי סנוותאה: פתן ושמן ויין ובנותיהן - כולן משמונה עשר דבר הן. הניחא לרבי מאיר, אלא לרבי יוסי שבסרי הויין! - איכא הא דרב אחא בר אדא, דאמר רב אחא בר אדא אמר רבי יצחק: גורו על פתן משום שמנן, ועל שמנן משום יין. על פתן משום שמנן, מאי אולמיה דשמן מפתנ? - אלא: גורו על פתן ושמן משום יין, ועל יין משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר

3. גמרא, עבודה זרה דף לה עמוד ב

והפת. א"ר כהנא א"ר יוחנן: פת לא הותרה בב"ד. מכלל דאיכא מאן דשרי? אין, דכי אתא רב דימי אמר: פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עובד כוכבים לפניו פת פורני מאפה סאה, אמר רבי: כמה נאה פת זו, מה ראו חכמים לאוסרה? מה ראו חכמים! משום חתנותו אלא, מה ראו חכמים לאוסרה בשדה; כסבורין העם: התיר רבי הפת, ולא היא, רבי לא התיר את הפת. רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר: לא כך היה מעשה, אלא אמרו: פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים, אמר רבי: אין כאן פלטר? כסבורין העם לומר: פלטר עובד כוכבים, והוא לא אמר אלא פלטר ישראל. א"ר חלבו: אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים, לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל, אבל במקום דאיכא פלטר ישראל, לא ורבי יוחנן אמר: אפ"ל למ"ד פלטר עובד כוכבים, ה"מ בשדה, אבל בעיר לא, משום חתנות.

רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

לאוסרה בשדה - דליכא למיחש לאימשוכי, דאקראי בעלמא הוא.

4. טור יורה דעה סי' קיב

וגזירת הפת לא נתפשטה בכל המקומות. וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ועל זה סומכין הגדולים שאינן אוסרין אותו לבני מדינתן שנוהגין בו היתר, כי הם אומרים שהם מהמקומות שלא פשט איסורו שם

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיב סעי' ב, ה, ו

יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העובד כוכבים, במקום שאין שם נחתום ישראל, מפני שהיא שעת הדחק. (וי"א דאפילו במקום שפת ישראל מצוי, שרי) (ב"י לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א ומהרא"י ואו"ה ריש כלל מ"ד). אבל פת של בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם. הגה: ולא מקרי פת בעל הבית, אלא אם עשאו לבני ביתו, אבל עשאו למכור, מקרי פלטר, אע"פ שאין דרכו בכך. וכן פלטר שעשאו לעצמו, מקרי בעל הבית (כך משמע בב"י).

יש אומרים שמי שיש בידו פת, או שיש פלטר ישראל, ויש פלטר עובד כוכבים עושה פת יפה ממנו, או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל, מותר לקנות מפלטר עובד כוכבים במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו, הרי זה כפת דחוקה לו.

במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, אפילו הוא נלוש בבצים או שביצים טוחים על פניו, מותר. אבל אינפנד"ה שאפאה עובד כוכבים, אסור לאכול מהפת שלה. (ע"ל סימן קי"ג ס"ג). הגה: ויש אוסרים בפת שביצים טוחים על פניו, משום שהן בעין ואינם בטלים לגבי פת, ויש בהם משום בשולי עובדי כוכבים (תוספות וסמ"ג והגהות אשרי וארוך ומרדכי פא"ט וסמ"ק סי' ר"ז). וכן נוהגין. ואותן נילו"ש שקורין קיכלי"ך או מיני מתיקה שקורין לעק"ד, הם בכלל פת ובמקום שנהגים היתר בפת של עובד כוכבים גם הם מותרים, ולא אמרין שיש בהם משום בשולי עובד כוכבים.

The Status of Onions Chopped in a Dairy Food Processor

May I use a dairy food processor to chop onions and then put the onions into a fleishig food?

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' צו סע' א

צנון או סילקא שחתכם בסכין של בשר בן יומו, או שאינו מקונה, אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום, שהוא כעובי אצבע, או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר, שאז מותר בהדחה. ויש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו והוא מקונה. ואם לא נטל מהם כדי נטילת מקום וגם לא טעמם ובשלם בחלב, צריך ששים כנגד מה שנגע מהסכין בהם. וה"ה לחתכם בסכין של עובד כוכבים. הגה: ואם חתכן דק דק, צריך לשער ס' נגד כל הצנון (ב"י בשם סמ"ק). וי"א שאם חתך צנון בסכין של איסור, כולו אסור (רשב"א ור"ן וכן משמע בארוך כלל ל"ה). וכן אם חתכו בסכין של בשר, אסור כולו בחלב. וכן נוהגין לכתחלה, אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה (ב"י ואו"ה).

ש"ך שם ס"ק ו

דה"ה לאינו בן יומו והוא מקונה - הטעם דחורפיה דצנון מחליא ליה ומשווי ליה לשבחה, כמו קורט של חלתית לקמן סימן קי"ד ס"י, וכן דעת כל האחרונים, וכן נוהגין. ומשמע דאין חילוק בין בן יומו לאינו בן יומו, ונהגינן להחמיר בכל מילי כמו בן יומו, ודלא כמ"ש בס' אפי רברבי דף ס"ב ע"ב דבאינו בן יומו יש להקל בכדי נטילה. מיהו ודאי בשאר דברים שאינם חריפים, דין סכין בשאר כלים, שאם אינו בן יומו והוא נקי מותר כדמשמע מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים:

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' קה סע' א

איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן, מקרי כבוש, והרי הוא כמבושל ונאסר כולו. אבל פחות מכאן, בהדחה סגי.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' צה סע' א, ב

דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותה, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותה.

ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת, מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה. אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכותה. הגה: ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. (ריב"ן בשם רש"י ובארוך כלל ל"ד הביא המרדכי וא"י). והמנהג לאסור לכתחלה, ובדיעבד מותר בכל ענין (סמ"ק וארוך). ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחלה (באיסור והיתר הארוך), וכן נהגו. וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר, מותר לאכול עם חלב עצמו. וכן להיפך (סברת עצמו). וכן היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחלה לאכול עם המין השני (שם בארוך). וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף, אבל אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר, אפילו אינו בן יומו, או שדכו תבלין במדוך של בשר, אם אכלו בחלב, אסור אפילו בדיעבד עד דאיכא ס' נגד הבשר הבלוע בהם (בארוך כלל כ"ד וכן משמע בתשובת הרשב"א סימן תמ"ט וב"י סי' צ"ז בשם סה"ת והגהות ש"ד סי' ס"ב בשם מהר"ש ואגור בשם מרדכי). ומכל מקום לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף. ורובו ככולו (וע"ל סימן צ"ו).

Attending a Non-Kosher Culinary School

Q I wish to attend a prestigious culinary school. I would be dealing with non-kosher items on a daily basis. Am I allowed to taste a small amount of them? Also, I will need to cook milk and meat together. Is this permissible, or is non-monetary benefit (the grade) also forbidden?

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' פז סע' א, ג

כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט; לד, כו; דברים יד, כא) ג' פעמים; אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל ענין. (כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה). (טור) וארוך כלל ל'.

אינו נוהג אלא בבשר בהמה שהורה בחלב בהמה שהורה, אבל בשר שהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב שהורה, מותרים בבישול ובהנאה. ובשר חיה ועוף, אפילו בחלב שהורה, מותר בבישול, ובהנאה; ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן.

פתחי תשובה שם ס"ק ו

טמאה - עי' בדגול מרבבה שכ' וז"ל: ובשר נבילה וכן חלב אסור לבשל בחלב מן התורה ולוקה על בישולו, אבל באכילה אין בו איסור בבשר בחלב, וכל זה מבואר ברמב"ם פ"ט ממאכלות אסורות דין ו'.

1. גמרא, יומא דף עד עמוד א

גופא, חצי שיעור, רבי יוחנן אמר: אסור מן התורה, ריש לקיש אמר: מותר מן התורה. רבי יוחנן אמר: אסור מן התורה; כיון דחזי לאיצטרופי - איסורא קא אכיל. ריש לקיש אמר: מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא - וליכא. איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש: אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה, כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה - תלמוד לומר (ויקרא ז') "כל הלב!" - מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

2. פתחי תשובה יורה דעה סי' צח ס"ק א

יטעמנו עובד כוכבים - עיין באר היטב בשם ט"ז. ועיין לעיל סי' מ"ב בבה"ט סק"ג שכתב בשם הש"ך, דלחכי גבי מרה שרי לטעום דקרוב הדבר שיטעום טעם מר, עיין שם. משמע דאי לאו הכי אף טעימה בלשון אסור, וכ"כ הפמ"ג בסי' צ"ה במשבצות ס"ק ט"ו דהכי קיימא לך, ואסור ללחוד בלשון אם מלוח, ע"ש. ועיין בשו"ת צמח צדק סי' מ"ז שנשאל אם מותר לטעום הבורית אם יש בו מלח כל צרכו והשיב דאע"ג דדבר שהוא פגום, מדרבנן מיהא אסור לכתחלה. וטעימה היינו דוקא לאכילה אבל לטעימה שרי לכתחלה וטעימה אינו אסור אלא מדרבנן ובדרבנן לא גזרו, ע"ש. והמובן מדבריו דס"ל דה"ה בכל איסורי דרבנן שרי טעימה ואף לטעום בפיו ממש וכן הבין בנו של בעל צ"צ בסוף הספר והפר"ח בסי' ק"ח ס"ק כ"ב, ע"ש. ... אכן בתשובת נודע ביהודה תניינא חיו"ד סי' נ"ב כתב דהצמח צדק לא התיר אלא טעימה בלשון, ומסיק דאף טעימה בלשון אינו מותר כי אם באיסור פגום ולא בכל איסורי דרבנן, ע"ש:

Attending a Non-Kosher Culinary School

5. שו"ת יביע אומר חלק ד - יו"ד סי' ו

וכן יש להזהירו ולהודיעו שלא יבשל מאכלי בשר של בהמה טהורה, ואפי' נבלות וטרפות, בסירים ויורות של חלב טהור, כשהם בני יומם, שיש בזה חשש איסור בישול בשר בחלב. ואע"פ שרק הבשר בעין, ואילו החלב בלוע בקדרה, יש בזה חשש איסור, למ"ד טעם כעיקר דאורייתא, שפסק מרן ביו"ד (סי' צח ס"ב) כוותיה. ועוד דבחולין (קח) מוכח להדיא דבבשר בחלב לכ"ע (=לכולי עלמא) טע"כ (=טעם כעיקר) דאורייתא. איברא דבחי' הרשב"א לחולין (צט): כ' בזה לשון: נמצא פסקן של דברים לענין טעם כעיקר, לפי דברי רש"י אם נתחבה כף של איסור בתוך התבשיל, וכן כף חולבת בת יומה בתוך קדרה של בשר, או בהיפך, וכו', ונשפך הרוטב וא"א לעמוד עליו אם היה בו ס' לבטלו הולכין בו להקל ומתירין אותו מספק, דהא ספקא דרבנן היא ולקולא. עכ"ל. ומוכח דס"ל להרשב"א דדוקא בבשר בחלב בעין הוי טע"כ דאו' לכ"ע, משא"כ כשהאחד מהם אינו בעין רק בלוע בכלי. וכ"כ בכרתי ופלתי (סי' צח סק"ב), והוסיף להסביר, דהיינו טעמא דלא ילפינן מגיעולי עכו"ם, דחידוש הוא, דאפי' קדרה בת יומה אי אפשר דלא פגמא פורתא (פסחים מד:). ולפ"ז כל הקדרות אפי' בנות יומן הן פוגמין, ואינן אוסרין כלל מן התורה וכו', ע"ש. ולפ"ז כיון שאין האיסור אלא מדרבנן, דהא לא אשכחן פלוגתא בין רש"י לשאר פוסקים בהאי מילתא, די לנו לאיסור הבלוע בקדרה באכילה, אבל לא בבישול ובהנאה, וכדקי"ל (בסי' פז ס"ג) דבשר חיה ועוף בחלב מותר בבישול ובהנאה. ואפי' למי שחושש שם משום מראית העין, כאן שאין חלב בעין מותר בבישול לכ"ע. אולם ראיתי להפמ"ג בפתיחה להל' בשר בחלב (בד"ה טעם כעיקר כיצד), שאחר שכ' דבבשר בחלב לכ"ע טעם כעיקר דאו', שוב צידד דאפשר דמקדירה לתבשיל לא הוי דבר תורה, להאזמרים טכ"ע דרבנן. וסיים, ומיהו לדידן כל טע"כ בשאר איסורין בקדרה בת יומא הוי דבר תורה, דילפינן מגיעולי עכו"ם, אלא שאין לוקין על זה. ובבשר בחלב היו לוקין ע"ז. ע"כ. והניף ידו שנית בשפתי דעת (סי' פז ס"ק יח), במ"ש הרמ"א בסעיף ו' י"א שאסור לחתות האש תחת קדירת עכו"ם, לפי שהם מבשלים בהם גם חלב וגם בשר, והמחתה תחת קדירתם בא לידי בישול בב"ח. וכ' הש"ך שם, ואין בזה אלא חומרא בעלמא, ואין העולם נוהרין בזה. (והיינו דסיום דברי הרמ"א שם קאי גם על דין ה.) וכ' הפמ"ג, דלא חשו שהבלוע שבתוך הקדירה מבשר וחלב יחד יפלוט לחוץ ויתבשל ע"י החיתוי, משום דזה לא הוי דרך בישול. אבל בשר בקדירה של חלב בת יומא ודאי הוי דרך בישול. ע"כ.

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' פז סע' ד

אסור לבשל בחלב אשה, מפני מראית העין. ואם נפל לתוך התבשיל, בטל, ואין צריך שיעור. הגה: ונראה לפי זה, דכל שכן דאסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה, או בשר טמא בחלב טהור ודוקא בשר בהמה, אבל בעוף, דרבנן, אין לחוש.

ש"ך שם ס"ק ז

ונראה לפ"ז דכ"ש כו' - לפי דעת הר"ב (=הרמ"א) דכל שכן הוא, נראה דצריך ליישב הא דכתבו הט"ו בס"ג מותרים בבישול והנאה והוא משנה ערוכה בפ' כל הבשר ומוסכם מכל הפוסקים, דהיינו דמותר מדינא אבל משום מראית העין לא מיירי, ונפקא מינא בגוונא דליכא למיחש למראית העין, כגון לרפואה וכיוצא בו, וכמ"ש מהרש"ל פ' כל הבשר סימן ק"ב גבי חלב אשה דלרפואה שרי אפילו אין בו סכנה כלל, מאחר דאין בו איסור כלל אלא משום מראית העין, עד כאן לשונו. א"נ משכחת לה בגוונא אחריני דליכא משום מראית העין.

Kashrut of Tequila With a Worm

Q

In the case of tequila with a worm in the bottle, is the worm batel b'shishim (nullified by the presence of sixty times more permitted material than forbidden)? Does the fact that a worm is repulsive to eat make a difference, as appears in Yoreh Deah 104:3?

פת, אסור ללוש באותן מים, לדבר זה מקרי לכתחלה הואיל ועדיין לא התחיל הנאתו, שלא הוחמו לשתיה (ש"ד והגהותיו). אבל דבר שנעשה בשבילו ולא בשביל דבר אחר, אע"פ שהוא של עובד כוכבים וישראל קונה ממנו, לכתחלה מותר, דמאחר דכבר נעשה ביד עובד כוכבים מקרי דיעבד.

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' קה סע' א

איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן, מקרי כבוש, והרי הוא כמבושל ונאסר כולו. אבל פחות מכאן, בהדחה סגי.

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' קד סע' ג

דברים המאוסים, שנפשו של אדם קצה בהם, כנמלים וזבובים ויתושים שכל אדם בודל מהם למיאוסן, ואפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו, אם ההיתר רבה עליו, מותרים. ומכל מקום כל שאפשר לבדוק ולהעביר במסננת, בודק ומסנן. (מיהו בחלא ושכר, יש לחוש כמו בעכבר) (כ"י לדעת הרשב"א).

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' ק סע' א,

ב

בריה, דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם, אפילו באלף לא בטל. ואין לו דין בריה, אלא אם כן הוא דבר שהיה בו חיות, לאפוקי חטה אחת של איסור. וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחלת ברייתו, לאפוקי עוף טהור שנתגבל ושור הנסקל. וכן צריך שיהיה דבר שלם, שאם יחלק אין שמו עליו, לאפוקי חלב. וכן צריך שיהיה שלם.

6. ט"ז אורח חיים סי' תרלב ס"ק ג

כשרה וישנים תחתיו - דכיון שהוא דבר מועט, הוה כמאן דליתיה דמי. וכתוב בלבוש בזה, שבטל הוא אצל הסכך הכשר כדין כל איסור המתבטל בהיתר שנעשה האיסור היתר. אבל קשה לי: הא לא אמרינן כן אלא בשאין מכירין אותו, וכאן מכירין אותו, וצריך עיון. ואפשר שגם זה הלכה למשה מסיני הוא והכי אגמריה. אי נמי: מן התורה אפילו במכיר האיסור בטל ברוב דהא מסנהדרין ילפינן דבטל ברוב ושם ידעינן מי המזכה ומי המחייב, ואפילו הכי אמרה תורה זיל בתר רובא, ובאיסורין צריך להשליך האיסור, היינו מדרבנן, ובסוכה של מצוה אוקמוה אדאורייתא, עד כאן לישונו. דבר זה אינו ראוי להיכתב ולומר דמן התורה אפילו במכיר האיסור אין צריך להשליך אותו, חס וחלילה לומר כן, דבהדיא כתבו התוס' ... והא דקיימא לן דמן התורה חד בתרי בטיל, היינו היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור כו' עד כאן לישונו. ומ"ש ראייה מסנהדרין, זה לא פגע ולא נגע, דהתם לאו מטעם תערובות אמרינן זיל בתר רוב, אלא דהתורה בטלה דעת המיעוט, ולא שייך שם שהמיעוט נהפך לרוב כמו שאתה אומר בתערובות שהאיסור נהפך להיתר ...

דבר שהוא בריה שנתבטל עם ההיתר, אם אינו מכירו - הכל אסור, והרושב בנותן טעם. ואם מכירו - זורקו. והאחרים והרושב צריך שיהיה בהם ס' כנגדו ...

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' צט סע' ה

אין מבטלין איסור לכתחלה. ואפילו נפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו, אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו. עבר וביטלו, או שריבה עליו, אם בשוגג, מותר; ואם במזיד, אסור למבטל עצמו, אם הוא שלו, וכן למי שנתבטל בשבילו. (ואסורים למכרו גם כן לישראל אחר, שלא יהנו ממה שבטלו) (ארוך כלל כ"ד). ולשאר כל אדם, מותר.

4. שולחן ערוך ודמ"א יורה דעה סי' קכב

סע' ו

סתם כלי עו"ג הם בחזקת שאינם בני יומן, לפיכך אם עבר ונשתמש בהם קודם הכשר, התבטל מותר. הגה: אבל אם חמם מים בכלי של עובד כוכבים ללוש בהן

Food Cooked by a Non-Jew

We hired a Filipino caregiver to live with my mother, who is barely mobile. Until now, others have cooked most of her food. Can the caregiver now cook or at least reheat food for her?

שעוברים את החלקים הקשים ומגיעים לחלקים הרכים של המבושל, ועל ידי זה הם מבשלים במהירות מאד; וגם בטיב הבישול, אינו דומה לגמרי למבושל באש ממש. ומעלת כבודו כתב ד"ש מקילים בזה, וגם מסעדות כשרות המהדרין בשאר דברים אינם מקפידים מלבשל בזה ע"י עכו"ם.

ובתשובת דבר זה אומר כי הדבר פשוט כי דבר זה אסור משום בשולי עכו"ם, כי בין לטעם הגזרה משום חתנות ובין לטעם הגזרה משום שמא יאכילנו דברים טמאים, כמו שכתב רש"י ע"ז ל"ח ע"א, ובין לקא סלקא דעתך דגמ' שם, ל"ז ע"ב, דילפינן מקרא "אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי", דמה מים שלא נשתנו מברייתן ע"י האור, כל זה שייך בבישול זה דמיקרוגל, דאלו היה האיסור מלאכת בישול היה עלינו לחקור בטיב פעולת מלאכת בישול של מיקרוגל אשר עכשיו אין לנו עסק בזה, אבל היתה הגזרה בישול גוי משום חתנות, וגזרו להנזר מהם להתרחק מבשוליהם, אשר בשול הסעודה מביא לידי התקרבות, כמו שכתבו הראשונים, אם כן מה איכפת צורת ואיכות הבשול, כל שנתבשל והוכן לסעודה באופן הרגיל בתקופה זאת, ואוכלים מאכל זה בתור נתבשל, היא הגזרה שגזרו חז"ל.

5. שו"ת יחוה דעת חלק ד סי' מב

שאלה: האם מותר לשתות קפה שנתבשל על ידי גוי, או יש בזה משום איסור בישולי גוים?
תשובה: ... ואין לאסור שכר של תבואה משום בישולי גוים, שאף על פי שהתבואה אינה נאכלת כשהיא חיה, מכל מקום הואיל ובטלה לגבי המים לענין ברכת שהכל נהיה בדברו, (שאין מברכים על שכר שעורים בורא מיני מזונות שהיא ברכת התבואה), כך בטלה התבואה לגבי המים לענין איסור בישולי גוים. ע"כ. וכן כתב הרא"ש שם. ... וכן פסק מרן בשלחן ערוך יורה דעה (סימן קי"ד סעיף א') ומכאן יש ללמוד גם לענין הקפה, שאף על פי שאין הקפה נאכל חי, מכל מקום מאחר שהקפה טפל לגבי המים לענין שצריך לברך על שתיית הקפה שהכל נהיה בדברו, ולא כברכת הקפה שהיא ברכת בורא פרי העץ, וכמו שהסכימו האחרונים ... לכן גם לענין איסור בישולי גוים, נחשבים המים לעיקר, וממילא אין איסור בשתיית הקפה מדן בישולי גוים.

1. תוספות, עבודה זרה דף לח עמוד א

אלא מדרבנן [איסור "שלקות" = בישול עכו"ם] וקרא אסמכתא בעלמא - פרש"י: דרבנן גזור משום דחייש שמא יאכילנו דברים טמאים. ויותר היה נראה לפרש הטעם משום חתנות, וכן פ"ה במתניתין. אומר הר"ר אברהם ב"ר דוד, דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשלים בביתו, אבל כשהוא מבשול בביתו של ישראל, אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים; ולא הודה לו ר"ת, דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשול, לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות העובד כוכבים, כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עובד כוכבים.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיג סע' א

דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו עובד גילולים, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיג סע' יג

דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה, הרי אלו מותרין, דמלוח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל. הגה: גם כבוש אינו כמבושל, דלא אסרו אלא בישול של אש (טור).

4. שו"ת שבט הלוי חלק ח סי' קפה

אשר שאל הלכה למעשה בענין התנורים שפועלים ע"י גלים קצרים (microwave) מהו דינם לגבי בישול עכו"ם?

וכתב בשם מצדדים להקל, דהבישול בתנור אינו דומה לבישול של אש כלל, לא במהותו ולא בטיב הבישול; לא במהותו - דבזה הבישול נעשה ע"י ריכוז גלים

Food Cooked by a Non-Jew

השלכת קיסם רק בהדלקה מאש של ישראל שרי, דסבירי להו לי"א אלו דכיון דשוה דינו לפת, ומאחרי שבפת הקילו הרבה, כמ"ש בסי' קי"ב, כמו כן בכאן; אבל באמת, הם קולות גדולות ואין ראוי לסמוך על זה רק בשעת הדחק ובבית ישראל. וכן מה שכתב דחיתוי בלא כוונה מועיל גם כן הרבה חולקין בזה [עי' ש"ך סק"י]:

8. שו"ת יחוה דעת חלק ה סי' נד

שאלה: בתי מלון ומסעדות שבהם יש משגיח על הכשרות מטעם הרבנות הראשית המקומית, ויש להם תעודת כשרות, ברם הטבח שמבשל את התבשילים במקומות אלו הוא ערבי, אלא שהסקת האש של תנורי הבישול והאפיה נעשית על ידי ישראל, שהוא המשגיח על הכשרות, האם מותר לאכול מתבשילים אלו, ללא חשיש איסור בישולי גויים?

... בנידון דידן יש לנו הטעמים האלה להקל בצירוף הטעם הראשון שישראל מדליק את האש. ואם כן יש לנו ספק ספיקא להתיר, שמא הלכה כהפוסקים הסוברים שגם בבישולי גויים התירו בהיסק על ידי ישראל, ולא רק בפת עכו"ם, ואם תמצא לומר כדברי החולקים, שמא הלכה כהאומרים שבפועלים המושכרים בבית ישראל, יש להקל. ואף על פי ששני הספקות הם נגד מרן שקבלנו הוראותיו ...

בסיכום: גם הספרדים ובני עדות המזרח יש להם על מה שיסמוכו להתארח ולאכול בבתי מלון ובמסעדות הכשרים על ידי השגחת הרבנות המקומית, אף על פי שהטבח שמבשל התבשילים הוא גוי, כיון שישראל הוא המשגיח על הכשרות, מדליק בעצמו את האש של תנורי הבישול והאפיה ... והמחמיר על עצמו, תבוא עליו ברכה.

6. גמרא, עבודה זרה דף לח עמוד ב

איבעיא להו: הניח עובד כוכבים והפך ישראל, מהו? אמר רב נחמן בר יצחק: קל וחומר - גמרו ביד עובד כוכבים מותר, גמרו ביד ישראל לא כל שכן. איתמר נמי: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן: בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל, בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים - מותר, ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים. אמר רבינא, הלכתא: הא ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל, אי נמי: שגר ישראל ואפה עובד כוכבים, אי נמי: שגר עובד כוכבים ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל וחתה בה התווי - שפיר דמי.

7. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיג סע' ז

אין שגירת (פי' הבערה. ובערו והשיקו (יחזקאל לט, ט), תרגום ויהוין שגרין) התנור מועלת אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים, אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עובד כוכבים, צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, למקום הראוי להתבשל בו. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת, וכן נוהגין. (הגהות ש"ד ובארון ובמרדכי פא"מ). ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל. וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם, רק שהכותית הדליקה האש מאש של ישראל, שרי (או"ה שם בשם מהר"ם).

ערוך השולחן יורה דעה סי' קיג סע' מד וז"ל רבינו הרמ"א בסעיף ז: ויש חולקין וס"ל דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת וכן נוהגין, ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל; וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם רק שהכותית הדליקה האש מאש של ישראל שרי, עכ"ל. והנה זה שכתב דהדלקה או חיתוי מהני, זהו מעיקר דין הגמ' כמו שבארנו, רק מה דמשמע מדבריו דגם השלכת קיסם מהני, זהו לאו מדינא דגמ' אלא ממנהגים שיש בין בני בבל לבני ארץ ישראל, כמו שכתבו התוס' והרא"ש שם. ולכן ס"ל לי"א דגם בלא

Using a Non-Toveled Utensil One Time

I have been told that one can use a utensil once before toveling it (immersing it in a mikveh). May I rely on that opinion?

3. ביאור הלכה לאורח חיים סי' שכג סע' ז.

מה שאין כן בכלי חדש, גם אם ישתמש בו בלי טבילה אין המאכל נאסר, ואף על גב דעביד איסורא במה שמשתמש בו בלי טבילה, אפילו הכי משום זה לא גזרינן שמא ישהה, כיון דעל כל פנים אינו אוכל איסור, וגם אין איסור זה כי אם מדרבנן אפילו לדעת הסוברים דהטבילה הוא מן התורה ...

4. טבילת כלים (כהן) פרק ד הערה ג

עין רמ"א סע' ח [לעיל מקור #2]; ואף דיש חולקים על דבריו ... לכאורה היינו דוקא התם שהכלים אינם לצרכי סעודה אלא לסחורה, אבל כלים העומדים לצרכי סעודה אפילו באופן ארעי אסור. ועיין גם בחי' חתם סופר ליו"ד סוס' קכ (לענין אכילה בבית מומר), דאסור להשתמש בהם אפי' באקראי בלא טבילה. ונראה להביא ראיה משבת שמחפשים עצות איך להטביל, אף שלשבת ויו"ט אינו אלא לשימוש ארעי, ואעפ"כ אסור ... שוב ראיתי גם בשו"ת רדב"ז ... דכתב דאסור להשתמש בכלי אפי' אקראי, שהרי לא חלקו חכמים, וטעמא הוי משום שיצאו מטומאתן של גויים לטהרתן של ישראל ומה לי אקראי ומה לי קבע וכו'.

1. גמרא, עבודה זרה דף עה עמוד ב

משנה. הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל - יטביל, להגעיל - יגעיל, ללבן באור - ילבן באור. השפוד והאסקלא - מלבנן באור. הסכין - שפה והיא טהורה.

גמ'. תנא: וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהני מילי? אמר רבא, דאמר קרא (במדבר לא): "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו" - הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. תני בר קפרא: מתוך שנאמר (במדבר לא) "במי נדה" - שומע אני שצריך הזאה שלישי ושביעי, ת"ל: "אך" - חלק; א"כ, מה ת"ל "במי נדה"? מים שנדה טובלת בהן, הוי אומר: ארבעים סאה. איצטריך למיכתב "וטהרו", ואיצטריך למיכתב "במי נדה" ... אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: אפי' כלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה. מתקיף לה רב ששת: אי הכי, אפי' זוזא דסרבלא נמי! א"ל: כלי סעודה אמורין בפרשה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לא שנו אלא בלקוחין וכמעשה שהיה, אבל שאולין לא ... כלי מתכות אמורין בפרשה. אמר רב אשי: תהני כלי זכוכית, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו.

2. שולחן ערוך יורה דעה סימן קכ סעיף ח

השואל או שוכר כלי מהעובד גילולים, אינו טעון טבילה. אבל אם ישראל קנאו מהעובד כוכבים והשאילו לחבירו, טעון טבילה, שכבר נתחייב ביד הראשון. ויש מי שאומר שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה, אלא לחתוך קלפים וכיוצא בו, אין צריך להטבילו. הגה: אבל הראשון אסור להשתמש בו לצרכי סעודה, אפילו דרך עראי, בלא טבילה, אף על פי שלקחו לצורך קלפים (ד"ע ואו"ח). וכן אם קנאו ישראל הישני מן הראשון לצורך סעודה, צריך טבילה גבי הישני (בית יוסף).

Validity of Tevillat Keilim With a Chatzitza on a Handle

I did tevillat keilim on a metal pot with plastic handles. I later noticed a sticker on its handle. Do I have to tovel the pot again?

ולמעלה חוטי העלעקטרי שהוא האש המבשל, צריך טבילה רק חצי הכלי התחתון שמימין שם המאכל, ומקום העליון שישם חוטי העלעקטרי אין צריך טבילה, וצריך לטבול רק חצי התחתון ולא העליון. ואף שכלי אחד הוא, אין צריך לטבול כולו, דלא נבטל העליון להתחתון להחשיב גם העליון לכלי סעודה כיון דמשתמש הוא למקום האש שהוא תשמיש אחר והן לענין התשמישין כשני כלים המחוברים. ונשאר רק מה שמקום החבור לא יוטבל במים, הוא בדין בית הסתרים שאינו חוצץ בכלים כמפורש ... ולכן אף שהתוס' חולין דף ע"ג ד"ה מטביל סברי דגם בכלים חוצץ בית הסתרים, יש להורות כרוב הראשונים וכהשו"ע דאינו חוצץ. ובהא דידן אפילו לתוס' אינו חוצץ, דהא אינו עתיד לקוצצן, והוי מעוט שאינו מקפיד או אולי עוד עדיפא, משום דהיינו כרביתיה.

5. דרכי תשובה סי' קכ ס"ק צו

... מה שנמשך מהכלי כמו יד ובית אחיזה, אף שהוא מעץ וכדומה - צריך טבילה, וצריך מי המקוה להקיפו בשעת טבילה ושיהיה נקי משום חציצה כמו גוף הכלי.

6. בית יוסף יורה דעה סי' קכ

כתב המרדכי (סי' תתנט בהג"ה) דצריך להטביל ידי הכלי, דמה לי ידיו, מה לי בית תשמישו ...

1. גמרא, נדה דף סז עמוד ב

אמר ר' יצחק: דבר תורה: רובו המקפיד עליו - חוצץ, רובו ואינו מקפיד עליו - אינו חוצץ. וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, וגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. ולגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד? היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה?

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' קכ סע' יב

צריך להטביל ידי הכלי.

3. רמב"ם הלכות מקוואות פרק א הל' ב

כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה, אינו אלא טבילת כל הגוף במקוה, וזה שנאמר בוב "וידיו לא שטף במים", כלומר, שיטבול כל גופו, והוא הדין לשאר הטמאין, שאם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו

4. שו"ת אגרות משה יורה דעה ח"א סי' נז

ובדבר הכלים שמבשלים בעלעקטרי, שאי אפשר לטבולם משום שמקום העלעקטרי אין להביא במים שיתקלקל, הגנה אם הם כלים שאין נותנים עליהם המאכל עצמו אלא נותנין שם קדרה אחרת שיש בו המאכל להתבשל אין צריך טבילה אלא אותה הקדרה שבה המאכל משום שהוא כמו הטריפידש שביו"ד סי' ק"כ סע' ד'. ואם הוא כזה שנותנים בו המאכל עצמו, צריך טבילה. אבל כיון שכלי זה עושה שני דברים: למטה הוא מקום שמונח המאכל להתבשל,

Which Donations Do Not Count Toward Ma'aser Kesafim?

When I give tzedaka for miscellaneous purposes (e.g., kaparot, before Shabbat, matanot la'evyonim, etc.), is that included in the requirement of ma'aser kesafim (the recommended practice of giving one-tenth of one's earnings to charity)? I ask because I heard that one should not give more than 10% of his net income to tzedaka.

3. צדקה ומשפט פרקו סע' טו והע' לו

אינו יוצא במתנות לאביונים בפורים ממעט מעשר (לו).

(לו) מגן אברהם, סימן תרצד סק"א, דכיון שחוב עליו לא גרע משאר חוב, ועי' בשו"ת כתב סופר או"ח סימן קלט וביו"ד סימן קיב. וכתב עוד המג"א שאם בא להוסיף יכול להוסיף ממעט מעשר. ונראה כונתו דהיינו דוקא בשתי מתנות שחייב מדינא, ובשיעור שחייב מדינא (ושיעור המתנה לאביון, עי' בפמ"ג סימן תרצד שמסתפק בשיעורו, ובהגהות מהרש"ם שם הביא שהרישב"א כתב ששיעורו פרוטה לכל עני, ובשם המהרש"א בחידושי אגדות כתב שהשיעור נתינה חשובה, ויש להסתפק כשנותן לאביון אחד נתינה גדולה, שהיא לכל הדעות יותר משיעור, אם יכול ליקח ממעט מעשר, שאפשר שחל על זה שם מתנות לאביונים), אבל במה שמוסיף לעוד אביונים, אע"ג דקיי"ל כל הפושט יד נותנים לו, אין זה מחויב, ועי' שו"ת מנחת יצחק חלק י סימן נו, והאחרונים כתבו עוד שאין לקנות כפרות בערב יום כיפור ממעט מעשר, אע"פ שהתמורה ניתנת לצדקה, דכיון שנהגו ונעשה חוב הרי זה כפורע חובו. ונראה דה"ה במחצית השקל שנותנים בפורים.

4. גמרא, כתובות דף נ עמוד א

א"ר אילעא: באושא התקינן, המבזבז - אל יבזבו יותר מחומש. תניא נמי הכי: המבזבז - אל יבזבו יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות; ומעשה באחד שבקש לבזבו [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו, ומנו? רבי ישבב, ואמרי לה רבי ישבב, ולא הניחו חבירו, ומנו? רבי עקיבא. אמר רב נחמן, ואיתימא רב אחא בר יעקב: מאי קרא? (בראשית כ"ח) "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך".

1. שו"ת יחוה דעת חלק א סי' פז

ועל כל פנים, הנוהג להפריש מעשר כספים ממשכורתו ומרווחיו, נעשה הדבר עליו כדין נדר, ואסור לבטל מנהגו, וכמ"ש המהר"ם מרוטנבורג הנ"ל, אלא אם כן אמר בפירוש בתחילת מנהגו שהוא נוהג כן בלי נדר (וראה בבית יוסף אורח חיים סוף סימן ק"ס). ועי' בברכי יוסף יורה דעה (סי' רמ"ט סק"ג)... ולפי זה נראה שמאחר שהנוהג להפריש מעשר כספים נעשה הדבר עליו בגדר חובה, אינו רשאי לתת ממעשר זה לחובת המצוה של מתנות לאביונים של יום פורים, שהרי אמרו בהגיגה (ח ע"א) כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. וכן פסק בשו"ת מהרי"ל (סי' נ"ו) ע"ש. ונראה שהוא הדין למעות שנותנים זכר למחצית השקל, שאין לתת אותם ממעט מעשר. וכן כתב השל"ה (במסכת מגילה עמוד הצדקה דף ר"ם ע"א) בזו הלשון: כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, וכמבואר בהגיגה (ה' ע"א). וכן נראה לי לענין פורים שנוהגים לתת זכר למחצית השקל, וכל שכן שהוצאה על משלוח מנות ומתנות לאביונים לא יוציא ממעט מעשר אלא מן המעות שלו, ע"כ. וכן כתבו הכנסת הגדולה והמגן אברהם (בסי' תרצ"ד), לענין מתנות לאביונים ... אולם אם רצה להוסיף על חובתו, ולתת עוד מתנות לאביונים יותר משני עניים, וכן אם רצה להפריש מעט זכר למחצית השקל בתוספת מרובה, רשאי לתת התוספת ממעט מעשר. וכמו שכתב השל"ה שם.... ורק אם אמר בפירוש בשעה שהתחיל להפריש מעט מעשר בלי נדר, והשעה דחוקה לו, רשאי לתת ממעט אלה למתנות לאביונים, וכן לתרומת זכר למחצית השקל.

2. משנה ברורה סי' תרצד ס"ק ג

שתי מתנות - זהו מדינא, אבל באמת מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות, ודומה לשכינה שנאמר "להחיות רוח שפלים ולהשיב לב נדכאים" [רמב"ם]. והנה השתי מתנות צריך ליתן משלו ולא משל מעשר, וההוספה שמוסיף יוכל ליתן משל מעשר:

Questions from a Gabbai Tzedaka

Q

As a gabbai who deals with various tzedaka collections, a few questions have arisen regarding changes in the recipients:

1. May one who intended to give to a certain institution but put the money in the wrong box take out the money and give it to the intended recipient?
2. Money was collected for a certain cause (e.g., pre-Pesach food baskets [Maot Chittim] for Russian Jews) but was not distributed on time. Can it be used for other needs, or do you have to find a way to return it to the donors?
3. What happens if an institution put out a tzedaka box but never came to pick it up?

3. צדקה ומשפט פרק ה' סע' ט

יש אומרים שקופות צדקה של מוסדות הקבועות בבתיים הרי הן כחצר של הצדקה, וכשנותן לקופה הרי זה כמסר לידי הגבאי (כה).

שם הע' כה

... ושאלה מעין זו מצוי בבתי כנסיות שבערב יום הכיפורים או בערב פורים מביאים כמה אנשים קערות ומניחים בביהכנ"ס, והצבור נותנים לפדיון כפרות או למתנות לאביונים, ולמעשה יש הרבה שאינם חוזרים לאסוף הכסף, ונראה שלכתחלה יתנה הגבאי עם המביאים הקופות וכן יפרסמו בפני הצבור, שאם לא יבואו לקחת הקופות או הקערות לזמן פלוני, יתנו המעות למטרה מסוימת של צדקה אחרת, ואז פשוט שמותר לשנות, ואף אם לא התנו, אי אפשר לחייב גבאי ביהכנ"ס לשמור את המעות, ויכולים לשנות וליתן לצדקה מעין מה שכתוב על הקופה, וכמ"ש לעיל.

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' רנח סע' ו

הנודר צדקה אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן נשאל לחכם והתיר לו. ואם הגיע ליד הגבאי, אינו יכול להשאל עליו.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' רנט סע' א

האומר: סלע זו לצדקה, או שאומר: הרי עלי סלע לצדקה, והפרישו, עד שלא בא ליד הגבאי יכול לשנותו, בין ללוותו לעצמו בין ללוותו לחבירו, ויפרע אחר תחתיו. הגה: וכן אם הקדיש כלים, יכול למוכרם לפני ג' בקיאים בשומא, ונתן דמיהם לצדקה. (ב"י בשם הגהות מרדכי דכתובות). משבא ליד גבאי, אסור ללוותו, בין לו בין לאחר בין לגבאי. ואם היה הנאה לעניים בעיוב המעות ביד הגבאי, כדי לעשות לאחרים ליתן, הרי הגבאי מותר ללוותם ולפרעם. הגה: דאין הצדקה כהקדש, ומותר ליהנות ממנה.

Guidelines for Distributing Tzedaka

When disbursing the funds I give as ma'aser kesafim, is it better to give smaller amounts to all who request or to give larger donations to fewer institutions?

התעוררות גדולה למעשה טוב, ואחר כן פסקה מזה. וכן בתורה אין שכר מי שפדה אסיר במאה דינר, או נתן צדקה לעני במאה דינר שהיו די מחסורו, כמו מי שפדה עשרה אסירים, או השלים חסרון עשרה עניים, ואפילו בעשרה דינרים. ולזה תקיש. וזה הוא ענין אומרו: לפי רוב המעשה, אבל לא על פי המעשה.

1. גמרא, עירובין דף סג עמוד א

אמר רבי אבא בר זבדא: כל הנותן מתנותיו לכהן אחד - מביא רעב לעולם, שנאמר (שמואל ב' כ') "עירא היארי היה כהן לדוד" - לדוד הוא דהוה כהן, לכולי עלמא לא? אלא: שהיה משגר לו מתנותיו. וכתוב בתריה: "ויהי רעב בימי דוד".

4. שו"ת חתם סופר חלק ב (יו"ד) סימן רלא

אמנם ראיתי במורי, הפלאה על התורה פ' ראה, "כי יהיה בך אביון באחד שעריך" דדריש ספרי: "אביון" -התאב תאב קודם, ושוב דריש: עני עמך קודמין וכו' ועניי קרוביך קודמין, כתב ז"ל: לכן הקדים התאב תאב קודם לומר עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת, היינו אם שניהם צריכים למזון או לכסות, אבל אם עניי עירך יש להם כדי חיותם אלא שאין להם הרוחה כלל לזה עניי עיר אחרת קודמין לעניי עירך דהתאב תאב קודם. עוד דריש בספרי: "כי יהיה בך אביון" - בך, רצונו לומר בעצמך, היינו בני ביתו קודמין אף לבני עירו. ואמר הגאון ז"ל דלהכי כתיב "כי יהיה בך" קודם "אביון" לומר לעניי בני ביתו וכדומה לא אמרנו התאב תאב קודם, אלא קודמים בכל צרכיהם אפילו לעניי עירך שאין להם מזון ומחיה כלל.

2. בית חדש, אורח חיים סי' תרצה

... והנה לאשר לא יחדל אביון מקרב הארץ ורבה העזובה, מצוה לחלק ולתת לכל אביון מתנה אחת [ממתנות לאביונים], כי כך כתבו הקדמונים, והשכל גם כן יחייב אותו, כי מי שיש לו מאה זהובים ליתן לעניים, שגדול שכרו כשיחלקם למאה עניים מאשר יתן כל מאה זהובים לעני אחד או לשנים ושלושה, כי זה שנתן למאה החיה מאה נפשות, אבל בשמחת האדם [משלוח מנות] עם אוהביו ורעיו, אולי לא ימצאו לאדם אוהבים רבים ...

3. רמב"ם על המשנה, אבות פרק ג משנה טו

אחר כך אמר, שהמעלות לא יושגו לפי שעור גדול המעשה, אלא לפי רוב מספר המעשה. וזה, שהמעלות אמנם יושגו בכפול מעשי הטוב פעמים רבות, ובוה יושג הקנין, לא בשיעשה האדם מעשה אחד גדול ממעשי הטוב, שבזה לבדו לא יושג קנין. משל זה, שהאדם אם יתן למי שראוי אלף דינר, בפעם אחת ולאיש אחד, לא תושג לו מעלת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שתושג למי שיתנדב אלף פעמים באלף דינר, ויתן כל דינר מהם על צד הנדיבות, לפי שזה יכפל על ידו מעשה הנדיבות אלף פעמים, ויושג קנין חזק, וזה פעם אחת בלבד התעוררה הנפש

Making Change From a Tzedaka Box

Often one who wants to give tzedaka to collectors but lacks sufficient small cash “makes change” from the synagogue’s tzedaka box. Many people are careful not to take the full amount so that the remainder becomes a donation in the box. Is this required?

4. ערוך השולחן יורה דעה סי' רנט סע' א - ב

... ולדינא נראה גם כן דלא פליגי, וגם הרמב"ם מודה דרשאי ללוותו וליפרע אחר כך, וגם רש"י מודה דרשאי לשנותו באחר, דהכל חד טעמא הוא, דקודם שבא ליד גבאי לא חלה קדושת הצדקה דווקא על סלע זה, אלא שחייב ליתן סלע לצדקה:

במה דברים אמורים: קדם שבא ליד גבאי, אבל אחר שבא הסלע ליד גבאי אסור לשנותה, לא הנותן ולא הגבאי, וכל שכן אחר, ולא מטעם קדושה, דצדקה אינה הקדש, אלא מטעם דכבר זכו בו העניים, דיד הגבאי כידם, ופשיטא דמעוה של אחרים, אין לאחר רשות להשתמש בהם בלא רשיון הבעלים. ומעתה מי יתן לו רשיון ואפילו הגבאי, שידו כידם, מכל מקום מי יימר שנותנים לו רשות על זה להלוותו ולהחליפו

1. גמרא, ערכין דף ו עמוד א - עמוד ב

ת"ר: סלע זו לצדקה, עד שלא באתה ליד גבאי - מותר לשנותה, משבאתה ליד גבאי - אסור לשנותה. איני? והא רבי ינאי יזיף ופרע! שאני רבי ינאי, דניחא להו לעניים, דכמה דמשהי מעשי ומייתי להו.

רש"י שם

רבי ינאי - גבאי הוה ויזיף מעוה הצדקה לצורכו ופרע. דכמה דמשהי - רבי ינאי, דלית ליה זוזי למפרע, ניחא להו לעניים.

דמעשה - רבי ינאי לציבורא ואמר דלית ליה מעוה לחלק לעניים, וכופה אותם לצדקה, ואיכא רווחא לעניים.

2. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח הל' ד

אחד האומר סלע זו צדקה או האומר הרי עלי סלע לצדקה והפרישו, אם רצה לשנותו באחר מותר, ואם משהגיע ליד הגבאי אסור לשנותו, ואם רצו הגבאים לצרף המעות ולעשותן דינרין, אינן רשאים, אלא אם אין שם עניים לחלק מצרפין לאחרים, אבל לא לעצמן.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' רנט סע' א

האומר: סלע זו לצדקה, או שאומר: הרי עלי סלע לצדקה, והפרישו, עד שלא בא ליד הגבאי יכול לשנותו, בין ללוותו לעצמו בין ללוותו לחבירו, ויפרע אחר תחתיו. הגה: וכן אם הקדיש כלים, יכול למוכרם לפני ג' בקיאים בשומא, ונותן דמיהם לצדקה. (ב"י בשם הגהות מרדכי דכתובות). משבא ליד גבאי, אסור ללוותו, בין לו בין לאחר בין לגבאי. ואם היה הנאה לעניים בעיכוב המעות ביד הגבאי, כדי לעשות לאחרים ליתן, הרי הגבאי מותר ללוותם ולפרעם. הגה: דאין הצדקה כהקדש, ומותר ליהנות ממנה. (שור).

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' רצב סע' ז

היה הנפקד שולחני או חנוני והופקד אצלו מעוה, אם אינם חתומים ולא קשורים קשר משונה, אף על פי שהם צרורים, מותר לו להשתמש בהם; לפיכך נעשה עליהם שומר שכר וחייב בגניבה ואבידה אפילו קודם שנשתמש בהם; ואם כבר נשתמש בהם, חייב גם באונסים אפילו אחר שהחזירם למקומם, עד שיחזירם לבעליהם, ואם היו המעות צרורים וחתומים, או קשורים קשר משונה, לא ישתמש בהם, לפיכך אבדו או נגנבו, אינו חייב באחריותו. ואם הופקדו אצל בעל הבית, אפילו הם מותרים, לא ישתמש בהם;

6. נתיבות המשפט ביאורים סימן שא

ס"ק ט

ואסור להשתמש - יש להסתפק במעות ציבור שביד הגובה או הפרנס אם מותר להשתמש בהמעות, דלא דמי למעות מותרין [לעיל סימן רצ"ב סעיף ז'], דשם כיון שנתן לו מותרין, הוי כנותן לו רשות להשתמש, אבל הכא כיון שהמעות נגבה מיחידים והן לא נתנו רשות. אך יש לומר שאדעתא דציבור נותנין, והן נותנין מותרין כדי שיתחייב באחריות.

Returning More of a Borrowed Commodity Than One Took

Q

I lent a neighbor a few eggs, and she returned bigger eggs than I gave her. Isn't that ribbit (usury)? What do I do now?

4. רמ"א יורה דעה סי' קסב סע' א

יש מי שאומר דמותר ללוות ככר לחם בככר לחם, כמשבע של כסף, דמאחר דדבר מועט הוא לא קפדי בני אדם להדדי בזה (הטור והרבה פוסקים ועב"י). וכן נוהגין להקל.

5. רמ"א אורח חיים סי' קע סע' יג

הגה: לא יאמר אדם לחבירו: בא ואכול עמי מה שהאכלתני, דהוי כפורע לו חובו ונראה כאילו הלוה לו, ויש לחוש שיאכילוהו יותר ואית ביה משום רבית; אבל מותר לומר לו: בא ואכול עמי ואאכול עמך בפעם אחרת, ומותר לאכול עמו אח"כ אפי' בסעודה יותר גדולה (ד"ע לפי' הטור).

6. שולחן ערוך יורה דעה סי' קסא סע' ב

אבק רבית, אינה יוצאה בדיינים. ואם בא לצאת ידי שמים, חייב להחזיר. (מלבד רבית מוקדמת ומאוחרת אפילו לצאת ידי שמים אינו חייב להחזיר) (ב"י בשם תשובת הרשב"א).

1. גמרא, בבא מציעא דף עה עמוד א

משנה. לא יאמר אדם לחבירו: הלוני כור חטין ואני אתן לך לגורן. אבל אומר לו: הלוני עד שיבא בני, או עד שאמצא מפתח; והלל אוסר. וכן היה הלל אומר: לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשיה דמים, שמה יוקרו חטין, ונמצאו באות לידי רבית.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' קסב סע' ג

היה לאותו מין שער בשוק, קבוע וידוע לשניהם, מותר ללוות סאה בסאה. הגה: וע"ל סימן קע"ה איזה מקרי שער קבוע. והא דיכול ללוות על שער שבשוק, היינו דהלוה יכול לפרוע לו אימת שירצה, אבל אם התנה שלא יקבל פרעון עד שעת היוקר, אסור (הרא"ש בתשובתו וסמ"ק וכל בו).

3. בית יוסף יורה דעה סי' קסב

אשה שלותה ככר מחברתה וכו'. משנה בפרק איזהו נשך בעלה ע"ה (ע"א) וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשהו עליה בדמים, ומשמע לרבינו דהלל משום דשמעניהו לרבנן דשרו סאה בסאה ביש לו וככר בככר אפילו אין לו, פליג עלייהו בתרת, וקיימא לן כחכמים דתרווייהו שרו; וכן נראה שהוא דעת רש"י דאהא דאמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי הלל אבל חכמים אומרים לווין סתם ופורעין סתם כתב: לווין ככרות סתם בלא קציצת דמים שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך. כלומר: לפי שהוא דבר מועט. וכן כתבו ... אבל הר"ף חולק בדבר שכתב (מה): זו דברי הלל אבל חכמים אומרים לווין סתם ופורעים סתם ודוקא על שער שבשוק וכו', דאלמא משמע מדבריו דאהלוות סאה בסאה קיימי חכמים, ואם כן לא שגא לן בין ככר לטפי מככר דאם יש לו או יש שער קבוע וידוע, אפילו בטפי מככר מותר, ואי ליכא חד מהני אפילו ככר בככר אסור. וכן נראה דעת הרמב"ם (פ"י ממלוה ה"ג) שלא חילק ביניהם...

Folding the Page of a Sefer in Place of a Bookmark

Is it permitted to fold the page of a sefer to make it easier to find a certain page, in place of a bookmark?

3. מגן אברהם אורח חיים סי' קנד ס"ק יד

... ובמגילה אמרינן דמותר להניח התיבה תוך החלון לסתום אותו שלא תכנס הטומאה בבית הכנסת, ואף על גב דהוי תשמיש של חול. וצריך לומר: כיון שאין משתמש בו כלום, דמה לי שמונח כאן או כאן. וכתבו התוס' בב"ב דף כ': כיון דלא מבטיל ליה להיות שם לעולם, שרי: ובט"ז ביורה דעה כתוב, דאסור ליקח ספר ולהניחו תחת ספר אחר כדי להגביהו שיהא נוח לו לראות לעיין בתוכו, אלא אם כן מונח הספר כבר, אז מותר להניח השני על גביו עכ"ל. וממה שכתוב לעיל משמע דשרי, וכל שכן כשעושה ללמוד ממנו ...

4. משנה ברורה סי' קנד ס"ק לא

אסור להשתמש בספר להנאתו, כגון להגן בפני החמה או כדי שלא יראה חבירו מה שעושה. ולהניח ספר אחר תחת ספר שלומד בו כדי להגביהו, יש להתיר. ואם מונח ספר אחד, לכולי עלמא מותר להניח ספר אחר עליו [ה"א]. וכשהשמש זורחת על הספר שלומד בו, יש להקל במקום הדחק להגן בספר אחר להיות לצל, כיון שאינו עושה להנאתו.

5. שו"ת משאת בנימין סי' ק

לא מצינו קדושה בגליונים בשאר ספרים, רק בספר תורה ובתפילין ומוזות, ואף באלו, לא קדוש כל הגליון רק מה שצריך לספר תורה, כגון הגליון של מעלה ושל מטה ובין פרישה לפרשה ובין דף לדף שבתחלת הספר ובסוף הספר, ושיעורין מפרש בפרק הקומץ רבה ובפסקי המחברים: של מטה ד' אצבעות ושל מעלה ג' אצבעות, וכן כל הני שיעורין מפרש התם, ושעמא משום דכל הגליון שצריך לספר תורה הוא שימוש לספר תורה, דאי לאו הגליון, בטלה ס"ת, ולכך חלה עליה קדושת ס"ת ... בשאר ספרים שאין צריך להניח שום גליון, לא למעלה ולא למטה ולא מן הצדדיו, פשוט דלא קדוש הגליון כלל ומותר להתוך כל הגליון עד הכתב ...

1. שולחן ערוך יורה דעה סי' רפב סע' ה

אין זורקין כתבי הקדש, ואפילו הלכות ואגדות. (ואסור להפוך אותו על פניהם, וכשמצאו כך צריך להפכו) (מהרי"ל).

2. ט"ז יורה דעה סי' רפב ס"ק יג

נראה לי דאותר אנשים שנוהגים בשעת לימודם בספר ורוצה להגביה הספר שלומד, פושט ידו ולוקח ספר אחר ומניח תחת זה שלומד, דאיסורא איכא משום בזיון, וגרע טפי ממניח הספר על ברכיו דסעיף ז', כי בזה מבוזה הספר להיות לתשמיש מה שיוכל לעשות בעץ או באבן. ולכאורה היה נראה להביא ראיה להתיר ממה שכתוב בטור וש"ע באורח חיים בס' שט"ו, דמותר להניח בשבת ספר אחד מכאן וספר אחד מכאן וספר אחד על גביהן, ולא חשיב אוהל כיון שאין צריך לאויר שתחתיו, עכ"ל. נראה לי, דהתם מייירי שצריך לכלל הג' ספרים וללמוד מכולן שיהיו מוכנים לפניו, וקא משמע לן דלית בה משום אוהל, מה שאין כן כאן דמעשה עץ בעלמא שימש בספר, והוי בזיון גדול כל שהוא מביאו ממקום למקום אפילו בשלחן אחד, אם לא שהספר התחתון מונח כבר, ודאי שרי להניח השני עליו.

2. גמרא, מגילה דף כו עמוד ב

ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח לההוא אידרונא, דהוה מחית ביה מת, והווי בעו כהני למיעל לצלויי התם. אתו אמרו ליה לרבא, אמר להו: דלו תיבותא, אותבוה, דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת, וכלי עץ העשוי לנחת - אינו מקבל טומאה, וחוצץ בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמשלטלי ליה כי מנח ספר תורה עלויה, והוה ליה מיטלטלא מלא וריקס! - אי הכי, לא אפשר.

רש"י שם

אידרונא - חדר שמישימין בו מת, והיה מונח בו מת עד שלא נקבר.

כלי עץ העשוי לנחת - במקום אחד אינו מקבל טומאה, דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה, דכתיב "וכל כלי עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל - כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה.

Writing in Holy Texts

Is it permissible to write in the margins of holy texts for educational purposes? May one correct mistakes, underline, or highlight the text?

5. פתחי תשובה יורה דעה סימן רעו ס"ק

1 עליהם זהב - עיין בתשובת נודע ביהודה תניינא ח"ו ד סימן קפ"א, בשם שחצבוהו על הארון הקודש אם מותר לצפות אותו בזהב או לא משום מחיקת השם, וכתב דאף שכתב הנ"י בהל' ס"ת דאם זרק זהב על השמות שנכתבו בדיו פסול, דכתב עליון כתב, ומבטל התחתון לפי שהוא מוחקו כו', ואם כן בנדון דידן יש לאסור. מ"מ יש להלק דהתם נכתב השם בדיו כדינו והיה בקדושתו וע"י זהב פוסל את השם מקדושתו, דהא הלכה היא לכתוב בדיו דוקא, הוי זה מוחק, אבל כשהיה מתחלה בצבע אחר אף שמחפה עליו זהב אין זה מוחק, דמאי חילוק בין צבע אדום לירוק, ולכן בג"ד אין שום חשש עיין שם. ומוזה נלמוד שמותר להעביר קולמוס על אותיות השם שנתיישן הכתב, ואין לחוש בזה שמוחק הכתיבה התחתונה. ועיין בתשובת שמש צדקה ח"ד סימן נ"ט שכתב דטיפת שעווה שנפל על אותיות השם אין ספק דפיסול אין כאן ולא דמי לזרק זהב, דהתם הזהב מבטל את הדיו ומעלימו מן העין, אבל הכא האותיות ניכרות ואין השעווה מבטלתם.

6. משנה ברורה סי' לב ס"ק קכח

החתם סופר בחיו"ד בס"י רנ"ז פליג עליו וסובר דאם השינוי לאדמומית הוא מחמת יושן, הרי הוא כשר, שהרי הוא נכתב בדיו ולהכי נאמרה ההלכה לכתוב בדיו להורות דצריכה היא רק להכתב בדיו, וכך דרכו של רוב דיו לכשיוקין יכהה מראיתו ויתחפך קצת לאדמדם ונעשית כעין מראה [שקורין בל"א ברא"ן], מ"מ טוב להעבירו בקולמוס ואפילו בשמות הקדושים קרוב לודאי דמותר, כדיו ע"ג דיו דאין כאן מחיקה ...

1. גמרא, כתובות דף יט עמוד ב

אתמר: ספר שאינו מוגה - אמר רבי אמי: עד ל' יום מותר לשהותו, מכאן ואילך אסור לשהותו, משום שנא' (איוב יא): "אל תשכן באהליך עולה".

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' רעט סע' א

ספר תורה שאינו מוגה, אסור להשהותו יותר משלשים יום, אלא יתקן או יגנוז. (והוא הדין לשאר ספרים (רש"י וב"י בשם הגהות מימוני ורבינו ירוחם נתיב נ'). ואין להגיה שום ספר על פי הסברא, כי אם בראיה ברורה שיש בו טעות) (הרב ר' דוד כהן בית ש"ו וחרם קדמונים).

פתחי תשובה שם ס"ק ג

ואין להגיה - עיין בתשובת יד אליהו סימן כ"ו, הביא בשם הרמב"ן פרק יש נוהלין, דראוי לגעור על זה, וכתב דהיינו כשרוצה למחוק הנוסחא הישנה ולהעמיד נוסחא אחרת ע"פ הסברא, זו אין נכון, אבל להעמיד שניהם ולכתוב בצדו סברתו אינו בכלל זה:

3. גמרא, גיטין דף יט עמוד א

איתמר: המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת, רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: חייב שתיים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק. דיו על גבי דיו, סיקרא על גבי סיקרא - פטור. סיקרא על גבי דיו, אמרי לה: חייב, ואמרי לה: פטור. אמרי לה חייב, מוחק הוא; אמרי לה פטור, מקלקל הוא.

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' רעו סע' ט

אסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים, ולא מאותיות הנטפלות מאחריהם כגון ד' של אלהיך וכ"ם של אלהיכם.

How to Pronounce HaShem's Names in Semi-Formal Contexts

May one pronounce HaShem's Names in Hebrew without modification when learning texts or singing zemirot?

3. שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן פא

שאלתני בני: אם מותר לקרות האזכרות בפסוקים המובאים בתלמוד.

תשובה: אע"ג דחזינא למיקרי דרדקי דקפדי בהכי, וסוברין שיש בו חשש ד"לא תשא את שם ה' לבטלה, בודאי טעות הוא בידיהם, ולא חזינן לרבנן קשישאי דקפדי בהכי. ואיברא איפכא הוא נהירנא כד חזינא טליא, וגריסנא גמרא באנפא אבא מארי הגאון ז"ל,

כשהייתי מגיע לפסוקים וקריתי השם בכינוי כפי מה ששמעתי ממלמדי, ה' גוער בקורין כך, והורנו לקרות השם כקורא בתורה. והביא ראייה לדבר מהא דאיתא פרק מי שמתו בבעל קרי דס"ל לחד תנא: מציע הוא את הגמרא ובלבד שלא יזכיר האזכרות שבו. הא בהדיא מוכח דדוקא לבעל קרי הוא דאסור למ"ד, אבל בשאר כל אדם לא, ועל כרחך צריך לקרותן כתקנן, וכל שכן האידינא לדין דבעל קרי קורא ושונה כדרכו, ולא קי"ל כההיא דמחמיר ביה, פשיטא דכל אדם מותרין. ועוד הביא ראייה ממה שכתבו התוס' בע"ז אהא דלעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנ' כו', כתבו בשם ר"ת דאנו יוצאין י"ח במה שאנו שונין תלמוד, דאמרין שנקרא תלמוד בבלי לפי שבלול הוא במקרא ובמשנה. וא"כ מאחר שיוצאין בו ידי חובת קריאת המקרא, הא ודאי לא סגי דלא קרי לפסוקים שבו ככתבן וכהווייתן. כדרך הקורא בתורה. עד כאן דברי הרב דפח"ח. ולעניות דעתי פשוט שאפי' ראייה לא היינו צריכין. כי מאי טעמא נשנה קריאת הכתובים ממה שהם בתורה, והלא קריאתן מצוה, וכי לחנם ולבטלה קורא אותן בדרך תלמודו, הלא זהו עיקר תלמוד תורה ששקול כנגד כל המצות, כשדורש ומפרש הפסוקים.

1. רמב"ם הלכות שבועות פרק יב ה'י

ט, יא

השומע הזכרת השם מפי חברו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא, כמו שבארנו בהלכות ברכות, הרי זה חייב לנדונו...

ולא שבועה לשוא בלבד היא שאסורה אלא אפילו להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור ואע"פ שלא נשבע, שהרי הכתוב מצוה ואומר: "ליראה את השם הנכבד והנורא", ובכלל יראתו שלא יזכרו לבטלה. לפיכך אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה, ימהר מיד וישבח ויפאר ויהדר לו כדי שלא יזכר לבטלה. כיצד? אמר ה', אומר: ברוך הוא לעולם ועד, או גדול הוא ומהולל מאד, וכיוצא בזה, כדי שלא יהא לבטלה.

2. גמרא, ברכות דף כב עמוד א

... תניא: (דברים ד'): "והודעתם לבניך ולבני בניך", וכתב בתריה: "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב". מה לחלן, באימה וביראה וברתת ובוזיע, אף כאן, באימה וביראה וברתת ובוזיע; מכאן אמרו: הזבים והמצרעים ובאין על נדות - מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות, אבל בעלי קריין אסורים; רבי יוסי אומר: שונה הוא ברגילות, ובלבד שלא יציע את המשנה; רבי יונתן בן יוסף אומר: מציע הוא את המשנה ואינו מציע את הגמרא; רבי נתן בן אבישלום אומר: אף מציע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אזכרות שבו

How to Pronounce HaShem's Names in Semi-Formal Contexts

6. רמ"א אורח חיים סי' קפח סע' ז

הגה: ואפשר דמ"מ יש לאמרו בתוך שאר הרחמן, כמו שנתבאר לעיל גבי על הנסים סי' קפ"ז; ואולי יש להלק כי ביעלה ויבא יש בו הזכרת שמות ואין לאומרו לבטלה, כן נראה לי וכן נוהגין.

ביאור הלכה שם

ואין לאומרו לבטלה - עיין במגן אברהם שתמה על זה, דכי אסור לומר תחנונים שיש בהן הזכרת שמות, ודוקא ברכה לבטלה אסור. וראיתי בספר בגדי ישע שמיישבו, דבכאן, גבי יעלה ויבוא, שכונתו בזה לצאת ידי חיוב ברכה, גרע ויש בזה חשש ברכה לבטלה; עיין שם שהביא סמוכין לדבריו:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רטו סע' ג

והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו, שמותר ללמד לתנוקות הברכות כתקנו, ואע"פ שהם מברכין לבטלה בשעת הלימוד; אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן, כיון דבני חינוך הם, עונים אחריהם אמן, וכן בשעה שאומרים ההפטרות בבית הכנסת.

משנה ברורה שם ס"ק יד

לבטלה - רצונו לומר: שלומד הרב עמהם הברכות שלא בזמנו, אפילו הכי מותר להזכיר שם השם ואפילו הרב יכול להזכיר השם כדי ללמד להתינוק הברכות, שהרי ע"כ אנו צריכים ללמוד עמהם כדי לחנכם בלימוד התורה ובקיום המצוות (וכמו דכתיב "ולמדתם אותם את בניכם וגו'") ודוקא עם התינוק מותר להזכיר את השם, אבל גדול בשעה שלומד הברכות בגמרא, אומר בלא הזכרת השם, ורק כשלומד הפסוקים הנזכרים בתלמוד רשאי לאומרן כמו שהם כתובים עם הזכרת השם:

7. שו"ת בצל החכמה חלק ד סי' נב

ה) ואם אמנם מנהגנו שלא לנהוג בכל המבואר, ואנחנו מדקדקים לא להזכיר אזכרה אפי' דרך שבח והודיה אם לא במקום שנתקן. ונראה לעניות דעתי דהיינו טעמא, דמבואר בשו"ע (או"ח סי' ה'), יכוון בברכות פירוש המילות וכשיזכיר השם יכוון פירוש קריאתו, עיין שם. ולא דוקא בהזכרת השם בברכות אלא הוא הדין בכל תפלה ותחינה, ועיין חיי אדם (כלל ה' סי' א') שכתב: ויירא ויזדעזע אבריו בשעה שמזכיר השם וכו', ועיין כף החיים (סי' ה' סק"א) וכבר האריכו בזה הרבה מכמה מאמרי הש"ס ומדרשי חז"ל. ולפי שלא כל אדם זוכה להכין לבו לכך, על כן דיינו בהזכרת השמות שחוייבנו להזכיר ושתקנו לנו קדמונינו בנוסח תחינות וכדומה נוסף על תפלות ומקראי קודש, והבו דלא להוסיף עלה. ומ"מ מעיקר הדין בודאי שאין איסור בזה.

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ב סי' נו

בדבר מש"כ בשאלת יעבץ ח"א סימן פ"א בשם אביו החכם צבי שהיה גוער בהמלמד שלא היה מזכיר את השם בלמודו הפסוקים, הנה נראה לעניות דעתי הטעם ששייך לאסור הוא רק מדין כל פסוקא דלא פסקיה משה אנו לא פסקינן ליה, שאיתא בתענית דף כ"ז, וכשלא מזכיר את השם כתיקונו הרי נמצא שפוסק באמצע פסוק דפסקיה משה, דמה שאומר אלקים או השם במקום השמות אין להחשיבו מקריאת הפסוק והוי כנחלק הפסוק לשנים וליותר, שהרי באמצע הפסוק אמר תיבה שלא הוזכרה בפסוק. ובלא זה איני רואה שום טעם שיהיה אסור לשנות קריאת השמות.

Wearing Jewelry Containing Torah Content

It has become popular to buy necklaces containing a passage from the Torah that holds special significance for the wearer. Does this cause problems, and, if so, how does one solve them?

3. משנה ברורה סימן מג ס"ק כה

המשתמר - ושאר ספרים וכתבים שיש בהן שמות, אם הם בכיס שרי להכניסן, ויש אומרים דבעינן דוקא תיק בתוך תיק אם צריך ליכנס לבית הכסא, וכדלעיל לענין תפילין, וס"ת אסור בכל גווני. וכתב בש"ת דאותן המלבישין התינוקות בקמיע שכתוב שמות בקלף, צריך ליוהר שיהיה כלי בתוך כלי כיון שהתינוקות נפנים בהם בעודם עליהם:

4. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סי' ה

(ו) ... מותר ליכנס לבית הכסא לעשיית צרכיו עם כתבי חידושי תורה שבכיסו, בין כשנמצאים במעטפה או בין יתר כתביו, ובין כשנמצאים לבדם, דבזה לבד שנמצאים בכיס מכוסים סגי.

5. שו"ת מנחת יצחק חלק א סי' יח

... התשב"ץ שם, דנשאל אם מותר לכתוב בלוחות שלשה או ארבעה פסוקים או פרשה שלימה כמו שנהגו באלו הארצות לתינוקות שאין להם ספר והמלמד כותב להם בכל שבוע מה שדעתו של בן יכולה לקבל בכל שבוע ושבוע, ובסוף השבוע מוחק וחוזר וכותב פרשה אחרת. והשיב דאם אין בו אזכרות מותר כיון שעבר זמן פרשה זו, הוי כהיכל שצריך תיקון שמותר לסתרו ולבנותו ...

6. שולחן ערוך יורה דעה סי' רפד סע' ב

אסור לכתוב ג' תיבות מפסוק בלא שרטוט, אם הוא כתב אשורית. ומיהו באגרת שלומים מותר לכתוב אפילו כמה תיבות מהפסוק לדבר צחות.

1. שולחן ערוך יורה דעה סימן רפג סעיף ד אסור לרקם פסוקים בטלית.

ש"ך שם ס"ק ו

אסור לרקם פסוקים בטלית - מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול, כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה, ומותר לבא בטלית מצוייצת לבית הכסא ולבית המרחץ ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה, ואיך יביא פסוקי התורה במקום טינופת וזלזול וכתב העש"ז: ומטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ס"ת מפני שהם תשמישי קדושה ואסור לנהוג בהם קלות, עד כאן לשונו. ואף על גב דרבינו ירוחם שם כתב עוד טעם לאסור, והיינו משום שאסור לכתוב מן התורה פסוקים, כבר נתבאר דנתפשט המנהג להקל בזה.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' מג סע' ז

במה דברים אמורים, בבית הכסא שבשדה. אבל בבית הכסא שבבית, לא יכניסם [את התפילין] כלל, כיון שיכול להניחם במקום המשתמר.

מגן אברהם שם ס"ק יד

... אם הם בכיס שרי להכניסן, כמ"ש בי"ד סי' רפ"ב ס"ח וכ"מ מל' הרמב"ם פ"י מהס"ת שכתב וזה לשונו: כל כתבי הקדש אסור לזרקן, הקמעים שיש בהן ענינים של כתבי הקדש אין נכנסין בהן לבית הכסא אלא אם כן היו מחופין עור, לא יאחזו אדם ס"ת בזרועו ויכנס בו לבית הכסא אע"פ שצריך במטפחת וכו' משמע דכתבי הקדש שרי במטפחת כמו קמיע:

משנה ברורה שם ס"ק כד

כלל - משמע דאפילו בכיס לא יכניסם. ועיין במחצית השקל שכתב דאם הם בכיסן ונותנן בכיס התפור במלבושו, דאותו כיס אינו כליין והוי כלי תוך כלי, ומותר:

Wearing Tallit or Tzitzit in Bathroom

Is one supposed to remove his tallit gadol when he goes into the bathroom? If so, does he also have to remove the tallit katan (tzitzit)?

4. משנה ברורה סי' כא ס"ק יד

לביית הכסא - ודוקא בד' כנפות הקטן שלובשו כל היום, אבל אלו טליתות של מצוה שמיוחדין רק להתפלל בהן, אין נכון שיכנס בהן לביית הכסא, אך להשתין בהן מותר. גם ההולכים ביום הכיפורים לפנות ומלובשים בקיט"ל, צריך שיפשוט הקיט"ל כיון שבגד זה מיוחד רק להתפלל:

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' כא סע' ג

מותר ליכנס בציצית לביית הכסא. הגה: וכ"ש לשכב בהן, דשרי. ויש שכתבו שנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית, גם שלא ליתנו לכובס אינו יהודי לכבס, והכל שלא יהיו מצות בוויית עליו. אך נוהגים להקל לשכב בהם (כל בו).

2. בית יוסף אורח חיים סי' כא

(א) ומ"ש רבינו שמואל ליכנס בציצית לביית הכסא. כן כתב ... והביא הוא ז"ל ראיה לדבר מדאמרינן בפרק התכלת (מג.) דרב יהודה הוה מברך כל צפרא להתעטף בציצית משום דקסבר כל זמן שמניחה מברך עליה, והא דלא הוה מברך אלא בצפרא משום דלא הוה שדי לגלימיה מיניה כוליה יומא, שמע מינה שמואל לעשות צרכיו בטלית מצוייצת, דאם לא כן היה צריך לסלקו כשעושה צרכיו ונמצא שהיה מברך עליו כמה פעמים ביום. ומה שכתב רבינו בסימן ח' (י.) כגון שפשוט אותו ליכנס לביית הכסא, כבר כתבתי שם (ד"ה ומ"ש רבינו) דהתם כשהוא מעוטף בענין שאינו יכול לעשות צרכיו עד שיפשוט טליתו:

5. משנה ברורה סי' כה ס"ק מז

וכן אם הלצין [לתפילין] לכנוס לביית הכסא, אפילו היה דעתו ללבוש תיכף, צריך לברך לכולי עלמא, דהא אין רשאי לילך בהם לביית הכסא, ואדחי ליה, וכמ"ש בסימן ס"ה. וכתב החיי אדם, דה"ה כשחולץ, שצריך להפיה כיון דאסור להפיה בהן צריך לחזור ולברך:

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' ח סע' יד

אם פשוט טליתו, אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו. הגה: וי"א שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו (אגו' סי' ל"ה). וי"א דוקא כשנשאר עליו טלית קטן, והכי נוהגין (שם) (עיין לקמן סימן כ"ה סי' י"ב).

משנה ברורה שם ס"ק לו

שאין מברכין - אפילו אם בעת הפשיטה לא נשאר עליו טלית קטן, וכן פסקו האחרונים. וטעם הי"א הוא דכיון דבעת הפשיטה היה דעתו תיכף ללבוש וכן עשה, לא הוי הפשיטה הפסק. ואפילו אם שינה מקומו בינתים, כגון שפשוט אותו ליכנס לביהכ"ס וכל כיוצא בזה, לא הוי השינוי מקום בזה הפסק, כיון שחזר ולבש אותו טלית עצמו, ואינו דומה למה דהסכימו הפוסקים בסימן כ"ה [בסעיף י"ב ועייין שם במ"ב] דאם פשוט תפילין אדעתא ליכנס לביהכ"ס, הוי הפסק ע"י זה, דשאני התם כיון דביהכ"ס אסור בתפילין הוי הפסק גמור, מה שאין כן בטלית, דמדינא אינו אסור רק דאינו נכון לעשות כן, על כן לא הוי הפסק על ידי זה.

3. ערוך השולחן אורח חיים סי' כא סעיף

ג

וז"ל הרמב"ם בפ"ג דין ט': ומותר להכנס בציצית לביית הכסא ולביית המרחץ. נפסקו לו חוטי לבן או תכלת, וזרקו לאשפה מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה עכ"ל; כלומר, ולכן מותר ליכנס בה לביית הכסא ולמרחץ מפני שאין בה קדושה ואין זה בזיון להמצוה, שהרי דרך בני אדם כן הוא ואינו עושה בה כלום. ומ"מ לעשות בה ציצית איזה תשמיש - אסור, כדברי השאילתות. אך אם נפסקו, דעתה הם רק תשמישי מצוה, וזרקו לאשפה מפני שאין בה קדושה רק תשמישי מצוה ונורקים.

Disposal of Packaging of Holy Books

Do cartons that were used to store sifrei kodesh require geniza? Most people seem to just throw them out.

3. משנה ברורה שם ס"ק ט

... ואותן תיבות המיוחדות לשום שם ספרים שלנו, שהספרים מכוסים בנייר ובעור או בקרשים מקרי התיבה תשמיש דתשמיש [ספר שיורי ברכה בשם תשובת ר"י בן הרא"ש] ואף דבארגו שנותנין בו ס"ת, ק"ל דאפילו הס"ת מונחת בתיק אפילו הכי הוי הארגו תשמישי קדושה, כמבואר ביו"ד סימן רפ"ב סי"ב, אפשר דארגו שאני, שעשוי לכבוד הס"ת, כדאיתא בגמרא, מה שאין כן באלו התיבות שעשוי רק לשמירה בעלמא:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' מב סע' ג

סודר דאזמניה למיצר ביה תפילין לעולם, וצר ביה תפילין חד זימנא, אסור למיצר ביה זווי. הגה: ואם התנה עליו מתחלה, בכל ענין שרי.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנד סע' ח

הארון וכל מה שעושים לס"ת, מועיל בו תנאי להשתמש בו שאר תשמיש, אפילו דחול. הגה: ונהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה, כגון: מטפחת של ספרים ושולחן שבבית הכנסת ומעילים של ס"ת, וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן, ואי אפשר לזוהר, לב בית דין מתנה עליהם מעיקרא, כדי שלא יבאו בני אדם לידי תקלה, ואף על גב דלא התנו, כאילו התנו דמי. (תרומת הדשן סימן רע"ג וב"י).

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנג סע' ט

כשמוכרים אנשי הכפר בית הכנסת יכולים למכרו ממכר עולם, והלוקח יעשה בו מה שירצה, חוץ ממרחץ ובורסקי ובית טבילה ובית הכסא; ואם מכרוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, יעשה הלוקח אפילו אלו ארבעה דברים.

1. גמרא, מגילה דף כו עמוד ב

תנו רבנן: תשמישי מצוה - נזרקין, תשמישי קדושה - נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומוזוות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק של תפילין ורצועותיהן. אמר רבא: מריש הוה אמינא: האי כורסאי - תשמיש דתשמיש הוא, ושרי. כיון דחזינא דמותבי עלויה ספר תורה, אמינא: תשמיש קדושה הוא, ואסור.

רש"י שם

ותשמישי מצוה - דברים ששימשו בהן מצוה. דלוסקמי - כמו אמתחת ושק לשום בו [ספר]. כורסאי - בימה של עץ. תשמיש דתשמיש - שפורס מפה עליו, ואחר כך נתן ספר תורה עליו. דמותבי ספר תורה עליה - בלא מפה.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנד סע' ג

תשמישי קדושה, כגון: תיק של ספרים ומוזוות, ורצועות תפילין, וארגו שנותנין בו ס"ת או חומש וכסא שנותנין עליו ס"ת, ויולון שתולין לפני ההיכל, יש בהן קדושה וצריך לגנזן. הגה: ודוקא הדבר שמניחין בהן דבר הקדושה בעצמו לפעמים, או שנעשית לכבוד כגון המכסה שעל הקרשים של הספרים, אבל אותו מכסה שהוא לשמור אותו מכסה שעל הקרשים, לא מיקרי תשמיש, דהוי תשמיש דתשמיש, וכל כיוצא בזה.

משנה ברורה שם ס"ק ז

תיק של ספרים - היינו תורה נביאים וכתובים שהם קדושה, והתיק הוי תשמיש לקדושה; והוא הדין לשאר ספרי קודש, ומה שכתב: ורצועות תפילין, הוא הדין לתיק שלהן. וכל זה בין בשל יד ובין בשל ראש:

Disposing of Torah Publications

Do divrei Torah found in parasha sheets and newspapers require geniza (proper burial of sacred texts)?

החולים זה תפילין וכתבי הקדש כיון שידוע שישרפום, וממילא אין לעבור איסור זה אף בשביל מצות תפילין דלמחר, כמו שאין נדחין שאר איסורין אף בשביל מצות עשה החמורה כמילה שדוחה שבת ונכתרו י"ג בריתות.

שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סי' ו

בהא דהקשה עלי הרב הגאון מהר"מ גיפטער שליט"א דאם הבאה למקום שישרפום נחשב זה עצמו מעשה האבוד, מאי טעמא נחשב טובל בשם שעל בשרו רק גרמא, אף שאיירי שודאי ימחק השם במים - תמיהני מאד, ומה ניהא ליה לכתר"ה בלא דברי, מאי טעמא נחשב זה גרמא, כיון דודאי ימחק בזה ומה לנו באיזה אופן עושה המחיקה אם בסכין או במים, וגם מפורש בשבת דף קט"ו דבטיט ומים נחשב מאבד בידים, ולכן צריך לומר דהגרמא הוא מה שאינו מתכוין למחיקת השם אלא לטובל, דמצד זה לא נחשב שעושה מעשה המחיקה, ואף שהוא פסיק רישיה נחשב רק כגורם. ואף לשיטת התוס' יומא דף ל"ד שפסיק רישיה נחשב כמתכוין, מ"מ בלא ניהא ליה לא נחשב מתכוין, דאף שיש שלא סברי בתוס' שם כהערוך כן הר"י בתוס' כתובות דף ו' פליג עליו, מ"מ הוא רק לענין איסור דרבנן אבל מדאורייתא מודו משום דאין שייך להחשיב מתכוין כיון שלא ניהא ליה, ועיין ברש"י שבת דף ע"ה לענין דם חלון, וא"כ גם הכא הא לא ניהא ליה למחוק השם והוי אינו מתכוין אף שהוא פסיק רישיה, וגם אולי הוא מצד הקרא דילפינן דגרמא מותר אינו כלום מה שהוא פסיק רישיה. על כל פנים הגרם הוא מחמת שאין כוונתו למחיקה אלא לטבילה, ולכן לא קשה אף על דברי.

4. גמרא, ראש השנה דף יח עמוד ב

בתלאת בתשרי בטילת אדכרתא מן שטריא, שגורה מלכות יון שמד שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקיננו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות. וכך היו כותבים: בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לא-ל עליון. וכשמעו חכמים בדבר אמרו: למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה, וביטלו. ואותו היום עשאוהו יום טוב.

1. דברים פרק יב פס' ג-ד

ונתצתם את מזבחתם ושבחתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא: לא תעשו כן ליקוק אלהיכם:

2. גמרא, שבת דף קב עמוד ב

דתניא: הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו - הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת. נודמנה לו טבילה של מצוה - כורך עליה גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר: לעולם יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפשא - שאני התם דאמר קרא (דברים יב:) "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשו כן לה' אלהיכם". עשייה הוא דאסור, גרמא שרי.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סי' ד

נשאלתי מהגאון הגר"י הוטנער שליט"א באחד חולה (לא עליו) במחלה מתדבקת וצריך לילך לבית החולים, שאין מניחין משם להוציא מכל מה שהביא אלא שורפין הכל, ואם יביא התפילין לשם ישרפו גם התפילין, אם מותר ליקח לשם תפילין לקיים המצוה בזמן היותו שם, והוריתי לאיסור, דהא זה ודאי שלא נדחה אף איסור דרבנן אף מצד מילה החמורה אם אינו מגדרי דיני דחיה, כמו להביא את האיזמל באיסור כרמלית ואף מחצר שאינה מעורבת - בשבת דף ק"ל, וכן מפורש בשופר של ר"ה שאין עוברין אף על שבות דרבנן - בר"ה דף ל"ב. וזה ודאי שלהביא לשם תפילין הוא אסור אף אם נחשב רק גורם, דהא לא גרע מנפלה דלקה שמחוייבין להציל אף שודאי אין להחשיבו יותר מגורם במה שלא הציל, ובאמת אף גורם אין להחשיבו, וצריך לומר שלא דמי להא דאמר בשבת דף ק"כ גורם מותר במחיקת השם, משום דכתבי הקודש חמורים משם בעלמא כמו התם דאיירי בשם שעל בשרו, או דרך התם התירו משום שלא אפשר לו, אבל באפשר אסרו מדרבנן אף בגורם. א"כ ודאי שלהביא למקום שנפל וגם שיפול דליקה אסור מכל שכן ממה שחייבין להציל, וכן אסור להביא לבית

Disposing of Torah Publications

5. שו"ת שבות יעקב חלק ג סי' י

... על דבר כתבי קודש הקרועים והבלואים שמתרבים בכל שנה ושנה כשמנקים הבתים לימי הפסח ואין עליות בית הכנסת מספיק להכלים, גם יש לחוש לסכנת שריפה שהוא סכנה גדולה בזמנים הללו, בכך נתנו הכתבי קודש לפני איזה שנים תוך חביות גדולות והעמידו החביות בבית הקברות ונגנבו כולם או רובם ע"י עכו"ם ובאו לידי בזיון גדול עד שהיו מקנחין בהם אם מותר לשרפם או לא? ... ונראה לי דמחאי טעמא אמרינן: כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות כי זה הוא מדה כנגד מדה שגופו דומה ממש לס"ת, וא"כ כיון שהתירו לאדם לאבד גופו בידים כדי שלא יבא לידי בזיון היותר גדול כמו שמצינו בשאול, הוא הדין בס"ת ממש, ובפרט היכא שיש חיש סכנת שריפה התירו אפילו לחלל את השבת כדאי' ... זה נ"ל פשוט טעם על אותן שנהגו להתיר ומכל מקום ודאי היכא דאפשר למיעבד תקנה ע"י גניזה וכחאי גוונא ודאי עבדינן, והוא מצוה מן המובהר, אבל היכא דאי אפשר מכח ריבוי, שודאי יבואו לידי בזיון וכה"ג או שיש חיש סכנה נראה לי להתיר ע"י שריפה. מ"מ כדי שלא לזלזל בכבוד כתבי קודש כולי האי, נ"ל שראוי לעשות בדרך זה שישרוף אותם מעט מעט בצניעא תוך כלי חרס או אבנים וכדומה ויצניע האפר עד מות תלמיד חכם ואז יגנוז האפר בגומא אצל ת"ח, ובוזה נראה ג"כ כבוד התורה. וכל זה בכתבי קודש שהם רבו כמו רבו, ואי אפשר בענין אחר כפי השאלה, משא"כ בס"ת שטעונה גניזה המה מעוטים אפשר לעשות תקנה ע"י גניזה כמבואר בא"ח סי' קנ"ד ובי"ד סי' רפ"ב, חלילה לשרוף אותם או לאבדם ביד.

How to Dispose of Old Tzitzit

What does one do with a tallit and tzitzit when he no longer wants them?
Do they require geniza?

משנה ברורה שם ס"ק ז

לזרקן - רצונו לומר: בידים אסור לזרקן לאשפה, אך אם מתוך שלא גזנן זרקו ממילא, אין לחוש לזה:

משנה ברורה שם ס"ק יג

זורקן - רצונו לומר: לאשפה, ואפילו היש אומרים הנ"ל דאוסר בציצית גופא, משמע דמודה בזה:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' טו סע' א

מותר להתיר ציציות מטלית זה וליתנם בטלית אחר, אבל שלא להניחם בבגד אחר, לא.

משנה ברורה שם ס"ק ג

בבגד אחר לא - כי יש איסור שמבזה טלית של מצוה בחנם, אם לא שנתבלה הטלית, אז מותר להתיר ציציותיו בכל גווני, או שרוצה למכרו לנכרי או לעשות מהטלית בגד שלא יהיה ד' כנפות, מותר לישלן; אבל אם רוצה למכור הטלית לישראל, אסור ליקח ציציותיו אף שישראל השני יוכל להטיל ציצית בעצמו, אפילו הכי אסור. ומותר להסיר הציצית ולתת תחתיהם יותר נאים משום הידור מצוה, או כשהם ישנים ומסירים כדי לחדשם או כשנפסק חוט אחד ולא נשאר בו אלא כדי עניבה, אף על פי שעדיין הציצית כשר, אף על פי כן מותר להסיר ולתת תחתיה שלמה. ודע עוד דבמקום שהציצית הם שלמים וראויים להגות לבגד אחר [לאפוקי אם הם רק כדי עניבה] יש מן האחרונים שכתבו דיוהר להתיר הקשרים והכריכות שלהם ולא להפסיקן ולקרוע אותן, כדי שלא יכלה אותן, וכבר אמרו חז"ל: לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם. והחיי אדם כתב: במקום שקשה בעיניו הטרחה להתיר, מותר לנתקם ואין בזה משום בל תשחית, כיון שאין עושה דרך השחתה, עיין שם:

1. גמרא, מגילה דף כו עמוד ב

תנו רבנן: תשמישי מצוה - נזרקין, תשמישי קדושה - נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומוזוות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק של תפילין ורצועותיהן.

2. טור אורח חיים סימן כא

ציצית אין בהם משום קדושה, דתשמישי מצוה הן ויכול לזרקן וליכנס בהן לבית הכסא. ויראה דאפילו בעודן במצותן מותר להשתמש בהן. אבל בשאלתות כתב בפרשת שלח לך: אסור לבני ישראל למיעבד צרכיהן במידי דעביד למיפק ביה ידי חובת מצוה, כגון חושין הקבועין בטלית למיסר ביה מדעם, אי נמי הושענא לאורוחי ביה, ואתרוג דמצוה למיכליה, דלפינן מדם דאמר קרא: "ושפך וכסה" במה ששפך יכסה - שלא יכסה ברגליו שלא יהו מצות בזויות עליו, דדוקא תשמישי מצוה בתר דאיתעבדי בהו מצוה נזרקין, עד כאן.

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' כא סע' א, ב

חושי ציצית שנפסקו, יכול לזרקן לאשפה, מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה, אבל כל זמן שהם קבועים בטלית, אסור להשתמש בהם כגון לקשור בהם שום דבר וכיוצא בזה, משום בזוי מצוה. (וי"א דאף לאחר שנפסקו, אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזרקן במקום מגונה, אלא שאינן צריכין גניזה (כל בו הלכות שבת). ויש מדקדקין לגנוזן, והמחמיר ומדקדק במצות תבוא עליו ברכה) (מהרי"ל הלכות ציצית) (וע"ל סימן תרס"ד סעיף ח' ט').

טליתות של מצוה שבלו, אדם בודל עצמו מהם ואינו מותר לקנח עצמו בהם ולא לייחד אותם לתשמיש המגונה, אלא לזרקן והם כלים.

Leaving Mezuzot When Leaving an Apartment

I am moving out of a rented apartment. Is it true that I have to leave the mezuzot?

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' רצא סע' ב

השוכר בית מחבירו, השוכר חייב לקבוע בה מזוזה ולתקן מקום קביעותה. (ואפילו שכר הבית בחוקת שיש לה מזוזה, לא הוי מקח טעות) (ב"י בשם הרב רבינו המנוח). **וכשיצא, לא יטלנה בידו.** (ואם הקפיד על מעותיה, השני צריך לשלם לו) (ב"י בשם הרב מנה). **ואם שכר הבית מעובד כוכבים, או ששכרו לעובד כוכבים, נוטלה ויוצא.**

פתחי תשובה שם ס"ק ז, ט

וכשיצא לא יטלנה - עיין ברכי יוסף שכתב דאם הוא מקום שאינו מוצא מזוזה לבית שהוא רוצה עתה לדור בו והיא רחוקה ממנו שתבא לידו, כדאי הם הגאונים רבינו האי ורב אחא שאמרו דאם קבעה מיד בבית אחר לית לן בה, לסמוך עליהם בשעת הדחק. וכתב עוד דאף אם מיד שיוצא מבית זה יבא רעהו לדור בו, זה נכנס וזה יוצא, ושניהם נכונים זה להוציא מזוזהו וזה להכניס את שלו תיכף משמש כניסה ויציאה, אף על גב דלא שייך בזה הני טעמים דאיתאמרו בה, אפילו הכי לא פלוג רבנן, ע"ש:

שכר הבית מעובד כוכבים - עיין בשאילת יעב"ץ ח"ב סימן קכ"ב /קכ"א/ שכתב דאין חילוק אם העובד כוכבים בעצמו ידור בו אח"כ או שישכיר אותו לישראל אחר. וכתב עוד דמה שאמרו נוטלה ויוצא הוא על דרך חיוב, משום דלמא אתי למיעבד בה מידי דבזיונא, ע"ש:

1. גמרא, בבא מציעא דף קב עמוד א

תנו רבנן: המשכיר בית לחבירו - על השוכר לעשות לו מזוזה, וכשהוא יוצא - **לא יטלנה בידו ויוצא.** ומנכרי - נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא, וקבר אשתו ושני בניו. - מעשה לסתור? אמר רב ששת: ארישא.

תוספות שם

לא יטלנה ויוצא - אף על גב דאמר שמואל דמטילין מבגד לבגד, גבי מזוזה אסור, לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה, וכשנטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית.

Making a New Beracha When Replacing Mezuzot

I want to remove the mezuzah from a doorpost and replace it with a more beautiful one. When I do so, should I make a new beracha upon affixing it?

3. שו"ת הר צבי יו"ד סי' רלו

מחליף מזוזה למחודרת יותר, אם מברך. נשאלתי מאחד שנכנס לדירה חדשה והגידו לו שהמזוזה כשרה וזה מקרוב שנבדקה, אך הוא החליפה במזוזה אחרת מהחודרת יותר, אם צריך לברך. ואם זה דומה לפושט טלית או תפילין על מנת לחזור וללבוש מיד שאינו צריך לברך...

שוב נתיישבתי, דכאן בלאו הכי צריך לברך, שאפילו אם נאמר שבמחליף ציציותיו א"צ לברך, היינו דברכתו הראשונה היתה על כל זמן משך מצוה זו, מה שאין כן בנידון דידן, הרי הוא לא בירך מעולם על קביעת מזוזה בית זה ועכשיו התחלת מצותו, ולמה לא יברך? וגדולה מזו מבוואר בשו"ת רעק"א (סימן ט), שמי שיצא מדירתו לבית אחר לדור שם, ויש שם מזוזה מכבר שהניח שם הדר הראשון, דמחויב הוא לברך על המזוזה (אעפ"י שלא החליפה ולא הוציאה בכלל) דזאת מצוה חדשה לו בבית זה, וכתב שכך נראה לו לדינא, אלא שבסוף כתב שבא לידו ספר ברכי יוסף וכתוב שם באו"ח (סימן יט) דשוכר בית שיש בו מזוזה דאינו מברך דלא תקנו הברכה (אלא) על שעת קביעת המזוזה. אולם בנידון דידן שגם החליף וקבע מזוזה אחרת נראה שצריך לברך לכולי עלמא. ומהאי טעמא היה נראה לכאורה שכל הנכנס לדירה חדשה, יוציא המזוזה ויחזור ויקבענה בברכה, כדרך שאמרו גבי ציצית דמי שלא בירך בשעת לבישה שימשמש בציצית ויברך, ואין סברא כלל דברכתו של שוכר הראשון יפטור להשני, כיון שלא שמע הברכה, ואפילו שמע הרי לא נתחייב עדיין בהמצוה, ואי אפשר לצאת בברכה בזמן שלא נתחייב עדיין בגוף המצוה, אלא שלדינא עדיין צריך עיון אם לא החליף את המזוזה.

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' טו סע' א

מותר להתיר ציציות מטלית זה וליתנם בטלית אחר, אבל שלא להניחם בבגד אחר, לא.

משנה ברורה שם ס"ק ג

... ומותר להסיר הציצית ולתת תחתיהם יותר נאים משום הידור מצוה או כשהם ישנים ומסירים כדי לחדשם או כשנפסק חוט א' ולא נשאר בו אלא כדי עניבה אע"פ שעדיין הציצית כשר, אף על פי כן מותר להסיר ולתת תחתיה שלמה.

1. רא"ש (מנחות) הלכות ציצית סימן כ

רב יהודה איניש צניעא הוה ולא שרי ליה לגלימא כולה יומא. ומאי שנא מצפרא? כי משני מכסות לילה לכסות יום. פירש"י דב' טליתות מצויצות היה לו: אחת ליום ואחת ללילה ולא הוה שרי (ס"א שדי) ליה לגלימא כולה יומא, אלא בערב פושטה וכשחזור ולובשה ביום, מברך. וקשה לי: אמאי קמברך בצפרא, גם

בערב היה צריך לברך כשמתעטף טלית של לילה, והוה ליה למימר: "ומברך צפרא ופניא"? וצריך לומר דטלית של לילה לא היה פושטה ביום אלא מתעטף בגלימתו על טלית של לילה, ורוב פעמים לא היה פושטו אף בלילה, הילכך לא פסיקא ליה למימר דמברך בפניא:

ומכאן יש ראייה דאדם שהוא לבוש טלית קטן שהוא נושא כל היום וכשהוא מתפלל מתעטף (ס"א בטלית גדול) צריך לברך, דחייב אדם לעשות ציצית בכל בגדים שלו שיש להם ד' כנפות וכל חד וחד מצוה באפי נפשא היא, אבל אם מתעטף בהם בזה אחר זה בלא הפסק, מברך ברכה אחת על שתיהם:

2. שו"ת יביע אומר חלק ג - יו"ד סי' יז

וה"נ ס"ל למרן הבי"י (או"ח סי' ח), ובש"ע (או"ח סי' כה), שאם סילק התפילין על דעת לחזור ולהניחן מיד, צריך לחזור ולברך כשמניחן שנית. (ולא ס"ל לחלק בין סילקן מחמת אונס שרוצה להכנס לבית הכסא וכיוצא בו, או סילקן ברצון.) ומוכח לה מההיא דסוכה (מו). וכנ"ל. והא ודאי דמזוזה ותפילין כחדא שריין, לפום הך סברא דמצות תפילין כל היום. ולפ"ו אפי' מניח המזוזה הראשונה חוזר ומברך. ואף להאחרונים שסוברים שאינו חוזר לברך על התפילין, אלא כשפשט אותם בכדי להכנס לבהכ"ס, שאסור להכנס בתפילין לבהכ"ס, הא לאו הכי אין צריך לברך... עכ"פ בתפילין אחרים, גם הם יודו שצריך לברך. והכי נמי מזוזה אחרת. ולא מהניא הך סברא דלעיל דבעמוד והחוזר קאי.

Sleeping With Tzitzit On

I am machmir (stringent) on the great mitzva of tzitzit and, therefore, sleep with it on. Should I make a beracha on it in the morning, as I am not putting it on anew?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' יח סע' א

לילה לאו זמן ציצית הוא, דאמעיש מ"וראיתם אותו" (במדבר טו, לט). להרמב"ם, כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום, ומה שלובש ביום חייב, אפילו מיוחד ללילה. ולהרא"ש, כסות המיוחד ללילה, פטור, אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום ולילה, חייב, אפילו לובשו בלילה. הגה: וספק ברכות להקל. ע"כ אין לברך עליו אלא כשלוש ביום והוא מיוחד ג"כ ליום (הגהות מיימוני).

4. ערוך השולחן אורח חיים סי' ח סע'

כג

כתב הטור: הישן בטליתו אין צריך לברך עליו בבוקר עכ"ל. וטעמו פשוט, דכיון דלדעת הרא"ש שיתבאר בס' י"ח דכסות המיוחד ליום חייב גם בלילה, ממילא דהלילה לא הוי הפסק; אבל לדעת הרמב"ם שם דבלילה כל בגד פטור מציצת, ודאי דחייב לברך. ורבינו הבית יוסף בסעיף ט"ז כתב: הלן בטליתו בלילה, צריך לברך עליו בבוקר אף אם לא פשטו וטוב למשמש בו בשעת ברכה עכ"ל. והולך לשיטתו בספרו הגדול שהרא"ש בעצמו בתשובה כלל ב' פסק כן. ויש מי שכתב דהרא"ש פסק כן לדעת השואל דס"ל כהרמב"ם [דרישה] או דבעת שכתב התשובה לא הוה פסיקא ליה הך דינא עדיין, דכסות יום חייב אף בלילה [ט"ז סקט"ז]. וכל אלה דברים דחוקים כמובן ולעניות דעתי נראה דס"ל להרא"ש דישן שאני, דנהי דכסות יום חייב גם בלילה, מ"מ הא הוה ליה היסח הדעת גדול, וכן ג"ל מדברי הלבוש ע"ש. ולפ"ז אתי שפיר פסק רבינו הב"י, ומ"מ ספק ברכות להקל. ודע דזה שכתב וטוב למשמש וכו' דמשמע שאינו לעיכובא, ודאי כן הוא, דדוקא בתפלין המשמוש עיקר, דמצוה למשמש וחיובא נמי איכא [שבת י"ב]. אבל בציצת המשמוש לא מעלה ולא מוריד, דתפלין אסורין בהיסח הדעת לפיכך חייב למשמשן ולא ציצת [ב"ח]. וכתב רבינו הרמ"א דכן יעשה מי שלובש טליתו קודם שיאור היום עכ"ל ופשוט הוא [ועט"ז סק"ז ודו"ק] וכל הלובש בגד או מתכסה בבגד שהוא חייב בציצת ולא הטיל בו ציצת ביטל מצות ציצת ועובר בכל רגע על מצוות עשה, אף ע"פ שהוא לבוש בגד אחר בציצת [ובישן בטליתו טוב לפטור אותה בטלית גדול]:

1. גמרא, מנחות דף מג עמוד א

רב יהודה רמי תכילתא לפרזומא דאינשי ביתיה, ומברך כל צפרא "להתעטף בציצית". מדרמי, קסבר: מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא, אמאי מברך כל צפרא וצפרא? כרבי, דתניא: תפלין כל זמן שמניחן מברך עליהן, דברי רבי. אי הכי, כל שעתא נמי! רב יהודה איניש צניעא הוה, ולא שרי ליה לגלימיה כוליה יומא. ומאי שנא מצפרא? כי משני מכסות לילה לכסות יום.

רש"י מסכת שם

רב יהודה רמי ליה תכילתא לפרזומא דאינשי ביתיה - היה מטיל ציצית לבגד שמתכסה בו אשתו. אם כן, דלילה זמנה, אמאי מברך - אלא פעם ראשון כשנתעטף כשהיתה חדשה הוה ליה לברך, הא מכאן ואילך, יומא אריכא דמי, דהא אין לילה מפסיקו.

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' ח סע' טז

הלן בטליתו בלילה, צריך לברך עליו בבוקר, אף אם לא פשטו. וטוב למשמש בו בשעת ברכה.

משנה ברורה שם ס"ק מב

צריך לברך - דקיימא לן לילה לאו זמן ציצית הוא והוי הפסק; ויש חולקין בזה כיון דכסות יום חייב אף בלילה לדעת מקצת הפוסקים, וכדלקמן בסיומן י"ח, וספק ברכות להקל. ומכל מקום נכון לכוון לפטור אותה בטלית גדול. וכל זה כל זמן שלא פשטו, אבל אם פשטו על דעת שלא ללבושו תיכף צריך לברך אח"כ כשלוש בלילה ע"מא, ומכל מקום לכתחלה אין נכון לעשות עצה זו כדי שיתחייב בברכה לכולי ע"מא משום ברכה שאין צריכה לדעת הפוסקים.

Sleeping With Tzitzit On

6. ערוך השולחן אורח חיים סי' כא סעיף

1

וכתבו בסעי' ג' מותר ליכנס בציצת לבית הכסא, וכל שכן לשכב בהן דשרי. ויש שכתבו שנהגו שלא לישכב בטלית שיש בו ציצת גם שלא ליתנו לכובסת כותית לכבס, והכל שלא יהיו מצות בזווית עליו אך נוהגים להקל לשכב בהם עכ"ל. ואינו מובן טעם האוסרים לישכב בטלית, אטו גריעא שכיבה ממרחץ ובית הכסא? ונ"ל דטעמם דכבר בררנו דהכל מודים דדבר של בזיון אסור אף כשנפסלו הציצת וקל וחומר בכשרותן. ולכאורה הכניסה לבית הכסא ולמרחץ הא הוי דרך בזיון? וצריך לומר הטעם כמ"ש שכן דרכם של בני אדם ואי אפשר באופן אחר רק בטורח מרובה, ולכן השכיבה שדרך בני אדם לפשוט בגדיהם א"כ הוה בזיון כשישכב בטלית, אך רבינו הרמ"א הכריע שנוהגים להקל לישכב בהם והטעם דלא חשבינן זה לבזיון כלל [ואדרבא האר"י ז"ל שכב בטלית קטן כמ"ש המג"א סק"ב]. ויש מי שכתב דכל זה הוא בטלית קטן אבל בטלית גדול העשוי רק להתפלל בו אין ליכנס בו לבית הכסא [ט"ז סק"ג] ובודאי כן הוא שהרי אין טורח לפושטו וא"כ נחשב בזיון כשילך בו לבית הכסא או למרחץ, ונכון להקפיד להפשיט הטלית גם בעת יציאתו לקטנים וכן אנו נוהגים והכל מטעם שבארנו:

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' כא סעי' ג

מותר ליכנס בציצת לבית הכסא. הגה: וכל שכן לשכב בהן, דשרי. ויש שכתבו שנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצת, גם שלא ליתנו לכובס א"י לכבס, והכל שלא יהיו מצות בזווית עליו. אך נוהגים להקל לשכב בהם (כל בו).

משנה ברורה שם ס"ק טו

שלא לשכב - ובכתבי האר"י ז"ל כתוב ע"פ הסוד שיש לשכב בלילה בטלית קטן:

Tefillin for Questionably Left-Handed Men

My son will soon be a bar mitzva. He writes and does most things with his left hand but does many things with his right. On which arm does he lay tefillin?

3. שולחן ערוך אורח חיים סי' כז סע' ו

ואטר יד ימינו, אם עושה כל מלאכתו בשמאלו, מניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם. ואם שולט בשתי ידיו, מניח בשמאל כל אדם. ואם כותב בימינו, ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו, או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין, ו"א שיניח תפילין ביד שתש כה, דבעינן יד כהה, וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לענין זה, ומניח תפילין ביד שכנגדה. (הגה: והכי נהוג).

4. תוספות מסכת מנחות דף לו עמוד א

כתיבה בימין אף קשירה בימין - בסמוך אמרינן דאיטר מניח תפילין בימינו שהיא שמאלו; והשתא אדם הכותב בימינו ושאר רוב מעשיו בשמאלו, יש להסתפק באיזה מהן מניח תפילין ושמה יש לדמותו כשולט בשתי ידיו.

1. גמרא, מנחות דף לו עמוד ב - לו עמוד א

ת"ר: "ידך" - זו שמאל; אתה אומר: שמאל, או אינו אלא ימין? תלמוד לומר: (ישעיהו מ"ח) "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ואומר: (שופטים ה') "ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות עמלים", ואומר: (תהלים ע"ד) "למה תשיב ירך וימינך מקרב חיקך כלה"; רבי יוסי החורם אומר: מצינו ימין שנקרא יד, שנאמר: (בראשית מ"ח) "וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו". ואידך? יד ימינו איקרי, יד סתמא לא איקרי. ר' נתן אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: (דברים ו') "וקשרתם וכתבתם", מה כתיבה בימין, אף קשירה בימין, וכיון דקשירה בימין, הנחה בשמאל היא. ור' יוסי החורם, הנחה דבשמאל מנא ליה? נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לר' נתן. רב אשי אומר: מ"דכח", כתיב בה"י, כהה... ת"ר: אטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו. והתניא: מניח בשמאלו שהוא שמאלו של כל אדם! אמר אביו: כי תניא ההיא, בשולט בשתי ידיו.

2. בית יוסף אורח חיים סי' כז

ואטר יד ימינו מניח בשמאלו שהוא ימין כל אדם. בסוף פרק הקומץ (לו): ת"ר: אטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו, ופירש רש"י: ימין של אטר הוויא שמאל לדידיה הואיל ורוב כחו בשמאלו; והתניא מניח בשמאלו שהוא שמאל כל אדם? אמר אביו כי תניא ההיא בשולט בשתי ידיו. וכתב הרא"ש (הל' תפילין סי' יח) דדרשינן "וקשרתם וכתבתם" - מה כתיבה בימין, אף קשירה בימין, ואדם הכותב בשמאל ושאר רוב מעשיו עושה בימין או כותב בימין ושאר רוב מעשיו עושה בשמאל, כתב בעל התרומה (סי' ריג סדר הנחת תפילין): זה הכלל יניח תפילין ביד תשת כח כרב אשי (מנחות לו): דדריש ידכה יד כהה ולא אזלין בתר כתיבה עכ"ל.

Searching Property of a Suspect

In our religious summer camp, some items were apparently stolen, and there were grounds to suspect a specific camper. We considered searching the camper's belongings to try to catch him, return the stolen objects, prevent future thefts, and perhaps educate the offender. We decided not to do the search, but could we have?

4. גמרא, בבא מציעא דף כד עמוד א

מר זוטרא חסידא אנגיב ליה כסא דכספא מאושפזיא, חויא לההוא בר בי רב דמישי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה. אמר: היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה. כפתיה ואודי.

1. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכה ג

איזה הוא גזול, זה הלוקח ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מטלטלין מידו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל כלים משם, או שתקף בעבדיו ובבהמתו ונשתמש בהן, או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה, וכל כיוצא בזה הוא הגזול, כענין שנאמר (שמואל ב' כ"ג כ"א): "ויגזול את החנית מיד המצרי".

5. שו"ת פנים מאירות חלק ב סימן קנה

ומעתה נלך בעקבות אבותינו: באם שהדבר ברור על פי הקירות אנשים יראי אלקים שיש מקום לחשדו, רשאים ליסרו קצת ועל כל פנים על פי אומדנא הבקי שיכול לקבלו, דהא אפילו אם נתחייב מלקות בוודאי צריך אומד כמה יכול לקבל. וחוכך אני מאוד שלא למסרו לערכותיהם, וכבר אמרו חז"ל כתוא מכמר, יש לחוש שאם יודה ידונו אותו למיתה. כללא דמילתא, בהא נחתא ובהא סלקא, אם יראה ע"פ עוצם בינתם והכמתם להסיר ממנו מוקשי מות ודבר הגורם לזה רשות, ניתן ליסרו קצת כדי שיוודה על האמת, ובלבד שישכימו עמי שלשה בעלי תורה יראי ה' ושונאי בצע

2. אנציקלופדיה תלמודית כרך יז, חרם דרבנו גרשם [טור שעח]

יח. בקריאת כתב חבירו. בין תקנות רבינו גרשום מאור הגולה שגזר עליהן בחרם, הוזכרה אף תקנה שלא לראות בכתב ששולח אדם לחבירו, בלא ידיעתו ובלא רשותו... ויש שכתב שאסור משום "לא תלך רכיל בעמך", שיש איסור לבקש ולחפש מסתוריו של חבירו, או משום שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך", שמה ששנאו עליך על תעשה לחבירך, או משום שהרי זו בכלל גנבת-דעת.

6. חפץ חיים, הלי לשון הרע כלל ז, סע' יד

ומזה תראה כמה אנשים טועין בענינים אלו: שאם נגנב להם חפץ ויש להם על אחד חשד, אומרים לטובי העיר שיש להם על אחד דברים הניכרים, והם מכים ועונשים שלא מן הדין כדי שיוודה. ובאמת הוא שלא כדן, דלו יהא דדברים הניכרים הוא כמו ראייה לעצם המעשה, וטובי העיר חשיבי כמו בית דין - הלוא צריך שידעו מתחלה שנגנב, וגם עדים להדברים הניכרים, או שהם בעצמם יראו (כמו במעשה דמר זוטרא), אבל לסמוך על התובע ולהכות את ישראל בחנם, ואפילו רק להאמין להתובע בלב שאיש זה גנב מאתו, אסור, מפני קבלת לשון הרע, ועל אחת כמה וכמה לסמוך על זה ולהכותו ...

3. גמרא, בבא קמא דף כז עמוד א

...אתמר, רב יהודה אמר: לא עביד איניש דינא לנפשיה, רב נחמן אמר: עביד איניש דינא לנפשיה; היכא דאיכא פסידא - כולי עלמא לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה, כי פליגי - היכא דליכא פסידא, רב יהודה אמר: לא עביד איניש דינא לנפשיה, דכיון דליכא פסידא, ליזיל קמיה דיינא; רב נחמן אמר: עביד איניש דינא לנפשיה, דכיון דבדין עביד, לא טרח. מתיב רב כהנא, בן בג בג אומר: אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות, שמא תראה עליו כנגב, אלא שבור את שיניו, ואמור לו שלי אני נוטלו!

Permissibility of Pet Dogs

I heard that a Jew is not allowed to own a pet dog. Is that true, and, if so, why?

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' תט סע' ג

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו; וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה: וי"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר (הגהת אלפסי החדשים). מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' שכד סע' יא

אין נותנין מים ולא מזונות לפני דבורים, ולא לפני יוני שובך ויוני עליה, ולא לפני חזיר; אבל נותנין לפני אוזין ותרגולים ויוני בייתות וכן לפני כלב שמזונותיו עליהם.

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' שה סע' ה

בעלי השיר כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות שיש להם כמין אצעדה סביב צוארן ושבעת קבועה בה ומכניסין בה רצועה ומושכין אותם בה, מותר שיצאו בשיר הכרוך על צוארן ויכולים למשכם בהם.

1. גמרא, בבא קמא דף טו עמוד ב

... דתניא, רבי נתן אומר: מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? ת"ל: (דברים כב) "לא תשים דמים בביתך".

2. גמרא, בבא קמא דף פג עמוד א

תנו רבנן: לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם כן קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: המגדל כלבים כמגדל חזירים. למאי נפקא מינה? למיקם עליה בארור. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בבל כעיר הסמוכה לספר דמי, תרגמה: נהרדעא. דריש ר' דוסתאי דמן בירי: (במדבר י') "ובגחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" - ללמדך, שאין שכניה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. חסר אחת, והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים, ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא, נבח בה כלבא, אמר לה מריה: לא תיסתפי מיניה, שקולי ניביה. אמרה ליה: שקילי טיבותיך ושדיא אחזירי, כבר נד ולד.

3. רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ה הל' ט

וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו. ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי.

Being a Vegetarian

Q

I have read a lot about the negative effects of a diet that contains dairy and/or meat. Is it halachic to be a vegetarian? What does one do on the holidays when the celebration of our faith includes meat?

3. משנה ברורה סי' רמב ס"ק ב

לכבד את השבת - וטוב לזהר שלא יפחות משני תבשילין, גם טוב שיאכל בכל סעודה מג' סעודות דגים, אם לא שאין נאותים לו לפי טבעו או ששונאן, ושבת לעונג ניתן ולא לצער.

1. רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ז

איזה הוא עונג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת, הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת, אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

2. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה יז, יח

שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר (דברים ט"ז) "ושמחת בחגך וגו'". אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו.

כיצד? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר (הושע ט') "ובחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם", ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר (מלאכי ב') "וזריתי פריש על פניכם פריש חגיכם".

The Subjective Parameters of Human Dignity

Q My digital camera enables me to make a picture that puts A's head on B's body. I took pictures at a family wedding with permission from all of the subjects to make 'photoshopped' pictures to share with family members in an electronic wedding album. Included was a picture of a twenty-three-year-old male's head on his seventeen-year-old sister's body. Their father (a relative) has suggested that under Jewish law it is improper to include these photos. He says that the sacredness of the human body is a basic value in Judaism, based on the Genesis 1 comment that God created humans in His image, and that deliberately distorting the body in such a manner deviates from that value. Is he right? Does his opinion matter, considering that the pictures are mine and they were taken with the subjects' consent?

2. גמרא, בבא קמא דף פו עמוד ב

בעי ר' אבא בר ממל: ביישו ישן ומת, מהו? מאי קמבעיא ליה? אמר רב זביד, הכי קמבעיא ליה: משום כיסופא הוא, והא מית ליה ולית ליה כיסופא, או דלמא משום זילותא הוא, והא אוזליה? ... רב פפא אמר, הכי קמבעיא ליה: משום כיסופא דידיה הוא, והא מיית ליה, או דלמא משום בושות משפחה?

1. גמרא, ברכות דף יט עמוד ב עד כ עמוד א

תא שמע: גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה. ואמאי? לימא: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'!" - תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו ד"לא תסור" (דברים י"ז). אחיכו עליה: לאו ד"לא תסור" דאורייתא היא! אמר רב כהנא: גברא רבה אמר מילתא, לא תחיכו עליה. כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו ד"לא תסור", ומשום כבודו שרו רבנן. תא שמע: "והתעלמת מהם" (דברים כ"ב) - פעמים שאתה מתעלם מהם ופעמים שאין אתה מתעלם מהם; הא כיצד? אם היה כהן והיא בבית הקברות, או היה זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו, לכך נאמר: "והתעלמת". אמאי? לימא: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'!" שאני התם, דכתיב: "והתעלמת מהם". וליגמר מינה! - איסורא מממונא לא ילפינן. תא שמע: "ולאחתו" (במדבר ו') - מה תלמוד לומר? הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת, יכול יחזור ויטמא - אמר "לא יטמא". יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה, תלמוד לומר: "ולאחתו" - לאחתו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה, אמאי? לימא: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'". - שאני התם, דכתיב "ולאחתו" - וליגמר מינה! - שב ואל תעשה שאני.

Permissibility of a Mesh Parochet

We have a mesh parochet (curtain) in front of our aron kodesh. Some congregants have been questioning whether it is valid since you can see through it. Are there halachot or firm minhagim on the opacity required? Please provide sources.

3. שו"ת מהר"ם פדובה סימן פב

... והפרוכת הוא ההפך כי מכסין בו הארון בעבור כבוד וקדושת הארון הקודש ובעבור זה היה נקרא תשמיש דתשמיש אם לא שלפעמים עיפים ליה ומנחי ס"ת עלויה ...

4. תרומת הדשן סי' סח

ר"ת מודה דכל היכא דאין המחיצה באה להתיר, כגון גבי דופן סוכה ופריסת סדין על גבי העמודים ... אין איסור עשיית אוהל עראי במחיצה, וגבי פרוכת לא בא המחיצה להתיר מידי. אך בפ' המוצא תפילין (ערובין קב ע"א) פרש"י: וילון כנגד הפתח לצניעותא מותר לנטותו דלאו אהל קעביד, דלאו קביע התם אלא דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא, עכ"ל. משמע דאיירי בוילון שנוטין אותו לפרקים כשרוצים לעשות מילי דצניעותא, אבל אינו תלוי תדיר שם. ולפי זה הפרוכת שתולין שם תדיר, שייך ביה עשיית אוהל לפי זה. ומ"מ נראה לחלק יפה, דודאי וילון התלוי תדיר לפני הפתח שייך ביה עשיית אוהל, לפי שהוא כמו דלת בעלמא. אבל הפרוכת שלפני הארון, שבלאו הכי יש דלת לארון, והפרוכת אינו תלוי שם אלא לצניעותא, אע"ג דתלוי שם בקביעות, אין קפידא.

1. גמרא, מגילה דף כו עמוד ב

תנו רבנן: תשמישי מצוה - נורקין, תשמישי קדושה - נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומוזוזה, ותיק של ספר תורה, ונרתיק של תפילין ורצועותיהן. אמר רבא: מריש הוה אמינא: האי כורסא - תשמיש דתשמיש הוא, ושרי. כיון דחוינא דמותבי עלויה ספר תורה, אמינא: תשמיש קדושה הוא, ואסור. ואמר רבא: מריש הוה אמינא האי פריסא - תשמיש דתשמיש הוא, כיון דחוינא דעיפי ליה ומנחי סיפרא עלויה, אמינא: תשמיש קדושה הוא, ואסור.

תוספות שם

מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא - פי' הקונטרס: יריעה שפורסין סביב הארון בתוכו. וקשה: שהרי הארון עצמו הוי תשמיש קדושה ואמר (התם) שאסור לעשות ממנו כורסא, אלמא שהתיבה קדושה יותר מן הפורסין? לכך נראה לי, שפורסין אותה סביב הארון מבחוץ.

2. רמ"א אורח חיים סי' קנד סע' ו

הגה: ופרוכת שאנחנו תולין לפני הארון, אין לו קדושת ארון, רק קדושת בית הכנסת, וכן הכלונסות שבו תולין הפרוכת; ומ"מ אסור לעשות מהם העצים שמסמנים בו הקריאה לחובת היום, שאינן קדושים כמו הם (פסקי מהרא"י סי' רכ"ה).

Kilayim (Mixed Planting) Outside Israel

Q I want to plant a variety of vegetables in my backyard (in New Jersey). Do the vegetables have to be planted at a certain distance one from the other to avoid problems of kilayim (mixed planting)? A gardener even told me that I should plant carrot and radish seeds in the same hole to help the carrots. Is that permitted?

5. שולחן ערוך יורה דעה סי' רצו סעי' ב

אסור לזרוע כלאים לעובד כוכבים, ומותר לומר לעובד כוכבים לזרוע לו כלאי זרעים, ואסור לקיים בשדהו, אלא עוקרין. ואם קיימן, אינו לוקה. ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעים בידו, בחוץ לארץ, ואפילו לערב הזרעים לכתחלה ולזרעם בחוץ לארץ, מותר. ודברים אלו דברי קבלה.

6. רמב"ם הלכות כלאים פרק א הלכה ה

כלאי האילנות הרי הם בכלל מה שנאמר שדך לא תזרע כלאים. כיצד? המרכיב אילן באילן, כגון שהרכיב ייחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח - הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק לוקה בכל מקום.

7. רמב"ם הלכות כלאים פרק ג הל' ז-י

כמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה עם זה? כדי שיהיו נראים מובדלין זה מזה, אבל אם נראין שנזרעו בערבוביא - הרי זה אסור.

ושיעורין רבים יש בהרחקה הזאת, הכל לפי גודל השדה הנזרעת ולפי רוב העלין ושלוח היונקות.

כיצד? שדהו שהיתה זרועה מין תבואה ובקש לזרוע בצדה מין תבואה אחרת בשדה אחת, מרחיק ביניהן בית רובע, והוא כעשר אמות וחומש אמה על עשר אמות וחומש אמה מרובע, בין מן האמצע בין מן הצד. ואם לא היה ביניהן כשיעור הזה, אסור, ואינו לוקה עד שיהיו קרובין בתוך ששה טפחים.

היתה שדהו זרועה ירק ובקש לזרוע בצדה שדה ירק אחר אפילו דלעת, מרחיק בין שתי השדות ששה טפחים על ששה טפחים מרובע בין מן הצד בין מן האמצע, ופחות משיעור זה זה, אסור, ואינו לוקה עד שיהיו קרובין בתוך ששה טפחים.

1. ויקרא פרק יט פס' יט

את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעשטנו לא יעלה עליך:

דברים פרק כב פס' ט

לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם:

2. משנה, קידושין דף לו עמוד ב

כל מצוה שהיא תלויה בארץ - אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ - נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, חוץ מן הערלה וכלאים; ר"א אומר: אף החדש.

3. גמרא, קידושין דף לט עמוד א

רב יוסף מערב ביזרני זורע. א"ל אבין, והאנן תנן: הכלאים - מדברי סופרים! א"ל, לא קשיא: כאן בכלאי הכרם, כאן בכלאי זרעים. כלאי הכרם, דבארץ אסורים בהנאה - בחוץ לארץ נמי גזרו בהו רבנן, כלאי זרעים, דבארץ לא אסירי בהנאה - בחוץ לארץ נמי לא גזרו בהו רבנן.

4. תלמוד ירושלמי מסכת עדלה פרק ג

הל' ז

אמר רב חונא: כד נחתון מערביא דתמן אמרונה בשם רבי יוחנן וקיימנוה "את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים", "שעשטנו לא יעלה עליך". הקיש כלאי זרעים לכלאי בגדים וכלאי בהמה: מה כלאי בגדים וכלאי בהמה שאין תלוין בארץ ונוהגין בארץ ובחוצה לארץ, אף כלאי זרעים אע"פ שהן תלוין בארץ, נוהגין בארץ ובחוצה לארץ.

Creating a New Shul and/or Changing Customs

Q

In our community, there has always been one shul. Over time, major changes in the background of the Jewish population have occurred, and many people want either to change the minhagim (customs) of the shul or to start a new minyan. Are there issues of "lo titgod'du" (not having different sets of rulings and practices within a community) or changing minhagim?

1. שו"ת חתם סופר חלק ה - השמטות סי' קפח

יקרתו הגיעני ונפשו היפה בשאלתו - נידון אנשי קהלתו ה' ישמרם שהיה מקדם ב' קהלות: אשכנזים וספרדים, ולהם ב' בתי כנסיות וכל קהל כמנהגו נהג, ועתה לסבות שונות נגרשו כולם אל חוץ לעיר הרחק מאוד מן העיר המוקפת הומה ואותן מועטים שבתוך העיר אין קהל א' מהם מספיק להמציא מנין בכל זמן ועידן בבהכ"נ שלו, וגם אין לאל יד המעט שהוא להספיק משועבדים ושאר דברים הנצרכים לכל בהכ"נ, על כן אי אפשר אלא אם כן יתחברו והיו לקהל א' וצריכים עצה והוראה איך יתנהגו בשינוי מנהגם שביניהם, אי מותר לשנות ואיך ישנו ומי טפל לו?

... פשוט אותו הבהכ"נ אשר יסכימו שיהיה קבוע ואיך יעקרו ממקומם ויבואו לתוכו להתפלל הוה ליה הקבוע כעיר קבוע, ואיך כלקוטאי ובטלים לגבי הקבועים אפי' הם רבים, ומכל שכן כי לפי עניות דעתי פשוט שיסכימו שהמרבובים ישארו במקומם ובהכ"נ של המיעוט יתבטל, וא"כ יהיה תרתי לטיבותא שיהיה אלו הרוב והקבועים ואין צריך ראייה כי כבר נאמרו הדברים בפר"ח א"ח מנהגי איסור אות י"ט כ' כ"א. ונ"ל לא מבעיא במנהגי התפלות וכדומיהם שהזהיר הירושלמי שלא ישנו מנהג אבותיהם, ומייתי לי' מג"א סי' ס"ח וע"פ סתרי תורה בשם האר"י ז"ל דיש י"ב שערי' וכל מנהג יש לו דרך כניסה לבוא עיר האלקים דרך שער שלו, מ"מ נ"ל דתחלת קביעת המנהג והשערים במקום גבוה שעל גבוה ככה נתקן לכל העתידים ללות עליהם, דאי לא תימא הכי הרי שלהי מס' תעניות אמרי' שקבעו י"ט על שהותרו שבטים לבוא זה בזה. ולהג"ל קינה מיבעיא ליה אם זה הנלוה ישאר במנהגו, הוה לא תתגודדו בב"ד א', ואם יתהפך למנהגם אם כן איננו נכנס לשער שלו, ואיך יכנס ראובן בשער שמעון ולא יבוא העירה שלו? אלא על כרחך מכיון שנעקר ממקומו ונלוה אל הקבועים הרי הוא כמותם.

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ב סי' כא

בדבר מקום אשר מנהגיה הם בנוסח אשכנז אבל מכיון שבמדינה זו דרים בכל סביבה גם אנשים שמנהגיהם בנוסח ספרד ומתפללים ג"כ בבהכ"נ זה, הנהיגו במשך הימים איזה מנהגים שנוהגין בהם המתפללים בנוסח ספרד, פשוט לע"ד שאם רוב המתפללים הם מאלו דנוסח אשכנז ודאי לא היה להם להנהיג אלו המנהגים נגד רוב המתפללים. ואף אם רוב המתפללים הם עתה מאלו דנוסח ספרד, מסתבר שאסור לשנות מנהגי המקום כיון שאיכא שם גם הרבה מאלו דנוסח אשכנז אף שהם מיעוט, עיין בח"י סימן תס"ח סק"ט דרך באין שם כלל מאלו שהיו שם במנהגים דמתחלה, נתבטל מנהגם כיון שנתבטל הקהל, אבל אם יש שם עדיין הרבה מהם משמע שיש דין המנהג על המקום והחדשים שבאו לכאן יש להם לנהוג כהמנהגים שהונהגו שם להרא"ש והר"ן והריב"ש, דעיקר הדין שיש עליו דיני מקום שדעתו להיות שם הוא משום שהדין של מנהג חל על המקום כל זמן שיש שם קהל, ורק להרמב"ם דהעיקר חל על האדם מנהגי שיצא משם אפשר יש למיזל בתר הרוב אף שבאו אח"כ.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ד סי' סה

וגם יש לעיין אם בארגענטינא שנקבצו מכל המדינות ולא כל כך בריבוי שיתיישבו במקום ביהכ"נ אחד יהודים שבאו ממקום אחד שנוהגים מנהג אחד ומדברים בהברה אחת, שיוכלו לקבוע מנהג, דאף אם מעט הראשונים היו הרוב ממקום אחד הרי ידעו ובנו ביהכ"נ גם אדעתא דאלו שיבואו אח"כ שאפשר שיהיו מרובין. עכ"פ יש להתנהג כדכתבתי.

Halachic Issues Related to Non-Jewish Caregiver

I have a relative who is severely paralyzed and has a non-Jewish live-in caregiver taking care of his needs. Can the caregiver put his tefillin on him, cook for him, and/or go into shul with him?

ש"ך שם ס"ק ז

בשפחות שלנו - שקנויות לנו, דמלאכה דעבד העובד כוכבים דישראל הוא ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל עובד כוכבים, והלכך ליתיה בכלל גזרות חתנות עכ"ל תשובת הרמב"ן שהביא בית יוסף ודרכי משה. ובהגך שפחות מיירי המחבר, אבל לא בשפחות שלנו שבארצות אלו, שאין קנויות לנו רק שנשכרו לשנה, ואין אנו מוזהרין עליהם בשבת כמו שנתבאר בא"ח סימן ש"ד, וכ"כ הב"ח. ולפי זה מה שכתב הרב: ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים, לא אתי שפיר בשפחות שלנו. וצריך לומר דקאי אשפחות דמיירי המחבר, או רוצה לומר דיש לסמוך אדברי המתירין בישולי עובדי כוכבים בבית ישראל, והוא דעת ר' אברהם שהביא הטור ... אי נמי, הרב לא דקדק בזה, דעיקר דמילתא סמך אטעמא דאי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט. ועיין באיסור והיתר של מהרש"ל ס' ע"ה מביא תשובת הרמב"ן ס' קמ"ט, דיש מרבתינו מתירין בשפחות מטעם דאין איסור משום בישולי עובד כוכבים אלא בעושה מרצונו משום גזירת התנות, אבל אלו השפחות והעבדים שלנו שעושים בעל כרחן, בין ירצו בין לא ירצו, אין בזה קירוב הדעת; ומ"מ אין דבריהם מחוורין, ואין אנו סומכין על זה, ואנו נוהגין איסור אפילו בדיעבד ע"כ עכ"ל וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן ס"ח. ולפי זה "ל דסברת המתיר שכתב המחבר הוא מטעם זה, ולזה כתב הרב דיש לסמוך עליהם בדיעבד, אלא דבבית יוסף ודרכי משה לא נזכר טעם זה.

5. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה טו, טז

הר הבית מקודש ממנה, שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם, ומותר להכניס המת עצמו להר הבית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם. החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובעל נדה נכנסים לשם.

1. גמרא, עבודה זרה דף לט עמוד א

... וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר: מעשה באשה אחת שגשאת לחבר, והיתה קושרת לו תפילין על ידו, נשאת למוכס, והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו.

2. שו"ת הר צבי או"ח א סי' כג

אלא דיש לעיין אם הקשירה [של תפילין] היא מגוף המצוה, או שעצם המצוה היא רק מה שמונח על היד והקשירה אינה אלא הכשר למצות ההנחה, וכן נראה מלשון הברכה: "אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין" ואינו מברך "לקשור תפילין", ויש קצת ראייה לזה מההיא דע"ז (דף לט ע"א): ר"ש בן אלעזר אומר מעשה באשה אחת שגשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיג סעי' ז

אין שגירת (פי' הבערה. ובערו והשיקו [יחזקאל לט, ט], תרגום ויהוין שגריה) התנור מועלת [בכדי שלא יהיה איסור של בישול עכו"ם] אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עובד כוכבים, צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, למקום הראוי להתבשל בו. הגה: ויש חולקין וסבירא להו הדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת, וכן נוהגין. (הגהות ש"ד ובארוך ובמרדכי פא"מ). ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל. וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם, רק שהכותנית הדליקה האש מאש של ישראל, שרי (או"ח שם בשם מהר"ם).

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' קיג סעי' ד

יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: ובדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט (שם).

Washing Hands After Leaving the Bathroom

Must one wash his hands with a cup after using the bathroom for personal needs? Is there any specific order for washing and saying the beracha? Can this washing be done in the bathroom itself?

3. שו"ת הרשב"א חלק א סי' קצא

שאלת עוד למה תקנו ברכת על נטילת ידים בשחרית, שברכה זו לא נתקנה אלא על הפת בשעת סעודה?

תשובה - איברא כד נהגו בכל מקום לברך בשחר על נטילת ידים ומקפידים בה בכל תנאי הנטילה כבשעת סעודה. ואני לא מצאתי בשום מקום דבר מבורר/ברור/שיצטרך אדם ליטול ידיו שחרית בכלי. דאי משום שויבתא ובת מלך, די ברחיצה. ואי משום תפילה וקרית שמע, די ברחיצה או בנקיון עפר וצרורות. וכדאמרינן מידי (תהלים כ"ו) "ארחץ במים" כתיב? "בנקיון" כתיב - בכל דבר דמנקה. וגרסינן בברכות (פ"ג דף כ"ב) רב חסדא לייש אמאן דמהדר אמאי בעידן צלותא. אלא שיש לי קצת דמדומי ראייה לחיוב הנטילה בכלי בשחר ממה שאמרו בפרק כל הבשר (דף ק"ו ב): אמר רב נוטל ידיו שחרית ומתנה עליו כל היום. כלומר מתנה שתעלה אותה נטילה אפילו לסעודה. ואילו לאכילה נטילה בכלי בעיא. ומדקאמר נוטל ידיו שחרית לכאורה משמע דהכי קאמר: באותה נטילה שנוטל אדם ידיו שחרית יכול להתנות שתעלה לו כל היום ואפילו לאכילה. ועוד אמרו בפרק היה קורא (דף ט"ו ב): אמר רבי יוחנן הנוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קרית שמע, זו היא קבלת מלכות שמים שלימה. מדקאמר נוטל ידיו ולא קאמר רוחץ ידיו כמו שאמרו בערב רוחץ פניו ידיו ורגליו, משמע לכאורה שצריך בשחר ליטול ידיו בכלי. ואם תשאל: מאי שנא תפילת השחר מתפילת מנחה וערבית? יש לומר לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה דכתיב (איכה ג) "חדשים לבקרים רבה אמונתך" וכמו שבא להם ז"ל במדרש. וצריכין אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. ומשכשך ידיו בתוך הכלי בין בשחר בין בשעת אכילה שפיר דמי, מדאמרינן בכיור (שמות ל) "ורחצו אהרן ובניו ממנו" - ולא בתוכו - שמע מינה הכא הוא דכתיב "ממנו" הא בעלמא אפילו בתוכו שפיר דמי. וכן נמי להטביל ידיו בנהר שפיר דמי. וכאן וכאן מברך על נטילת ידים וכמו שכתבתי למעלה.

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' ד סע' ז

טוב להקפיד בנטילת ידים שחרית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידים לסעודה. הגה: מיהו אינו מעכב, לא כלי ולא כח גברא ושאר הדברים הפוסלים בנטילת הסעודה (מרדכי ריש פ' אלו דברים; תשובת רשב"א סי' קצ"א).

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' ד סע' יב

אם שכשך ידיו לתוך כלי של מים, עלתה לו נטילה לק"ש ולתפלה, אבל לא לרוח רעה שעליהן; אם שכשך ידיו בשלש מימות מחולפים, יש להסתפק אם עלתה לו להעביר רוח רעה שעליהן.

משנה ברורה שם ס"ק כה

לק"ש ולתפלה - ויוכל לברך על נטילת ידים, דאמרינן בכיור: "ורחצו ממנו" ולא בתוכו, הא בעלמא אפילו בתוכו. אבל להעביר הרוח רעה בעי עירוי ג' פעמים דוקא, ושכשוך בכלי אפילו ק' פעמים לא חשיב אלא אחד, שמיד נטמאו המים והוויין כמו שופכין; ומשום הכי נסתפק אח"כ במימות מחולפים, דאפשר דלאו דוקא עירוי בעינן להעביר רוח רעה ואפילו רחיצה סגי, או דבעינן דוקא עירוי מכלי על ידיו. וכתב הפמ"ג, דלפי זה אם תחב ידו בנהר ג' פעמים או בשלג המונח על הארץ בשלשה מקומות מחולפים, אפילו הכי לא מהני רק לתפלה ויוכל לברך על נטילת ידים, אבל ספק אם מהני להעביר רוח רעה, דאולי בעינן לזה עירוי מכלי. והארה"ח ולבושי שרד פסקו דבנהר וכן בשלג ובמי מקוה מהני אף להעביר רוח רעה ואפילו אין בהם ארבעים סאה, ועי"ש עוד בארה"ח:

Washing Hands After Leaving the Bathroom

6. שולחן ערוך אורח חיים סי' פז סע' א

גרף של רעי ועביש של מי רגלים, של חרס או של עין, צריך להרחיק מהם כמו מצואה, אפילו הטיל בהם מים; אבל אם הן של מתכת, או של זכוכית, או של חרס מצופה, מותר אם הם רחוצים יפה.

משנה ברורה שם ס"ק ב

של מי רגלים - ואם הכלי מיוחד ג"כ לתשמיש אחר, כגון לשפוך לתוכו שופכין, אם אין בו צואה ולא ריח רע, מותר.

7. משנה ברורה סי' ד ס"ק לח

צריכים נשילה - להסיר רוח רעה השורה על ידי זה, על כן ימהר ליטול תיכף. והנשילה תהיה עד הפרק, ועל כל פנים עד סוף קשרי אצבעותיו, אבל אם ליכלך ידו בטיש וברפש, דאין בו משום רוח רעה, אין צריך רק לקנח מקום המלוכלך בלבד ודי. ולענין תפלה - יבואר לקמן בסימן צ"ב, עי"ש בבה"ל:

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' ד סע' יח

אלו דברים צריכין נשילה במים: הקם מהמטה; והיוצא מבית הכסא ומבית המרחץ; והנוטל צפרניו; והחולץ מנעליו; והנוגע ברגליו; והחופף ראשו. וי"א אף ההולך בין המתים; ומי שנגע במת; ומי שמפליא כליו; והמשמש מטתו; והנוגע בכנה; והנוגע בגופו בידו. ומי שעשה אחת מכל אלו ולא נשל, אם תלמיד חכם הוא, תלמודו משתכח; ואם אינו תלמיד חכם, יוצא מדעתו.

משנה ברורה שם ס"ק לט

במים - אף דלתפלה וכל שכן לתורה די אחר כל אלו בנקיון בעלמא, וכדלקמן בסעיף כ"ב דמירי בקם מן המטה וכ"ש באינד, מ"מ להסתלק רוח רעה צריך דוקא מים, ועיין לקמן בס"ק מ"א. ואין צריך ג' פעמים כי אם בקם מן המטה; ויש מחמירין בהולך בין המתים ומשמש מיטתו דבעינן גם כן ג' פעמים. ובספר היכל הקודש מחמיר ביוצא מבית הכסא, ג' פעמים, ובמגן אברהם סימן ז' סתר דבריו:

שערי תשובה שם ס"ק יט

במים - באליה רבא כתב דדוקא במים ובספר לחם יהודה דף ט' ע"ב כתב דמהני אף בכל מידי דמנקי, רק ביש לו מים מזומנים יטול במים, ע"ש:

5. גמרא, ברכות דף כו עמוד א

כמה ירחיק מהן ומן הצואה - ארבע אמות. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: לא שנו אלא לאחוריו, אבל לפניו - מרחיק מלא עיניו, וכן לתפלה. איני? והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל! - הכא במאי עסקינן - בבית הכסא שאין בו צואה. איני? והאמר רב יוסף בר חנינא: בית הכסא שאמרו - אף על פי שאין בו צואה ... אמר רבא: הני בתי כסאי דפרסאי, אף על גב דאית בהו צואה - כסתומין דמו.

Which Debts Require a Pruzbol

As far as I know, no one owes me money now. Do I need a pruzbol (a halachic device to prevent the canceling of debts at the end of the Shemitta year)?

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' סז סע' יד, טו, יז

הקפת (פי' שקנה באמנה) חנות, אינה משמטת. ואם זקפה עליו במלוה, משמטת. הגה: ומקרי זקיפה משעה שקבע לו זמן לפרעו (טור והרא"ש פרק השולח). ויש אומרים דמקרי זקיפה מיד שכתב בפנקסו כל החשבון ביחד (מרדכי פ' הנשבעין).

שכר שכיר, אינו משמט. ואם זקפו עליו במלוה, משמט.

המגרש את אשתו קודם השמיטה, אין כתובתה נשמטת. ואם פגמתה או זקפתה עליו במלוה, משמטת. הגה: הבא מכה עובד כוכבים, הרי הוא כעובד כוכבים. ולכן מי שקנה שטר מן העובד כוכבים, על חבירו, אין השביעית משמטתו (תשובת הרשב"א סימן תשפ"ט / תשס"ט). וכן מי שערב בעד חבירו נגד עובד כוכבים, ופרע לעובד כוכבים, ולקח השטר מן העובד כוכבים ותבע חבירו באותו השטר, אין השביעית משמטת; אבל בלאו הכי, משמטת, אף על פי שפרע לעובד כוכבים בשבילו (בית יוסף בשם הרשב"א).

1. משנה מסכת שביעית פרק י משנה א

שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר. הקפת החנות - אינה משמטת, ואם עשאה מלוה - הרי זה משמט. רבי יהודה אומר: הראשון הראשון משמט. שכר שכיר אינו משמט, ואם עשאו מלוה הרי זה משמט. רבי יוסי אומר: כל מלאכה שפוסקת בשביעית - משמטת, ושאינה פוסקת בשביעית - אינה משמטת:

2. בית יוסף חושן משפט סי' סז

ופירש הרמב"ם בפירושו המשנה: והקפת חנות היא האמנה ומקח וממכר בין בני אדם ובעלי החנויות שיוציא עליו כל מה שצריך וכשיקבץ סך ממון יפרעוהו, וזה הנקבץ לא יהיה נשמט בשנה השביעית מפני שאינו על דרך חוב ולא מכר לו בעל החנות על מנת שיהיה חוב, אבל מכר לו מעט מעט עד שנתקבץ הכל ויתן לו ממנו עכ"ל. ונראה מדבריו שאין שום חוב משמט בשביעית אלא המלוה את חבירו לבד אבל המוכר חפץ ונתחייב לתת לו דמים לא מיקרי הלואה ... אך קשה לי מדתנן: האונס והמפתה והמוציא שם רע אין משמטין, וכן נמי תנן (מ"א) שכר שכיר אינו משמט ולמה ליה לתנא למימני כי רוכלא, והוה ליה למסתם סתומי אין משמט בשביעית אלא מלוה אבל לא אונס ומפתה כו' אלא אם כן זקפן עליו במלוה ... ואם כן כל חייב לחבירו, בין דרך הלואה בין דמי דבר שמכר לו, הרי הוא משמט בשביעית, והקפת חנות שאני שדרך להקיף שנה ושנתים ובסוף נוטל חובו ואין דרך לנגשו, וכיון שכן הוה ליה כהלואה עד אחר שביעית, דלרוב הפוסקים אין שביעית משמטתו, וכן השכיר דרכו לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד שוכרו ואינו נוגשו לתתם לו, אבל הם בידו כפקדון או כהלואה עד אחר השביעית; אבל המוכר חפץ לחברו ולא קבע לו זמן לפרעו אחר שביעית, מיד שמכר לו הוה ליה כאילו הלואה ושביעית משמטתו ...

When to Commemorate Halachic Anniversaries in Leap Years

If one's parent died in the month of Adar in a regular, non-leap year, when does he observe yahrtzeit in a leap year (when there are two months of Adar)? Is the answer the same for the bar mitzva of a boy born in Adar of a regular year who turns thirteen in a leap year?

הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי. אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו: "בכל שנה ושנה". רבי אליעזר ברבי יוסי סבר: "בכל שנה ושנה" - מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט - אף כאן אדר הסמוך לשבט, ורבן שמעון בן גמליאל סבר: "בכל שנה ושנה" - מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן - אף כאן אדר הסמוך לניסן. בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי - מסתבר טעמא, דאין מעבירין על המצות, אלא רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמא? - אמר רבי טבי: טעמא דרבי שמעון בן גמליאל, מסמך גאולה לגאולה עדיף.

4. תרומת הדשן סימן רצד

שאלה: מי שנפטרו הוריו באדר בשנה פשוטה, כשיגיעו שנות העיבור באיזה אדר יצום ויאמר קדיש וברכו - בראשון או בשני?

תשובה: יראה דיעשה בראשון ... עוד נראה להביא ראייה מפרק קמא דמגילה, בשמעתא דאין בין, פליגי רשב"ג ורבי אלעזר: רשב"ג סבר כל מצות הנוהגין באדר אין נוהגין אלא בשני, ור' אלעזר סבר אין נוהגין אלא בראשון. ופסק תלמודא הילכתא כרשב"ג, ופריך עלה התם: בשלמא רבי אלעזר, מסתברא טעמא, דאין מעבירין על המצות, אלא רשב"ג מאי טעמא? ומשני: כדי לסמוך גאולה לגאולה. פירוש - גאולת שושן לגאולת מצרים; וכל המצות הנוהגים באדר: שקלים וזכור לגאולת שושן שייכי ... אבל כל היכא דלא שייכי טעמא דלסמוך גאולה לגאולה, לעולם אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות. ונידון דידן לא שייך מידי לסמוך גאולה לגאולה, לכך אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות ויעשה בראשון ...

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' תקסח סע' ז

כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר, והשנה מעוברת, יתענה באדר ב'. הגה: ויש אומרים דיתענה בראשון (מהרי"ל ומהר"י מינץ), אם לא שמת בשנת העיבור באדר שני,

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' נה סע' י

אם נער אחד נולד בכ"ט לאדר ראשון משנה מעוברת, ונער אחד נולד באדר שני באחד בו, ושנת י"ג אינה מעוברת, אותו שנולד בכ"ט לאדר הראשון צריך להמתין עד כ"ט לאדר בשנת י"ג להיות בן י"ג שנה, ואותו שנולד אחריו באחד באדר השני יהיה בן י"ג שנה כיון שהגיע אחד באדר של שנת י"ג. הגה: ומי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני (תשובת מהר"י מינץ סי' ט"ו/ט').

משנה ברורה שם ס"ק מה

אינו נעשה - אע"ג דכבר כתב המחבר סעיף ט' דהודש העיבור בכלל, מ"מ הוה אמינא דוקא בנוולד בחודש אחר, כגון בר"ח ניסן, ושנת י"ג מעוברת, אין נעשה בר מצוה עד ר"ח ניסן, אבל נולד בר"ח אדר הוה אמינא דנעשה בר מצוה בר"ח אדר ראשון, קמ"ל דאדר ראשון לא נקרא אדר, אלא חודש העיבור מיקרי, שהרי אין קורין את המגילה באדר ראשון, ואנן בעינן י"ג שנים שלמים.

2. תוספות, נדרים דף סג עמוד ב ד"ה "והתניא"

... קאמר דאדר סתם של מעוברת היינו אדר שני, דחדש העיבור אדר ראשון הוא ולא אדר שני, תדע שהרי אדר הראשון משלשים יום, שני מכ"ט, ועוד דמגילה ופורים בשני, אלמא ראשון חודש העיבור.

3. גמרא, מגילה דף ו עמוד ב

תניא: קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה - קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני, נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה. רבי אליעזר ברבי יוסי אומר: אין קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני, נוהגות בראשון. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יוסי: אף קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני, אין נוהגות בראשון. ושיון בהספד ובתענית שאסורין בזה ובוז ...

When to Commemorate Halachic Anniversaries in Leap Years

7. מגן אברהם סי' תקסח ס"ק כ

... ובגמ' משמע דאי לאו קרא, הוי עבדין פורים בתרוויהו, עיין שם. ואפשר דגם ימים הכתובים במגילת תענית נהגו בשניהם, וכן מוכח קצת בס"ס מ"ת שכתב: אין בין אדר ראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה וכו', משמע שבא לאורוויי שכל הימים הכתובים במגילת תענית נהגו בשניהם. ועוד די"ד וט"ו אסורים בהספד ותענית בשניהם, לכן מדינא יש להתענות בשניהם, אך כיון שיום שמת בו אביו אינו אלא מנהג אין צריך לעשות אלא כמו שנהג בתחלה, דמעיקרא אדעתא דהכי קביל עליה, אבל מי שנדר להתענות יום שמת בו רבו וכדומה צריך להתענות בשניהם כנ"ל ... ולי נראה דלכולי עלמא האבלים א"צ ליתן לו קדיש אלא פעם א', וכיוצא בזה כתב במש"מ בשם רש"ל: מי שאינו יודע יום שמת בו אביו יברור לו יום א', אך אל יסיג גבול לומר קדיש

דאז נוהגים להתענות בשני (ת"ה סימן רצ"ה /רצ"ד/); וכן המנהג להתענות בראשון, מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם (פסקי מהר"י בשם מהר"י מולין).

6. רמ"א יורה דעה סי' תב סע' יב

ואם מתו באדר ונתעברה השנה, העיקר להתענות באדר הראשון (ת"ה סימן רצ"ד ומהר"י מיניץ), אע"פ שיש חולקין, כך הוא עיקר.

ש"ך שם ס"ק יא

העיקר להתענות באדר ראשון - ובא"ח סימן מסיים הרב: מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם, וכ"כ מהרש"ל שכן נוהגין, והביאו הבית חדש:

The Berachot and Mitzvot of the Mentally Challenged

Q

In the special education setting where I work, the following halachic issues arise. May one answer amen to the beracha of a mentally challenged child who is not expected to ever be obligated in mitzvot? When teaching him berachot, can one pronounce HaShem's name? Is there a point in teaching him mitzvot if he will never be obligated in them?

4. שולחן ערוך אורח חיים סי' רטו סע' ד, ג

והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו, שמותר ללמד לתנוקות הברכות כתקנו, ואע"פ שהם מברכין לבטלה בשעת הלימוד; אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן, כיון דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן; וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת.

כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן.

משנה ברורה שם ס"ק טז

דבני חינוך הם - משמע דעל ברכה שמברך על אכילה וכחאי גוונא קודם שהגיע לחינוך אין לענות אמן עליו [פמ"ג בחידושי על ברכות]:

שו"ת מנחת שלמה חלק א סי' לד

חינוך ילדים מפגרים - נראה דכל שהוא מבין ויש לו דעת כמו פעושות, ויודע שהקב"ה נתן לנו תורה ואנחנו מקיימים מצוותיו, דשפיר חשיב כבר דעת לענין קיום מצוות, ובהגיעו לגיל י"ג שנה הרי הוא חשיב כגדול. ואף שבגמ' שבועות מ"ב ע"א ממעטינן דאין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן מהא דכתיב "כי יתן איש" ופירש רש"י "דחרש ושוטה כקטנים הם בלא דעת", מ"מ נראה שזה דוקא בכחאי גוונא שהוא ממש שוטה ולא כשיש לו דעת של פעושות. ומיהו לענין עונשין שפיר נראה דכמו דחס רחמנא על קטן, כך גם מפגר כקטן הוא דחשיב לענין זה אף על גב שהוא גדול, דלא מסתבר לומר דלאחר שהגדיל דינו רק כשווגג ואם ישתפה יתחייב בחטאת. ולכן נראה שרק לענין קיום מצוות שמבין בהם כפעושות דינו כגדול, וממילא דגם בקטנותם יש מצות חינוך.

1. גמרא, ראש השנה דף כט עמוד א

חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן. זה הכלל: כל שאינו מחוייב בדבר - אינו מוציא את הרבים ידי חובתן.

2. גמרא, יבמות דף קיד עמוד א

... אלמא קסבר: קטן אוכל נבלות - אין בית דין מצווין להפרישו ... ת"ש: (ויקרא י"א) "לא תאכלום כי שקץ הם" - לא תאכלום, להזהיר הגדולים על הקטנים; מאי לאו דאמר להו: לא תאכלו לא, דלא ליספו ליה בידים.

3. שו"ת חתם סופר חלק א (או"ח) סימן פג

בודאי כל שאנו מוזהרים על קטני בני ישראל אנו מוזהרים נמי על חרש שוטה וקטן, דקרא ד"לא תאכלום" להזהיר המצווים על שאינם מצווים - יהיה קטן או שוטה. האמנם בתרומת הדשן בפסקים וכתבים סי' ס"ב כתב, וז"ל: והא דאייתי קרא דאסרה תורה דלא ליספי ליה בידים, נראה לי דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וכשיגדיל יבקש לימודו, עכ"ל. משמע דבשוטה דלא אתי לכלל דעת, מותר ליספי ליה בידים. מ"מ זה אינו עיקר, דלא דרשינן טעמיה דקרא וכדמוכח להדיא בפ' חרש [יבמות ק"ד ע"ב] דבעי למיפשט קטן אוכל נבילות בית דין מצווין להפרישו מחרש וחרשת

Wearing the Clothes of the Deceased

Q My father passed away, and I want to know which of his clothing and other items, such as shoes, jewelry, suits, underwear, etc., can be worn. I do not want to feel like I am doing something wrong or disrespectful. If I am not allowed to wear the items, can I give them away?

3. ספר חסידים (מרגליות) סי' תנד

מי שחייב לאחרים לא ירבה בצדקות עד שיפרע, ולא יעשה אדם צדקה בדבר שיש בו סכנה לאחד. ניתנו לו מנעלים של מת ורצה לתת אותם לעני, אמרו לו: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) אלא תמכרם לנכרי שלא יבא לידי סכנה שום יהודי, ויתן המעות לעני.

1. גמ' יבמות דף סו עמוד ב

ההיא איתתא דעיילה ליה לגברא איצטלא דמילתא בכתובתה, שכיב, שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא, אמר רבא: קנייה מיתנא.

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' שמט סע' א

מת, בין עובד כוכבים בין ישראל, תכריכו אסורים בהנאה. ודוקא שהזמינם לצרכו ונתנם עליו, אבל בהזמנה לבד, אפילו עשאם לצרכו לאחר שמת, לא נאסרו, דהזמנה לאו מלתא. וכן אם נתנם עליו ולא הזמינם לכך בתחלה, עדיין לא נאסרו.

A Mourner Changing His Place in Shul on Shabbat

Q

What is the final halacha regarding whether an aveil (mourner) may/should change his seat in shul on Shabbat? According to the opinion that he does change, why doesn't that violate the principle that one does not do aveilut b'farhesia (mourning in public) on Shabbat? Also, is the halacha the same for women?

4. שולחן ערוך יורה דעה סי' שצג סע' ד

הנוהגים כשהם אבלים שלא לשנות מקומם בבית הכנסת בשבת, יפה הם עושים. הגה: ויש אומרים שגם בשבת ישנה מקומו (נמוקי יוסף סוף פרק המוכר פירות), וכן המנהג פשוט, ואין לשנות המנהג.

1. גמרא, מועד קטן דף כג עמוד א

תנו רבנן: אבל, שבת ראשונה - אינו יוצא מפתח ביתו, שניה - יוצא ואינו יושב במקומו, שלישית - יושב במקומו ואינו מדבר, רביעית - הרי הוא ככל אדם.

5. ש"ך יורה דעה סימן שצג ס"ק ז

וי"א שגם בשבת כו' - דסבירא להו שאין זה דבר של פרהסיא, שאין אבילות ניכר בזה כל כך, שהרבה פעמים אדם מחליף מקומו אפילו אינו אבל, עכ"ל. עט"ז מהנ"י. ולמ"ש לקמן ר"ס ת' דאבלות הנוהג כל שלשים נוהג אפילו בשבת, בלאו הכי ניהא:

2. שולחן ערוך יורה דעה סי' שצג סע' ב

שלישית, יושב במקומו ואינו מדבר. הגה: ואם רוצה שלא לישב במקומו בשבוע שלישית ולדבר, הרשות בידו (הגמ"י). ועכשיו נוהגין שאין יושבין במקומם כל שלשים; ועל אביו ואמו כל י"ב חדש, ואין למנהג זה עיקר, מכל מקום אין לשנות מן המנהג, כי כל מקום לפי מנהגו;

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה ח"א סי' רנו

ובדבר שינוי המקום בשבת, הרמ"א סובר בס"ס שצ"ג שמשנים, אבל יש שסוברין דאין צריך לשנות, כדהביאו ממנהג האר"י, וגם הב"י כתב שיותר טוב שאין לשנות, ואבא מארי זצ"ל כשאירע אצלו, לא שינה בשבת, אבל מנהג העולם לשנות אף בשבת. ועיין בברכי יוסף שסתם אנשים אין להם לנהוג כהאר"י שלא לשנות, דמיחזי כיוהרא אלא לאנשים מפורסמים בחסידות. והגר"א בס"ק י"א סובר שצריך לשנות בשבת, עיי"ש, שעל דיחוי הב"י הא דהנמוקי יוסף כתב שאין דבריו מוכרחין, וגם הביא ראיה מפרקי דר"א ולכן יש לשנות.

3. בית יוסף יורה דעה סי' שצג

ד כתב נמוקי יוסף בסוף פרק המוכר פירות (ב"ב מט סוף ע"א): מכאן נראה לי פשוט שבאותן המקומות שנהגו לישב בשבת במקומו והם אבלים ואינם רוצים לשנות מקומם בשבת מפני שאומרים שאסור לנהוג אבילות, ובחול דוקא משנים מקומם לכבוד, שזה מנהג טעות הוא, שהרי התירו כאן מעמדות ומושבות בבית הקברות בשבת, ופירש רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה אמרו לו) הטעם מאחר שלא היו עושים אבילות אלא מעמדות ומושבות בלבד, משמע שבישיבה לכבוד האבל, אין בו שום חששא כלל, עכ"ל. ואין הגדון דומה לראיה, דהתם שאני שהיו עושים מעמדות ומושבות בבית הקברות כדי שיאספו רוב עם שלא היה בית הכנסת אחד מכיל אותם, אבל כשמשנים מקומם בבית הכנסת למקום האבלים, מיחזי כנוהגים אבילות בשבת ויישר כחם של הנוהגים שלא לשנות מקומם בשבת:

7. ט"ז אורח חיים ריש סי' תקכו

... בשינוי המקום דפסק בש"ע סי' שצ"ג דבשבת לא ישנו מקומם אלא שרמ"א מביא שם י"א דגם בשבת ישנו וכן המנהג, והיינו שקודם התחלת ברכו יושב בשינוי מקום שעדיין חול הוא וכיון שהתחיל בחול, ישב שם גם אחר כך. ודבר פשוט הוא שאם בא האבל לבית הכנסת אחר ברכו שלא ישנה המקום, דמתחיל בשבת האבילות בפרהסיה ...

Scheduling a Delayed Brit

If a brit mila is delayed because of illness and the baby becomes well at a time when it is inconvenient to make a brit, may one delay it for a few days?

ידע כי דבר זה הוא מעשה מגונה מאד להשהות המצוה ואפילו ביום המילה עצמו שכל היום כשר, ואפ"ה זריזין מקדימין למצוה, קל וחומר שלא לדחות מיום ליום אף שכבר נדחת מזמנה, מ"מ שוב כל יומא זמנה הוא ... ומלבד הטעם שכתבתי לעיל שעובר על זריזין מקדימין, יש גם כן חשש אולי חס וחלילה ימות הילד ונדחת המצוה לגמרי. ולכן יזהר שם תיכף כבוא תשובתי זו לידו למול התינוק בלי שום דחוי כלל.

4. דבר אברהם חלק א' סי' לג

שתי ברית[ות] מילה, אחת בזמנה ואחת שלא בזמנה, איזה מהן קודמת? ... הגאון ר' שלמה איגר בהגהותיו ל"ד (סי' ר"ס), ומסיק שם דמילה בזמנה קודמת משום חביבה מצוה בשעתה ... נראה לעניות דעתי שאינו כן אלא זו שלא בזמנה קודמת ... דאפילו אי יהיבנן דמילה בזמנה הוי מצוי ומקודש וכו' נגד מילה דשלא בזמנה, מ"מ אין לדון בשביל זה דזו שבזמנה קודמת. דעד כאן לא אמרנו תדיר ומקודש קודם אלא היכא שבדחיית האיני תדיר והאיני מקודש לא יהא איסור יותר מבדחיית התדיר והמקודש, אבל היכא שבדחיית האיני תדיר והאיני מקודש יהא איסור ובדחיית התדיר והמקודש לא יהא שום איסור בדבר, בודאי דשאינו תדיר ואינו מקודש קודם בכדי שלא לעבור אאיסורא, וא"כ לית צריך בשש דמילה דשלא בזמנה קודמת, דזו שבזמנה הרי זמנה קבוע כל היום ואם תהא נדחת לשעה חדש ביום השמיני גופיה, לא עבר על שום איסור ועדיין הוא נימול כדינו בזמנו ביום השמיני, ואין מצוה להקדימו כלל אלא מצד מצוות זירוז בלבד, מה שאין כן זו דשלא בזמנה דמכיוון שהגיע לשעה שיכולין למלו, כל שעה ושעה שמאחרו עובר בעשה כמ"ש הרמב"ם (פ"א מהלכות מילה ה"ב): וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצוה עשה אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד עכ"ל, ועיין בראב"ד. הרי שבכרת פירש שאין חיובו נגמר אלא כשנשא ערל, אבל לענין ביטול העשה אין חילוק כלל, דאע"פ שמל אחר כך מ"מ ההיא שעתא דהוה ערל עבר וביטל מצוה עשה

1. שו"ת דעת כהן (עניני יו"ד) סימן קלח

אם מותר למול ע"י נכרי, בתוך זמנו, או בלילה, והטפת דם ברית תהיה ע"י ישראל, במקום שיש להמתין איזה חדשים על מוהל ישראל.

לעניות דעתי אין היתר לבטל בידים מצות מילה, אפילו ע"י הפקעה, כדי שלא יעבור על ביטול מצוה באונס. ... וכיון שהוא מתאחר ע"י מה שמחכה לקיים את המצוה, ומחשבתו על זה, לא נקרא כלל שהוא מבטל את המצוה. והוא עדיף ממה שכתב הר"י בתוס' פסחים כ"ט, דמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר עליו משום דהוי לאו דבל יראה ניתק לעשה, וקל וחומר בעשה עצמה, שמשחה אותה מפני האונס ודעתו לקיימה, שאינו נקרא כלל שמבטל את המצוה. ואין שום סברא לומר שתנתן לו רשות לעקור מצוה זו ולבטל אותה בידים ע"י שימול נכרי. שאע"פ שלא יהיה ערל מ"מ המצוה לא קיים ואי אפשר עוד לקיים.

2. שולחן ערוך אורח חיים סימן רמט סע' ב

אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול, ואפילו היא סעודת אירוסין, מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול; וכל היום בכלל האיסור. הגה: וסעודה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה או פדיון הבן, מותר - כן נ"ל וכן המנהג פשוט.

מגן אברהם שם ס"ק ה

פדיון הבן - פדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשותו בערב שבת, ומילה אע"פ שעבר זמנה כגון שהיה חולה בשמיני, מקרי זמנה קבוע דכל שעתא ושעתא זמנה היא, דאסור להניחו ערל

3. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - יו"ד סימן קסו ד"ה מכתבו קבלתי

על דבר תינוק שלא נימול בזמנו ביום השמיני מחמת חולי וכבר חזר לבריאותו והוא ראוי להיות נימול, ואביו רוצה לעכב למול עד יגיע ערב פסח, בהסתת הבכורים, ויאספו כל הבכורים לאכול בערב פסח בסעודת ברית מילה:

Scheduling a Delayed Brit

6. אוצר הברית פרק ג סי' ה סע' ג-ד

אף שכל היום כשר למילה, מ"מ מלין מיד בבוקר, משום שזריזים מקדימין למצוות, ונוהגים לעשותה אחר התפילה, ועל כל פנים להקדים למול לפני חצות היום. גם מילה שלא בזמנה יש להקדים, משום זריזין מקדימין למצוות.

אף אם ע"י האיחור תתקיים הברית ביתר הידור, ברוב עס, אין מאחרין, ויש חולקין בזה.

5. שולחן ערוך יורה דעה סימן רסה סעיף יב

נוהגים לעשות סעודה ביום המילה. הגה: ונהגו לקחת מנין לסעודת מילה, ומקרי סעודת מצוה (פר"א דמילה ובא"י).

פתחי תשובה יורה דעה סימן רסה ס"ק טז

לעשות סעודה - ואם אירע סיבה שלא עשאו סעודה ביום המילה, יעשו ביום אחר.

Sheva Berachot That Finish After the Week's End

On the last day of Sheva Berachot, we ate most of the meal in the daytime but got up to Birkat HaMazon and the sheva berachot after sunset. Should we still have recited the berachot?

3. באר היטב אבן העזר סי' סב ס"ק ה

התחיל לאכול ביום ראשון סעודה קמיתא, באלמון שנשא אלמנה, ונמשכה הסעודה עד הלילה מברכין בלילה ז' ברכות, ולא ביום שלאחריו (כנסת הגדולה)

1. שולחן ערוך אורח חיים סי' קפח סע' י

היה אוכל ויצא שבת, מזכיר של שבת בברכת המזון, דאזלינן בתר התחלת הסעודה, והוא הדין לראש חודש ופורים וחנוכה.

4. גמרא, כתובות דף ה עמוד א

רב אשי איקלע לבי רב כהנא, יומא קמא בריך כולהו; מכאן ואילך, אי איכא פנים חדשות - בריך כולהו, ואי לא - אפוישי שמחה בעלמא הוא, מברך: "שהשמחה במעונו" ו"אשר ברא"; משבעה ועד שלשים, בין אמר להו מחמת הלולא, ובין לא אמר להו מחמת הלולא - מברך "שהשמחה במעונו"; מכאן ואילך, אי אמר להו מחמת הלולא - מברך "שהשמחה במעונו", ואי לא - לא. וכי א"ל מחמת הלולא, עד אימת? אמר רב פפי משמיה דרבא: עד תריסר ירחי שתא. ומעיקרא מאימת? אמר רב פפא: מכי רמו שערי באסינתא.

רש"י שם דף ה עמוד א

מאימתי - הוויא התחלת שמחת חופה לברך שהשמחה במעונו.

מכי רמו שערי באסינתא - יש שורין שעורים בעריבת מים להטיל שכר לצורך חופה וי"א לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעציץ לומר פרו ורבו וצמחו כשעורים הללו.

2 שו"ת גינת ורדים חלק או"ח כלל א סימן כח

ואם סעדו בבית החתן ביום שביעי לעת ערב וגמרו סעודתן קודם הלילה ועדין לא בירכו ברכת המזון, נראה דאין יכולין לברך ברכת התנים בברכת המזון כיון שכבר יצאו שבעת ימי שמחה לגמרי, שלא אמרו רז"ל אלא מברכין ברכת התנים כל שבעה, ואי מברך בליל שמיני נמצא שמברכין ברכה זו ח' ימים - וזו מנין לנו ואין לנו לתרץ ולידחק דהא נמי מיקריא דהוי שבעה לבד. ואין לעשות אוקמתא ולזלזל בברכות כדאמרין בע"ז: אוקמתא לאיסורא עבדינן - בתמיהה. ומכל שכן כשהתחילו לסעוד מבעוד יום ונמשכה סעודתם גם בליל א', שאין לברך משום דבכהאי גוונא גם הסעודה עצמה היתה שלא בימי שמחה. ועד כאן לא אפליגו הפוסקים אי אזלינן בתר תחלת סעודה או בתר גמר סעודה כדאיתא בא"ח סי' קפ"ח וסי' רע"א אלא לענין הזכרה בלבד, שאין שם מטבע ברכה מחודש, אכן כשיש ברכה מחודש כהאי גוונא חמיר טובא, ונראה דלכולי עלמא לא יברך. ואגב אורחין אנו למדין דלכולי עלמא שפיר מצי לומר בברכת המזון "שהשמחה במעונו" כיון שאין כאן ברכה בשם ומלכות ואינה הפסק באמצע ברכה, ותו דסעודה זו בשביל שמחת חתן וכלה נעשית וקמאי אקילו בה מכי רמו שערי באסינתא, ולית דין צריך בשש.

Giving an Injection to One's Parent

Is a Jewish physician permitted to give his parent an injection, such as of insulin or a flu vaccine?

5. שו"ת הריב"ש סימן תפד

... אפילו בממון המתחייב מחמת צער הגוף, שקיל וטרי בגמרא בבבא קמא בסוף פ' החובל אם אדם מוחל על צער או לא. ואף על גב דמסקינן התם, דכל שאמר לו בפירושו: על מנת לפטור, או בלאו כמתמיה, שהוא כהן, פטור. וכדתניא: הכני, פצעני, על מנת לפטור: יש לאו, שהוא כהן; יש הו, שהוא בלאו. מ"מ, זה אינו אלא לענין פטור הממון וחיובו בשחכהו ופצעהו, אבל שיוכל להכותו, ולפצעו לכתחלה ולעבור בלאו של מכה חברו, דאזהרתיה מקרא ד"ארבעים יכני", ו"לא יוסיף", מפני הרשות שנתן לו זה, הא ודאי לא אפשר.

6. שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן כז

(ד) ומהו השיעור דאין שם אחר, אם הכוונה דאין בכל העיר, או דאין כאן בשעת מעשה הרפואה אצל החולה, לא נתבאר. ולכאורה יש לומר: כיון דהאיסורא היכא דאיכא אחר נלמד מרב (ר"פ) ומר בריה דרבינא דלא שבקו לברייהו להוציא סילוי ומפתח בועא, ואלו הענינים לא הוו מעשה אומן כל כך, ושכיחי בקיאים לעשות זאת בכל עת ובנקל, כהאי גוונא אסור לבן לעשות. אבל היכא דצריכים לרופא, לאו בכל עת ובכל זמן אפשר להגיע לרופא, ובוה כשאמרו אצל הרופא שיש שם אחר, הכוונה שהוא מוכן ומוזמן על אתר כמו בנו, אז אסור להבן לעשות הרפואה, אבל בלאו הכי חשוב כמו אין אחר, ומכל שכן כעין נידון דידן שהאב חלוש וטרחא יתירה לילך אצל הרופא או לבית החולים, וכמה פעמים צריכים להמתין כמה שעות עד שאפשר להשיג הרופא, וכבוד מחותני הגאון מוהרמ"י ברייש נ"י מציריך, העיר אותי לראיה לזה, ממה דאיתא בתוס' פסחים (דף כ"ה ע"ב ד"ה אי אפשר), וז"ל: נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול, חשוב לא אפשר ...

1. שמות פרק כא פסוק טו

ומכה אביו ואמו מות יומת:

2. גמרא, סנהדרין דף פד עמוד ב

אלא, מדכתיב (שמות כ"א) "מכה איש ומת מות יומת", וכתיב (במדבר ל"ה) "או באיבה הכהו בידו וימת", שמע מינה: כל היכא דאיכא הכאה סתם - לאו מיתה הוא ... ואימא אף על גב דלא עביד ביה חבורה, אלמא תנן: המכה אביו ואמו - אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה! - אמר קרא (ויקרא כ"ד) מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה - עד דעביד בה חבורה, דכתיב בה "נפש", אף מכה אדם - עד דעביד חבורה ... מה מכה בהמה לרפואה פטור - אף מכה אדם לרפואה פטור ... דאיבעיא להו: בן מהו שיקיז דם לאביו? רב מתנא אמר: (ויקרא י"ט) "ואהבת לרעך כמוך". רב דימי בר חיננא אמר: מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לרפואה פטור - אף מכה אדם לרפואה פטור. רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא. מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוותא, דילמא חביל, והוה ליה שגגת איסור. - אי הכי, אחר נמי! - אחר - שייגגת לאו, בנו - שגגת חנק.

3. שולחן ערוך יורה דעה סי' רמא סע' ג

היה קוץ תחוב לאביו, לא יוציאנו, שמא יבא לעשות בו חבורה. וכן אם הוא מקיז דם, או רופא, לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר, אף על פי שמכוין לרפואה. הגה: במה דברים אמורים, בשיש שם אחר לעשות, אבל אם אין שם אחר לעשות והוא מצטער, הרי הוא מקיז וחותר לו כפי מה שירשוהו לעשות. (גם זה בטור ורמב"ם פ"ה מה' ממרים).

4. מנחת חינוך מצוה מח ס"ק ג

ונראה לעניות דעתי, דזה שחייבה התורה במכה אביו ואמו או בחבירו, היינו דוקא בלא רשות, אבל אם אביו ואמו או חבירו אומרים לו שיכס או שיקללם, אינו עובר בלאו זה ואינו חייב מלקות ולא מיתה ...

Borrowing Without Explicit Permission

May I borrow my friend's object without permission if I am confident that he would allow it?

3. ש"ך חושן משפט סימן שנח ס"ק א

מותר ליקח מן הארים כו' - מדברי התוס' פרק אלו מציאות (דף כ"ב) סוף ע"א והגהת אשר"י והגהת מרדכי שם מבואר דאם אדם נותן לאכול לחברו מדבר שאינו שלו אלא של חברו, אף על פי שיודע שחברו יתמצה, אסור לאכול, דהלכה כאב"י דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ואף על גב דהשתא נחא ליה, מעיקרא לא הוי נחא ליה. ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר שמותר, ויאוש שלא מדעת שאני, שגם אחר כך אינו מייאש אלא משום שאינו יודע היכן הוא, ובעל כרחו הוא מתייאש, אם כן אמרינן, מעיקרא באיסורא אתי לידיה, דבמה יקנה: אי ביאוש, הא השתא אינו מתייאש ואלו היה יודע שהוא אצלו לא מתייאש, מה שאין כן הכא, כיון שידוע שיתמצה, אם כן השתא נמי בהיתרא אתי לידיה, דמסתמא אינו מקפיד על זה. ואף על גב דבש"ס שם מדמה תרומה וטומאה ליאוש שלא מדעת, טעמא אחרינא איכא התם, דלענין תרומה וטומאה ידועה ממש בעינן

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' שנט סע' ה

אפילו הלוקח בשאלה שלא מדעת הבעלים, נקרא גול.

5. גמרא, בבא קמא דף קיט עמוד א

ת"ר: לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל, אבל לא יינות ושמנים וסלתות, ולא מן העבדים, ולא מן התינוקות; אבא שאול אומר: מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינר, כדי לעשות כפה לראשה; וכולן שאמרו להטמין - אסור; גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט, אבל לא דבר מרובה ... רבינא איקלע לבי מחווא, אתו נשי דבי מחווא רמו קמיה כבלי ושירי, קביל מינייהו. א"ל רבה תוספאה לרבינא, והתניא: גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט, אבל לא דבר מרובה! א"ל: הני לבני מחווא דבר מועט נינהו.

רש"י שם

אבל לא יינות ושמנים וסלתות - שדרך האישה למוכרן ואין עושה את אשתו שליח לכך, ושמא גנבתו מבעלה.

1. גמרא, בבא מציעא דף כא עמוד ב

יאוש שלא מדעת - אב"י אומר: לא הוי יאוש, ורבא אומר: הוי יאוש. ... כי פליגי - בדבר שאין בו סימן; אב"י אומר: לא הוי יאוש, דהא לא ידע דנפל מיניה. רבא אומר: הוי יאוש, דלכי ידע דנפל מיניה - מייאש; מימר אומר: סימנא לית לי בגויה, מהשתא הוא דמייאש.

2. שם דף כב עמוד א

אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק, אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמיהו. אמימר ורב אשי אכלי, מר זוטרא לא אכיל.

תוספות שם דף כב עמוד א

מר זוטרא לא אכל - וא"ת: ואמאי לא אכל, האמר רבא פרק הגזול בתרא (ב"ק דף קטז). אריסא מדנפשיה קא זבין ויש לומר: דהתם שהביא הארים מבית, דמסתמא ממה שהגיע לחלקו מביא, אבל הכא שהביא מן הפרדס, היה חושש מר זוטרא שמא בשעת חלוקה לא יאמר לבעל הפרדס: תטול כנגד מה שנתתי להם. ורב אשי לא היה חושש לזה, ולכך אכל קודם שבא מרי בר איסק, משום דארים מדנפשיה קא יהיב, דאין לומר שהיה סומך שיתמצה מרי בר איסק כשידע, דהלכה כאב"י, ואף על גב דהשתא נחא ליה, מעיקרא לא הוה נחא ליה.

Heirs Who Differ Over What to Do With an Estate

My brother and I inherited a two-family house. One, say A, wants to sell it. The other, say B, wants to keep it but cannot afford to buy A's part. Can B force A to remain in partnership and not sell the house?

4. שולחן ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ו-ח

אחד מהשותפין שאמר לחבירו במקום שאין בו דין חלוקה או בדבר שאי אפשר שיחלוקו, כגון שפחה או כלי: מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי כשער הזה, הדין עמו וכופין את הנתבע למכור לחבירו או לקנות ממנו. (אפי' אמר ליתן בו הרבה יותר מדמיו, צריך השני לקנות או למכור) (טור בשם הרא"ש ומרדכי ספ"ק דב"ב והמגיד פ"א דשכנים וריב"ש סימן תפ"ג וב"י בשם הרמב"ם ותשובת רמב"ן סימן מ"ג ורש"י ותוס'). אבל אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה, אינו יכול לכופו את חבירו לקנות ממנו אפילו בשער הזול, שהרי חבירו יכול לומר לו: איני רוצה שאקנה אלא שאמכור. ... הגה: ו"א דלא יוכל לומר: גוד או אגוד כשאין לו מעות, רק צריך למכור (חלקו) (טור בשם י"א מרדכי פ"ק דב"ב), ואין אדם יכול לומר לחבירו: גוד או אגוד בפחות משויו, דאם לא כן ידחוק העשיר את העני למכור את שלו פחות משויו (ב"י בשם הרמ"ה).

אמר כל אחד מהם: איני קונה אלא הנני מוכר חלקי, מוכרים אותה לאחרים.

אמר כל אחד מהם: איני מוכר אלא כל אחד מהם רוצה שיקנה חלק חבירו, או שאין אחד מהם רוצה לא לקנות חלק חבירו ולא למכור חלקו אלא ישארו שותפין, אם היה המקום עשוי לשכור שוכרין אותו וחולקים שכרו. הגה: ויכול אחד לומר לחבירו: או שכרהו אתה בכך או אני אשכרהו בכך, כדינא דגוד או אגוד (ריב"ש סי' רכ"ז). וכל מקום שיכולין להשוות עצמם כדינא דגוד או אגוד, עדיף מחלוקת אלו (טור והמגיד פ"א דשכנים ותשובת רשב"א סימן תתקנ"ז). ואם אין המקום עשוי לשכור, אם הוא הצר (או חנות או בית שאי אפשר להם לדור ביחד) (טור), שוכנים בה שנה שנה, שאי אפשר שישכנו שניהם כאחד, מפני היזק ראייה, שהרי אין בה דין חלוקה; ואין אדם עשוי לטרוח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר, אלא משנה לשנה...

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' קעא סעי' א

אחד הקונה מחבירו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו או שניתן להם במתנה או שהחזיקו בו מהפקר, וביקש אחד מהשותפין לחלוק וליטול חלקו לבדו, אם יש באותו קרקע דין חלוקה כופה את שאר השותפין וחולקין עמו. ואם אין בו דין חלוקה, אין אחד מהם יכול לכופו את חבירו לחלוק.

2. שולחן ערוך שם סעיף ג

אי זהו דין חלוקה? כל שאילו יחלק לפי השותפים, יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק, אין בו דין חלוקה. כיצד? כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות מרובעות, חוץ מארבע אמות של הפתחים, אינה קרויה חצר.

3. גמרא, בבא בתרא דף יג עמוד א

אין בהן כדי לזה וכדי לזה, מהו? רב יהודה אמר: אית דינא דגוד או אגוד, רב נחמן אמר: לית דינא דגוד או אגוד.

רש"י שם

אית דינא דגוד או אגוד - זה שרוצה לחלוק ואמר לזה שאינו רוצה לחלוק: או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי, או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך, שאי אפשרי בשותפותך.

לית דינא - שזה יכול לומר: לא שלך אקנה ולא שלי אמכור, אלא שותפין נהיה בה.

Responsibility of One Carrying His Friend's Property

[Editor's Note – The following question arose in an informal din Torah that came before us.]

Question: Reuven and Shimon traveled together. Reuven allowed Shimon to put valuables, which Shimon is sure included a fifty-shekel bill, in one of the compartments of Reuven's backpack. Before getting on a bus, Shimon ripped the zipper while opening up the compartment but left his items inside. (Reuven was able to fix the zipper on the bus.) When they reached their destination, Shimon found all of his items except the fifty-shekel bill. Suggested possibilities of what might have happened to the money include that Shimon did not put the money in or took it out, it fell out, or it was stolen. The two disagree on the interpretation of the events, but they do not accuse each other of lying. Is Reuven responsible to pay for the loss?

1. משנה, בבא קמא דף מז עמוד א

מתני'. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ושברה בהמתו של בעל הבית - פטור, ואם הוזקה בהן - בעל הקדרות חייב, ואם הכניס ברשות - בעל החצר חייב. הכניס פירותיו לחצר בעה"ב שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל הבית - פטור, ואם הוזקה בהן - בעל הפירות חייב, ואם הכניס ברשות - בעל החצר חייב. הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית - פטור, נגח הוא שורו של בעל הבית - חייב; נפל לבורו והבאיש מימיו - חייב; היה אביו או בנו לתוכו - משלם את הכופר. ואם הכניס ברשות - בעל החצר חייב, רבי אומר: בכלן אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור.

עייל דאינטר לך קאמר ליה; אבל הכא, שוקא לאו בר נטורי הוא, אנח ותיב נטר לך קאמר ליה. אי נמי, עד כאן לא קאמר רבי התם אלא בחצירו, דלעיולי רשותא קא בעי למשקל מיניה. וכי יהיב ליה רשותא לעיולי - תיב ונטר לך קאמר ליה; אבל הכא - הנח ואנא מנטרנא קאמר ליה, דאי סלקא דעתך הנח ותיב ונטר קאמר ליה, אי לאותבה - רשותא בעי למשקל מיניה?

3. שולחן ערוך חושן משפט סי' רצא סעי' ב

שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר לשמור והוא קבל עליו לשומרו. ואפילו לא קבל בפירוש, אלא שאמר לו: הנח לפני, הוא שומר חנם. אבל אם אמר לו: הנח לפניך, או: הנח, סתם, (או שאמר לו: הרי הבית לפניך) (רמב"ם פ"ב מה' שכירות וטור), אפי' שומר חנם לא הוי ואינו חייב שבועה כלל, אבל מחרים על מי שלקח פקדון שלו ולא יחזירנו לבעליו. ומכל מקום מי שהיה מהלך בדרך ואמר לו חבריו: "הולך עמך אלו המנעלים", ואמר לו: "הניחם כאן על החמור", והניחם שם ולא קבלם הנפקד בידו אלא כמו שהניחם המפקיד על החמור כך הולכים, ולא קשרם והלך לו מן הצד להסך רגליו והניח החמור על אם הדרך ונאבדו המנעלים, הוי שומר חנם והוה ליה פושע וחייב לשלם. הגה: דלא אמרינן דאם אמר: הנח, סתם, לא הוי שומר חנם, אלא במקום המשתמר, אבל בדרך וכיוצא בו ודאי קבל עליו שמירה (טור בשם תשובת הרא"ש). ויש חולקין וסבירא להו דאפילו במקום שאינו משתמר לא הוי שומר חנם, עד שיאמר: הנח לפני. (מרדכי פרק האומנין ודעת עצמו מגמרא דפרק האומנין אליבא דחכמים).

2. גמרא, בבא מציעא דף פא עמוד ב

שומר לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם. אמר רב הונא: אמר לו: "הנח לפניך" - אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר. איבעיא להו: הנח סתמא מאי? תא שמע: "שומר לי" ואמר לו "הנח לפני" - שומר חנם. הא סתמא - ולא כלום. אדרבה, מדאמר רב הונא: "הנח לפניך" - הוא דאינו לא שומר חנם ולא שומר שכר, הא סתמא - שומר חנם הוי! אלא, מהא ליכא למשמע מינה. לימא כתנאי: אם הכניס ברשות בעל חצר - חייב, רבי אומר: בכלום אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור. - ממאי? דלמא עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בחצר, דבת נטורי היא. וכי קאמר ליה עייל -

Paying for Damage of an Object One Was Unaware of

Q I had friends over; I did not notice that one of them brought a CD, which she left in my CD player. A week later, she inquired about its whereabouts. We found it outside its case, among an assortment of family CDs. I might have taken her CD out, thinking it was one of my kids', or perhaps my kids (under bar mitzva) did so. My friend later told me that it was scratched and ruined. Although she did not ask me to pay her, should I offer?

משיכה לדעת הרמב"ם (פ"ב משכירות ה"ח) כשם שתיקנו בלקוחות כך תיקנו בשומרון, א"כ כל כה"ג דלא ידע מזהב לא הוי משיכה ובלא משיכה אפילו שומר אבידה לא נתחייב. ואפילו לדעת תוס' (ב"מ צט, א ד"ה כך תקנו) והרא"ש (שם פ"ח סי' ט"ו) דשומרון לא בעי משיכה אלא מכי נסתלקו הבעלים משמירתן נתחייב השומר, נראה דהיינו דוקא בשארי שומרון כמו שומר חנם שומר שכר כו', כיון דקיבל עליו לשמור והבעלים נסתלקו משמירתן נתחייב השומר, אבל גבי שומר אבידה ודאי בעי משיכה אליבא דכולי עלמא דכתיב "ואספתו אל תוך ביתך", והיינו דהתורה רמי עליה ליקח אותו תוך ביתו, אבל כל זמן שלא משך, אף על גב דראה אותו לא נתחייב בשמירה, וכה"ג דלא ידע ליה בזהב לא הוי משיכה וכמו האי דסימן רל"ב, וצ"ע.

4. משנה, בבא קמא דף כו עמוד א

אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד, בין ער בין ישן.

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' תכד סע' ח

החובל בחרש, שוטה וקטן, חייב; והם שחבלו באחרים, פטורים; אף על פי שנתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן, אינם חייבים לשלם, שבשעת שחבלו בהם לא היו בני דעת.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' רסז סע' טז

כל זמן שהאבידה אצלו, אם נגנבה או אבדה, חייב באחריותה כדון שומר שכר. הגה: ו"א דשומר אבידה אינו אלא שומר חנם (טור בשם ר"י והרא"ש).

2. גמרא, בבא מציעא דף כו עמוד ב

ואמר רבא: ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה - עובר בכולן; משום (ויקרא י"ט) "לא תגזול" ומשום (דברים כ"ב) "השוב תשיבם" ומשום (דברים כ"ב) "לא תוכל להתעלם". ואף על גב דחזרה לאחר יאוש - מתנה הוא דיהיב ליה, ואיסורא דעבד - עבד. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה, ולאחר יאוש נתכוין לגזולה - עובר משום "השוב תשיבם". המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה - אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם" בלבד.

3. קצות החושן חושן משפט סי' רצא ס"ק ה

והנה לפי מ"ש דעיקר כדעת מוהרש"ל דחיפן שעורין והזחרי בו של כסף אינו אלא משום פשיעת המפקיד, ואם כן בשומר אבידה וגנב וגזולן דלא באו לידם מיד הבעלים דנימא בהו פשיעותא דבעלים, וא"כ ודאי חייבין בשומר אבידה, ומכל שכן בגנב וגזולן. אלא דאכתי יש לומר דפטורין, כיון דגנב וגזולן לא מיחייבי אלא במשיכה הראוי לקנין, וידו אינו קונה כהאי גוונא דלא ידע שהוא זהב, וכמבואר ברמ"א סימן רל"ב סעיף י"ח בלקח בחזקת בדיל והיה בו זהב דלא קנה הראשון כיון דלא כיון לקנות ולא ידע אין ידו קונה לו כה"ג, עיין שם, וא"כ גנב וגזולן נמי כה"ג לא קניא להו יד להתחייב באונסין כיון דלא ידעו מזהב. ומהאי טעמא נמי בשומר אבידה כיון דכל השומרון צריכין

Returning a Stolen Object One Bought from the Thief

Q

This true story involves four people, whom I will refer to by number. 1 stole similar computers from 3 and 4. 2 is a go-between who offered to sell a computer on behalf of 1 to 3 for 1,500 shekels. 3 apparently thought he was paying to get his old computer back, but it was really 4's computer. 4 found out and demanded his computer from 3, but 3 says he will give it back only if 4 pays him the 1,500 shekels he paid for it. If 3 will not go to a rabbinical court, can 4 go to the police?

3. רמ"א חושן משפט סי' שנו סע' ז

... דהכי נהיגי עכשיו להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מכח דינא דמלכותא. (וע"ל סימן ש"ו ס"ב)

4. שולחן ערוך חושן משפט סי' שנו סע' ב

הגונב ומכר ולא נתייאשו הבעלים (וע"ל סימן שס"ח), ואח"כ הוכר הגנב ובאו עדים שזה החפץ שמכר פלוני הוא גנבו בפנינו, חוזר החפץ לבעלים והבעלים נותנים ללוקח דמים שנתן לגנב, מפני תקנת השוק, והבעלים חוזרים ועושים דין עם הגנב. ואם גנב מפורסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק, (טור ס"ד בשם רי"ף ורמב"ם) ואין הבעלים נותנים ללוקח כלום, אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים שנתן לו. הגה: וי"א דאף בגנב מפורסם עשו תקנת השוק וצריך להחזיר ללוקח מעותיו, אלא אם כן ידע הלוקח שזה הדבר שקנה גנב, שאז צריך להחזיר בלא דמים (טור בשם הרא"ש ור"י). ואפילו הגנב אין צריך להחזיר לו מעותיו, דודאי נתן לו לשם מתנה, הואיל וידע שאינו שלו וקנאה (מרדכי פרק הגוול בתרא). ואם אמר הלוקח: לטובה נתכוונתי, נאמן וצריך להחזיר לו מעותיו אפילו בגנב מפורסם, לכ"ע (מרדכי ותוספות פרק הנ"ל והגהות מיימוני פ"ה דגניבה).

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' שנו סע' ג

נתייאשו הבעלים מהגניבה, בין שנתייאשו ואחר כך מכר, בין שנתייאשו אחר שמכר, קנה לוקח ביאוש ושינוי (רשות). (וי"א דאם נתייאש לאחר שמכר לא קנה לוקח, דאין יאוש ושינוי רשות קונה אלא אם כן נתייאש קודם שמכר (טור סימן שנ"ג בשם הרא"ש), וכן נ"ל להורות), (וע"ל סימן שס"ג) ואינו מחזיר הגניבה עצמה לבעלים, אלא נותן להם הדמים אם לקח מגנב מפורסם, או אינו נותן כלל, לא חפץ ולא דמים, אם לא היה זה המוכר גנב מפורסם. הגה: פירוש, דהרי הבעלים צריכין ליתן ללוקח דמי המקח משום תקנת השוק, ולכך המותר מדמי המקח צריך ליתן לו לפי סברא זו, אלא דיש חולקין וסבירא להו דיאוש ושינוי רשות קונה לגמרי ואין צריך ליתן לו אפילו הדמים. וע"ל סימן שנ"ג.

2. שולחן ערוך חושן משפט סימן שסח סעיף א

המציל מיד לסטים ישראל, הרי אלו שלו, מפני שסתם הדבר שנתייאשו הבעלים. ואם ידע שלא נתייאשו, חייב להחזיר. אבל המציל מיד לסטים עובד כוכבים או מוכס עובד כוכבים, חייב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתייאשו הבעלים; ואם נתייאשו, הרי אלו שלו. ומפני מה אמרו: סתם לסטים ישראל נתייאשו הבעלים וסתם עובד כוכבים לא נתייאשו, מפני שהבעלים יודעים שעובדי כוכבים מחזירין מיד הגולן אע"פ שאין שם עדים שגול, אלא בראיות רעועות ובאומדן הדעת. הגה: וסתם גניבה הוי יאוש אפילו בעובד כוכבים, ואם כן הקונה מן הגנב לא היה צריך להחזיר הגניבה אלא אם כן ידעין דלא נתייאש, דהא קנאה ביאוש ושינוי רשות, כמו שנתבאר לעיל סי' שנ"ג. מיהו נהגו להחזיר כל גניבה (ת"ה סי' ש"ט), ואין לשנות מן המנהג (טור), וכמו שנתבאר לעיל סימן שנ"ו. ואין חלוק בזה בין גנב לגולן, דבכל ענין מחזיר דמיו ונוטל את שלו, כן נראה לי.

Allocation of Partial Payment Between a Principal Professional and Subcontractors

Q I am an architect who routinely hires consultants (structural engineers, etc.) in order to draw up safe, complete plans. I did a rather small plan for a client that required, as stated in the contract, consultation with engineers. The engineers' fees, which could not have been determined before work commenced,

were not specified. In the end, the fee for the engineers' work, which turned out to be crucial, was close to my own charge for the plans. The client paid only for the stated architectural fees and has refused to pay for the engineers' work, saying he does not believe that a simple job should require such elaborate consultation, and he suspects we are grossly overcharging.

Usually, an architect does not pay his consultants until the money comes in, a practice about which I have some qualms. Should I pay the engineers out of my own pocket? They (devout, ethical non-Jews) have kindly told me that they want me to be paid before they are, but I want to do the right thing. On the other hand, at this stage in my career, the loss I would incur by paying them would be a sizable chunk of my earnings, money I need for my family.

Follow-up Questions: We need to clarify the following before answering: Do you serve as a middleman between clients and consultants, or do you hire the consultants on your own and include their charges in your total fee?

Do you make any stipulations with your consultants about payment conditions? Are there clear standards among architects and engineers regarding cases of partial payment or non-payment by a client?

Do you feel you were at all negligent in your handling of the work done by the engineers and the preparation of the client for the possibility of a larger than expected charge? If so, how?

Question (Part II): The engineers and I have no written or even detailed oral agreement, but we both assume to be working within the accepted practice. The American Institute of Architects (AIA) told me that their standard contract states that the architect should pay the consultants according to the percentage of money received from the client and diligently pursue the remainder of the payment. They provided no information to fit this exact case.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' נח סע' ד

מי שנושה בחבירו שני חובות, ופרע לו הלוה סתם, הרשות ביד המלוה לומר: מחוב פלוני לקחתי; ולא עוד אלא אפילו אמר לו לזה בשעת פרעון: "הילך מעות אלו בשביל חוב פלוני", ומלוה קבל ושתק, יכול לומר אחר כך המלוה שבשביל מלוה על פה אז בשביל חוב אחר תפסם (ועיין לקמן סי' פ"ג סעיף ה').

2. שולחן ערוך חושן משפט סי' פג סע' ב

ונתן לו מנה, סתם, ולא פירש והמלוה אומר שרוצה לחשוב אותם בפרעון החוב שאין לו כח על הלוה כל אם הלוה מודה בשתי הלוואות, ושתיהן עבר זמנו, כך, ובאחרת יש לו כח יותר, כגון שיש לו ערב, והלוה רוצה לחשוב אותם בפרעון המלוה שיש לו בה ערב, כי אומר שלאותה נתכוין, אין שומעין לו (שור ס"ג בשם בעה"ת). ואפילו אומר בפירושי: "לא אפרע לך אלא מחוב פלוני", והמלוה אומר: "לא אקבלם אלא מחוב אחר", הדין עם המלוה. הגה: ואפילו שתק כשקבלם, יכול אחר כך לומר: "מה ששתקתי כדי שתתן לי המעות, ולא אקבלם רק על חוב אחר" (ר"ן פ' הכותב). וכן אם שלח עם המלוה מעות לאחרים, וקבלם בשתיקה, יכול לומר אחר כך: "אקבלם לעצמי, ומה ששתקתי, כדי שתתן לי המעות" (בית יוסף סימן נ"ח בשם הרשב"א).

Paid Vacation for Yom Kippur

Q In my place of work, in addition to ten regular, paid general holidays, they also pay those who take off for Yom Kippur and a day of Rosh Hashana. The employment agreement states that if a general holiday falls during an employee's vacation, he can choose between an additional vacation day and being paid extra for not utilizing all of his vacation days. The employers feel that they do not have to give these options for Yom Kippur, even though it fell on Saturday, when the business is closed. They also say that it is forbidden for a Jew to be paid for a Jewish holiday, and that I should not have the right to extra salary or an alternative. Is it actually forbidden?

[Editor's Note – The question was shortened and does not quote verbatim the pertinent clauses from the contract.]

2. שולחן ערוך אורח חיים סי' רמו סע' א

מותר להשאיל ולהשכיר כליו לאינו יהודי, ואף על פי שהוא עושה בהם מלאכה בשבת, מפני שאין אנו מצווים על שביתת כלים; ויש אומרים דכלים שעושין בהם מלאכה, כגון מחרישה וכיוצא בה, אסור להשכיר לאינו יהודי בערב שבת; וביום החמישי מותר להשכיר לו, ובלבד שלא ישול שכר שבת אלא בהבלעה, כגון שישכיר לו לחדש או לשבוע;

1. רש"י מסכת כתובות דף סד עמוד א

כשכר שבת - [כמו שמשתכר בשבת] גורה משום מקח וממכר ושכירות.

Keeping Money That Was Returned in Anger

Q I went to a private beach with friends during the off-season, and the proprietor told us that the area was for men only. We paid 70 shekels for the whole day. After two hours of swimming, a group of women arrived. We left the water and went to the office to find out what was happening. The proprietor denied having said it was a separate swimming beach. (I know he was lying.) Instead of apologizing, he angrily returned our money in full, which we had not demanded, and told us to leave. Do I have to find a way to return part of the money, corresponding to the amount of time we enjoyed ourselves?

3. קצות החושן חושן משפט סימן קד ס"ק ב

... כיון דאם אין המלוה תובעו, אינו מצווה לפרוע חובו וכמבואר בסימן ע"ג (סעיף ח') דאפילו נשבע לפרוע אינו עובר אלא כשתובעו, ואינו חייב ליתן ליד ב"ד או להוליכו למדינת הים אלא בגזל ונשבע עליו לשקר, וא"כ הרי זה מוטל עליו היום לקיים מצות פריעת בעל חוב לזה שתובעו, ולזה שבמדינת הים עדיין לא הגיע זמן מצותו, ולכן המצוה המוטל עליו עכשיו אינה נדחית מפני המצוה שיבא לו אחר כך ... ולפי זה נראה דאם כבר תבעו אותו שארי הבעלי חובות וכבר רמיה עליהם (ו) מצותו אלא [לא] באו לב"ד לתבוע הלכך, בזה מודה הבית יוסף דאינו מפסיד אותו שאיננו כאן.

4. נתיבות המשפט ביאורים סימן קד ס"ק א

ובספר קצוה"ח [סק"ב] כתב, דכל זמן שאין המלוה תובע, לית ביה אפילו מצוה לפרוע. והא ודאי ליתא, דודאי אף שהמלוה שוכח ואינו תובע, חייב לפרוע, ולא דמי לנשבע דאינו חייב בלא תבע, דאמדין לדעתיה שכך היתה כונתו בשעה שנשבע, מה שאין כן מצות פריעת בעל חוב דרחמנא חייביה לפרוע.

5. שולחן ערוך חושן משפט סי' רצג סעי' א

אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא במקום שהפקידו לשם, שאם הפקידו אצלו בטבריא, אינו יכול לתובעו בצפורי. אבל בכל מקום שירצה הנפקד להחזיר למפקיד פקדונו, צריך לקבלו.

1. שולחן ערוך חושן משפט סי' שסג סעי' ו

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו: צא, ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו: צא, אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר. (ואף על פי שהוציא את בעל הבית בעל כרחו מן הבית והוא דר בו (מרדכי פרק כיצד הרגל). ואפילו היה רגיל להשכיר, רק שעכשיו לא עבד למיגר, בתר האי שעתא אוליגו) (נ"י פ' הג"ל), אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו, שזה נהנה וזה אינו חסר. הגה: ודוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שינחנו לדור בו, אע"פ דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל כבי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בהם (מרדכי ונ"י פרק הג"ל). ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.

שם סעיף ח

יש אומרים דהא דאמרינן דכשהחצר אינו עומד לשכר אינו צריך להעלות לו שכר, דוקא שלא גילה הדר בדעתו שהיה רצונו ליתן לו שכר אם לא ינחנו לדור בו בחנם, אבל אם גילה בדעתו כן, צריך ליתן לו שכר.

2. רמ"א חושן משפט סימן שלג סעיף ח

מלמד אצל בעל הבית, שאמר לו בעל הבית: לך מעמד, ונתרצה המלמד, יוכל הבעל הבית לחזור בו ולעכבו, דאינו יכול למחול שעבודו של נער (מרדכי ריש פרק האומנין ותשובת רשב"א סימן תתע"ג ורבי ירוחם נכ"ט ח"ג). מיהו בשאר פועל, אם אמר לו בפני שנים: לך מעמד, פטור בלא מחילה. ויש אומרים: אם אמר לו דרך כעס, שאינו פטור (רבי ירוחם הג"ל ב' הדעות).

A Choice of Professions

Is it proper according to halacha and hashkafa (Jewish philosophy), to be a professor of secular subjects such as political science or language? Is such a profession bitul Torah?

4. גמרא, ברכות דף לה עמוד ב

תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: (יהושע א'): "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך", יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: "ואספת דגנך" - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח - תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: (ישעיהו ס"א): "ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'". ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: (דברים י"א) "ואספת דגנך"; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: (דברים כ"ח): "ועבדת את אויבך וגו'". אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידן. אמר להו רבא לרבנן: במטותא מינייכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי, כי היכי דלא תשרדו במזונייכו כולא שתא.

5. שולחן ערוך אורח חיים סי' קנו סע' א

אחר כך ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בשלה וגוררת עון, כי העוני יעבירנו על דעת קונו; ומכל מקום לא יעשה מלאכתו עיקר, אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו;

6. משנה ברורה סימן קנו ס"ק ב

עיקר - אלא יעשה רק כדי פרנסתו. אך בזה גופא צריך להזהר מפיתוי היצר שמפתחו שכל היום צריך השתדלות על הרוחה זו. והעיקר שיתבונן בעצמו מה הוא הכרח האמיתי שאי אפשר בלעדו, ואז יכול להתקיים בידו שיהא מלאכתו עראי ותורתו עיקר:

1. גמרא, קידושין דף כט עמוד א

... דתנו רבנן: האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; ויש אומרים: אף להשיטו במים; רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אומנות - מלמדו ליסדות. ליסדות סלקא דעתך? אלא, כאילו מלמדו ליסדות.

2. משנה, מסכת אבות פרק ב

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון; וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון.

3. משנה, מסכת קידושין דף פב עמוד א

רבי מאיר אומר: לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה, ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו ... אבא גוריאן איש צדיין אומר משום אבא גוריאן: לא ילמד אדם את בנו חמר, גמל, קדר, ספן, רועה וחנוני, שאומנותן אומנות ליסטים. רבי יהודה אומר משמו: החמרין רובן רשעים, והגמליין רובן כשרין, הספניין רובן חסידים, טוב שברופאים לגיהנם, והכשר שבטבחים שותפו של עמלק. רבי נהוראי אומר: מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרו קיימת לו לעולם הבא:

Knowing How to Lovingly Disagree

Q Throughout the millennia, we have awaited the coming of Mashiach. Of late, people who are Torah observant are talking about hastening the geula (redemption). I heard that Rav Kook wrote that this requires ahavat chinam (love without a specific reason) among all members of Klal Yisrael (the Jewish Nation). How can each of us cultivate ahavat chinam and learn to disagree as Hillel and Shammai did?

5. גמרא, יבמות דף יג עמוד ב

אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי.

רש"י שם

לא נמנעו כו' - אף על פי שבני הצרה שנתייבמו כבית שמאי ממזורים [הם לבית הלל] ... אפילו הכי לא נמנעו בית הלל מלישא נשים מבית שמאי לפי שהיו מודיעים להם אותן הבאות מן הצרות ופורשים.

6. גמרא, יבמות דף יד עמוד ב

לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי, ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר: (זכריה ח) "האמת והשלום אהבו"

7. גמרא, מסכת סנהדרין דף קג עמוד ב

רבי נתן אומר: מגרב לשיילה שלשה מילין, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקדוש ברוך הוא: הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים. ועל דבר זה נענשו אנשי פלגש בגבעה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: בכבודי לא מחיתם, על כבודו של בשר ודם מחיתם!

1. גמרא, יומא דף ט עמוד ב

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים ... אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים.

2. ויקרא פרק יט פסוק יז-יח

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא: לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני יקוק:

3. אורות הקודש, כרך ג' עמוד שכד

ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על ידי שנאת חנם, נשוב להבנות, והעולם עמנו יבנה, על ידי אהבת חנם, היוודת מראש צורים, וחנתי את אחן ורחמתי את אשר ארחם

4. "מחאה פומבית", מתוך צילום המופיע ב"אוצרות הראי"ה עמ' 1137

הנני מחאה בזה נגד כל ישראל ונגד כל העולם התרבותי, על דברי הנאצה והדופי אשר העיז איתמר בן אבי לדבר על עמנו, ועל תורתנו הקדושה במאמרו "דוברי העברית - עם אחד" ב"דאר היום" גליון מח מיום ב' כ"ט חשוון התרצ"ג דנא, באמרו שאנחנו האשמים במלחמות צוררינו נגדנו, מפני שאנחנו התערצנו אליהם בלי די. ועל דבר ד' באיסור "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ד'" דבר דברי חוצפא שאין לבטאם בשפתים מפני הנימוס, דברי עזות ובורות גם יחד, ועם כל מה שהננו כבר מורגלים מכל צד לשמוע דברי מחרפים ומגדפים בכל זאת גם לחוצפה ולנבלה יש גבול. והנני מכריז בזה את מחאתי הפומבית נגד פה דובר נבלה, ואומר לו דיך, סתום פיד! ואקוה שכל ישרי לב בעמנו ובכל עמי תבל יתנו צדק למחאתי זאת.

ולראיה באתי עה"ח
אברהם יצחק הכהן קוק

Can Divine Decrees Be Changed

I have heard that the length of a person's life, whom he will marry, and other things are decreed before birth, but that the Divine decrees can be changed. Please clarify the Talmud's view on this issue.

4. גמרא, ראש השנה דף טז עמוד א

כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמרעי? כמאן - כרבי יוסי. ואיבעית אימא: לעולם כרבנן, וכדרבי יצחק. דאמר רבי יצחק: יפה צעקה לאדם, בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין.

רש"י שם

כר' יוסי - דאמר: אדם נידון בכל יום, ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי כרבנן, דאמרין אין נידון אלא בראש השנה - הרי כבר נקנסה עליו.

תוספות שם

כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמרעי כרבי יוסי - וא"ת לרבנן נמי, מי לא מצלינן רפאנו וברכת השנים? ועוד רבי יהודה דאמר הכא: אדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים, הא אמר בפ"ק דשבת (דף יב:): הנכנס לבקר החולה אומר: המקום ירחם עליך ועל חולי עמו ישראל! ואומר ר"ת דשלא יחלה ודאי לא מצלינן אלא לר' יוסי, אבל שיתרפא מצלינן אליבא דכולי עלמא דמתי יחלו נגזר; מתי יתרפאו לא נגזר. ואמר בריש הנודר מן המבושל (גדרים דף מט.) אהך דרב יוסף קצירי קצירי ממש מריעי רבנן והשתא מצלינן אקצירי שיתרפאו ואמרעי היינו רבנן שלא יחלו. ומה שמתפללין ברכת השנים, היינו כדלקמן בפרקין (דף יז:): שאם פסקו גשמים מועטין, שיוירדם המקום בזמן. ועוד י"ל דתפלה דרבים שאני, דגזר דינם נקרע כדלקמן (שם). וההיא דשבת דר' יהודה נמי יש ליישב כהאי גוונא דדמייא לרבים, דהוה מצלי בהדיה על כל חולים.

1. גמרא, מועד קטן דף יח עמוד ב

אמר שמואל: מותר לארס אשה בחולו של מועד, שמו יקדמנו אחר... ומי אמר שמואל שמו יקדמנו אחר? והאמר רב יהודה אמר שמואל: בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני! - אלא: שמו יקדמנו אחר ברחמים.

2. גמרא, יבמות דף מט עמוד ב - דף נ עמוד א

דתניא: "את מספר ימיך אמלא" (שמות כג) - אלו שני דורות; זכה - משלימין לו, לא זכה - פוחתין לו, דברי ר' עקיבא; וחכמים אומרים: זכה - מוסיפים לו, לא זכה - פוחתין לו. אמרו לו לרבי עקיבא, הרי הוא אומר: "והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה" (מלכים ב, כ)!! אמר להם: משלו הוסיפו לו.

תוספות מסכת יבמות דף נ עמוד א

מוסיפין לו - והא דאמר במועד קטן (דף כה. ושם): בני חיי ומווני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, פשיטא דזכות גדול מועיל, כדאמר בשבת (דף קנ: ושם) אין מזל לישראל. ומיהו לא שכיח שישתנה המזל, כדמוכח בתענית (דף כה.) גבי עובדא דר"א בן פדת.

3. גמרא, נדה דף טז עמוד ב

... דדריש ר' חנינא בר פפא: אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו, ונטל טפה ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו: רבונו של עולם, טפה זו מה תהא עליה? גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני? ואילו רשע או צדיק - לא קאמר, כדר' חנינא; דא"ר חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים, שנאמר (דברים י') "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'".

Inheritors Who Differ Over What to Do With an Estate

5. גמרא, ברכות דף י עמוד א

אמר רב המנונא: מאי דכתיב: (קהלת ח') "מי כהחכם ומי יודע פשר דבר?" מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר: ליתי ישעיהו גבאי, דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר: (מלכים א' י"ח) "וילך אליהו להראות אל אחאב"). ישעיהו אמר: ליתי חזקיהו גבאי, דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע. מה עשה הקדוש ברוך הוא - הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: לך ובקר את החולה: שנאמר: (מלכים ב' כ'), (ישעיהו ל"ח) "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו: כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'". מאי "כי מת אתה ולא תחיה" - מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד. אמר ליה: השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו. אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. אתמר נמי, רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: (איוב י"ג) "הן יקטלני לו איחל".

Reconciling Modesty With Self-Promotion

Q I am a young rabbi, and I have begun looking for rabbinical positions. I have tried to work on my anava (humility), but now people advise me to write an impressive résumé and stress my talents to potential employers. Wouldn't doing that make me be leading a double life, or is there some fallacy in my thinking?

4. גמרא, נדרים דף סב עמוד א

אמר רבא: שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה, דכתיב (מלכים א' יח): "ועבדך ירא את ה' מנעוריו".

5. גמרא, קידושין דף ל עמוד א

תנו רבנן: "ושננתם" - שיהו דברי תורה מחודדים בפך, שאם ישאל לך אדם דבר - אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד

תוספות שם

אל תגמגם ותאמר לו - והא דאמר באלו מציאות (ב"מ דף כג:) דצורבא מרבנן משני בדיבוריה במסכת, אומר ר"ת, דהיינו אם שואלים אותו אם למדת מסכת זו, אל יתגאה לומר שלמדה, כלומר למדתי הרבה, אבל אם שואלים אותו דבר הלכה או שצריכין ללמוד ממנו מסכת צריך שיהיו מחודדים בפיו, שלא יגמגם בדבר; ולא דמי להא דאמר מר (מסכת דרך ארץ זוטא פ"ג): למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחו, דהיינו במילי דעלמא. ואפילו בדברי תורה, לא יאמר יודע אני דבר להתפאר בו בכך, אלא מה שיודע יורה וילמוד לתלמידים.

1. גמרא, עבודה זרה דף כ עמוד ב

א"ר פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחית המתים, וחסידות גדולה מכולן, שנאמר: (תהלים פט) "אז דברת בחזון לחסידך". ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דא"ר יהושע בן לוי: ענוה גדולה מכולן, שנאמר: (ישעיהו סא) רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר עניים", חסידים לא נאמר אלא עניים, הא למדת שענוה גדולה מכולן.

2. גמרא, סוטה דף ד עמוד ב

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי: כל אדם שיש בו גסות הרוח - כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא (משלי טז): "תועבת ה' כל גבה לב", וכתיב התם (דברים ז'): "ולא תביא תועבה אל ביתך". ורבי יוחנן דידיה אמר: כאילו כפר בעיקר, שנאמר (דברים ח'): "ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'".

3. גמרא, מגילה דף לא עמוד א

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא אתה מוצא ענוותנותו; דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כתוב בתורה (דברים י'): "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים", וכתיב בתריה: "עשה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים (ישעיהו נ"ז): "כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש וגו'", וכתיב בתריה: "ואת דכא ושפל רוח". משולש בכתובים דכתיב (תהלים ס"ח): "סלו לרכב בערבות ביה שמו", וכתיב בתריה: "אבי יתומים ודין אלמנות".